R. P. Thomas Pègues, O. P.

Maestru în teologie

CATEHISMUL SUMMEI TEOLOGICE

Adevărul de Veacuri

© Adevărul de Veacuri, 2026
Traducere în limba română © Robin Caramaschi, 2026

Textul original al lucrării **La somme théologique de saint Thomas d'Aquin en forme de catéchisme pour tous les fidèles**, *publicată în* 1918 *de R. P. Thomas PÈGUES, O. P (1866–1936), aparține domeniului public.*

Prezenta ediție constituie o traducere originală în limba română, realizată după ediții franceze conforme tradiției catolice preconciliare, și este protejată conform legislației în vigoare privind drepturile de autor asupra traducerilor.

Reproducerea fragmentelor scurte este permisă numai cu menționarea sursei.

Editura: Adevărul de Veacuri
Anul publicării: 2026

Adevărul de Veacuri

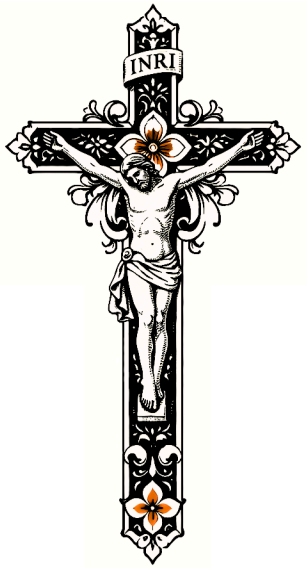
INRI

NIHIL OBSTAT :

Fr. Ceslas PABAN-SEGOND,
Des Frères-Prêcheurs,
Maître en Sacrée Théologie.

Fr. Édouard HUGON,
Des Frères-Prêcheurs,
Maître en Sacrée Théologie.

IMPRIMATUR :

Fr. Albertus LEPIDI, O. P.,
S. P. A. Magister.

Rome, 3 juillet 1918.
Fr. Léonard LEHU,
Vic. Mag. gl^is, O. P.

Toulouse, 13 juillet 1918.
F. SALEICH,
Vic. gén.

Părintele Thomas Pègues (1866–1936)

a fost un religios dominican francez, născut în 1866 la Marcillac-Vallon și mort în 1936 la Dax. Teolog tomist de prim rang, el a predat teologia la Angelicum din Roma, Universitatea Pontificală Sfântul Toma de Aquino, între anii 1909 și 1921.

Profund atașat doctrinei Sfântului Toma de Aquino, și-a consacrat o mare parte a vieții pentru a face gândirea tomistă accesibilă preoților, seminariștilor și credincioșilor. Este cunoscut în special pentru vastul său Comentariu francez literal la Summa Theologica a Sfântului Toma de Aquino, pentru Catehismul Summei Teologice, precum și pentru lucrarea Inițiere tomistă, destinată introducerii cititorilor în filosofia și teologia Doctorului Angelic.

Opera sa se înscrie în marea renaștere tomistă încurajată de Papa Leon al XIII-lea după enciclica Aeterni Patris și rămâne o referință clasică pentru studiul tradițional al filosofiei și teologiei catolice.

Cuprins

BREVĂ A PAPEI BENEDICT AL XV-LEA 19

PREFAȚĂ 21

Catehismul Summei Teologice de Pr. Thomas Pègues O.P. 26

Partea întâi

Dumnezeu, Ființa suverană, izvorul și Stăpânul oricărei ființe 27

1. Existența 28
2. Natura și atributele 30
3. Operațiile 34
4. Persoanele 41
5. Opera creației 47
6. Lumea 49
7. Îngerii: natura lor 50
8. Viața lor intimă 52
9. Crearea îngerilor 54
10. Încercarea lor 55
11. Căderea îngerilor răi 56
12. Corpurile: crearea lor și opera celor șase zile 57
13. Omul: natura sa, sufletul său spiritual și nemuritor 61
14. Facultățile sale vegetative și senzitive 64
15. Inteligența sa și actul său de cunoaștere 66

16. Facultățile sale de a iubi; liberul său arbitru 71
17. Originea omului, sau crearea și formarea sa de către Dumnezeu 73
18. Starea de fericire în care a fost creat 75
19. Opera de conservare și de guvernare 78
20. Acțiunea personală a lui Dumnezeu în această guvernare — Minunile 80
21. Acțiunea făpturilor în această guvernare: ordinea universului 83
22. Printre îngeri: ierarhiile și ordinele 87
23. Acțiunea îngerilor buni asupra lumii corpurilor 95
24. Acțiunea îngerilor buni asupra omului: îngerii păzitori 96
25. Acțiunea îngerilor răi sau a demonilor 101
26. Acțiunea lumii materiale sau a ansamblului cosmosului 102
27. Acțiunea omului însuși 104
28. Punctul de convergență în care se regăsește întregul mers al guvernării dumnezeiești 105

Partea a doua
Omul, venit de la Dumnezeu și trebuind să se întoarcă la Dumnezeu 107

Secțiunea întâi — Privire generală asupra acestei întoarceri a omului la Dumnezeu 108
1. Asemănarea omului cu Dumnezeu în libera cârmuire a celor ce îl privesc 108

2. Despre scopul ultim al omului în toate acțiunile sale, care este fericirea 109
3. Despre obiectul acestei fericiri 112
4. Despre posedarea acestei fericiri 113
5. Despre mijlocul de a-și asigura această posedare, sau despre actele bune care o merită și actele rele care o fac să fie pierdută 115
6. Despre ceea ce trebuie să cuprindă actul omenesc pentru a fi un act bun și meritoriu sau un act rău și demeritoriu, vorbind despre merit și demerit în general 116
7. Despre mișcările afective care se află în om și care se numesc pasiuni 122
8. Despre virtuți, care pot și trebuie să fie în om principiul actelor sale bune 127
9. Despre darurile care încununează și desăvârșesc virtuțile 130
10. Despre fericiri și roadele Sfântului Duh, rezultat al virtuților și al darurilor 132
11. Despre vicii, care pot fi în om principiul actelor sale rele 134
12. Despre păcatul originar și despre urmările sale sau rănile naturii omenești 136
13. Despre gravitatea diferită a păcatelor și despre pedeapsa care li se cuvine 142
14. Despre păcatele de moarte și păcatele veniale 145
15. Despre principiul exterior care îl călăuzește pe om în acțiunile sale: sau despre lege 148
16. Despre diferitele legi: legea eternă 150

17. Legea naturală 151
18. Legea omenească 154
19. Legea dumnezeiască — Decalogul 157
20. Despre principiul exterior care îl ajută pe om în practicarea actelor bune: sau despre har 162

Secțiunea a doua — Privire amănunțită asupra întoarcerii omului către Dumnezeu 168

1. Despre actele bune sau rele considerate în amănuntul speciilor lor și potrivit condițiilor stării lor obișnuite printre oameni; virtuțile teologale 168
2. Credința: natura ei; condițiile actului său; Crezul (Credo); formula actului de credință; păcatele care i se opun: necredința; erezia; apostazia; blasfemia 169
3. Despre darurile Sfântului Duh care corespund credinței: înțelegerea și știința; viciile care li se opun: ignoranța, orbirea spiritului și obtuzitatea simțului 179
4. Despre preceptele privitoare la credință — despre învățământul catehetic și despre Summa Sfântului Toma de Aquino 183
5. Speranța: natura ei — viciile care i se opun: prezumția și deznădejdea — formula actului de speranță — cei care pot face acest act 187
6. Despre darul fricii, care corespunde virtuții speranței — frica servilă — frica filială 192
7. Despre preceptele privitoare la speranță 196
8. Caritatea: natura ei; actul principal; formula acestui act 199
9. Actele secundare sau efectele carității: bucuria, pacea,

milostivirea, binefacerea, pomana, îndreptarea frățească 205
10. Viciile opuse carității și actelor ei: ura; tristețea rea sau dezgustul spiritual și lenea; invidia; discordia; cearta; schisma; războiul; încăierarea (duelul); sedițiunea; scandalul 211
11. Preceptele privitoare la caritate 221
12. Despre darul înțelepciunii, care corespunde carității — Viciul care i se opune 223
13. Despre virtuțile morale: prudența: natura; elementele; virtuțile anexe; speciile: prudența individuală, familială, regală, militară 228
14. Despre darul sfatului, care corespunde prudenței 233
15. Despre viciile opuse prudenței: imprudența; precipitarea; lipsa de considerație; nestatornicia; neglijența; falsa prudență; prudența cărnii; viclenia; dolul; frauda; falsa solicitudine 234
16. Despre preceptele privitoare la prudență 241
17. Dreptatea: natura ei; dreptul: dreptul natural; dreptul pozitiv; dreptul privat; dreptul public; dreptul național; dreptul internațional; dreptul civil; dreptul ecleziastic. Dreptatea legală; dreptatea particulară — Viciul opus 242
18. Actul dreptății particulare: judecata 245
19. Dreptatea particulară: speciile ei: dreptatea distributivă; dreptatea comutativă 247
20. Actul dreptății comutative: restituirea 248
21. Viciile opuse dreptății distributive: părtinirea persoanelor; — dreptății comutative: omuciderea; pedeapsa cu moartea; mutilarea; lovirea; încarcerarea 249
22. Despre dreptul de proprietate: îndatoririle pe care le implică — Încălcarea acestui drept: furtul și răpirea 252

23. Păcate împotriva dreptății prin cuvinte: în actul judecății: din partea judecătorului; — din partea acuzării; — din partea acuzatului; — din partea martorului; — din partea avocatului 256

24. Păcate prin cuvinte, în viața obișnuită: injuria; detracțiunea (clevetirea și calomnia); semănarea vrajbei; batjocura; blestemul 260

25. Păcate prin care aproapele este înșelat și se abuzează de el: frauda; camăta 265

26. Despre elementele virtuții dreptății: a face binele și a evita răul — viciile opuse: omisiunea; transgresiunea 268

27. Virtuțile anexe dreptății: religia; pietatea; observanța; recunoștința; grija răzbunării; adevărul; prietenia; liberalitatea; echitatea naturală 270

28. Religia: natura ei 271

29. Religia: actele sale interioare: devoțiunea; rugăciunea: natura; necesitatea; formula; Tatăl nostru sau Rugăciunea Domnească; eficacitatea 273

30. Actele exterioare: adorația; sacrificiul; darurile; obolul pentru cult; votul; jurământul; invocarea sfântului nume al lui Dumnezeu 280

31. Viciile opuse religiei: superstiția; divinația; ireligia: ispitirea lui Dumnezeu; sperjurul; sacrilegiul 283

32. Pietatea față de părinți și față de patrie 287

33. Observanța față de superiori 288

34. Recunoștința 290

35. Răzbunarea sau grija pedepsirii răului 291

36. Adevărul — viciile opuse: minciuna; simularea; ipocrizia

291
37. Prietenia — viciile opuse: disprețul; lingușirea 294
38. Liberalitatea — viciile opuse: avariția; risipa 295
39. Echitatea naturală (sau epichia) 298
40. Despre darul pietății, care corespunde dreptății și părților ei 299
41. Despre preceptele privitoare la dreptate, care sunt cele ale Decalogului: primele trei; ultimele patru 300
42. Tăria: virtutea; actul: martiriul — viciile opuse: frica; insensibilitatea; temeritatea 303
43. Virtuțile anexe: mărinimia — viciile opuse: prezumția; ambiția; slava deșartă — pusilanimitatea 304
44. Magnificența — viciile opuse: micimea; cheltuielile excesive 306
45. Răbdarea — îndelunga răbdare și statornicia 307
46. Perseverența — viciile opuse: moleșeala; îndărătnicia 308
47. Despre darul tăriei, care corespunde virtuții tăriei 309
48. Despre preceptele privitoare la tărie 310
49. Cumpătarea — abstinența — postul — viciul opus: lăcomia 311
50. Sobrietatea — viciul opus: ebrietatea 316
51. Castitatea; fecioria — viciul opus: desfrânarea 317
52. Virtuțile anexe cumpătării: continența — viciul opus: incontinența 320
53. Clemența și blândețea — viciile opuse: mânia; cruzimea sau ferocitatea 321
54. Modestia — smerenia — viciul opus: mândria; păcatul lui

Adam și al Evei — naturalismul și laicismul 323
55. Studiositatea — viciul opus: curiozitatea 328
56. Modestia exterioară 329
57. Despre darul care corespunde virtuții cumpătării 331
58. Preceptele privitoare la cumpătare și la părțile ei 332
59. Suficiența virtuților și rolul lor — Dubla viață: activă și contemplativă; starea de desăvârșire — Viața religioasă — familiile religioase în Biserică 334

Partea a treia — Isus Cristos — calea întoarcerii omului la Dumnezeu 342

1. Misterul lui Isus Cristos sau al Cuvântului făcut trup pentru a-l readuce pe om la Dumnezeu 343
2. Potrivirea, necesitatea și armonia întrupării 344
3. Ceea ce Fiul lui Dumnezeu a luat de la noi și Și-a unit în întruparea Sa 346
4. Despre privilegiile sau prerogativele cu care Fiul lui Dumnezeu a voit să fie înzestrată natura omenească pe care Și-a unit-o în întruparea Sa; harul habitual sau sfințitor; virtuțile; darurile Sfântului Duh — harurile date în dar 348
5. Plinătatea harului care a fost în natura omenească a Fiului lui Dumnezeu întrupat 352
6. Harul capital propriu Fiului lui Dumnezeu întrupat, în natura Sa omenească 355
7. Știința luată de Fiul lui Dumnezeu în natura omenească pe care Și-a unit-o: știința beatifică; știința infuză; știința experimentală 360

8. Puterea luată de Fiul lui Dumnezeu în natura omenească pe care Și-a unit-o ipostatic 363
9. Defectele luate de Fiul lui Dumnezeu în natura omenească pe care Și-a unit-o ipostatic: din partea trupului; din partea sufletului 364
10. Despre consecințele întrupării Fiului lui Dumnezeu, potrivit felului în care Îl considerăm în Sine Însuși, sub rațiunea Sa de Cuvânt întrupat; cum putem și trebuie să ne exprimăm despre El 367
11. Despre unitatea sau multiplicitatea care este în El: în ceea ce privește ființa Sa; în ceea ce privește voința Sa; în ceea ce privește operația Sa 369
12. Despre consecințele întrupării Fiului lui Dumnezeu în raporturile Sale cu Tatăl: supunerea Sa față de Tatăl — rugăciunea Sa — preoția Sa 372
13. Filiația Sa dumnezeiască; predestinarea Sa 375
14. Despre consecințele întrupării Fiului lui Dumnezeu în raporturile Sale cu noi: că trebuie să-L adorăm; că El este Mijlocitorul lui Dumnezeu și al oamenilor 377
15. Cum s-a desfășurat printre noi misterul Cuvântului întrupat 380
16. Despre intrarea Fiului lui Dumnezeu în această lume la întruparea Sa: nașterea Sa din Fericita Fecioară Maria 380
17. Despre numele de Isus Cristos dat Cuvântului întrupat 384
18. Despre botezul lui Isus Cristos 385
19. Continuarea vieții lui Isus Cristos printre noi: ispitirea Sa; predicarea Sa; minunile Sale; Schimbarea la Față 386
20. Ieșirea lui Isus Cristos din această lume: Patima și moartea

Sa; îngroparea Sa 389
21. Coborârea la iad 392
22. Glorificarea lui Isus Cristos: învierea Sa 394
23. Înălțarea Sa și puterea Sa de autoritate de-a dreapta Tatălui 395
24. Despre sacramentele lui Isus Cristos, care asigură oamenilor, ce alcătuiesc trupul Său mistic, Biserica, roadele misterelor mântuirii săvârșite în Persoana Mântuitorului: natura acestor sacramente; numărul și armonia lor; necesitatea; eficacitatea 398
25. Despre sacramentul Botezului: natura sa; ministrul acestui sacrament 402
26. Despre cei care pot primi acest sacrament; despre necesitatea lui pentru toți 404
27. Despre efectele acestui sacrament 407
28. Demnitatea și îndatoririle celor care au primit Botezul 409
29. Necesitatea, natura și efectele sacramentului Mirului; îndatoririle pe care le impune; instruirea religioasă pe care o cere 410
30. Care dintre cele două sacramente cere o mai mare instruire: Mirul sau Euharistia? 414
31. Despre sacramentul Euharistiei 415
32. Materia și forma sacramentului Euharistiei; transsubstanțierea; prezența reală; accidentele euharistice 417
33. Efectele sacramentului Euharistiei 422
34. Primirea sacramentului Euharistiei 426
35. Ministrul sacramentului Euharistiei 430

36. Celebrarea sacramentului Euharistiei sau Sfântul Sacrificiu al Liturghiei 432
37. Sacramentul Pocăinței: natura sa; virtutea pe care o implică 436
38. Efectele sacramentului Pocăinței 439
39. Despre partea penitentului în sacramentul Pocăinței: contriționea, mărturisirea și satisfacția 442
40. Despre ministrul sacramentului Pocăinței și puterea cheilor: dezlegarea; indulgențele; comuniunea sfinților; excomunicarea 449
41. Despre sacramentul Extremei Ungeri 454
42. Despre sacramentul Preoției: preoți, episcopi, Suveranul Pontif; Biserica, mama sufletelor 457
43. Despre sacramentul Căsătoriei: natura; impedimentele; îndatoririle; divorțul; a doua căsătorie; logodna 463
44. Starea intermediară a sufletelor după moarte, în așteptarea zilei învierii de obște: purgatoriul 471
45. Cerul 475
46. Iadul 480
47. Despre actul care hotărăște despărțirea între purgatoriu, cer și iad; sau despre judecată 483
48. Despre locul celor care nu sunt judecați: limbul copiilor 487
49. Despre sfârșitul lumii și despre ceea ce trebuie să-i urmeze 491
50. Învierea 493
51. Judecata de Apoi 500

52. Supliciul veșnic 505
53. Viața veșnică 507

Epilog **514**

Rugăciune către Domnul nostru Isus Cristos **515**

BREVĂ A PAPEI BENEDICT AL XV-LEA

CĂTRE IUBITUL FIU THOMAS PÈGUES, DIN ORDINUL PREDICATORILOR

IUBITE FIU,
salutare şi binecuvântare apostolică.

Elogiile de o strălucire cu totul deosebită pe care Scaunul Apostolic le-a adus lui Toma de Aquino nu mai îngăduie niciunui catolic să se îndoiască de faptul că acest Doctor a fost ridicat de Dumnezeu tocmai în acest scop: pentru ca Biserica să aibă un maestru al doctrinei pe care să-l urmeze cu precădere în toate timpurile.

Pe de altă parte, se cuvenea ca înţelepciunea fără seamăn a acestui Doctor să fie deschisă în chip nemijlocit nu numai oamenilor clerului, ci şi tuturor acelora, oricine ar fi ei, care ar cultiva într-un grad mai înalt studiile religioase, ba chiar şi mulţimii înseşi: căci firea lucrurilor cere ca, pe măsură ce cineva se apropie mai mult de lumină, să fie cu atât mai îmbelşugat luminat de ea.

Sunteţi, aşadar, vrednic de mare laudă, dumneavoastră care, după ce aţi întreprins să explicaţi, printr-un comentariu literal în limba franceză, opera principală a Doctorului Angelic, *Summa Theologica* — iar volumele deja apărute arată că planul dumneavoastră se împlineşte

cu succes —, ați publicat de curând aceeași *Summa* sub formă de catehism. Prin aceasta, ați făcut, într-un chip nu mai puțin potrivit, ca bogățiile acestui mare geniu să fie accesibile celor mai puțin instruiți, precum și celor mai învățați, înfățișând, într-o formă scurtă și concisă și în aceeași ordine luminoasă, tot ceea ce el însuși expusese într-un chip mai amplu.

Și, desigur, vă felicităm pentru acest rod al unei îndelungate munci și cercetări, în care se poate recunoaște marea dumneavoastră cunoaștere și adânca știință a doctrinei tomiste; și dorim — după cum vă insuflă iubirea dumneavoastră față de Sfânta Biserică — ca această lucrare să slujească unui număr cât mai mare de oameni spre a cunoaște temeinic doctrina creștină.

Ca chezășie a favorurilor dumnezeiești și ca mărturie a bunăvoinței Noastre cu totul deosebite, vă acordăm cu cea mai mare afecțiune, dumneavoastră, iubite fiu, precum și discipolilor dumneavoastră, binecuvântarea apostolică.

Dat la Roma, lângă Sfântul Petru, la 5 februarie 1919, în al cincilea an al Pontificatului Nostru.

BENEDICT AL XV-LEA, Papă

PREFAȚĂ

În recenzia din *Revue thomiste*, în care prezenta cititorilor acestei reviste, al cărei întemeietor era, primele două volume ale *Comentariului francez literal la Summa Theologica*, Părintele Coconnier, bun judecător în această materie, vorbind despre însăși *Summa Theologica*, o numea „cea mai frumoasă carte despre cea mai frumoasă dintre științe".

Era ecoul, într-o formă literară și modernă, al măreților cuvinte ale Papei Ioan al XXII-lea, care, cu prilejul canonizării Sfântului Toma de Aquino, după ce amintise numeroasele minuni săvârșite de sfântul Doctor, proclama: „A săvârșit tot atâtea minuni câte articole a scris" (*Quot scripsit articulos, tot fecit miracula*).

În zilele noastre, un alt mare glas pontifical, acela al Papei Leon al XIII-lea, care părea că nu osenește niciodată în a-l preamări pe Doctorul Angelic, declara, în enciclica *Gravissimo Officio*, că *Summa* Sfântului Toma cuprindea în sine tot ceea ce putuse fi gândit și cercetat mai profund în domeniul rațiunii și al credinței de către oricare dintre înțelepți și că acolo se găseau punctele principale și

izvoarele acelei doctrine eminente între toate, care se numește teologie creștină.

Această excelență fără seamăn a *Summei Theologica* a Sfântului Toma de Aquino avea să primească consacrarea sa cea mai prețioasă prin *Motu proprio*-ul Papei Pius al X-lea, care poruncea ca, în principalele centre de studii ecleziastice, *Summa* Sfântului Toma să devină de atunci înainte cartea de text pe care profesorii trebuiau să o explice elevilor lor.

Și, în sfârșit, punând pecetea definitivă asupra tuturor acestor acte pontificale în cinstea Doctorului Angelic, Papa Benedict al XV-lea, în noul Cod, devenit de atunci lege pentru întreaga Biserică, statornicea două canoane, canonul 589 și canonul 1366, prin care tuturor profesorilor de filosofie și teologie din Biserică li se dădea porunca formală de a trata în toate privințele materiile învățământului lor și formarea discipolilor potrivit metodei, doctrinei și principiilor lui Toma de Aquino și de a se ține cu sfințenie de acestea.

Este, așadar, de acum înainte un fapt dobândit că Biserica Catolică îl socotește pe Toma de Aquino drept Doctorul său preferat și că dorința ei cea mai arzătoare este de a vedea toate inteligențele venind să se adape, după puterea fiecăreia, din izvorul de lumină pe care îl alcătuiesc scrierile sfântului Doctor, îndeosebi cea mai completă și mai desăvârșită dintre toate, *Summa Theologica*.

Însuflețiți de această dorință, voiserăm deja, în măsura puterilor noastre, să punem la îndemâna unui public ales această învățătură a

Sfântului Toma, întreprinzând *Comentariul francez literal la Summa Theologica*.

Lucrarea continuă, cu harul lui Dumnezeu, iar mărturii prețioase ne încredințează că această muncă a înlesnit, într-adevăr, studiul capodoperei sfântului Doctor. Dar, tocmai din pricina întinderii sale — douăsprezece volume au apărut deja, iar întreaga lucrare va cuprinde aproximativ douăzeci —, precum și din pricina anumitor puncte de doctrină care necesită explicații mai dezvoltate sau mai tehnice, această lucrare nu putea și nu poate ajunge decât la un public restrâns.

Trebuia oare, prin urmare, să renunțăm la planul de a pune la îndemâna tuturor, printr-o expunere concisă și totuși completă, în care să fie păstrată cu scrupulozitate ordinea atât de luminoasă a Sfântului Toma însuși și în care să fie reprodusă întreaga sa gândire esențială, comoara de doctrină care este nemuritoarea sa *Summa*?

Lucrarea de față va arăta, nădăjduim, că era cu putință să facem să coboare, din cele mai înalte sfere ale învățământului teologic până în mediile cel mai puțin obișnuite cu caracterul său tehnic și special, măduva substanțială și plină de savoare a acestei învățături.

Se va găsi în această mică lucrare întreaga substanță doctrinală a marii *Summa Theologica*. Niciun punct esențial nu a fost omis dintre cele care ni s-au părut necesare pentru a pune învățătura ei luminoasă la îndemâna tuturor.

Și, pentru a-i face lectura mai ușoară, mai atrăgătoare, totodată mai vie și mai pătrunzătoare, am voit să-i dăm forma catehetică, care este, fără îndoială, forma de învățământ cea mai desăvârșită pentru a ajunge la toate inteligențele. Nu este ea oare ca o realizare ideală a ceea ce s-a putut numi învățământul socratic, care înaintează prin întrebări gradate și ordonate, trezește spiritul și îl conduce pe nesimțite până în cele mai înalte sfere ale doctrinei?

Ea este, de asemenea, realizarea desăvârșită a dialogului platonician, în care inteligența care ascultă, trezită de inteligența celui care vorbește, pune la rândul ei noi întrebări și în care amândouă, hrănindu-se astfel din pâinea adevărului, gustă în chip ales farmecul celei mai plăcute viețuiri împreună, într-un fel de ospăț dumnezeiesc.

Dedicăm această mică lucrare tuturor prietenilor adevărului.

Ei îl vor găsi aici expus în cea mai desăvârșită înlănțuire a sa. Iar dacă unii s-ar mira la început de forma mai smerită pe care am voit să i-o dăm, îi vor înțelege întregul rost atunci când își vor aminti cuvintele Fiului lui Dumnezeu din Evanghelia Sa, Care ne spune că a ne face asemenea celor mici este o condiție minunată pentru a pătrunde tainele Împărăției cerurilor: „Dacă nu vă veți face asemenea pruncilor, nu veți intra în Împărăția cerurilor" (*Nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum coelorum*) — „Ai ascuns acestea celor înțelepți și le-ai descoperit pruncilor" (*Abscondisti hæc a sapientibus et revelasti ea parvulis*).

Simplitatea, de altfel, nu răpește nimic profunzimii. Învățătura lui Toma de Aquino din *Summa Theologica* este de o asemenea bogăție, de o asemenea fecunditate și de un asemenea farmec, încât aceia care o cunosc temeinic în expunerea ei completă vor încerca, regăsind-o într-un rezumat viu și integral, un fel de încântare; iar aceia care nu o vor cunoaște încă decât prin acest rezumat fidel vor dori, printr-un fel de dorință irezistibilă, să o posede, pe cât le va fi cu putință, în toată amploarea expunerii sale magistrale.

Fie ca toate inteligențele flămânde și însetate de adevăr, de marele adevăr, singurul care privește binele ultim și suprem al omului, să vină să se adape din acest izvor. Nicăieri altundeva nu vor găsi unul mai curat sau care să se afle într-un raport mai intim și mai nemijlocit cu acel izvor de apă vie care țâșnește spre viața veșnică.

Roma, la sărbătoarea Tuturor Sfinților, 1918.

Catehismul Summei Teologice de Pr. Thomas Pègues O.P.

Partea întâi
Dumnezeu, Ființa suverană, izvorul și Stăpânul oricărei ființe

1. Existența

Există Dumnezeu?
Da, Dumnezeu există (q. 2).

De ce spuneți că Dumnezeu există?
Pentru că, dacă Dumnezeu nu ar exista, nimic nu ar exista (q. 2, a. 3).

Cum arătați că, dacă Dumnezeu nu ar exista, nimic nu ar exista?
Se arată prin următorul raționament: ceea ce nu există decât prin Dumnezeu nu ar exista dacă Dumnezeu nu ar exista. Or, tot ceea ce există și nu este Dumnezeu nu există decât prin Dumnezeu. Prin urmare, dacă Dumnezeu nu ar exista, nimic nu ar exista.

Dar cum arătați că ceea ce există și nu este Dumnezeu nu există decât prin Dumnezeu?
Prin următorul raționament: ceea ce există și nu există prin sine nu există, în ultimă analiză, decât prin altul care este prin sine și pe care noi îl numim Dumnezeu. Or, ceea ce există și nu este Dumnezeu nu există prin sine. Prin urmare, ceea ce există și nu este Dumnezeu nu există, în ultimă analiză, decât prin Dumnezeu.

Și cum arătați că ceea ce există și nu este Dumnezeu nu există prin sine?
Prin următorul raționament: nimic din ceea ce are nevoie de ceva nu există prin sine. Or, tot ceea ce există și nu este Dumnezeu are nevoie de ceva. Prin urmare, ceea ce există și nu este Dumnezeu nu există prin sine.

De ce spuneți că nimic din ceea ce are nevoie de ceva nu există prin sine?
Pentru că ceea ce există prin sine nu depinde și nici nu poate depinde de nimic și de nimeni; iar tot ceea ce are nevoie de ceva sau de cineva depinde de acel ceva sau de acel cineva.

Și de ce spuneți că ceea ce există prin sine nu depinde și nici nu poate depinde de nimic și de nimeni?
Pentru că, existând prin sine, are totul în sine însuși și prin sine însuși și nu poate primi nimic de la nimic și de la nimeni.

Așadar, orice ființă care există și care are nevoie de ceva dovedește în chip vădit, prin însăși existența sa, că Dumnezeu există?
Da, orice ființă care există și care are nevoie de ceva dovedește în chip vădit, prin însăși existența sa, că Dumnezeu există.

Ce fac, așadar, cei care Îl neagă pe Dumnezeu?
Ei afirmă, în mod echivalent, că ceea ce are nevoie de toate nu are nevoie de nimic.

Dar aceasta este o contradicție?
Întocmai; și Dumnezeu nu poate fi negat fără ca omul să se contrazică.

Așadar, a-L nega pe Dumnezeu este o adevărată nebunie?
Da, a-L nega pe Dumnezeu este o adevărată nebunie.

2. Natura și atributele

Ce este Dumnezeu?
Dumnezeu este un Spirit, în trei Persoane, Creatorul și Stăpânul suveran al tuturor lucrurilor.

Ce voiți să spuneți atunci când spuneți că Dumnezeu este un Spirit?
Vreau să spun că El nu are trup, precum noi, și că este liber de orice materie, ba chiar de orice natură distinctă de ființa Sa (q. 3, a. 1-4).

Ce urmează de aici cu privire la Dumnezeu?
Urmează că Dumnezeu nu este o ființă asemenea celorlalte ființe, care nu sunt decât cutare sau cutare ființe particulare; ci că El este, în sensul cel mai adevărat, cel mai transcendent și cel mai absolut, Ființa însăși (q. 3, a. 4).

Este Dumnezeu desăvârșit?
Da, Dumnezeu este desăvârșit; căci nimic nu-I lipsește (q. 4, a. 1).

Este Dumnezeu bun?
Da, Dumnezeu este Bunătatea însăși; căci El este principiul și termenul oricărei iubiri (q. 6).

Este Dumnezeu infinit?
Da, Dumnezeu este infinit; căci nu este mărginit de nimic (q. 7, a. 1).

Este Dumnezeu pretutindeni?
Da, Dumnezeu este pretutindeni; căci tot ceea ce este, este în El și prin El (q. 8).

Este Dumnezeu neschimbător?
Da, Dumnezeu este neschimbător; căci nu are nimic de dobândit (q. 9).

Este Dumnezeu veșnic?
Da, Dumnezeu este veșnic; căci în El nu există succesiune (q. 10).

Există mai mulți Dumnezei?
Nu, nu există decât un singur Dumnezeu (q. 11).

De ce afirmați despre Dumnezeu aceste diferite atribute?
Pentru că, dacă nu le-ar avea, nu ar mai fi El Însuși.

Cum arătați că, dacă Dumnezeu nu ar avea aceste atribute, nu ar mai fi El Însuși?

Pentru că Dumnezeu nu ar mai fi El Însuși dacă nu ar fi Cel care există prin Sine. Or, Cel care există prin Sine trebuie să fie desăvârșit, fiindcă are totul în Sine Însuși; iar dacă este desăvârșit, este în mod necesar bun. Trebuie să fie infinit, căci altminteri ceva ar exercita o acțiune asupra Lui spre a-L mărgini; iar dacă este infinit, trebuie să fie pretutindeni. Trebuie să fie neschimbător, căci altminteri ar fi în căutarea a ceva; iar dacă este neschimbător, este veșnic, timpul fiind o succesiune care implică schimbarea. Pe de altă parte, fiind infinit de desăvârșit, El nu poate fi decât unul singur; două ființe infinit de desăvârșite fiind cu totul imposibile, deoarece una nu ar avea nimic prin care să se deosebească de cealaltă (q. 3-11).

Îl putem vedea pe Dumnezeu pe acest pământ?
Nu, nu-L putem vedea pe Dumnezeu pe acest pământ, trupul nostru muritor împiedicând aceasta (q. 12, a. 11).

Îl vom putea vedea pe Dumnezeu în cer?
Da, Îl vom putea vedea pe Dumnezeu în cer, cu ochii sufletului glorificat (q. 12, a. 1-10).

Cum Îl putem cunoaște pe Dumnezeu pe acest pământ?
Îl putem cunoaște pe Dumnezeu pe acest pământ prin rațiune și prin credință (q. 12, a. 12-13).

Ce înseamnă a-L cunoaște pe Dumnezeu pe acest pământ prin rațiune?
Înseamnă a-L cunoaște pe Dumnezeu cu ajutorul făpturilor pe care El le-a făcut (q. 12, a. 12).

Ce înseamnă a-L cunoaște pe Dumnezeu pe acest pământ prin credință?
Înseamnă a-L cunoaște pe Dumnezeu prin ceea ce El Însuși ne-a spus despre Sine Însuși (q. 12, a. 13).

Dintre aceste două feluri de cunoaștere pe care le putem avea despre Dumnezeu pe acest pământ, care este cea mai desăvârșită?
Este, fără îndoială, cunoașterea pe care o avem despre El prin credință; căci ea ne face să ajungem la Dumnezeu într-o lumină pe care rațiunea nici măcar nu ar fi putut-o bănui; și, deși această lumină este încă pentru noi amestecată cu umbră și cu o obscuritate de nepătruns, ea este totuși ca un început al zilei vederii din cer, a cărei deplină strălucire va constitui fericirea noastră în toată veșnicia (q. 12, a. 13).

Atunci când vorbim despre Dumnezeu sau ne exprimăm cu privire la El, cuvintele ori termenii pe care îi întrebuințăm au un înțeles precis și pe care îl putem îndreptăți?
Desigur; căci acești termeni sau aceste cuvinte, deși au fost întrebuințate mai întâi pentru a desemna desăvârșirile făpturii, au putut fi apoi transferate spre a desemna ceea ce, în Dumnezeu, corespunde acestor aceleași desăvârșiri (q. 13, a. 1-4).

Acești termeni sau aceste cuvinte au același înțeles atunci când îi spunem despre Dumnezeu și despre făptură, ori au un înțeles cu totul diferit?
Au același înțeles, însă cu o întindere mai înaltă. Aceasta înseamnă că, atunci când sunt întrebuințați pentru a desemna desăvârșirile făpturilor, le desemnează în plinătatea lor și spunând tot ceea ce sunt

ele; pe când, atunci când sunt întrebuințați pentru a desemna desăvârșirile divine sau ceea ce este în Dumnezeu, dacă tot ceea ce exprimă ei ca desăvârșire se află cu adevărat în Dumnezeu, ei nu spun tot ceea ce sunt în Dumnezeu desăvârșirile pe care le exprimă (q. 13, a. 5).

Este deci adevărat că Dumnezeu rămâne pentru noi inefabil, orice am putea spune despre El și oricât de sublime ar putea fi expresiile noastre cu privire la El?
Da; totuși, nu putem face nimic mai bun, nici mai adevărat, nici mai desăvârșit decât să vorbim despre El și să ne exprimăm cu privire la El, oricât de nedesăvârșit ar rămâne pe acest pământ tot ceea ce putem gândi despre El sau spune despre El (q. 13, a. 6-12).

3. Operațiile

Ce face Dumnezeu în Sine Însuși?
El trăiește din cunoașterea și din iubirea Sa (q. 14-26).

Cunoaște Dumnezeu toate lucrurile?
Da, Dumnezeu cunoaște toate lucrurile (q. 14, a. 5).

Știe Dumnezeu tot ceea ce se petrece pe pământ?
Da, Dumnezeu știe tot ceea ce se petrece pe pământ (q. 14, a. 11).

Cunoaşte Dumnezeu tainele inimilor?
Da, Dumnezeu cunoaşte tainele inimilor (q. 14, a. 10).

Cunoaşte Dumnezeu viitorul?
Da, Dumnezeu cunoaşte viitorul (q. 14, a. 13).

De ce spuneţi că această ştiinţă se află în Dumnezeu?
Pentru că Dumnezeu, fiind în gradul suveran al imaterialităţii, este de o inteligenţă infinită; şi nu poate ignora nimic din ceea ce este, sau va fi, sau ar fi, sau ar putea fi, în orice fiinţă ar fi, toate acestea aflându-se într-un raport de efect faţă de cauză în raport cu ştiinţa Sa, alcătuită din inteligenţă şi voinţă (q. 14, a. 1-5).

Există, aşadar, şi o voinţă în Dumnezeu?
Da, există şi o voinţă în Dumnezeu, voinţa aflându-se întotdeauna acolo unde se află inteligenţa (q. 19, a. 1).

Depinde totul de voinţa lui Dumnezeu?
Da, totul depinde de voinţa lui Dumnezeu, pentru că ea este cauza primă şi supremă a tuturor lucrurilor (q. 19, a. 4-6).

Iubeşte Dumnezeu toate făpturile Sale?
Da, Dumnezeu iubeşte toate făpturile Sale, nefiindcă le-a făcut decât din iubire (q. 20, a. 2).

Iubirea lui Dumnezeu pentru făpturile Sale are vreun efect în ele?
Da, iubirea lui Dumnezeu pentru făpturile Sale îşi are efectul în ele.

Care este efectul iubirii lui Dumnezeu în făpturile Sale?
Este tot binele care se află în ele (q. 20, a. 3).

Este Dumnezeu drept?
Da, Dumnezeu este Dreptatea însăși (q. 21, a. 1).

De ce spuneți că Dumnezeu este Dreptatea însăși?
Pentru că El dă fiecărei ființe ceea ce natura sa cere (q. 21, a. 1-2).

Există un mod special al dreptății lui Dumnezeu față de oameni?
Da, există un mod special al dreptății lui Dumnezeu față de oameni.

Care este modul special al dreptății lui Dumnezeu față de oameni?
Modul special al dreptății lui Dumnezeu față de oameni este acela că El îi răsplătește pe cei buni și îi pedepsește pe cei răi (q. 21, a. 1, ad 3).

Pe acest pământ îi răsplătește Dumnezeu pe cei buni și îi pedepsește pe cei răi?
Numai în parte îi răsplătește Dumnezeu pe acest pământ pe cei buni și îi pedepsește pe cei răi.

Unde îi răsplătește Dumnezeu pe deplin pe cei buni și îi pedepsește pe cei răi?
În cer îi răsplătește Dumnezeu pe deplin pe cei buni, iar în iad îi pedepsește pe cei răi.

Există în Dumnezeu milostivire?
Da, există în Dumnezeu milostivire (q. 21, a. 3).

În ce constă milostivirea lui Dumnezeu?
Milostivirea lui Dumnezeu constă în aceea că El dă fiecărei ființe cu mult mai mult decât cere natura ei și, de asemenea, că îi răsplătește pe cei buni dincolo de meritele lor și îi pedepsește pe cei răi chiar mai puțin decât tot ceea ce merită (q. 21, a. 4).

Dumnezeu, în Sine Însuși, Se îngrijește de lume?
Da, Dumnezeu, în Sine Însuși, Se îngrijește de lume.

Cum se numește grija pe care Dumnezeu o are în Sine Însuși față de lume?
Grija pe care Dumnezeu o are în Sine Însuși față de lume se numește Providență (q. 22, a. 1).

Providența lui Dumnezeu se întinde asupra tuturor lucrurilor?
Da, Providența lui Dumnezeu se întinde asupra tuturor lucrurilor; căci nu există nimic în lume pe care Dumnezeu să nu-l fi prevăzut și preorânduit din toată veșnicia (q. 22, a. 2).

Se întinde ea și asupra ființelor neînsuflețite?
Da, se întinde și asupra ființelor neînsuflețite, aceste ființe făcând ele însele parte din lucrarea lui Dumnezeu (q. 22, a. 2, ad 5).

Se întinde ea asupra oamenilor în actele lor libere?
Da, se întinde asupra oamenilor în actele lor libere (q. 22, a. 2, ad 4).

Ce înțelegeți atunci când spuneți că Providența lui Dumnezeu se întinde asupra oamenilor în actele lor libere?

Înțeleg prin aceasta că toate actele libere ale oamenilor sunt supuse rânduielii dumnezeiești Providențe și că nimic din aceste acte nu se întâmplă fără ca Dumnezeu să-l rânduiască ori să-l îngăduie, libertatea omului neimplicând nicidecum independența sa față de Dumnezeu (Ibid.).

Providența lui Dumnezeu față de cei drepți are un nume special?
Da, ea se numește predestinare (q. 23, a. 1).

Ce implică predestinarea cu privire la oamenii care sunt obiectul ei?
Ea implică faptul că acești oameni vor poseda într-o zi în cer fericirea slavei (q. 23, a. 2).

Cum se numesc cei care nu vor avea această fericire?
Ei se numesc osândiți sau nealeși (q. 23, a. 3).

De unde vine faptul că cei predestinați vor avea această fericire, în timp ce osândiții sau nealeșii nu o vor avea?
Aceasta vine din faptul că cei predestinați au fost aleși de Dumnezeu sau iubiți cu o iubire de preferință, în virtutea căreia Dumnezeu va rândui toate lucrurile din viața lor în așa fel încât ei vor ajunge în cele din urmă la fericirea cerului (q. 23, a. 4).

Și de ce osândiții sau nealeșii nu vor ajunge, în cele din urmă, la aceeași fericire?
Pentru că nu vor fi fost iubiți cu aceeași iubire ca cei predestinați (q. 23, a. 3, ad 1).

Dar nu este aceasta o nedreptate din partea lui Dumnezeu?
Nu; pentru că Dumnezeu nu datorează nimănui fericirea cerului, iar cei care o vor avea nu o vor avea decât prin har (q. 23, a. 3, ad 2).

Cei care nu o vor avea vor fi pedepsiți pentru faptul că nu o au?
Ei nu vor fi pedepsiți pentru faptul că nu o au decât în măsura în care va exista, din partea lor, o vină pentru faptul de a nu o avea (q. 23, a. 3, ad 3).

Cum poate exista o vină din partea oamenilor pentru faptul că nu dobândesc fericirea cerului?
Poate exista o vină din partea lor prin aceea că Dumnezeu va fi oferit tuturor această fericire și că, omul fiind liber, va fi putut să nu răspundă ofertei pe care Dumnezeu i-o făcea sau să disprețuiască această ofertă, preferându-i altceva (Ibid.).

Acest dispreț sau alegerea unui lucru contrar este o injurie adusă lui Dumnezeu?
Este o injurie foarte gravă adusă lui Dumnezeu și care merită cele mai mari pedepse, atunci când este săvârșită printr-un păcat personal (Ibid.).

Cei care răspund ofertei lui Dumnezeu și ajung la fericirea cerului Îi datorează lui Dumnezeu Însuși faptul de a fi răspuns astfel ofertei Sale și de a-și fi meritat fericirea?
Da, ei vor datora toate acestea alegerii predestinării dumnezeiești (q. 23, a. 3, ad 2).

Această alegere este făcută în Dumnezeu din toată veșnicia?
Această alegere este făcută în Dumnezeu din toată veșnicia (q. 23, a. 4).

Ce implică această alegere cu privire la cei care sunt obiectul ei?
Ea implică faptul că Dumnezeu le-a rânduit un loc în cerul Său și că, prin lucrarea harului Său, îi va pune în stare să-l dobândească într-o zi (q. 23, a. 5-7).

Ce trebuie să facă oamenii la gândul acestei alegeri veșnice a predestinării în Dumnezeu?
Ei trebuie, printr-o deplină abandonare lucrării harului, să-și dobândească, pe cât este cu putință pe acest pământ, certitudinea că sunt din numărul celor predestinați (q. 23, a. 8).

Este Dumnezeu atotputernic?
Da, Dumnezeu este atotputernic (q. 25, a. 1-6).

De ce spuneți că Dumnezeu este atotputernic?
Pentru că, Dumnezeu fiind Ființa însăși, tot ceea ce nu repugnă ființei rămâne supus puterii Sale (q. 25, a. 3).

Este Dumnezeu fericit?
Da, Dumnezeu este Fericirea însăși; căci El Se bucură în chip infinit de Binele infinit, care nu este altul decât El Însuși (q. 26, a. 1-4).

4. Persoanele

Ce înțelegeți atunci când spuneți că Dumnezeu este un Spirit în trei Persoane?
Înțeleg că sunt Trei, fiecare fiind același Spirit care este Dumnezeu, cu toate atributele Dumnezeirii (q. 30, a. 2).

Care sunt numele acestor trei Persoane care sunt același Dumnezeu, cu toate atributele Dumnezeirii?
Ele se numesc Tatăl, Fiul și Sfântul Duh.

Ce este Tatăl în Dumnezeu?
Este Cel care, fără a avea principiu, Îl naște pe Fiul și de la Care purcede Sfântul Duh.

Ce este Fiul în Dumnezeu?
Fiul este Cel care este născut de Tatăl și de la Care, împreună cu Tatăl, purcede Sfântul Duh.

Ce este Sfântul Duh în Dumnezeu?
Este Cel care purcede de la Tatăl și de la Fiul.

Aceste trei Persoane în Dumnezeu sunt distincte de Dumnezeu Însuși?
Aceste trei Persoane în Dumnezeu nu sunt distincte de Dumnezeu Însuși.

Sunt ele distincte între ele?
Ele sunt distincte între ele.

Ce înțelegeți atunci când spuneți că cele trei Persoane în Dumnezeu sunt distincte între ele?
Înțeleg că Tatăl nu este Fiul, nici Sfântul Duh; că Fiul nu este nici Tatăl, nici Sfântul Duh; că Sfântul Duh nu este nici Tatăl, nici Fiul.

Aceste trei Persoane pot fi despărțite una de alta?
Aceste trei Persoane nu pot fi despărțite una de alta.

Sunt ele împreună din toată veșnicia?
Ele sunt împreună din toată veșnicia.

Tatăl, în raportul Său cu Fiul, are în Sine tot ceea ce am văzut că se află în Dumnezeu?
Da, Tatăl, în raportul Său cu Fiul, are în Sine tot ceea ce am văzut că se află în Dumnezeu.

Fiul, în raportul Său cu Tatăl, are în Sine tot ceea ce am văzut că se află în Dumnezeu?
Da, Fiul, în raportul Său cu Tatăl, are în Sine tot ceea ce am văzut că se află în Dumnezeu.

Tatăl și Fiul, în raportul Lor cu Sfântul Duh, au în Ei tot ceea ce am văzut că se află în Dumnezeu?
Da, Tatăl și Fiul, în raportul Lor cu Sfântul Duh, au în Ei tot ceea ce am văzut că se află în Dumnezeu.

Sfântul Duh, în raportul Său cu Tatăl şi cu Fiul, are în Sine tot ceea ce am văzut că se află în Dumnezeu?
Da, Sfântul Duh, în raportul Său cu Tatăl și cu Fiul, are în Sine tot ceea ce am văzut că se află în Dumnezeu.

Sunt trei Dumnezei cei care se află astfel în raport între Ei din toată veşnicia în Dumnezeu?
Nu, nu sunt trei Dumnezei, ci trei Persoane, fiecare identificându-Se cu același Dumnezeu și rămânând totuși pe deplin distincte între Ele.

Aceste trei Persoane în Dumnezeu formează între Ele o adevărată societate?
Da, aceste trei Persoane în Dumnezeu formează între Ele o adevărată societate, care este chiar cea mai desăvârșită dintre toate societățile (q. 31, a. 1, ad 1).

De ce spuneți că societatea celor trei Persoane în Dumnezeu este cea mai desăvârşită dintre societăți?
Pentru că sunt Trei, dintre Care fiecare este același Infinit în desăvârșire, în durată, în știință, în iubire, în putere și în fericire, și Care Se bucură unul de altul în sânul Dumnezeirii.

Cum știm că există astfel trei Persoane în Dumnezeu?
Știm că există astfel trei Persoane în Dumnezeu prin credință.

Rațiunea, fără credință, ar putea ști că există trei Persoane în Dumnezeu?

Nu, raţiunea, fără credinţă, nu ar putea şti că există trei Persoane în Dumnezeu (q. 32, a. 1).

Iar când ştim prin credinţă că există trei Persoane în Dumnezeu, poate raţiunea să înţeleagă aceasta?
Nu, chiar şi atunci când ştim prin credinţă că există trei Persoane în Dumnezeu, raţiunea nu poate înţelege aceasta (q. 32, a. 1, ad 2).

Cum se numesc aceste adevăruri pe care le cunoaştem prin credinţă fără ca raţiunea să le poată înţelege?
Ele se numesc mistere.

Existenţa celor trei Persoane în Dumnezeu este, aşadar, un mister?
Da, şi este chiar cel mai adânc dintre toate misterele.

Cum se numeşte acest mister al celor trei Persoane în Dumnezeu?
Se numeşte misterul Preasfintei Treimi (q. 31, a. 1).

Vom putea cunoaşte într-o zi, în el însuşi, misterul Preasfintei Treimi?
Da, vom putea cunoaşte într-o zi, în el însuşi, misterul Preasfintei Treimi, iar această cunoaştere va alcătui fericirea noastră veşnică în cer.

Nu putem, pe acest pământ, să întrezărim ceva din armoniile misterului Preasfintei Treimi, considerând natura operaţiilor

proprii spiritelor?
Da, căci aceste operații implică, în subiectul care lucrează, un dublu raport de principiu și de termen al operației, fie în actul de a gândi, fie în actul de a iubi; de unde rezultă că, în Dumnezeu, potrivit celor învățate de credință, în actul de a gândi, Tatăl are rațiunea de principiu care spune, iar Cuvântul are rațiunea de termen care este spus; iar în actul de a iubi, Tatăl și Fiul au rațiunea de principiu comun față de Sfântul Duh, Care are rațiunea de termen.

Ce întemeiază în Dumnezeu misterul Preasfintei Treimi?
Bogăția infinită sau fecunditatea naturii Sale, care face ca în ea să fie loc pentru misterioase procesiuni de origine (q. 27, a. 1).

Cum se numesc aceste procesiuni de origine în Dumnezeu?
Ele se numesc naștere și purcedere (q. 27, a. 2-3).

Ce rezultă din această naștere și din această purcedere în Dumnezeu?
Rezultă că între fiecare dintre cei doi termeni ai nașterii și ai purcederii există relații reale, constituite de acești diferiți termeni (q. 28, a. 1).

Care sunt aceste relații în Dumnezeu?
Ele sunt, în număr de patru: paternitatea și filiația, spirația activă și purcederea sau spirația pasivă (q. 28, a. 4).

Aceste relații în Dumnezeu sunt același lucru cu Persoanele dumnezeiești?

Da, aceste relații în Dumnezeu sunt același lucru cu Persoanele dumnezeiești (q. 40, a. 1).

De ce există, așadar, patru relații și numai trei Persoane în Dumnezeu?
Pentru că una dintre relații, spirația activă, nefiind opusă printr-o opoziție relativă paternității și filiației, ci, dimpotrivă, convenind atât uneia, cât și celeilalte, urmează că aceleași două Persoane, constituite una prin paternitate, iar cealaltă prin filiație, pot și trebuie să fie subiectul spirației active, care, prin urmare, nu constituie o Persoană, ci convine deopotrivă Persoanei Tatălui și Persoanei Fiului (q. 30, a. 2).

Există o anumită ordine în Dumnezeu între Persoanele dumnezeiești?
Există ordinea originii, care îngăduie Fiului să fie trimis de Tatăl, iar Sfântului Duh să fie trimis de Tatăl și de Fiul (q. 42-43).

Când Persoanele dumnezeiești lucrează printr-o acțiune alta decât actele noționale, care sunt actul de a spune sau de a naște și actul de a spira, lucrează Ele printr-o singură și aceeași acțiune comună tuturor celor trei?
Da; și astfel actul de a gândi și actul de a iubi convin tuturor celor trei Persoane; și, de asemenea, toate acțiunile care produc vreun efect în afara lui Dumnezeu (q. 39-41).

Nu există totuși anumite acte sau anumite principii de acțiune care sunt atribuite mai în mod special uneia sau alteia dintre

Persoane?
Da; și aceste atribuiri se fac în virtutea unei anumite armonii pe care aceste acte sau aceste principii de acțiune o prezintă cu caracterele distinctive ale uneia sau alteia dintre Persoane: astfel, prin mod de apropriere, puterea este atribuită Tatălui, înțelepciunea Fiului, bunătatea Sfântului Duh, deși ele convin în mod egal tuturor celor trei (q. 39, a. 7-8; q. 45, a. 6).

Așadar, atunci când vorbim despre Dumnezeu în raporturile Sale cu lumea exterioară, este vorba întotdeauna despre Dumnezeu în unitatea naturii Sale și în Treimea Persoanelor Sale?
Da; cu singura excepție a celor care privesc Persoana Cuvântului în misterele Întrupării Sale (q. 45, a. 6).

5. Opera creației

Ce înțelegeți atunci când spuneți că Dumnezeu este Creatorul tuturor lucrurilor?
Înțeleg că toate lucrurile au fost făcute de El din nimic (q. 44-45).

Nu exista, așadar, nimic în afara lui Dumnezeu înainte ca Dumnezeu să fi făcut toate lucrurile?
Nu, nu exista nimic în afara lui Dumnezeu înainte ca Dumnezeu să fi făcut toate lucrurile, numai El fiind prin Sine Însuși, iar tot restul nefiind decât prin El (q. 44, a. 1).

Când a făcut Dumnezeu astfel toate lucrurile din nimic?
Dumnezeu a făcut astfel toate lucrurile din nimic atunci când I-a plăcut (q. 44).

Ar fi putut, aşadar, dacă ar fi voit, să nu creeze lucrurile pe care le-a făcut?
Da, Dumnezeu ar fi putut, dacă ar fi voit, să nu creeze lucrurile pe care le-a făcut.

Şi de ce a voit Dumnezeu astfel să creeze, la un moment dat, lucrurile pe care le-a făcut?
Dumnezeu a creat lucrurile pe care le-a făcut pentru a-Şi manifesta slava (q. 45, a. 4).

Ce înţelegeţi atunci când spuneţi că Dumnezeu a creat lucrurile pe care le-a făcut pentru a-Şi manifesta slava?
Înţeleg că El a voit să-Şi arate în afara Sa bunătatea, împărtăşind altora ceva din binele infinit care este El Însuşi.

Aşadar, Dumnezeu nu a creat lucrurile pe care le-a făcut din nevoie sau pentru a dobândi ceva?
Nu; dimpotrivă, pentru a dărui altora ceva din ceea ce El are în chip infinit în Sine Însuşi şi din pură bunătate a creat lucrurile pe care le-a făcut (q. 44, a. 4, ad 1).

6. Lumea

Cum se numește ansamblul lucrurilor create de Dumnezeu?
Se numește lumea sau universul (q. 47, a. 4).

Lumea sau universul este, așadar, însăși opera lui Dumnezeu?
Da, lumea sau universul este însăși opera lui Dumnezeu (q. 47, a. 1-2-3).

Ce cuprinde lumea sau universul, operă a lui Dumnezeu?
Lumea sau universul, operă a lui Dumnezeu, cuprinde trei categorii de ființe: spiritele pure; corpurile; și spiritul unit cu un corp.

Dumnezeu Însuși este, așadar, Cel care a creat spiritele pure, corpurile și spiritul unit cu un corp?
Da, Dumnezeu Însuși este Cel care a creat spiritele pure, corpurile și spiritul unit cu un corp.

A făcut El toate acestea El Însuși, prin Sine Însuși și singur?
Da, Dumnezeu a făcut toate acestea El Însuși, prin Sine Însuși și singur, numai El fiind în stare să creeze (q. 45, a. 5).

Cum a făcut Dumnezeu, prin Sine Însuși și singur, lumea spiritelor și a corpurilor?
A făcut-o prin Cuvântul sau Verbul Său și cu iubirea Sa (q. 45, a. 6).

7. Îngerii: natura lor

De ce a voit Dumnezeu să existe spirite pure în opera făcută de El?
Dumnezeu a voit să existe spirite pure în opera făcută de El pentru că ele trebuiau să fie încununarea acestei opere (q. 50, a. 1).

Ce înțelegeți atunci când spuneți că spiritele pure trebuiau să fie încununarea operei făcute de Dumnezeu?
Înțeleg că ele sunt partea ei cea mai înaltă, cea mai desăvârșită și cea mai frumoasă (Ibid.).

Ați putea să-mi spuneți care este natura spiritelor pure?
Da, spiritele pure sunt naturi sau substanțe care există libere de orice corp și de orice materie (q. 50, a. 1-2).

Aceste spirite pure sunt în număr foarte mare?
Da, aceste spirite pure sunt în număr foarte mare (q. 50, a. 3).

Numărul lor întrece numărul tuturor celorlalte naturi create?
Da, numărul lor întrece numărul tuturor celorlalte naturi create (Ibid.).

De ce trebuiau să fie atât de numeroase?
Pentru că se cuvenea ca ceea ce era mai frumos să întreacă în măreție tot restul în opera lui Dumnezeu (Ibid.).

Cum se numesc de obicei aceste spirite pure?
Ele se numesc îngeri.

De ce spiritele pure sunt numite îngeri?
Pentru că ele sunt solii de care Dumnezeu Se folosește pentru a cârmui restul operei Sale.

Pot îngerii să ia un trup asemenea nouă?
Nu, îngerii nu pot lua un trup asemenea nouă și, dacă uneori au putut să se arate înveșmântați într-un trup, ei nu aveau decât înfățișarea exterioară a unui trup (q. 51, a. 1-2-3).

Îngerii există undeva?
Da, îngerii există undeva (q. 52, a. 1).

Care este locul obișnuit al îngerilor?
Locul obișnuit al îngerilor este cerul (q. 61, a. 4).

Pot îngerii să meargă dintr-un loc în altul?
Da, îngerii pot merge dintr-un loc în altul (q. 53, a. 1).

Le trebuie timp pentru a merge dintr-un loc în altul?
Îngerii se pot duce dintr-un loc în altul, chiar dacă acestea ar fi cele mai îndepărtate unul de altul, aproape instantaneu (q. 53, a. 2).

Pot ei de asemenea să părăsească încet un loc și să se ducă încet într-altul, după cum le place?
Da, pot de asemenea să părăsească încet un loc și să se ducă încet într-altul, după cum le place, mișcarea lor nefiind decât o aplicare

succesivă a puterii sau a acțiunii lor asupra diferitelor ființe ori asupra diferitelor părți ale aceluiași întreg (q. 53, a. 3).

8. Viața lor intimă

În ce constă viața îngerilor potrivit naturii lor de spirite pure?
Viața îngerilor, potrivit naturii lor de spirite pure, constă în a cunoaște și a iubi.

Ce fel de cunoaștere se află în îngeri?
În îngeri se află cunoașterea intelectuală (q. 54).

Nu există în îngeri cunoaștere sensibilă ca la noi?
Nu, în îngeri nu există cunoaștere sensibilă ca la noi (q. 54, a. 5).

De ce nu există în îngeri cunoaștere sensibilă ca la noi?
Pentru că cunoașterea sensibilă se săvârșește prin mijlocirea trupului, iar îngerii nu au trup (Ibid.).

Cunoașterea intelectuală a îngerilor este mai desăvârșită decât cunoașterea noastră intelectuală?
Da, cunoașterea intelectuală a îngerilor este mai desăvârșită decât cunoașterea noastră intelectuală.

De ce spuneți că cunoașterea intelectuală a îngerilor este mai desăvârșită decât cunoașterea noastră intelectuală?

Pentru că ei nu trebuie, asemenea nouă, să-și dobândească cunoașterea din lumea exterioară și pentru că ei cuprind întregul adevăr dintr-o singură privire a spiritului lor, fără a avea nevoie, asemenea nouă, de raționament (q. 55, a. 2; q. 58, a. 3-4).

Cunosc îngerii toate lucrurile?
Nu, îngerii nu cunosc toate lucrurile; căci au o natură finită, iar numai Dumnezeu, pentru că este infinit, cunoaște toate lucrurile (q. 53, a. 1-2-3).

Cunosc ei întregul ansamblu al făpturilor?
Da, ei cunosc întregul ansamblu al făpturilor, natura lor de spirite pure cerând ca lucrurile să stea astfel (q. 55, a. 2).

Cunosc îngerii tot ceea ce se petrece în lumea exterioară?
Da, îngerii cunosc tot ceea ce se petrece în lumea exterioară, ideile din spiritul lor făcându-le cunoscute aceste lucruri pe măsură ce ele se înfăptuiesc (Ibid.).

Cunosc ei gândurile inimilor?
Nu, îngerii nu cunosc gândurile inimilor; pentru că aceste gânduri, fiind libere, nu intră în înlănțuirea necesară a evenimentelor exterioare (q. 57, a. 4).

Ce este necesar pentru ca îngerii să cunoască gândurile inimilor?
Este necesar ca Dumnezeu să li le descopere sau ca însuși subiectul să le facă cunoscute (Ibid.).

Cunosc îngerii viitorul?
Nu, îngerii nu cunosc viitorul, decât dacă Dumnezeu li-l descoperă (q. 57, a. 3).

Ce fel de iubire există în îngeri potrivit naturii lor?
Există în îngeri, potrivit naturii lor, o iubire desăvârșită față de Dumnezeu, față de ei înșiși și față de toate făpturile, afară numai dacă păcatul, în ordinea supranaturală, denaturează ceea ce este liber în iubirea lor de ordin natural (q. 60).

9. Crearea îngerilor

Au fost toți îngerii creați nemijlocit de Dumnezeu?
Da, toți îngerii au fost creați nemijlocit de Dumnezeu, fiecare dintre ei fiind un spirit pur care nu a putut veni la existență decât pe calea creației (q. 61, a. 1).

Când au fost creați toți îngerii de Dumnezeu?
Toți îngerii au fost creați de Dumnezeu într-o clipă, în primul moment în care El a creat și toate elementele lumii corporale (q. 61, a. 3).

Au fost îngerii creați de Dumnezeu într-un loc corporal?
Da, îngerii au fost creați de Dumnezeu într-un loc corporal, armonia operei dumnezeiești cerând ca lucrurile să stea astfel (q. 61, a. 4, ad 1).

Cum se numește locul corporal în care au fost creați îngerii de Dumnezeu?
Îl numim pur și simplu cerul și, uneori, cerul empireu (q. 61, a. 4).

Ce înseamnă aceste cuvinte: cerul empireu?
Ele înseamnă un loc cu totul plin de lumină și strălucire, care este partea cea mai frumoasă a lumii corporale (Ibid.).

Cerul empireu este același cu cerul fericiților sau cu cerul pur și simplu?
Da, cerul empireu este același cu cerul fericiților sau cu cerul pur și simplu (Ibid., ad 3).

10. Încercarea lor

În ce stare au fost creați îngerii de Dumnezeu?
Îngerii au fost creați de Dumnezeu în starea de har (q. 62, a. 3).

Ce înțelegeți atunci când spuneți că îngerii au fost creați de Dumnezeu în starea de har?
Înțeleg că, în momentul creării lor, ei au primit de la Dumnezeu o natură înveșmântată în harul sfințitor, care îi făcea fii ai lui Dumnezeu și le dădea putința de a dobândi slava vieții veșnice (q. 62, a. 1, 2, 3).

Prin vreun act al liberului lor arbitru au putut îngerii să dobândească slava vieții veșnice?
Da, printr-un act al liberului lor arbitru au putut îngerii să dobândească slava vieții veșnice (q. 62, a. 4).

În ce a constat acest act al liberului arbitru al îngerilor prin care au putut dobândi slava vieții veșnice?
Acest act a constat în a urma moțiunea harului care îi îndemna să se supună lui Dumnezeu și să primească de la El, cu iubire și recunoștință, darul propriei Sale slave pe care El li-l oferea (Ibid.).

Le-a trebuit mult timp îngerilor pentru a se hotărî, sub lucrarea harului, asupra acestei alegeri pe care Dumnezeu le-o oferea?
Această alegere a fost făcută de ei într-o clipă (Ibid.).

Au fost îngerii primiți în slavă îndată după ce au făcut această alegere?
Da, îngerii au fost primiți în slavă îndată după ce au făcut această alegere (q. 62, a. 5).

11. Căderea îngerilor răi

Au făcut toți îngerii alegerea care le era propusă de Dumnezeu ca încercare meritorie?

Nu, nu toți îngerii au făcut această alegere și au fost unii care au refuzat-o (q. 63, a. 3).

De ce au fost îngeri care au refuzat să facă această alegere?
Dintr-un sentiment de mândrie și pentru a fi asemenea lui Dumnezeu, voind să-și fie lor înșiși de ajuns, precum Dumnezeu Își este Lui Însuși de ajuns (q. 63, a. 2, 3).

Acest sentiment de mândrie a fost un mare păcat?
Acest sentiment de mândrie a fost un păcat îngrozitor, care a provocat îndată mânia lui Dumnezeu.

Ce a făcut Dumnezeu, în dreapta Sa mânie, împotriva acestui păcat al îngerilor?
I-a aruncat îndată în iad, care va fi în veci locul chinului lor (q. 64, a. 4).

Cum se numesc îngerii răi care s-au răzvrătit împotriva lui Dumnezeu și au fost aruncați în iad?
Ei se numesc demoni (q. 63, a. 4).

12. Corpurile: crearea lor și opera celor șase zile

Care este a doua categorie de ființe create de Dumnezeu în lume, la extremitatea opusă categoriei spiritelor?

A doua categorie de ființe create de Dumnezeu în lume, la extremitatea opusă categoriei spiritelor, este aceea a corpurilor.

A fost creat de Dumnezeu întregul ansamblu al lumii corpurilor?
Da, întregul ansamblu al lumii corpurilor a fost creat de Dumnezeu (q. 63, a. 5).

Aşadar, Dumnezeu Însuşi este Cel care a creat pământul şi tot ceea ce vedem pe el, marea şi tot ceea ce cuprinde ea, cerul cu soarele, luna şi stelele?
Da, Dumnezeu Însuși este Cel care a creat pământul și tot ceea ce vedem pe el, marea și ceea ce cuprinde ea, cerul cu soarele, luna și stelele.

Când a creat Dumnezeu această întreagă lume a corpurilor?
Dumnezeu a creat această întreagă lume a corpurilor la începutul lumii, în același timp în care crea lumea spiritelor (q. 61, a. 3; q. 66, a. 4).

A creat Dumnezeu într-o clipă lumea corpurilor, în acelaşi timp cu lumea spiritelor?
Da, Dumnezeu a creat într-o clipă lumea corpurilor, în același timp cu lumea spiritelor (Ibid.).

Lumea corpurilor era, încă din acel prim moment, aşa cum este astăzi?
Nu, lumea corpurilor nu era, încă din acel prim moment, așa cum este astăzi (q. 66, a. 1).

În ce stare a fost creată de Dumnezeu lumea corpurilor?
Lumea corpurilor a fost creată de Dumnezeu în stare de haos.

Ce înțelegeți atunci când spuneți că lumea corpurilor a fost creată de Dumnezeu în stare de haos?
Înțeleg că Dumnezeu a creat mai întâi elementele din care trebuia să ia naștere lumea corpurilor așa cum o vedem astăzi (q. 66, a. 1 & 2).

Cine a făcut să ia naștere din primele elemente lumea corpurilor așa cum o vedem astăzi?
Dumnezeu este Cel care a făcut să ia naștere din primele elemente lumea corpurilor așa cum o vedem astăzi.

A făcut Dumnezeu să ia naștere dintr-odată, din primele elemente, lumea corpurilor așa cum o vedem astăzi?
Nu, nu dintr-odată, ci prin mai multe intervenții succesive, Dumnezeu a făcut să ia naștere din primele elemente lumea corpurilor așa cum o vedem astăzi.

Câte au fost aceste intervenții ale lui Dumnezeu pentru a aduce lumea corpurilor la starea în care o vedem astăzi?
Au fost șase intervenții ale lui Dumnezeu pentru a aduce lumea corpurilor la starea în care o vedem astăzi.

Cum se numesc cele șase intervenții ale lui Dumnezeu pentru a aduce lumea corpurilor la starea în care o vedem astăzi?
Ele se numesc cele șase zile ale creației (q. 64, a. 1 & 2).

Asupra cărui lucru s-a îndreptat prima zi a creației?
Prima zi a creației s-a îndreptat asupra producerii luminii (q. 67, a. 4).

Asupra cărui lucru s-a îndreptat a doua zi a creației?
A doua zi a creației s-a îndreptat asupra producerii firmamentului (q. 68, a. 1).

Asupra cărui lucru s-a îndreptat a treia zi a creației?
A treia zi a creației s-a îndreptat asupra separării sau deosebirii mărilor și continentelor și asupra producerii plantelor (q. 69).

Asupra cărui lucru s-a îndreptat a patra zi a creației?
A patra zi a creației s-a îndreptat asupra producerii soarelui, lunii și stelelor (q. 70).

Asupra cărui lucru s-a îndreptat a cincea zi a creației?
A cincea zi a creației s-a îndreptat asupra producerii peștilor și păsărilor (q. 71).

Asupra cărui lucru s-a îndreptat a șasea zi a creației?
A șasea zi a creației s-a îndreptat asupra producerii animalelor terestre și asupra creării omului (q. 72).

Cum știm că astfel a făcut Dumnezeu lumea așa cum o vedem?
Știm că astfel a făcut Dumnezeu lumea așa cum o vedem pentru că El Însuși ne-a spus aceasta.

Unde ne-a spus Dumnezeu că astfel a făcut lumea așa cum o vedem?

În primul capitol al Genezei, la începutul Sfintei Sale Scripturi, ne-a spus Dumnezeu că astfel a făcut lumea așa cum o vedem.

Se acordă știința cu acest prim capitol al Genezei?
Nu încape îndoială că adevărata știință se va acorda întotdeauna cu acest prim capitol al Genezei.

De ce spuneți că adevărata știință se va acorda întotdeauna cu acest prim capitol al Genezei?
Pentru că adevărata știință vede lucrurile așa cum sunt, iar nimeni nu știe mai bine cum sunt lucrurile decât Dumnezeu Însuși, Care le-a făcut și Care ne-a spus cum le-a făcut în acest prim capitol al Genezei.

Așadar, nu va putea exista niciodată contradicție între știință și Scriptură în ceea ce privește crearea lumii corpurilor?
Nu, niciodată nu va putea exista contradicție între adevărata știință și Scriptură în ceea ce privește crearea lumii corpurilor (q. 67-74).

13. Omul: natura sa, sufletul său spiritual și nemuritor

În această lume a corpurilor există vreo ființă care formează totuși ca o lume aparte sau o categorie cu totul distinctă în ansamblul lumii create de Dumnezeu?
Da, omul.

Ce este omul?
Omul este un compus din spirit și corp, în care se găsesc oarecum reunite lumea spiritelor și lumea corpurilor (q. 75).

Cum se numește spiritul care se află în om?
Se numește suflet (q. 75, a. 1-4).

Numai omul are suflet în lumea corpurilor?
Nu, nu numai omul are suflet în lumea corpurilor.

Care sunt celelalte ființe care au și ele suflet în lumea corpurilor?
Sunt plantele și animalele.

Ce deosebire există între sufletul plantelor sau al animalelor și acela al omului?
Există această deosebire: sufletul plantelor este numai pentru viața vegetativă; acela al animalelor este numai pentru viața vegetativă și senzitivă; iar, pe lângă acestea, sufletul omului este pentru viața gândirii.

Așadar, prin viața gândirii se deosebește omul de toate celelalte ființe vii ale lumii corpurilor?
Da, prin viața gândirii se deosebește omul de toate celelalte ființe vii ale lumii corpurilor.

În această viață a gândirii, sufletul omenesc este în sine independent de corp?

Da, în această viață a gândirii, sufletul omenesc este în sine independent de corp (q. 75, a. 2).

Ați putea să-mi dați un argument care să stabilească acest adevăr?
Da, iar acest argument este că obiectul gândirii este ceva cu totul necorporal.

Cum rezultă de aici că sufletul omenesc, în viața gândirii, este în sine independent de corp?
Pentru că, dacă el însuși nu ar fi cu totul necorporal, nu ar putea atinge obiectul gândirii, care este cu totul necorporal (Ibid.).

Ce rezultă din acest adevăr?
Din acest adevăr rezultă că sufletul omenesc este nemuritor (q. 75, a. 6).

Ați putea să-mi arătați cum rezultă din acest adevăr că sufletul omenesc este nemuritor?
Da, pentru că, dacă are o operație la care corpul nu ia parte, trebuie să aibă și o ființă proprie, independentă de corp.

Ce rezultă din faptul că sufletul omenesc are o ființă proprie, independentă de corp?
Rezultă că, dacă trupul ajunge să piară prin despărțirea de suflet, sufletul însuși nu poate pieri (Ibid.).

Sufletul omenesc trebuie, aşadar, să dăinuiască întotdeauna?
Da, sufletul omenesc trebuie să dăinuiască întotdeauna.

Dar de ce a fost atunci sufletul omenesc unit cu un corp?
Sufletul omenesc a fost unit cu un corp pentru a forma împreună cu el acel întreg armonios şi substanţial care se numeşte om (q. 75, a. 4).

Aşadar, sufletul omenesc nu este unit în chip accidental cu corpul său?
Nu, sufletul omenesc nu este unit în chip accidental cu corpul său, ci pentru că este făcut pentru el (q. 76, a. 1).

Ce face sufletul omenesc în corpul cu care este unit?
El dă acestui corp tot ceea ce are ca desăvârşire, adică îi dă fiinţa, viaţa şi simţirea, rezervându-şi numai lui însuşi actul de a gândi (q. 76, a. 3 & 4).

14. Facultăţile sale vegetative şi senzitive

Trebuie să admitem în sufletul omenesc diferite facultăţi corespunzătoare acestor diferite acte?
Da, trebuie să admitem în sufletul omenesc diferite facultăţi corespunzătoare acestor diferite acte, cu singura excepţie a primei desăvârşiri pe care sufletul o dă prin el însuşi, şi anume: fiinţa corpului (q. 77).

Care sunt facultățile sufletului care dau corpului viață?
Facultățile sufletului care dau corpului viață sunt facultățile vegetative.

Ați putea să-mi spuneți care sunt aceste facultăți?
Da, ele sunt în număr de trei, și anume: facultatea de a se hrăni, de a crește și de a se reproduce (q. 78, a. 2).

Care sunt facultățile sufletului care dau corpului puterea de a simți?
Facultățile sufletului care dau corpului puterea de a simți sunt facultățile senzitive.

Ați putea să-mi spuneți care sunt aceste facultăți?
Da, aceste facultăți sunt de două feluri, și anume: facultățile de a cunoaște și facultățile de a iubi.

Care sunt facultățile senzitive care dau corpului puterea de a cunoaște?
Facultățile senzitive care dau corpului puterea de a cunoaște sunt facultățile celor cinci simțuri exterioare [și ale celor patru simțuri interioare] (q. 78, a. 3).

Cum numiți facultățile celor cinci simțuri exterioare?
Ele se numesc facultățile de a vedea, de a auzi, de a simți sau de a mirosi, de a gusta și de a atinge (Ibid.).

Și cum numiți cele cinci simțuri exterioare?
Ele se numesc: văzul, auzul, mirosul, gustul și pipăitul (Ibid.).

Există și facultăți senzitive de cunoaștere care sunt interioare și nu se văd în afară?
Da, acestea sunt: simțul central, imaginația, instinctul și memoria (q. 78, a. 9).

15. Inteligența sa și actul său de cunoaștere

Există și alte facultăți de cunoaștere care se află în om?
Da, există o altă facultate de cunoaștere care se află în om și care este în el facultatea sa principală.

Cum numiți această facultate principală de cunoaștere care se află astfel în om?
Ea se numește rațiune sau inteligență (q. 79, a. 1).

Rațiunea sau inteligența este una și aceeași facultate de cunoaștere în om?
Da, rațiunea și inteligența sunt una și aceeași facultate de cunoaștere în om (q. 79, a. 8).

De ce este numită cu acest dublu nume?
Este numită cu acest dublu nume pentru că, în actul său de cunoaștere, uneori sesizează îndată, fără a avea nevoie să raționeze, în timp ce alteori trebuie să raționeze (Ibid.).

Este raționamentul actul propriu omului?
Da, raționamentul este actul propriu omului; pentru că, dintre toate ființele care există, numai el poate raționa sau are nevoie să raționeze.

Este o desăvârșire pentru om faptul de a putea raționa?
Da, este o desăvârșire pentru om faptul de a putea raționa, dar este o nedesăvârșire faptul de a avea nevoie să raționeze.

De ce spuneți că este o desăvârșire pentru om faptul de a putea raționa?
Pentru că, în acest fel, omul poate cunoaște adevărul, ceea ce ființele inferioare lui, precum animalele lipsite de rațiune, nu pot face.

De ce spuneți că este o nedesăvârșire pentru om faptul de a avea nevoie să raționeze?
Pentru că, în acest fel, el nu ajunge la cunoașterea adevărului decât încet și cu posibilitatea de a se înșela, în timp ce îngerul și Dumnezeu, Care nu au nevoie să raționeze, sesizează adevărul dintr-o singură privire și fără să se poată înșela.

Ați putea să-mi spuneți ce înseamnă a cunoaște adevărul?
A cunoaște adevărul înseamnă a ști ceea ce este.

Și a nu ști ceea ce este, ce înseamnă?
Înseamnă a fi în neștiință sau în eroare.

Există vreo deosebire între aceste două lucruri: a fi în neștiință și a fi în eroare?

Da, există o foarte mare deosebire între faptul de a fi în neștiință și acela de a fi în eroare; căci a fi în neștiință înseamnă pur și simplu a nu ști ceea ce este; pe când a fi în eroare înseamnă a afirma că un lucru este atunci când nu este sau că nu este atunci când este.

Este un rău pentru om să fie în eroare?
Da, este un foarte mare rău pentru om să fie în eroare; pentru că binele propriu al omului constă în adevăr, care este binele inteligenței sale.

Omul, la naștere, poartă în el însuși adevărul?
Nu, omul, la naștere, nu poartă în el însuși adevărul; căci, deși are încă de atunci inteligența sa, nu o are decât în starea unei facultăți goale, care trebuie să aștepte, pentru a dobândi adevărul, dezvoltarea suficientă a facultăților senzitive menite să-i slujească (q. 84, a. 5).

Când începe omul să cunoască adevărul?
Omul începe să cunoască adevărul atunci când are uzul rațiunii, adică în jurul vârstei de șapte ani.

Poate omul să cunoască toate lucrurile prin rațiunea sa?
Nu, omul nu poate cunoaște toate lucrurile, printr-o cunoaștere proprie, cu rațiunea sa, dacă această rațiune este considerată numai în limitele puterilor sale naturale (q. 12, a. 4; q. 86, a. 2 & 4).

Care sunt lucrurile pe care omul le poate cunoaște în chip natural prin rațiunea sa?

Omul poate cunoaște în chip natural prin rațiunea sa lucrurile sensibile și tot ceea ce aceste lucruri sensibile descoperă.

Se poate omul cunoaşte pe sine însuşi prin raţiunea naturală?
Da, omul se poate cunoaște pe sine însuși prin rațiunea naturală; pentru că el însuși este o ființă sensibilă și, cu ajutorul a ceea ce cade sub simțurile sale, poate, folosindu-se de raționament, să cunoască ceea ce este necesar pentru a fi ceea ce este (q. 87).

Poate omul să-i cunoască pe îngeri sau spiritele pure?
Omul nu-i poate cunoaște decât în chip nedesăvârșit pe îngeri sau spiritele pure.

De ce spuneţi că omul nu-i poate cunoaşte decât în chip nedesăvârşit pe îngeri sau spiritele pure?
Pentru că nu-i poate cunoaște în ei înșiși, din pricina naturii lor, care nu aparține naturilor sensibile, obiectul propriu al rațiunii omului (q. 88, a. 1 & 2).

Poate omul să-L cunoască pe Dumnezeu în El Însuşi?
Nu, omul nu-L poate cunoaște în chip natural pe Dumnezeu în El Însuși, Dumnezeu fiind infinit mai presus de naturile sensibile, care sunt pentru rațiunea omului singurul obiect proporționat în ordinea cunoașterii sale naturale (q. 88, a. 3).

Aşadar, tot în chip nedesăvârşit Îl poate cunoaşte omul pe Dumnezeu prin raţiunea sa, lăsată numai puterilor sale naturale?

Da, tot numai în chip nedesăvârșit Îl poate cunoaște omul pe Dumnezeu prin rațiunea sa, lăsată numai puterilor sale naturale.

Este totuși o desăvârșire pentru om faptul de a-L putea cunoaște astfel pe Dumnezeu prin rațiunea sa?

Da, este o foarte mare desăvârșire pentru om faptul de a-L putea cunoaște astfel, chiar și în chip nedesăvârșit, pe Dumnezeu prin rațiunea sa; pentru că, prin aceasta, se înalță nemăsurat deasupra celorlalte ființe care nu au rațiune; și pentru că, tocmai din această pricină, a putut fi înălțat prin har la suprema demnitate de fiu al lui Dumnezeu, în care rațiunea sa este chemată să-L cunoască pe Dumnezeu așa cum este El în Sine Însuși, mai întâi, în chip nedesăvârșit, prin credință, iar apoi în deplina strălucire a luminii slavei (q. 12, a. 4, ad 3; 5, 8, 10, 13).

Putând fi astfel înălțat prin har la demnitatea de fiu al lui Dumnezeu, a putut omul să devină egalul îngerilor?

Da, fiind astfel înălțat prin har la demnitatea de fiu al lui Dumnezeu, omul devine într-un anumit fel egalul îngerilor, putând chiar să le fie superior în această ordine a harului, deși rămâne inferior lor în ordinea naturii (q. 108, a. 8).

16. Facultățile sale de a iubi; liberul său arbitru

Există în om vreo altă facultate în afară de facultățile de cunoaștere?
Da, există încă în om facultățile de a iubi.

Ce înțelegeți prin facultățile de a iubi în om?
Înțeleg puterea care se află în el de a se îndrepta printr-o mișcare afectivă către tot ceea ce îi este prezentat ca bine de facultățile sale de cunoaștere și de a se îndepărta de tot ceea ce îi este prezentat ca rău.

Există mai multe feluri de asemenea facultăți de a iubi în om?
Da, există două feluri de asemenea facultăți de a iubi în om, datorită celor două feluri de cunoaștere care se află în el.

Cum se numește primul dintre aceste două feluri de facultăți de a iubi în om?
Se numește inima, în sensul afectiv și sensibil dat acestui cuvânt (q. 81).

Și cum se numește al doilea dintre aceste feluri de facultăți de a iubi în om?
Al doilea fel dintre aceste facultăți de a iubi în om se numește voința (q. 82).

Se poate da și numele de inimă voinței în om?
Da, se poate da și numele de inimă voinței în om, dar într-un sens mai înalt și cu totul imaterial.

Care este cea mai desăvârșită dintre aceste două facultăți de a iubi care se află în om?
Voința.

Prin voință se spune că omul este înzestrat cu liber arbitru?
Da, prin voință se spune că omul este înzestrat cu liber arbitru; căci această voință, îndreptându-se prin ea însăși și în chip necesar numai către bine sub rațiunea generală de bine, rămâne stăpână pe actul său ori de câte ori este vorba de vreun bine particular, putând deopotrivă să-l voiască și să nu-l voiască (q. 83).

Numai voința constituie liberul arbitru al omului?
Nu, nu numai voința constituie liberul arbitru al omului, ci voința în unire cu inteligența sau rațiunea.

Este omul, prin inteligența și voința sa înzestrate cu liber arbitru, regele creației în lumea corpurilor?
Da, omul, prin inteligența și voința sa înzestrate cu liber arbitru, este regele creației în lumea corpurilor, toate celelalte ființe ale lumii corpurilor fiind prin natura lor mai prejos de el și toate fiind făcute pentru a-i sluji în drumul său de întoarcere către Dumnezeu prin actele liberului său arbitru.

17. Originea omului, sau crearea și formarea sa de către Dumnezeu

Oamenii care se află acum pe pământ și toți cei care i-au precedat provin dintr-un singur tată și dintr-o singură mamă?
Da, toți oamenii care se află acum pe pământ și cei care i-au precedat provin dintr-un singur tată și dintr-o singură mamă.

Cum se numesc primul bărbat și prima femeie din care au provenit toți oamenii?
Se numesc Adam și Eva.

Cine a fost autorul lui Adam și al Evei?
Dumnezeu a fost autorul lui Adam și al Evei.

Cum i-a făcut Dumnezeu pe Adam și pe Eva?
Dumnezeu i-a făcut pe Adam și pe Eva dându-le trupul și sufletul lor.

Cum le-a dat Dumnezeu sufletul lui Adam și Evei?
Dumnezeu le-a dat sufletul lui Adam și Evei creându-l (q. 90, a. 1 & 2).

Cum ne-a spus Dumnezeu că le-a dat trupul lui Adam și Evei?
Dumnezeu ne-a spus că i-a dat lui Adam trupul său formându-l El Însuși din țărâna pământului și că i-a dat Evei trupul ei formând-o dintr-o coastă a lui Adam (q. 91 & 92).

Trebuie să spunem că omul a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu?
Da, trebuie să spunem că omul a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (q. 93).

Ce voim să spunem atunci când spunem că omul a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu?
Voim să spunem că Dumnezeu i-a dat omului o natură și operații care, în ceea ce au ele mai înalt, ne îngăduie să întrezărim ceea ce este Dumnezeu în natura Sa spirituală și în viața intimă a celor trei auguste Persoane ale Sale și să imităm desăvârșirea proprie Persoanelor dumnezeiești (q. 93, a. 5-9).

Ați putea să-mi arătați cum natura și operațiile omului, în ceea ce au ele mai înalt, ne îngăduie să întrezărim ceea ce este Dumnezeu în natura Sa spirituală și în viața intimă a celor trei auguste Persoane ale Sale?
Prin faptul că și sufletul nostru, în partea sa superioară, este o natură spirituală, iar operațiile sale cele mai înalte sunt actul de a gândi și de a iubi având drept obiect primul Adevăr și primul Bine, care este Dumnezeu Însuși (q. 93, a. 5-7).

Cum putem întrezări, în acest act de a gândi și de a iubi, viața intimă a celor trei auguste Persoane ale Preasfintei Treimi?
Pentru că spiritul nostru, atunci când se gândește la Dumnezeu, concepe un cuvânt lăuntric în care își regăsește obiectul și pentru că, sub acțiunea acestei gândiri care concepe cuvântul, se produce actul

de iubire având drept obiect același lucru pe care spiritul l-a conceput (q. 93, a. 6).

Cum putem imita desăvârșirea proprie Persoanelor dumnezeiești?
Putem imita desăvârșirea proprie Persoanelor dumnezeiești făcând, asemenea lui Dumnezeu Însuși, din Dumnezeu conceput și iubit în spiritul și în inima noastră, obiectul prim și ultim al întregii noastre vieți de gândire și de iubire (q. 93, a. 7).

Numai omul a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu în lumea corporală?
Da, numai omul a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu în lumea corporală, datorită naturii sale spirituale (q. 93, a. 2).

Celelalte făpturi ale lumii corporale nu păstrează nimic din Dumnezeu Care le-a făcut?
Da, celelalte făpturi ale lumii corporale păstrează în ele vestigiul sau urma lui Dumnezeu Care le-a făcut, datorită desăvârșirilor de ordin inferior care se află în ele (q. 93, a. 6).

18. Starea de fericire în care a fost creat

A fost omul creat de Dumnezeu într-o stare de mare desăvârșire?
Da, omul a fost creat de Dumnezeu într-o stare de mare desăvârșire.

Ați putea să-mi spuneți ce cuprindea această stare de desăvârșire în care omul a fost creat de Dumnezeu?
Această stare de desăvârșire în care omul a fost creat de Dumnezeu cuprindea: o știință deplină, fără umbră de eroare în inteligența sa; dreptatea originară și toate virtuțile în sufletul și în inima sa; stăpânirea absolută a sufletului asupra trupului și asupra oricărei făpturi inferioare omului (q. 94, 95 & 96).

Această stare de desăvârșire era proprie numai primului om sau trebuia să fie comună tuturor în succesiunea generațiilor?
Era proprie lui Adam în ceea ce privește știința; însă dreptatea originară și darurile integrității trebuiau să se transmită tuturor pe calea originii, fiind inseparabile de natura însăși atât timp cât aceasta nu ar fi fost despuiată de ele prin păcat (q. 94, a. 1, ad 1).

Ar fi trebuit omul să moară în starea în care a fost creat de Dumnezeu?
Nu, omul nu ar fi trebuit să moară în starea în care a fost creat de Dumnezeu (q. 97, a. 1).

Ar fi putut omul să sufere în starea în care a fost creat de Dumnezeu?
Nu, omul nu ar fi putut să sufere în starea în care a fost creat de Dumnezeu; sufletul său, printr-un privilegiu special, păzindu-i trupul de orice rău, iar el însuși neputând fi împiedicat de nimic atât timp cât ar fi rămas supus lui Dumnezeu prin voința sa (q. 97, a. 2).

Aşadar, omul a fost creat de Dumnezeu într-o adevărată stare de fericire?
Da, omul a fost creat de Dumnezeu într-o adevărată stare de fericire.

Această stare de fericire în care omul a fost creat de Dumnezeu era starea fericirii sale ultime şi desăvârşite?
Nu, această stare de fericire în care omul a fost creat de Dumnezeu nu era starea fericirii sale ultime și desăvârșite; căci era vremelnică și trebuia să fie urmată de o altă stare, care avea să fie definitivă (q. 94, a. 1, ad 1).

Cum am putea numi, aşadar, această stare de fericire în care omul a fost creat de Dumnezeu?
Am putea-o numi o stare de fericire primă, care trebuia să-l pregătească pe om, pe calea meritului, să primească starea sa de fericire ultimă și desăvârșită, cu titlu de răsplată (q. 94, a. 1, ad 2; q. 95, a. 4).

Unde ar fi primit omul această stare de fericire ultimă şi desăvârşită, dacă ar fi rămas credincios?
Ar fi primit-o în cerul slavei, împreună cu îngerii, unde Dumnezeu l-ar fi strămutat după un anumit timp de încercare (q. 94, a. 1, ad 1).

Unde era aşezat omul, în aşteptarea strămutării sale în cerul slavei?
Era așezat într-o grădină a desfătărilor pregătită de Dumnezeu pentru a-l primi (q. 92).

Cum a fost numită această grădină a desfătărilor?
A fost numită Paradisul pământesc (Ibid.).

19. Opera de conservare și de guvernare

Ce înțelegeți atunci când spuneți că Dumnezeu este Stăpânul suveran al tuturor lucrurilor?
Înțeleg că toate lucrurile, în lumea creată de Dumnezeu, sunt supuse guvernării unice, supreme și absolute a lui Dumnezeu Însuși (q. 103, a. 1 & 3).

Ce înțelegeți atunci când spuneți că toate lucrurile, în lumea creată de Dumnezeu, sunt supuse guvernării unice, supreme și absolute a lui Dumnezeu Însuși?
Înțeleg că nu există nimic în lumea spiritelor, în lumea corpurilor și în lumea omenească care să poată scăpa acțiunii lui Dumnezeu, Care conservă toate aceste ființe și le conduce către scopul pentru care le-a creat pe toate (q. 103, a. 4-8).

Care este acest scop către care Dumnezeu conduce, prin guvernarea Sa, toate ființele pe care le-a creat și pe care le conservă?
Acest scop către care Dumnezeu conduce, prin guvernarea Sa, toate ființele pe care le-a creat și pe care le conservă este El Însuși sau propria Sa slavă (q. 103, a. 2).

Cum spuneți că Dumnezeu și slava Sa sunt scopul întregului univers conservat și guvernat de El?
Spun că Dumnezeu și slava Sa sunt scopul întregului univers conservat și guvernat de El, pentru că Dumnezeu mișcă toate lucrurile în acest univers creat și conservat de El, pentru ca, în însăși ordinea universului, să se manifeste și să se desfășoare ceea ce se află în inteligența și în voința Celui care l-a făcut, îl conservă și îl guvernează (Ibid.).

Așadar, în însăși ordinea universului strălucește și se manifestă în afară slava lui Dumnezeu?
Da, în însăși ordinea universului strălucește și se manifestă în afară slava lui Dumnezeu (Ibid.).

Poate exista ceva mai mare și mai desăvârșit, în afara lui Dumnezeu, decât această ordine a universului creat, conservat și guvernat de El?
Nu, în ordinea actuală a lucrurilor, nu poate exista nimic mai mare și nici mai desăvârșit, în afara lui Dumnezeu, decât această ordine a universului creat, conservat și guvernat de El (q. 25, a. 5 & 6).

De ce spuneți: în ordinea actuală a lucrurilor?
Pentru că, Dumnezeu fiind infinit și atotputernic, nicio ordine creată, oricât de desăvârșită ar fi, nu ar putea egala puterea infinită a lui Dumnezeu (Ibid.).

20. Acțiunea personală a lui Dumnezeu în această guvernare — Minunile

Cum guvernează Dumnezeu acest univers creat de El?
Conservându-l și mișcându-l către scopul său (q. 103, a. 4).

Prin Sine Însuși conservă Dumnezeu toate ființele create de El?
Da, prin Sine Însuși conservă Dumnezeu toate ființele create de El, deși Se folosește și de anumite ființe determinate pentru a conserva în ființă alte ființe determinate, potrivit ordinii de dependență pe care a stabilit-o între ele creându-le (q. 104, a. 1 & 2).

Ce înțelegeți atunci când spuneți că prin Sine Însuși conservă Dumnezeu toate ființele create de El?
Înțeleg că ceea ce se află în însăși temelia tuturor ființelor universului și care face ca toate să aibă în comun faptul de a fi le este continuat tuturor, în mod direct, prin acțiunea lui Dumnezeu Însuși (q. 104, a. 1).

Această conservare în ființă a tuturor ființelor care există este tot atât de proprie lui Dumnezeu precum este crearea lor?
Da, această conservare în ființă a tuturor ființelor care există este tot atât de proprie lui Dumnezeu precum este crearea lor; pentru că amândouă se termină în mod direct și nemijlocit la ființă, efectul propriu al lui Dumnezeu (q. 104, a. 1, ad 4; q. 8, a. 1).

Ar putea Dumnezeu să facă astfel încât toate ființele care există să înceteze de a mai fi?
Da, Dumnezeu ar putea să facă astfel încât toate ființele care există să înceteze de a mai fi (q. 104, a. 3).

Ce ar trebui să facă Dumnezeu pentru ca toate ființele care există să înceteze de a mai fi?
Ar fi de ajuns să înceteze de a mai voi să le continue ființa pe care o au și pe care continuă să o primească de la El în fiecare clipă (Ibid.).

Așadar, ființa a tot ceea ce există în lume se află neîncetat într-o dependență absolută de Dumnezeu?
Da, ființa a tot ceea ce există în lume se află neîncetat într-o dependență absolută de Dumnezeu: oarecum așa cum lumina zilei se află într-o dependență absolută de prezența și de acțiunea soarelui; numai că, în vreme ce acțiunea soarelui este necesitată, acțiunea lui Dumnezeu este cu totul liberă și de o bunătate infinită (Ibid.).

A nimicit Dumnezeu vreodată ceva din ceea ce a făcut?
Nu, Dumnezeu nu a nimicit niciodată nimic din ceea ce a făcut (q. 104, a. 4).

Va nimici Dumnezeu vreodată ceva din ceea ce a făcut?
Nu, Dumnezeu nu va nimici niciodată nimic din ceea ce a făcut (Ibid.).

De ce spuneți că Dumnezeu nu a nimicit niciodată și că nu va nimici niciodată nimic din ceea ce a făcut?

Pentru că Dumnezeu nu lucrează decât pentru slava Sa; iar slava Sa cere nu să nimicească ceea ce a făcut, ci, dimpotrivă, să conserve în ființă ceea ce a făcut (Ibid.).

Se pot produce schimbări în lucrurile pe care Dumnezeu le-a făcut?
Da, se pot produce schimbări în lucrurile pe care Dumnezeu le-a făcut, schimbări mai mult sau mai puțin profunde potrivit diversității naturilor și potrivit diversității stărilor aceleiași naturi.

Aceste schimbări, care se pot produce și care se produc de fapt în lucrurile făcute de Dumnezeu, intră în ordinea guvernării dumnezeiești?
Da, toate schimbările care se pot produce și care se produc de fapt în lucrurile făcute de Dumnezeu intră în ordinea guvernării dumnezeiești, toate acestea putând și trebuind să slujească scopului acestei guvernări, care este slava lui Dumnezeu și binele operei Sale.

Există schimbări în lucrurile făcute de Dumnezeu care se datorează acțiunii proprii a lui Dumnezeu?
Da, există schimbări în lucrurile făcute de Dumnezeu care se datorează acțiunii proprii a lui Dumnezeu (q. 105, a. 1).

Care sunt schimbările în lucrurile făcute de Dumnezeu care se datorează acțiunii proprii a lui Dumnezeu?
Sunt toate schimbările care privesc, în chip nemijlocit, temelia ultimă a ființelor materiale sau partea afectivă a ființelor spirituale; precum și ceea ce este prim în orice acțiune a făpturii (q. 105, a. 1, 4 & 5).

Acțiunii proprii a lui Dumnezeu ar trebui atribuite schimbările care s-ar produce, în lucrurile materiale făcute de El, în afara cauzelor secunde proporționate acestor schimbări, potrivit cursului obișnuit al naturii?
Da, iar acestea sunt ceea ce se numește propriu-zis minuni (q. 105, a. 6 & 7).

Există minuni săvârșite astfel de Dumnezeu?
Da, cu deplină certitudine, există minuni săvârșite astfel de Dumnezeu în lumea materială, care pot fi împărțite în trei mari categorii, după cum este vorba de fapte pe care natura este neputincioasă să le realizeze în ele însele, sau în subiectul în care se produc, sau după modul în care se produc (q. 105, a. 8).

De ce a făcut Dumnezeu sau mai face încă asemenea minuni?
Dumnezeu a făcut sau mai face încă, atunci când Îi place, asemenea minuni, pentru a impresiona spiritul oamenilor și a-i conduce să recunoască intervenția Sa dumnezeiască în vederea binelui lor și a slavei Sale.

21. Acțiunea făpturilor în această guvernare: ordinea universului

În ceea ce privește schimbările care se produc sau se pot produce în lucrurile create de Dumnezeu, pot făpturile să acționeze și

acționează ele unele asupra altora?
Da; și tocmai prin această acțiune a făpturilor unele asupra altora se constituie propriu-zis ordinea universului (q. 47, a. 3).

Această acțiune a făpturilor unele asupra altora este și ea supusă acțiunii guvernării dumnezeiești?
Da, această acțiune a făpturilor unele asupra altora este și ea, în cel mai înalt grad, supusă acțiunii guvernării dumnezeiești (q. 103, a. 6).

Ce voiți să spuneți atunci când spuneți că această acțiune a făpturilor unele asupra altora este, în cel mai înalt grad, supusă acțiunii guvernării dumnezeiești?
Vreau să spun că tocmai prin această acțiune a făpturilor unele asupra altora Dumnezeu conduce întregul ansamblu al făpturilor către scopul pe care li l-a hotărât (Ibid.).

Ar fi putut Dumnezeu, El singur, prin acțiunea Sa proprie, să conducă fiecare dintre făpturile Sale către scopul ei?
Ar fi putut, fără nicio îndoială; dar era mai bine ca El să voiască să Se folosească astfel de acțiunea făpturilor unele asupra altora pentru a le conduce către scopul lor; căci făpturile devin prin aceasta mai desăvârșite, iar El Însuși apare mai mare.

Cum spuneți că făpturile devin prin aceasta mai desăvârșite?
Pentru că ele participă la acțiunea suverană a lui Dumnezeu, Care lucrează asupra făpturilor Sale pentru a le conduce către scopul lor (q. 103, a. 6, ad 2).

Cum spuneți că Dumnezeu apare prin aceasta mai mare?
Pentru că este un semn de măreție și de putere sau de maiestate pentru un suveran să aibă în slujba sa o mulțime de slujitori care execută poruncile sale absolute (q. 103, a. 6, ad 3).

Așadar, toate făpturile, atunci când acționează unele asupra altora, execută poruncile absolute ale lui Dumnezeu?
Da, toate făpturile, atunci când acționează unele asupra altora, execută poruncile absolute ale lui Dumnezeu, acțiunea lor neputând scăpa niciodată desăvârșitei și suveranei orânduiri a guvernării dumnezeiești (q. 103, a. 3).

Este cu totul imposibil să existe vreo dezordine în acțiunea făpturilor unele asupra altora, atunci când ele lucrează ca instrumente ale lui Dumnezeu în guvernarea lumii?
Da; căci întotdeauna acțiunea lor, oricare ar fi ea, este făcută să concure la binele universului, sub acțiunea supremă a lui Dumnezeu (q. 103, a. 8, ad 1 & 3).

Pot făpturile, prin acțiunea lor unele asupra altora, să fie cauze ale unui rău particular?
Da, făpturile pot, prin acțiunea lor unele asupra altora, să fie cauze ale unui rău particular, fie în ordinea fizică, fie chiar în ordinea morală; căci ele pot tulbura cutare sau cutare ordine subalternă între făpturi sau chiar între diferitele manifestări subordonate ale planurilor și vrerilor dumnezeiești (q. 103, a. 8, ad 1).

Acest rău particular se produce împotriva ordinii guvernării dumnezeieşti?
Nu, acest rău particular nu se produce împotriva ordinii guvernării dumnezeieşti luate în ansamblul ei.

De ce spuneţi că acest rău particular nu se produce împotriva ordinii guvernării dumnezeieşti luate în ansamblul ei?
Pentru că Dumnezeu este atât de suveran de puternic, încât subordonează acest rău particular unei ordini superioare, în virtutea căreia şi el slujeşte binelui întregului (Ibid.; q. 19, a. 6; q. 23, a. 5, ad 3).

Aşadar, totul este minunat orânduit în acţiunea făpturilor unele asupra altora, sub acţiunea supremă şi suverană a guvernării dumnezeieşti?
Da, totul este minunat orânduit în acţiunea făpturilor unele asupra altora, sub acţiunea supremă şi suverană a guvernării dumnezeieşti; căci, chiar dacă un lucru pare dezordonat privit dintr-un plan subaltern, el îşi are întotdeauna raţiunea sa foarte înţeleaptă şi foarte adâncă într-o sferă mai înaltă.

Putem noi, pe acest pământ, să înţelegem această minunată ordine a guvernării dumnezeieşti în lume?
Nu putem nicidecum; căci pentru aceasta ar trebui să cunoaştem întregul ansamblu al făpturilor şi al planurilor dumnezeieşti.

Unde vom vedea, în toată strălucirea sa, frumuseţea şi armonia guvernării lui Dumnezeu în lume?

Numai în cer vom vedea, în toată strălucirea sa, frumusețea și armonia guvernării lui Dumnezeu în lume.

22. Printre îngeri: ierarhiile și ordinele

Există acțiunea făpturilor unele asupra altora în lumea spiritelor pure sau a îngerilor?
Da, în lumea spiritelor pure sau a îngerilor există acțiunea acestor spirite unele asupra altora.

Cum se numește acțiunea spiritelor pure unele asupra altora?
Se numește iluminare (q. 106, a. 1).

De ce numiți iluminare acțiunea spiritelor pure unele asupra altora?
Pentru că spiritele pure nu acționează unele asupra altora decât pentru a-și transmite lumina pe care o primesc de la Dumnezeu cu privire la conducerea guvernării Sale (Ibid.).

Este această lumină a lui Dumnezeu comunicată spiritelor pure în chip gradat și ordonat?
Da, această lumină a lui Dumnezeu este comunicată spiritelor pure în chip gradat și minunat orânduit.

Ce înțelegeți atunci când spuneți că lumina lui Dumnezeu este comunicată spiritelor pure în chip minunat orânduit?
Înțeleg că Dumnezeu o comunică mai întâi acelora care sunt cei mai apropiați de El, iar aceștia celorlalți îngeri, în ordine, de la cei mai înalți până la cei din urmă, astfel încât acțiunea celor dintâi se comunică celor din urmă prin acțiunea celor de la mijloc (q. 106, a. 2).

Există, așadar, cei dintâi, cei de al doilea și cei din urmă în această subordonare a acțiunii spiritelor pure unele asupra altora, pentru a-și comunica lumina care coboară asupra lor de la Dumnezeu?
Da, există cei dintâi, cei de al doilea și cei din urmă în această subordonare a acțiunii spiritelor pure unele asupra altora, pentru a-și comunica lumina care coboară asupra lor de la Dumnezeu (q. 108, a. 2).

Ați putea face să se înțeleagă, printr-o comparație, ce este această subordonare a acțiunii spiritelor pure unele asupra altora, pentru a-și comunica lumina care coboară asupra lor de la Dumnezeu?
Ar putea fi asemănată cu un fluviu de lumină care ar coborî limpede din stâncă în stâncă, alimentat fără încetare de apele unui lac frumos aflat pe cel mai înalt vârf al muntelui.

Această subordonare a îngerilor între ei cuprinde diferite grupuri?

Da, această subordonare a îngerilor între ei cuprinde diferite grupuri (q. 108).

De câte feluri sunt aceste diferite grupuri?
Aceste diferite grupuri sunt de două feluri.

Cum numiți aceste două feluri de grupuri care există în subordonarea îngerilor între ei?
Ele se numesc ierarhii și ordine sau coruri îngerești (q. 108).

Ce înțelegeți prin cuvântul ierarhie?
Cuvântul ierarhie este un cuvânt luat din greacă, care înseamnă „principat sacru". Cuvântul „principat" cuprinde două lucruri: principele însuși și mulțimea orânduită sub el (q. 108, a. 1).

Iar atunci când se spune „principat sacru", ce se înțelege prin aceasta?
„Principatul sacru", înțeles în sensul său deplin și desăvârșit, desemnează întreaga mulțime a făpturilor raționale chemate să participe la lucrurile sfinte sub guvernarea unică a lui Dumnezeu, Principele suprem și Regele suveran al întregii acestei mulțimi (Ibid.).

Nu ar exista, așadar, decât un singur principat sacru și o singură ierarhie în lumea guvernată de Dumnezeu?
Da, dacă privim principatul sacru din partea lui Dumnezeu, Principele suprem și Regele suveran al tuturor făpturilor raționale guvernate de El, nu există decât un singur principat sacru sau o singură ierarhie, care cuprinde îngerii și oamenii (q. 108, a. 1).

Cum și în ce sens se vorbește atunci despre ierarhii la plural și chiar, într-un mod special, numai în lumea spiritelor pure sau a îngerilor?
Pentru că, din partea mulțimii orânduite sub Principe, principatul se diversifică după diferitele moduri în care mulțimea trebuie să primească guvernarea Principelui (q. 108, a. 1).

Ați putea să-mi dați un exemplu al acestei diversități în lucrurile omenești?
Da, astfel, sub același rege se află cetăți sau provincii diferite, care sunt cârmuite prin legi diferite și prin slujitori diferiți (q. 108, a. 1).

Există o ierarhie diferită pentru oameni și pentru îngeri?
Da, atât timp cât oamenii sunt pe pământ, există o ierarhie diferită pentru oameni și pentru îngeri (q. 108, a. 1).

De ce spuneți: atât timp cât oamenii sunt pe pământ?
Pentru că în cer oamenii vor fi primiți în ierarhia îngerilor (q. 108, a. 8).

Există, așadar, mai multe ierarhii printre îngeri?
Da, există mai multe ierarhii printre îngeri (q. 108, a. 1).

Câte ierarhii există printre îngeri?
Există trei ierarhii printre îngeri (q. 108, a. 1).

Ați putea să-mi spuneți cum se deosebesc aceste trei ierarhii printre îngeri?

Aceste trei ierarhii printre îngeri se deosebesc după un întreit mod de a cunoaște rațiunile lucrurilor care privesc guvernarea dumnezeiască (q. 108, a. 1).

În ce mod cunoaște prima ierarhie rațiunile lucrurilor care privesc guvernarea dumnezeiască?
Ea le cunoaște în măsura în care aceste rațiuni purced din Primul Principiu universal, care este Dumnezeu (q. 108, a. 1).

Ce rezultă de aici pentru îngerii acestei prime ierarhii?
Rezultă de aici, pentru îngerii primei ierarhii, că se spune despre ei că stau aproape de Dumnezeu, astfel încât toate ordinele acestei ierarhii își vor lua numele de la vreo slujire avându-L drept obiect pe Dumnezeu Însuși (q. 108, a. 1 & 6).

În ce mod cunoaște a doua ierarhie rațiunile lucrurilor care privesc guvernarea dumnezeiască?
Ea le cunoaște în măsura în care asemenea rațiuni depind de cauzele universale create (q. 108, a. 1).

Ce rezultă de aici pentru îngerii acestei a doua ierarhii?
Rezultă de aici, pentru îngerii acestei a doua ierarhii, că își primesc iluminarea de la prima ierarhie și că ordinele lor își iau numele de la vreo slujire care privește universalitatea făpturilor guvernate de Dumnezeu (q. 108, a. 1 & 6).

În ce mod cunoaște a treia ierarhie rațiunile lucrurilor care privesc guvernarea dumnezeiască?

Ea le cunoaște în măsura în care se aplică lucrurilor particulare și în măsura în care depind de cauzele lor proprii (q. 108, a. 1).

Ce rezultă de aici pentru îngerii acestei a treia ierarhii?
Rezultă de aici, pentru îngerii acestei a treia ierarhii, că primesc lumina dumnezeiască potrivit unor forme particulare care le îngăduie să o comunice inteligențelor noastre pe acest pământ și că ordinele lor își iau numele de la acte limitate la un om, precum îngerii păzitori, sau la o provincie, precum Principatele (q. 108, a. 1 & 6).

S-ar putea găsi în lucrurile pământești un exemplu al acestui întreit fel de ierarhie?
Da, s-ar putea găsi în lucrurile pământești un exemplu al acestui întreit fel de ierarhie; astfel, printre slujitorii regelui se află șambelanii, consilierii și asesorii, care se află întotdeauna în preajma persoanei Principelui; apoi slujitorii curiei regale, de care țin treburile întregului regat în general; și, în sfârșit, slujitorii care sunt puși peste cutare parte determinată a regatului (q. 108, a. 6).

Sunt ordinele distincte de ierarhii printre îngeri?
Da, ordinele sunt distincte de ierarhii printre îngeri (q. 108, a. 2).

În ce constă această deosebire dintre ordine și ierarhii printre îngeri?
Ea constă în aceea că ierarhiile constituie diferite mulțimi de îngeri care formează diferite principate sub aceeași guvernare dumnezeiască; în timp ce ordinele constituie diferite clase în fiecare dintre mulțimile care formează o ierarhie (q. 108, a. 2).

Câte ordine există în fiecare ierarhie?
Există trei ordine în fiecare ierarhie (q. 108, a. 2).

De ce spuneți că există trei ordine în fiecare ierarhie?
Pentru că, și la noi, toate diferitele clase care îi deosebesc pe oameni într-o aceeași cetate se reduc la trei clase principale, care sunt notabilii, burghezia și poporul de rând (q. 108, a. 2).

Există, așadar, în fiecare ierarhie, îngeri superiori, îngeri de mijloc și îngeri inferiori?
Da, iar acestea sunt ceea ce se numește cele trei ordine în fiecare ierarhie (q. 108, a. 2).

Trebuie, așadar, să deosebim în total nouă ordine îngerești?
Da, există în total nouă ordine îngerești principale (q. 108, a. 5 & 6).

De ce spuneți: principale?
Pentru că, în fiecare ordine, există încă alte subordonări aproape la infinit, fiecare înger având locul său distinct și slujirea sa particulară; dar nu ne este dat să le cunoaștem pe acest pământ (q. 108, a. 3).

Cele nouă ordine sunt același lucru cu cele nouă coruri ale îngerilor?
Da, cele nouă ordine sunt același lucru cu cele nouă coruri ale îngerilor.

De ce s-a dat numele de coruri ordinelor îngerești?
Pentru că diferitele ordine, îndeplinindu-și slujirile în vederea

guvernării dumnezeiești, alcătuiesc fiecare grupări pline de armonie, care fac să strălucească în chip minunat slava lui Dumnezeu în opera Sa.

Ați putea să-mi spuneți care sunt numele celor nouă coruri ale îngerilor?
Da, acestea sunt, în ordine descendentă: Serafimii, Heruvimii, Tronurile, Domniile, Virtuțile, Puterile, Principatele, Arhanghelii și Îngerii (q. 108, a. 5).

Au rămas ordinele și printre demoni?
Da, ordinele au rămas și printre demoni; căci ele sunt proporționate naturii îngerilor, iar natura a rămas aceeași în demoni.

Demonii rămân, așadar, subordonați între ei, așa cum erau înainte de căderea lor?
Da, demonii rămân subordonați între ei, așa cum erau înainte de căderea lor (q. 109, a. 1 & 2).

Această ordine dintre ei se exercită vreodată în vederea binelui?
Nu, această ordine dintre ei nu se exercită niciodată decât în vederea răului (q. 109, a. 3).

Nu există, așadar, iluminare printre demoni?
Printre demoni nu există decât întunericul răului; și tocmai de aceea împărăția lor este numită împărăția întunericului (Ibid.).

23. Acțiunea îngerilor buni asupra lumii corpurilor

Se folosește Dumnezeu de îngeri pentru administrarea lumii corporale?
Da, Dumnezeu Se folosește de îngeri pentru administrarea lumii corporale; pentru că lumea corporală este inferioară îngerilor și pentru că, în orice guvernare ordonată, ființele inferioare sunt cârmuite de cele care le sunt superioare (q. 110, a. 1).

Cărui ordin aparțin îngerii care administrează lumea corporală?
Ei aparțin ordinului Virtuților (q. 110, a. 1, ad 3).

Ce fac îngerii care slujesc la administrarea lumii corporale?
Îngerii care slujesc la administrarea lumii corporale veghează la împlinirea desăvârșită a planului providențial și a voințelor dumnezeiești în tot ceea ce se petrece între diferitele ființe care alcătuiesc lumea corpurilor (q. 110, a. 1, 2 & 3).

Prin mijlocirea acestor îngeri din ordinul Virtuților săvârșește Dumnezeu toate schimbările care se produc în lumea corpurilor, inclusiv minunile?
Da, prin mijlocirea acestor îngeri din ordinul Virtuților săvârșește Dumnezeu toate schimbările care se produc în lumea corpurilor, inclusiv minunile (q. 110, a. 4).

Atunci când Dumnezeu Se folosește de îngerii Săi pentru a săvârși vreo minune, se săvârșește minunea prin puterea proprie a îngerului?
Nu, ea nu se săvârșește decât prin puterea proprie a lui Dumnezeu; însă îngerul poate să concure la ea prin mijlocire sau în calitate de instrument (q. 110, a. 4, ad 1).

24. Acțiunea îngerilor buni asupra omului: îngerii păzitori

Poate îngerul să acționeze asupra omului?
Da, îngerul poate să acționeze asupra omului, datorită naturii sale spirituale, care este de un ordin superior (q. 111).

Poate îngerul să lumineze inteligența și spiritul omului?
Da, îngerul poate să lumineze inteligența și spiritul omului, întărindu-i puterea și punând la îndemâna sa adevărul pur pe care el însuși îl contemplă (q. 111, a. 1).

Poate îngerul să schimbe voința omului, acționând direct asupra ei?
Nu, îngerul nu poate schimba voința omului acționând direct asupra ei, mișcarea voinței fiind o înclinație lăuntrică, care nu poate depinde direct decât de voința însăși sau de Dumnezeu, Care este autorul ei (q. 111, a. 2).

Așadar, numai Dumnezeu poate schimba astfel voința omului, acționând direct asupra ei?
Da, numai Dumnezeu poate schimba voința omului acționând direct asupra ei (q. 111, a. 2).

Poate îngerul să acționeze asupra imaginației omului și asupra celorlalte facultăți sensibile ale sale?
Da, îngerul poate să acționeze asupra imaginației omului și asupra celorlalte facultăți sensibile ale sale, aceste facultăți fiind legate de organe și, prin urmare, dependente de lumea corporală supusă acțiunii îngerilor (q. 111, a. 3).

Poate îngerul să acționeze asupra simțurilor omului?
Da, și din același motiv, îngerul poate să acționeze asupra simțurilor exterioare ale omului și să le impresioneze după cum îi place, afară numai dacă, fiind vorba de îngerii răi, acțiunea lor este împiedicată de aceea a îngerilor buni (q. 111, a. 4).

Pot îngerii buni să fie trimiși de Dumnezeu în slujire pe lângă oameni?
Da, îngerii buni pot fi trimiși de Dumnezeu în slujire pe lângă oameni, Dumnezeu folosindu-Se de acțiunea lor pe lângă oameni pentru a promova binele acestora sau pentru executarea planurilor Sale cu privire la ei (q. 112, a. 1).

Pot toți îngerii buni să fie astfel trimiși de Dumnezeu în slujire pe lângă oameni?

Nu, nu toți îngerii buni pot fi astfel trimiși de Dumnezeu în slujire pe lângă oameni (q. 112, a. 2).

Care sunt cei care nu sunt niciodată trimiși în slujire pe lângă oameni?
Sunt toți cei din prima ierarhie (q. 112, a. 2 & 3).

De ce niciunul dintre aceşti îngeri nu este trimis în slujire pe lângă oameni?
Pentru că privilegiul ierarhiei lor este acela de a sta neîncetat înaintea lui Dumnezeu (q. 112, a. 3).

Cum se numesc îngerii primei ierarhii, datorită acestui privilegiu?
Ei se numesc îngerii asistenți (q. 112, a. 3).

Pot toți îngerii celorlalte două ierarhii să fie trimiși în slujire pe lângă oameni?
Da, toți îngerii celorlalte două ierarhii pot fi trimiși în slujire pe lângă oameni; astfel însă încât Domniile prezidează executarea planurilor dumnezeiești, în vreme ce ceilalți, Virtuțile, Puterile, Principatele, Arhanghelii și Îngerii, se îndeletnicesc direct cu această executare (q. 112, a. 4).

Există îngeri care sunt trimiși de Dumnezeu pe lângă oameni pentru a-i păzi?
Da, există îngeri care sunt trimiși pe lângă oameni pentru a-i păzi, providența guvernării dumnezeiești voind ca omul, ale cărui gânduri

și voințe sunt atât de schimbătoare și de fragile, să fie asistat, în drumul său către cer, de unul dintre spiritele fericite statornicite pentru totdeauna în bine (q. 113, a. 1).

Este unul și același înger pentru mai mulți oameni sau, în mod distinct, câte un înger pentru fiecare om cel pe care Dumnezeu îl rânduiește astfel pe lângă oameni pentru a-i păzi?
Dumnezeu rânduiește în mod distinct câte un înger pentru fiecare om, în slujire pe lângă oameni pentru a-i păzi, fiecare suflet omenesc fiind mai scump lui Dumnezeu decât pot fi diferitele specii ale făpturilor materiale, peste care este totuși rânduit câte un înger distinct, care veghează la promovarea binelui lor (q. 113, a. 2).

Cărui ordin aparțin îngerii care sunt astfel rânduiți de Dumnezeu, în mod distinct, pe lângă fiecare om, pentru a-l păzi?
Îngerii care sunt astfel rânduiți de Dumnezeu, în mod distinct, pe lângă fiecare om, pentru a-l păzi, aparțin cu toții celui din urmă dintre cele nouă coruri ale îngerilor (q. 113, a. 3).

Sunt toți oamenii, fără excepție, încredințați astfel de Dumnezeu pazei unuia dintre îngerii Săi?
Da, toți oamenii, fără excepție, sunt astfel încredințați de Dumnezeu pazei unuia dintre îngerii Săi, atât timp cât trăiesc pe acest pământ, din pricina drumului primejdios pe care trebuie cu toții să-l străbată înainte de a ajunge la țintă (q. 113, a. 4).

A avut și Domnul nostru Isus Cristos, ca om, un înger care să-L păzească?
Nu, din pricina faptului că El era Dumnezeu în Persoană, nu se cuvenea ca Domnul nostru Isus Cristos să aibă un înger care să-L păzească; însă a avut îngeri rânduiți spre deosebita cinste de a-I sluji (q. 113, a. 4, ad 1).

Când este rânduit de Dumnezeu pe lângă fiecare om îngerul său personal, pentru a-l păzi?
Chiar în clipa în care fiecare om vine pe lume primește astfel pe lângă sine îngerul însărcinat de Dumnezeu să-l păzească (q. 113, a. 5).

Îl părăsește vreodată îngerul păzitor pe omul a cărui pază i-a fost încredințată?
Nu, îngerul păzitor nu-l părăsește niciodată pe omul a cărui pază i-a fost încredințată și continuă să vegheze asupra lui, fără nicio întrerupere, până în ultimul moment al vieții sale pământești (q. 113, a. 6).

Se întristează îngerii din pricina relelor celor pe care îi păzesc?
Nu, căci, după ce au făcut ceea ce depindea de ei pentru a le împiedica, dacă acestea totuși se produc, ei adoră, în aceasta ca în toate, adâncimea planurilor dumnezeiești (q. 113, a. 7).

Este un lucru bun și vrednic de recomandat, în practică, să ne încredințăm în toate și adesea ocrotirii îngerului nostru păzitor?
Da, este un lucru minunat și vrednic de recomandat în cel mai înalt

grad, în practică, să ne încredințăm în toate și adesea ocrotirii îngerului nostru păzitor.

Această ocrotire, atunci când o invocăm, ne este întotdeauna asigurată în chip infailibil?
Da, această ocrotire, atunci când o invocăm, ne este întotdeauna asigurată în chip infailibil, însă în funcție de planurile veșnice ale lui Dumnezeu și în măsura în care ceea ce ne privește este orânduit spre slava Sa (q. 113, a. 8).

25. Acțiunea îngerilor răi sau a demonilor

Pot demonii să-i atace și să-i ispitească pe oameni?
Da, demonii pot să-i atace și să-i ispitească pe oameni.

De ce pot demonii să-i atace și să-i ispitească pe oameni?
Demonii pot să-i atace și să-i ispitească pe oameni din pricina răutății lor și pentru că Dumnezeu face ca însăși această ispitire să se întoarcă spre binele aleșilor Săi (q. 114, a. 1).

Faptul de a-i ispiti pe oameni este propriu demonilor?
Da, faptul de a-i ispiti pe oameni este propriu demonilor.

În ce sens spuneți că faptul de a-i ispiti pe oameni este propriu demonilor?

Faptul de a-i ispiti pe oameni este propriu demonilor în sensul că numai ei îl ispitesc întotdeauna pe om cu scopul de a-i face rău și de a-l pierde (q. 114, a. 2).

Pot demonii, pentru a-i ispiti și a-i seduce pe oameni, să săvârșească minuni?
Nu, demonii, pentru a-i ispiti și a-i seduce pe oameni, nu pot să săvârșească adevărate minuni, ci numai aparențe de minuni.

Ce înțelegeți prin aceste cuvinte: aparențe de minuni?
Înțeleg prodigii care depășesc modul de acțiune al ființelor care ne înconjoară, așa cum îl cunoaștem noi, dar care nu depășesc puterea naturală a ansamblului făpturilor (q. 114, a. 4).

După ce semn se recunosc mai ales falsele minuni săvârșite de demoni?
Ele se recunosc mai ales după acest semn: cuprinzând întotdeauna ceva rău, nu-L pot avea pe Dumnezeu drept autor, precum adevăratele minuni (q. 114, a. 4, ad 3).

26. Acțiunea lumii materiale sau a ansamblului cosmosului

Numai spiritele bune sau rele conlucrează la acțiunea lui Dumnezeu în guvernarea Sa asupra lumii?

Nu, nu numai spiritele bune sau rele conlucrează la acțiunea lui Dumnezeu în guvernarea Sa asupra lumii.

Care sunt celelalte ființe care mai conlucrează la aceasta?
Sunt toți agenții cosmici ale căror puteri, mișcate de Dumnezeu, conlucrează la scopul guvernării Sale (q. 115, a. 1).

Întregul mers al lumii naturii se află astfel în mâinile lui Dumnezeu, în guvernarea Sa?
Da, întregul mers al lumii naturii, cu întregul ansamblu al legilor sale, se află astfel în mâinile lui Dumnezeu, în guvernarea Sa (q. 116, a. 2).

Așadar, în vederea împlinirii planurilor lui Dumnezeu și pentru a le sluji răsare soarele în fiecare zi, zilele alternează cu nopțile și anotimpurile între ele, iar zilele, lunile, anii și veacurile se desfășoară într-o ordine pe care nimic nu o tulbură?
Da, în vederea împlinirii planurilor lui Dumnezeu și pentru a le sluji răsare soarele în fiecare zi, zilele alternează cu nopțile și anotimpurile între ele, iar zilele, lunile, anii și veacurile se desfășoară într-o ordine pe care nimic nu o tulbură.

Se poate spune că Dumnezeu a orânduit astfel și menține în cursul său regulat mersul lumii naturii în vederea omului și pentru a-i promova binele?
Da, se poate și trebuie să se spună că Dumnezeu a orânduit astfel și menține în cursul său regulat mersul lumii naturii în vederea omului și pentru a-i promova binele.

Omul este, aşadar, făptura în vederea căreia Dumnezeu a orânduit, într-un anumit fel, toate celelalte făpturi, pentru a veni în întâmpinarea trebuinţelor sale?
Da, omul este făptura în vederea căreia Dumnezeu a orânduit, într-un anumit fel, toate celelalte făpturi, pentru a veni în întâmpinarea trebuinţelor sale.

De ce a lucrat Dumnezeu astfel cu omul?
Dumnezeu a lucrat astfel cu omul pentru că omul este cea mai slabă dintre făpturile Sale şi are nevoie de toate pentru binele sufletului şi al trupului său.

27. Acţiunea omului însuşi

Omul, oricât de slab ar fi, poate şi el să conlucreze la acţiunea lui Dumnezeu în guvernarea Sa asupra lumii?
Da, omul poate şi el, în pofida slăbiciunii sale, să conlucreze cu putere la acţiunea lui Dumnezeu în guvernarea Sa asupra lumii.

Cum poate omul să conlucreze astfel la acţiunea lui Dumnezeu în guvernarea Sa asupra lumii?
Omul conlucrează la acţiunea lui Dumnezeu în guvernarea Sa asupra lumii conlucrând, la rândul său, la binele omului.

În ce fel poate omul să conlucreze, la rândul său, la binele omului?
Omul conlucrează la binele omului slujind drept instrument al lui Dumnezeu în vederea sufletului și a trupului omului.

Cum slujește omul drept instrument al lui Dumnezeu în vederea sufletului omului?
Omul slujește drept instrument al lui Dumnezeu în vederea sufletului omului, pentru că, cu prilejul actului sau al operației omului, Dumnezeu creează sufletul fiecărui copil care vine pe lume; și pentru că acest suflet se dezvoltă apoi și crește în desăvârșire sub acțiunea învățătorului care îl instruiește (q. 117 & 118).

Și cum slujește omul drept instrument al lui Dumnezeu în vederea trupului omului?
Pentru că, potrivit legilor naturii statornicite de El, Dumnezeu a voit ca trupul copilului să fie format și să vină pe lume prin blânda mijlocire a unui tată și a unei mame (q. 119).

28. Punctul de convergență în care se regăsește întregul mers al guvernării dumnezeiești

Așadar, în jurul leagănului copilului, printre oameni, vedem strălucind, ca în centrul lor, toate blândețile guvernării lui Dumnezeu în lume?

Da, în jurul leagănului copilului, printre oameni, vedem strălucind, ca în centrul lor, toate blândețile guvernării lui Dumnezeu în lume; căci totul, în lume, este orânduit spre binele acestui copil: tatăl și mama care îl înconjoară, întreaga natură care îl face să trăiască, îngerii care îl asistă și Dumnezeu Care îl destinează slavei cerului Său.

A existat vreun leagăn sau vreo naştere de copil printre oameni asupra cărora să fi strălucit în chip neasemuit toate splendorile guvernării lui Dumnezeu în lume?
Da, asupra leagănului și asupra nașterii Copilului care ne va apărea curând drept calea sau drumul întoarcerii omului către Dumnezeu (q. 119, a. 2, ad 4).

Și ce s-a văzut, într-adevăr, la naşterea acestui Copil?
La nașterea acestui Copil s-a văzut o zămislire datorată acțiunii cu totul supranaturale a Sfântului Duh, o Mamă rămasă Fecioară, regi și magi călăuziți de o stea și o mulțime de spirite cerești lăudându-L pe Dumnezeu și zicând: *Slavă lui Dumnezeu întru cei de sus; și pe pământ pace oamenilor de bunăvoință*.

Cum se numeşte acest Copil al binecuvântării?
El nu este altul decât Emanuel sau Dumnezeu cu noi și Se numește: Isus.

Partea a doua
Omul, venit de la Dumnezeu și trebuind să se întoarcă la Dumnezeu

Secțiunea întâi — Privire generală asupra acestei întoarceri a omului la Dumnezeu

1. Asemănarea omului cu Dumnezeu în libera cârmuire a celor ce îl privesc

Are omul vreo asemănare specială cu Dumnezeu în acțiunile sale?

Da, omul are o asemănare specială cu Dumnezeu în acțiunile sale.

În ce constă această asemănare specială pe care omul o are cu Dumnezeu în acțiunile sale?

Ea constă în aceea că, după cum Dumnezeu dispune după bunul Său plac și în deplină libertate de întregul univers, care depinde de El, tot astfel omul dispune după bunul său plac și în deplină libertate de ceea ce depinde de el (*Prolog*).

2. Despre scopul ultim al omului în toate acțiunile sale, care este fericirea

Are omul întotdeauna un scop în fiecare dintre acțiunile sale?
Da, omul are întotdeauna un scop în fiecare dintre acțiunile sale, atunci când acționează ca om și nu ca o mașină sau prin impuls și reacție pur fizică ori instinctivă (q. 1, a. 1).

Numai omul, în lumea materială, are un scop în acțiunile sale?
Da, numai omul, în lumea materială, are un scop în acțiunile sale (q. 1, a. 2).

Rezultă de aici că toate celelalte ființe, în lumea materială, acționează fără niciun scop?
Nu, nu rezultă de aici că toate celelalte ființe, în lumea materială, acționează fără niciun scop; dimpotrivă, toate acționează întotdeauna pentru un scop foarte determinat; însă ele însele nu au acest scop ca pe un lucru pe care și-l propun; Dumnezeu este Cel care îl are pentru ele și Care li l-a statornicit (q. 1, a. 2).

Toate celelalte ființe acționează, așadar, în vederea unui scop sau pentru a atinge o țintă care le-a fost statornicită de Dumnezeu?
Da, toate celelalte ființe acționează în vederea unui scop sau pentru a atinge o țintă care le-a fost statornicită de Dumnezeu (q. 1, a. 2).

Nu i-ar fi statornicit Dumnezeu omului scopul pentru care acționează?
Ba da! Dumnezeu i-a statornicit și omului scopul pentru care acționează.

Care este, așadar, deosebirea dintre om și celelalte ființe ale lumii materiale atunci când acționează?
Este aceea că omul poate să-și fixeze el însuși, sub acțiunea superioară a lui Dumnezeu și în dependență de această acțiune, scopul pentru care acționează, pe când celelalte ființe ale lumii materiale nu fac decât să execute orbește, prin natura sau prin instinctul lor, ceea ce Dumnezeu a statornicit drept scop al acțiunii lor (q. 1, a. 2).

De ce depinde această deosebire dintre om și celelalte ființe materiale, în acțiunile sale?
Această deosebire depinde de faptul că omul are rațiune, iar celelalte ființe nu o au (q. 1, a. 2).

Există pentru om un scop suprem sau un scop ultim pe care și-l propune în acțiunile sale?
Da, există întotdeauna pentru om un scop suprem sau un scop ultim pe care și-l propune în acțiunile sale; căci fără acest scop ultim sau acest scop suprem nu ar putea voi nimic (q. 1, a. 4-5).

Orânduiește omul totul, în acțiunile sale, către acest scop ultim sau către acest scop suprem pe care și-l propune în acțiunile sale?
Da, omul orânduiește totul, în acțiunile sale, către acest scop ultim sau către acest scop suprem pe care și-l propune în acțiunile sale, dacă nu

întotdeauna în chip conștient și explicit, cel puțin în chip implicit și printr-un fel de instinct natural în ordinea rațiunii (q. 1, a. 6).

Care este scopul ultim sau care este scopul suprem pe care omul și-l propune întotdeauna și către care orânduiește totul în acțiunile sale?
Acest scop ultim sau scopul suprem pe care omul și-l propune întotdeauna și către care orânduiește totul în acțiunile sale este fericirea (q. 1, a. 7).

Omul voiește, așadar, în mod necesar să fie fericit?
Da, omul voiește în mod necesar să fie fericit.

Este cu totul imposibil să întâlnim un om care să voiască să fie nefericit?
Este cu totul imposibil să întâlnim un om care să voiască să fie nefericit (q. 5, a. 8).

Se poate înșela omul cu privire la obiectul fericirii sale?
Da, omul se poate înșela cu privire la obiectul fericirii sale; căci, putându-și căuta binele în bunuri multiple și felurite, se poate înșela cu privire la adevăratul său bine (q. 1, a. 7).

Ce se întâmplă dacă omul se înșală cu privire la obiectul fericirii sale?
Dacă omul se înșală cu privire la obiectul fericirii sale, se întâmplă ca, în loc să găsească fericirea la capătul acțiunilor sale, să nu aibă parte decât de cea mai înfricoșătoare nefericire.

Este, aşadar, de o importanţă suverană pentru om să nu se înşele cu privire la obiectul fericirii sale?
Nu există nimic mai important pentru om decât să nu se înşele cu privire la obiectul fericirii sale.

3. Despre obiectul acestei fericiri

Care este obiectul fericirii omului?
Obiectul fericirii omului este un bine care se află mai presus de el şi numai în care îşi poate găsi desăvârşirea (q. 2, a. 1-8).

Acest obiect al fericirii omului îl constituie bogăţiile?
Nu, nu bogăţiile; căci ele sunt mai prejos de om şi nu sunt de ajuns pentru a-i asigura binele total şi desăvârşirea (q. 2, a. 1).

Îl constituie onorurile?
Nu, nu onorurile; pentru că onorurile nu dau desăvârşirea, ci o presupun, atunci când nu sunt false; iar dacă sunt false, ele nu sunt nimic (q. 2, a. 2).

Îl constituie gloria sau renumele?
Nu, căci ele nu au valoare decât dacă sunt meritate; şi, pe deasupra, sunt lucruri foarte fragile şi foarte deşarte printre oameni (q. 2, a. 3).

Îl constituie puterea?
Nu, pentru că puterea este spre binele altora și pentru că ea se află la discreția capriciilor și răzvrătirilor lor (q. 2, a. 4).

Îl constituie sănătatea sau frumusețea trupului?
Nu, pentru că acestea sunt bunuri prea fragile și, de altfel, nu sunt decât desăvârșirea exteriorului omului, nu a sufletului sau a lăuntrului său (q. 2, a. 5).

Îl constituie plăcerile la care poate lua parte trupul?
Nu, nu plăcerile la care poate lua parte trupul, întrucât aceste plăceri sunt foarte puțin lucru în comparație cu plăcerile superioare ale spiritului, care sunt proprii sufletului (q. 2, a. 6).

Ar consta fericirea omului în ceea ce este binele sufletului?
Da, fericirea omului constă în ceea ce este binele sufletului (q. 2, a. 7).

Și care este acest bine al sufletului în care constă fericirea omului?
Binele sufletului în care constă fericirea omului este Dumnezeu, Binele Suprem, Suveran și Infinit (q. 2, a. 8).

4. Despre posedarea acestei fericiri

Cum poate omul să ajungă să-L posede pe Dumnezeu, Binele său Suprem, și să se bucure de El?

Omul poate ajunge să-L posede pe Dumnezeu, Binele său Suprem, și să se bucure de El printr-un act al inteligenței sale, mișcată către acest scop de voința sa (q. 3, a. 4).

Ce este necesar pentru ca omul să-și găsească fericirea desăvârșită în acest act al inteligenței sale?
Pentru ca omul să-și găsească fericirea desăvârșită în acest act al inteligenței sale, este necesar ca Dumnezeu să fie atins de el așa cum este El în Sine Însuși, iar nu numai așa cum poate fi atins cu ajutorul făpturilor, oricare ar fi ele (q. 3, a. 5-8).

Cum se numește acest act prin care Dumnezeu este atins de inteligență așa cum este El în Sine Însuși?
Acest act se numește vederea lui Dumnezeu (q. 3, a. 8).

Așadar, în vederea lui Dumnezeu constă fericirea desăvârșită a omului?
Da, în vederea lui Dumnezeu constă fericirea desăvârșită a omului (q. 3, a. 8).

Această vedere a lui Dumnezeu, atunci când omul o va poseda în toată desăvârșirea sa, va atrage după sine tot ceea ce poate fi o desăvârșire pentru om în sufletul său, în trupul său și în tot ceea ce va fi în jurul său?
Da, această vedere a lui Dumnezeu, atunci când omul o va poseda în toată desăvârșirea sa, va atrage în mod necesar după sine tot ceea ce poate fi o desăvârșire pentru om în sufletul său, în trupul său și în tot ceea ce va fi în jurul său; căci, fiind binele omului în izvorul său cel

mai înalt, ea se revarsă în tot ceea ce îi aparține omului, pentru a-l umple și a-l desăvârși (q. 4, a. 1-8).

Va fi, așadar, pentru om posedarea oricărui bine și excluderea oricărui rău?
Da, va fi pentru om posedarea oricărui bine și excluderea oricărui rău (*Ibid.*).

5. Despre mijlocul de a-și asigura această posedare, sau despre actele bune care o merită și actele rele care o fac să fie pierdută

Această vedere a lui Dumnezeu constituind fericirea desăvârșită a omului, poate omul să o aibă pe acest pământ și în această viață?
Nu, omul nu poate avea pe acest pământ și în această viață această vedere a lui Dumnezeu care constituie fericirea sa desăvârșită, condițiile și mizeriile vieții prezente fiind incompatibile cu o asemenea plinătate de fericire sau de beatitudine (q. 5, a. 3).

Cum va putea omul să dobândească această vedere a lui Dumnezeu care trebuie să constituie fericirea sa desăvârșită?
Omul nu va putea dobândi această vedere a lui Dumnezeu care trebuie să constituie fericirea sa desăvârșită decât primind-o de la Dumnezeu Însuși (q. 5, a. 5).

I-o va da Dumnezeu fără ca el să se pregătească pentru ea și să o merite?
Nu, Dumnezeu nu i-o va da fără ca el să se pregătească pentru ea și să o merite (q. 5, a. 7).

Ce are, așadar, de făcut omul pe acest pământ și în această viață?
Omul, pe acest pământ și în această viață, nu are decât să se pregătească, pe calea meritului, pentru a primi într-o zi de la Dumnezeu vederea lui Dumnezeu și tot ceea ce va trebui să o urmeze atunci când Dumnezeu îi va da omului răsplata sa.

6. Despre ceea ce trebuie să cuprindă actul omenesc pentru a fi un act bun și meritoriu sau un act rău și demeritoriu, vorbind despre merit și demerit în general

Ați putea să-mi spuneți prin ce poate omul, pe acest pământ și în această viață, să se pregătească, pe calea meritului, pentru a primi într-o zi de la Dumnezeu vederea lui Dumnezeu, care trebuie să constituie fericirea sa veșnică cu titlu de răsplată?
Da, numai prin actele sale (q. 6, prolog).

Care sunt aceste acte prin care omul poate, pe acest pământ și în această viață, să se pregătească, pe calea meritului, pentru a primi într-o zi de la Dumnezeu vederea lui Dumnezeu, care trebuie să

constituie fericirea sa veșnică cu titlu de răsplată?
Sunt actele de virtute.

Ce înțelegeți prin actele de virtute?
Sunt actele pe care omul le săvârșește prin voința sa, în conformitate cu voința dumnezeiască, sub acțiunea harului (q. 6 & 114).

Ce este necesar pentru ca actele omului să fie făcute prin voința sa?
Este necesar ca el să le săvârșească în mod spontan și în cunoștință de cauză (q. 6, a. 1-8).

Ce înțelegeți atunci când spuneți că trebuie să le săvârșească în mod spontan?
Înțeleg că trebuie să le săvârșească de la sine și fără a fi constrâns sau silit la ele (q. 6, a. 1-4-5-6).

Cum poate omul să fie constrâns sau silit să facă ceva împotriva voinței sale?
Omul poate fi constrâns sau silit să facă ceva împotriva voinței sale în două feluri: prin violență și prin frică (q. 6, a. 4-5-6).

Ce înțelegeți prin violență?
Înțeleg o forță exterioară omului care îi leagă mădularele și îl împiedică să acționeze așa cum ar voi sau îl face să săvârșească în exterior ceea ce voința sa respinge (q. 6, a. 4-5).

Și ce înțelegeți prin frică?
Înțeleg o mișcare lăuntrică ce îl împinge pe om să voiască un lucru pe care nu l-ar voi în alte împrejurări, dar pe care consimte să-l voiască în împrejurările respective pentru a evita un rău care îl amenință (q. 6, a. 6).

Ceea ce se face sub imperiul violenței este cu totul involuntar?
Da, ceea ce se face sub imperiul violenței exterioare este cu totul involuntar (q. 6, a. 5).

De ce spuneți sub imperiul violenței exterioare?
Pentru că termenul de violență se folosește uneori și pentru mișcarea lăuntrică a mâniei.

În acest caz și în cazul celorlalte mișcări lăuntrice care stârnesc sau înclină voința, se poate vorbi și despre un act involuntar?
Nu, în aceste diferite cazuri nu se poate vorbi despre un act involuntar, decât dacă aceste mișcări lăuntrice sunt atât de vehemente încât ajung să împiedice uzul rațiunii (q. 6, a. 7).

Iar atunci când se acționează din frică, există un act involuntar?
Atunci când se acționează din frică, actul este voluntar, dar există un anumit amestec de involuntar: în sensul că omul voiește într-adevăr ceea ce face, dar o voiește împotriva inimii sale și din pricina unui rău pe care trebuie să-l evite (q. 6, a. 6).

Ați spus, de asemenea, că pentru ca actele omului să fie făcute prin voința sa, trebuie să fie săvârșite în cunoștință de cauză?

Da; și aceasta înseamnă că, dacă cineva face un lucru înșelându-se cu privire la acel lucru, lucrul pe care îl face nu este voluntar (q. 6, a. 8).

Este acel lucru involuntar?
Da, dacă, cunoscându-l, nu l-ar fi făcut (q. 6, a. 8).

Ceea ce se face sau nu se face din pricina ignoranței sau a erorii în care se află cineva poate fi totuși uneori voluntar?
Da; va fi întotdeauna voluntar dacă omul este răspunzător pentru ignoranța sau eroarea sa (q. 6, a. 8).

Și când este omul răspunzător pentru ignoranța sau eroarea sa?
Atunci când a voit-o în mod direct sau când ea este efectul unei neglijențe culpabile (q. 6, a. 8).

Actul pe care omul îl săvârșește prin voința sa se prezintă însoțit de anumite împrejurări de care trebuie să se țină seama și care pot contribui la caracterul acestui act?
Da; și nimic nu este mai important decât luarea în considerare a acestor împrejurări pentru a aprecia cum se cuvine actul pe care omul îl săvârșește prin voința sa (q. 7, a. 1-2).

Ați putea să-mi spuneți care sunt aceste împrejurări?
Sunt împrejurările privitoare la persoană, la obiect sau la efectul produs, la loc, la motiv, la mijloace și la timp (q. 7, a. 3).

Ce trebuie să se înțeleagă prin aceste diferite împrejurări?
Aceste diferite împrejurări privesc caracterul sau condiția persoanei

care acționează, ceea ce face ea sau ceea ce rezultă din actul ei, locul în care acționează, scopul pentru care acționează, lucrurile de care se folosește ca mijloace și timpul în care acționează (q. 7, a. 3).

Dintre aceste împrejurări, care este cea mai importantă?
Este aceea a motivului pentru care se acționează sau a scopului pe care cineva și-l propune în acțiunea sa (q. 7, a. 4).

Voința este întotdeauna cea care produce actele pe care omul le săvârșește prin voința sa?
Da, întotdeauna voința; însă uneori voința singură, iar alteori alte facultăți sau chiar mădularele exterioare ale trupului, dar sub impulsul și la porunca voinței (q. 8 & 17).

Așadar, pentru om, totul se reduce întotdeauna la voință în actele care constituie viața sa și valoarea acestei vieți în vederea fericirii cerului, care trebuie dobândită sau pierdută?
Da, pentru om, totul se reduce întotdeauna la voință în actele care constituie viața sa și valoarea acestei vieți în vederea fericirii cerului, care trebuie dobândită sau pierdută; iar aceasta înseamnă că actul omului nu are valoare decât în măsura în care emană din voința sa: fie că ea însăși îl produce, fie că pune în mișcare, pentru a-l produce, celelalte facultăți sau mădulare care îl săvârșesc (q. 8 & 21).

Care este, dintre toate actele lăuntrice ale voinței, acela care este cel mai important și care angajează în mod definitiv răspunderea omului?
Este actul de a alege sau alegerea (q. 13, a. 1-6).

De ce actul de a alege sau alegerea au această importanță?
Pentru că ele fac ca voința să se oprească, în cunoștință de cauză și după deliberare, asupra unui anumit bine determinat, pe care îl acceptă și pe care voiește să și-l însușească de preferință față de ceea ce nu este acel bine (q. 13, a. 1).

Alegerea este propriu-zis actul însuși al liberului arbitru?
Da, alegerea este propriu-zis actul însuși al liberului arbitru (q. 13, a. 6).

Așadar, prin alegerea pe care o face cu privire la toate lucrurile își dobândește omul adevăratul său caracter moral și valoarea sa reală în vederea fericirii sale veșnice, pe care o poate dobândi sau pierde?
Da, prin alegerea pe care o face cu privire la toate lucrurile își dobândește omul adevăratul său caracter moral și valoarea sa reală, în vederea fericirii sale veșnice, pe care o poate dobândi sau pierde.

Cum se împarte alegerea omului în ceea ce privește adevăratul său caracter și valoarea sa reală în vederea adevăratei sale fericiri veșnice, pe care o poate dobândi sau pierde?
Se împarte în alegere bună și alegere rea (q. 18-21).

Ce este alegerea bună?
Este aceea care are drept obiect un lucru bun, în vederea unui scop bun și ale cărei împrejurări care o însoțesc sunt toate bune (q. 18 & 19).

De unde se ia bunătatea lucrului, bunătatea scopului și bunătatea împrejurărilor?
Această bunătate se ia din raportul pe care toate aceste lucruri îl au cu dreapta rațiune (q. 19, a. 3-6).

Ce înțelegeți prin dreapta rațiune?
Înțeleg rațiunea luminată de toate luminile venite de la Dumnezeu sau care, cel puțin, nu li se împotrivește în mod conștient.

Așadar, atunci când omul voiește sau alege un lucru conform cu dreapta rațiune, într-un scop sau pentru o finalitate pe care dreapta rațiune o aprobă și în împrejurări dintre care fiecare și toate se armonizează cu dreapta rațiune, actul voit sau ales și săvârșit de om este un act bun?
Da; atunci, și numai atunci, actul omului este un act bun. Dacă, în oricare dintre aceste privințe, actul omului nu este conform cu dreapta rațiune, el nu mai este un act bun și devine, deși în grade diferite, un act rău (q. 18-21).

Cum se numește actul rău?
Actul rău se numește *vină* sau *păcat* (q. 21, a. 1).

7. Despre mișcările afective care se află în om și care se numesc pasiuni

Nu există în om, în ceea ce privește actele afective care pot contribui la valoarea vieții sale, decât actele voinței sale?
Mai există și alte acte afective în om.

Care sunt aceste alte acte afective care se află în om?
Sunt *pasiunile* (q. 22-48).

Ce înțelegeți prin pasiuni?
Înțeleg prin pasiuni mișcările afective ale părții sensibile din om.

Numai omul are aceste mișcări afective ale părții sensibile?
Nu, aceste mișcări afective ale părții sensibile se găsesc la toate animalele (q. 22, a. 1-2-3).

Aceste mișcări afective ale părții sensibile la celelalte animale au o valoare morală?
Nu, aceste mișcări afective ale părții sensibile la celelalte animale nu au o valoare morală; numai în om au ele o valoare morală.

De ce numai în om aceste mișcări afective ale părții sensibile au o valoare morală?
Pentru că numai în om ele sunt în raport cu actele superioare ale voinței libere și sunt supuse stăpânirii lor (q. 25 și 24, a. 1-4).

Care sunt aceste mișcări afective ale părții sensibile din om, care se numesc pasiuni?
Aceste mișcări afective ale părții sensibile din om, care se numesc

pasiuni, sunt mișcările inimii, care se îndreaptă către bine sau se îndepărtează de răul pe care ni-l înfățișează simțurile (q. 23, 24 și 25).

Câte feluri de asemenea mișcări ale inimii există?
Sunt unsprezece (q. 22, a. 4).

Cu ce nume sunt ele numite?
Ele se numesc: iubire, dorință, plăcere sau bucurie; ură, dezgust, tristețe; speranță, îndrăzneală, teamă, deznădejde și mânie (q. 22, a. 4).

Aceste mișcări ale inimii ocupă un loc însemnat în viața oamenilor?
Da, aceste mișcări ale inimii ocupă un loc însemnat în viața oamenilor.

Și de ce aceste mișcări ale inimii ocupă un loc atât de însemnat în viața oamenilor?
Pentru că oamenii poartă în ei o dublă natură: rațională și sensibilă; iar natura sensibilă este aceea care este mișcată mai întâi de acțiunea lumii sensibile în mijlocul căreia trăim și din care luăm toate datele înseși ale vieții noastre raționale.

Mișcările inimii sau pasiunile nu sunt, așadar, întotdeauna și prin ele însele ceva rău?
Nu, mișcările inimii sau pasiunile nu sunt întotdeauna și prin ele însele ceva rău.

Când sunt aceste mișcări ale inimii sau aceste pasiuni ceva rău?
Atunci când nu se află în ordinea voită de dreapta rațiune.

Și când nu se află ele în ordinea voită de dreapta rațiune?
Atunci când se îndreaptă către un bine sensibil sau se îndepărtează de un rău sensibil, prevenind judecata rațiunii sau împotriva acestei judecăți (q. 25 și 24, a. 3).

Numai în partea sensibilă există mișcări de iubire, dorință, bucurie, ură, dezgust, tristețe, speranță, îndrăzneală, teamă, deznădejde și mânie?
Aceleași mișcări se regăsesc și în voință (q. 26, a. 1).

Ce deosebire există între aceste mișcări, după cum se află în partea sensibilă sau în voință?
Există această deosebire: în partea sensibilă ele implică întotdeauna o participare a organismului sau a trupului, în timp ce în voință sunt pur spirituale (q. 31, a. 4).

Când se vorbește despre mișcările inimii, despre care mișcări afective este vorba: despre cele ale părții sensibile sau despre cele ale voinței?
În sens propriu este vorba despre mișcările părții sensibile; însă, într-un sens metaforic, este vorba și despre cele ale voinței.

Așadar, atunci când se vorbește despre inima omului, poate fi vorba despre aceste două feluri de mișcări?

Da, atunci când se vorbește despre inima omului, poate fi vorba despre aceste două feluri de mișcări.

Și atunci când se spune despre un om că are inimă, ce se înțelege prin aceasta?
Când se spune despre un om că are inimă, se înțelege uneori că este afectuos și duios, oricare ar fi ordinea afecțiunii despre care este vorba, fie pur sensibilă, fie și de ordin superior; iar alteori se înțelege că are curaj și energie.

De ce se spune uneori că trebuie să veghem asupra inimii noastre și ce se înțelege prin aceasta?
Când se spune că trebuie să veghem asupra inimii noastre, se înțelege că trebuie să luăm seama să nu urmăm fără chibzuință primele mișcări afective, mai ales de ordin sensibil, care ne poartă să căutăm ceea ce ne place sau să fugim de ceea ce ne displace.

Se vorbește uneori și despre cultivarea inimii; ce se înțelege prin aceasta?
Se înțelege că trebuie să ne străduim să nu avem în noi decât mișcări afective bune.

Această cultivare a inimii, astfel înțeleasă, este un lucru important?
Această cultivare a inimii, astfel înțeleasă, rezumă întregul exercițiu al omului în dobândirea virtuții și în fuga de viciu.

8. Despre virtuți, care pot și trebuie să fie în om principiul actelor sale bune

Ce înțelegeți prin dobândirea virtuții?
Înțeleg dobândirea sau desăvârșirea tuturor deprinderilor bune care îl îndeamnă pe om să lucreze bine (q. 49-68).

Ce sunt aceste deprinderi bune care îl îndeamnă pe om să lucreze bine?
Sunt dispoziții sau înclinări care se află în diferitele sale facultăți și care fac bune actele acestor facultăți (q. 55, a. 1-4).

De unde vin, în diferitele facultăți ale omului, aceste dispoziții sau aceste înclinări care îl îndeamnă să lucreze bine?
Ele vin uneori, în parte, din natura însăși; alteori, din subiectul care lucrează în sensul virtuții; iar alteori, direct de la Dumnezeu, Care le produce în suflet prin acțiunea Sa supranaturală (q. 43, a. 1-4).

Există asemenea dispoziții sau deprinderi bune și virtuți în inteligența omului?
Da, există asemenea înclinări sau deprinderi bune și virtuți în inteligența omului (q. 56, a. 3).

Ce efect au aceste virtuți în inteligența omului?
Ele o îndeamnă să nu se pronunțe decât pentru adevăr (q. 56, a. 3).

Care sunt aceste virtuți în inteligența omului?
Sunt: inteligența, știința, înțelepciunea, arta și prudența (q. 57, a. 1-6).

Care este obiectul fiecăreia dintre aceste virtuți în inteligența sau rațiunea omului?
Prima dă cunoașterea principiilor; a doua, cunoașterea concluziilor; a treia, cunoașterea cauzelor celor mai înalte; a patra, îndrumarea pentru executarea operelor exterioare; a cincea, îndrumarea întregii vieți morale (q. 57, a. 1-6).

Prudența este, așadar, cea mai importantă în practica vieții morale?
Da, prudența este cea mai importantă în practica vieții morale (q. 57, a. 5).

Nu există decât aceste feluri de virtuți în inteligența omului?
Mai există încă o altă virtute în inteligența omului, care este de un ordin cu totul superior (q. 62, a. 1-4).

Care este această altă virtute din inteligența omului, care este de un ordin cu totul superior?
Este virtutea credinței (Ibid.).

Există și în voință virtuți de același ordin?
Da, există și în voință virtuți de același ordin (*Ibid.*).

Cum se numesc aceste virtuți de același ordin, în voință?
Ele se numesc speranța și caritatea (Ibid.).

Aceste virtuți ale credinței, speranței și carității poartă un nume special?
Da, ele se numesc virtuți teologale (Ibid.).

Ce se înțelege prin aceste cuvinte: virtuți teologale?
Prin aceste cuvinte se înțelege că virtuțile credinței, speranței și carității Îl au drept obiect pe Dumnezeu Însuși și că au, de asemenea, unica lor origine în Dumnezeu (q. 62, a. 1).

Mai există vreo altă virtute în voință?
Da, mai există în voință virtutea *dreptății* și celelalte virtuți care depind de ea (q. 56, a. 6; q. 59, a. 4; q. 60, a. 2-3).

Există și alte facultăți în om în care se află virtuți?
Da, există facultățile afective sensibile (q. 56, a. 4; q. 60, a. 4).

Care sunt virtuțile care se află în facultățile afective sensibile?
Sunt virtuțile tăriei și cumpătării și celelalte virtuți care depind de ele.

Cum se numesc virtuțile dreptății, tăriei și cumpătării, precum și prudența?
Ele se numesc virtuți morale (q. 58, a. 1).

Nu se mai numesc ele și virtuți *cardinale*?
Da, ele se mai numesc și virtuți cardinale (q. 56, a. 1-4).

Ce se înțelege prin aceste cuvinte: virtuți cardinale?
Se înțelege prin aceasta că sunt virtuți deosebit de importante, care sunt ca niște balamale — în latină *cardo, cardinis* (*cardo, cardinis*) — pe

care se mișcă toate celelalte virtuți, mai prejos de virtuțile teologale (*Ibid.*).

Virtuțile de ordin natural sau dobândite, intelectuale ori morale, trebuie să aibă în om virtuți corespunzătoare, care să fie de ordin supranatural, infuzate de Dumnezeu, în vederea desăvârșirii omului în fiecare dintre actele vieții sale morale?
Da; căci numai aceste virtuți infuze sunt proporționate actelor pe care i le impune omului, în viața sa morală supranaturală, scopul supranatural pe care virtuțile teologale îi dau să-l atingă (q. 58, a. 3-4).

Toate aceste virtuți, teologale și cardinale, sunt necesare pentru ca omul să trăiască bine?
Da, toate aceste virtuți sunt necesare pentru ca omul să trăiască bine (q. 65, a. 1-5).

Și dacă omului i-ar lipsi oricare dintre aceste virtuți, n-ar mai putea fi numit virtuos?
Nu; căci, dacă omului îi lipsește oricare dintre aceste virtuți, ceea ce îi poate rămâne din celelalte virtuți nu are niciodată în el caracterul sau rațiunea de virtute desăvârșită (q. 65, a. 4).

9. Despre darurile care încununează și desăvârșesc virtuțile

Este de ajuns pentru om, pentru ca viața sa să fie ceea ce trebuie să fie în vederea dobândirii cerului, să posede toate virtuțile despre care s-a vorbit?
Nu; trebuie să aibă și darurile Sfântului Duh (q. 68, a. 2).

Ce înțelegeți prin darurile Sfântului Duh?
Înțeleg dispoziții habituale care există în om prin acțiunea Sfântului Duh și care îl fac pe om mlădios și docil față de toate inspirațiile și de toate mișcările lăuntrice ale Sfântului Duh, Care îl mișcă pe om în vederea posedării lui Dumnezeu în cer (q. 68, a. 1-2-3).

De ce cereți aceste daruri ale Sfântului Duh pe lângă virtuțile arătate mai înainte?
Pentru că omul, fiind chemat să trăiască asemenea unui fiu al lui Dumnezeu, nu poate ajunge la desăvârșirea acestei vieți decât dacă Dumnezeu Însuși, prin acțiunea Sa proprie, pentru care darurile îl dispun, vine să desăvârșească ceea ce acțiunea omului, datorată punerii în lucrare a virtuților, nu poate decât să schițeze (q. 68, a. 2).

Câte daruri ale Sfântului Duh există?
Există șapte daruri ale Sfântului Duh (q. 68, a. 4).

Care sunt cele șapte daruri ale Sfântului Duh?
Sunt darurile înțelepciunii, înțelegerii, științei, sfatului, evlaviei, tăriei și fricii de Dumnezeu (q. 68, a. 4).

10. Despre fericiri şi roadele Sfântului Duh, rezultat al virtuţilor şi al darurilor

Atunci când omul este astfel înveşmântat cu virtuţile şi darurile, are el tot ceea ce îi trebuie, din partea sa, pentru a trăi o viaţă desăvârşită în vederea dobândirii cerului?
Da, atunci când omul este astfel înveşmântat cu virtuţile şi darurile, are tot ceea ce îi trebuie, din partea sa, pentru a trăi o viaţă desăvârşită în vederea dobândirii cerului.

Se poate spune chiar că are deja, într-un anumit fel, această viaţă a cerului începută aici pe pământ?
Da, se poate spune chiar că are deja, într-un anumit fel, această viaţă a cerului începută aici pe pământ; şi în acest sens se vorbeşte despre fericiri, pe acest pământ, şi despre roadele Sfântului Duh (q. 69, 70).

Ce se înţelege prin fericiri?
Prin fericiri se înţeleg actele virtuţilor şi ale darurilor, enumerate de Domnul nostru Isus Cristos în Evanghelie şi care, prin prezenţa lor în suflet sau prin meritele pe care le-au lăsat în el, alcătuiesc pentru noi ca o chezăşie a viitoarei fericiri făgăduite fiecăruia dintre ele (q. 69, a. 1).

Şi ce se înţelege prin roadele Sfântului Duh?
Prin roadele Sfântului Duh se înţeleg actele bune, de natură să-i pricinuiască plăcere omului virtuos atunci când lucrează, în ordinea supranaturală, sub influenţa Sfântului Duh (q. 70, a. 1).

Se deosebesc roadele de fericiri?
Dacă roadele sunt ceea ce este mai desăvârșit, în sens absolut, pentru om, ele se confundă cu rodul prin excelență, care este fericirea cerului. Ele se pot identifica și cu fericirile de pe pământ; însă se deosebesc de acestea în sensul că simpla rațiune de bunătate le este de ajuns, fără a cere rațiunea de desăvârșire sau de excelență, care este esențială fericirilor (q. 70, a. 2).

Care sunt fericirile și răsplățile lor?
Sunt acestea: Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăția Cerurilor; — fericiți cei blânzi, că ei vor moșteni pământul; — fericiți cei ce plâng, că ei vor fi mângâiați; — fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate, că ei se vor sătura; — fericiți cei milostivi, că ei vor dobândi milă; — fericiți cei curați cu inima, că ei Îl vor vedea pe Dumnezeu; — fericiți făcătorii de pace, că ei fiii lui Dumnezeu se vor chema (q. 69, a. 2-4).

Care sunt roadele Sfântului Duh?
Roadele Sfântului Duh sunt: caritatea, bucuria, pacea, răbdarea, bunăvoința, bunătatea, îndelunga răbdare, blândețea, fidelitatea, modestia, înfrânarea și castitatea (q. 70, a. 3).

Unde se găsesc enumerate aceste roade ale Sfântului Duh?
Ele se găsesc enumerate în Epistola Sfântului Pavel către Galateni, cap. 5, vv. 22-23.

Și fericirile, unde se găsesc enumerate?
Fericirile se găsesc enumerate la Sfântul Matei, cap. 5, vv. 3-10; și, într-un chip mai puțin complet, la Sfântul Luca, cap. 6, vv. 20-22.

Nu există la Sfântul Matei o a opta fericire, care se găsește reprodusă și la Sfântul Luca?
Da, este fericirea celor care suferă prigonire pentru dreptate; însă ea se reduce la cele șapte dintâi și este ca un rezumat sau o consecință a lor (q. 69, a. 3, ad 5).

Nu poate exista, așadar, nimic mai bun pentru om, pe acest pământ, decât să trăiască astfel din viața virtuților și a darurilor, care înfloresc în fericiri și în roadele Sfântului Duh?
Nu, nu poate exista nimic mai bun pentru om, pe acest pământ, decât să trăiască astfel din viața virtuților și a darurilor, care înfloresc în fericiri și în roadele Sfântului Duh.

11. Despre vicii, care pot fi în om principiul actelor sale rele

Există o altă viață pe care omul o poate trăi pe acest pământ și care să fie opusă vieții virtuților și a darurilor, care înfloresc în fericiri și în roadele Sfântului Duh?
Da, este viața păcatului sau a viciului (q. 71 și 89).

Ce înțelegeți prin viciu?
Înțeleg prin viciu starea omului care trăiește în păcat (q. 71, a. 1-6).

Ce este păcatul?
Păcatul este un act sau o omisiune voluntară care este ceva rău (q. 71, a. 5-6).

Când este un act sau o omisiune voluntară ceva rău?
Atunci când acest act sau această omisiune este contrară binelui lui Dumnezeu, binelui aproapelui sau binelui omului însuși (q. 72, a. 4).

Cum se face că omul poate voi astfel ceva care să fie contrar binelui lui Dumnezeu, binelui aproapelui sau propriului său bine?
Pentru că poate voi un alt bine care se opune binelui lui Dumnezeu, binelui aproapelui sau propriului său bine (q. 71, a. 2; q. 77, a. 4).

Care este acest alt bine pe care omul îl poate voi și care se opune binelui lui Dumnezeu, binelui aproapelui sau propriului său bine?
Este binele care îi măgulește simțurile, ambiția sau orgoliul (q. 72, a. 2-3; q. 77, a. 5).

Și de unde vine faptul că omul poate voi astfel binele care îi măgulește simțurile, ambiția sau orgoliul, în opoziție cu binele lui Dumnezeu, binele aproapelui și propriul său bine?
Aceasta vine din faptul că simțurile sale se pot îndrepta către ceea ce le place, prevenind sau târând după ele rațiunea și voința, care nu li se

împotrivesc atunci când ar putea și ar trebui să li se împotrivească (q. 71, a. 2, ad 3).

Așadar, în căutarea necuvenită a bunurilor sensibile și vremelnice se află, pentru om, începutul și, într-un anumit fel, rațiunea tuturor păcatelor sale?
Da, în căutarea necuvenită a bunurilor sensibile și vremelnice se află, pentru om, începutul și, într-un anumit fel, rațiunea tuturor păcatelor sale.

Cum se numește această înclinare de a căuta în chip necuvenit bunurile sensibile și vremelnice, care se află în om?
Se numește concupiscență sau poftă dezordonată (q. 77, a. 1-5).

12. Despre păcatul originar și despre urmările sale sau rănile naturii omenești

Exista această concupiscență în om potrivit primei stări în care a fost creat de Dumnezeu?
Nu, această concupiscență nu exista în om potrivit primei stări în care a fost creat de Dumnezeu.

De ce se găsește ea acum în om?
Ea se găsește acum în om pentru că omul se află în starea de cădere (q. 81 și 83).

Ce înțelegeți prin starea de cădere a omului?
Înțeleg starea care a urmat primului păcat al primului om și care este efectul acestui prim păcat (q. 81, a. 1; q. 82, a. 1).

De ce această stare, care a urmat primului păcat al primului om și care este efectul acestui prim păcat, se găsește acum în fiecare dintre noi?
Această stare se găsește acum în fiecare dintre noi pentru că am primit de la primul om natura care este a noastră (q. 81, a. 1).

Dacă primul om nu ar fi păcătuit, am fi primit de la el natura noastră într-o altă stare?
Da, dacă primul om nu ar fi păcătuit, am fi primit de la el natura noastră în starea de integritate și de dreptate originară (q. 81, a. 2).

Starea în care primim acum de la primul om natura noastră este o stare de păcat?
Da, starea în care primim acum de la primul om natura noastră este o stare de păcat (q. 81, a. 1; q. 82, a. 1).

De ce această natură pe care o primim acum de la primul om se află într-o stare de păcat?
Pentru că o primim de la el așa cum este ea, chiar din pricina și ca urmare a păcatului său (q. 81, a. 1).

Și cum se numește această stare de păcat a naturii pe care o primim astfel de la primul om ca urmare a păcatului său?
Această stare se numește păcatul originar (Ibid.).

Aşadar, prin însuşi faptul că primim de la Adam păcătos natura noastră în această stare, păcatul originar se transmite fiecăruia dintre noi?
Da, prin însuşi faptul că primim de la Adam păcătos natura noastră în această stare, păcatul originar se transmite fiecăruia dintre noi (Ibid.).

Ce cuprinde această stare de păcat care afectează natura omenească în fiecare dintre noi şi care se numeşte păcatul originar?
Ea cuprinde lipsirea de toate darurile supranaturale sau gratuite pe care Dumnezeu le pusese în natura noastră, în persoana primului om, părintele nostru comun (q. 82, a. 1).

Care erau aceste daruri supranaturale sau gratuite, a căror lipsire constituie în noi starea de păcat care este păcatul originar?
Aceste daruri supranaturale sau gratuite erau: mai întâi, harul sfinţitor, împreună cu virtuţile supranaturale infuze şi darurile Sfântului Duh; şi, de asemenea, privilegiul integrităţii, care era legat de aceste daruri supranaturale.

Ce cuprindea acest privilegiu al integrităţii acordat naturii noastre?
El cuprindea desăvârşita subordonare a simţurilor faţă de raţiune şi a trupului faţă de suflet.

Ce rezulta din această desăvârşită subordonare a simţurilor faţă de raţiune şi a trupului faţă de suflet?
Rezulta de aici că omul nu putea avea, în partea afectivă sensibilă,

nicio mișcare dezordonată; și că trupul său era nepătimitor și nemuritor.

Moartea şi celelalte mizerii trupeşti sunt, aşadar, efectul propriu al păcatului?
Da, moartea și celelalte mizerii trupești sunt efectul propriu al păcatului (q. 85, a. 5).

Cum se numesc urmările păcatului din partea sufletului?
Ele se numesc rănile sufletului.

Aţi putea să-mi spuneţi care sunt aceste răni ale sufletului?
Sunt: ignoranța, răutatea, slăbiciunea și concupiscența (q. 85, a. 3).

Ce înţelegeţi prin ignoranţă?
Înțeleg acea stare a inteligenței sau a rațiunii prin care ea se găsește lipsită de ordinea conaturală către adevăr pe care o avea în starea de integritate (q. 85, a. 3).

Ce înţelegeţi prin răutate?
Înțeleg acea stare a voinței prin care ea se găsește lipsită de ordinea conaturală către bine pe care o avea în starea de integritate (q. 85, a. 3).

Ce înţelegeţi prin slăbiciune?
Înțeleg acea stare a părții afective sensibile prin care ea se găsește lipsită de ordinea conaturală față de tot ceea ce este anevoios sau greu, pe care o avea în starea de integritate (q. 85, a. 3).

Ce înțelegeți prin concupiscență?
Înțeleg acea stare a părții afective sensibile prin care ea se găsește lipsită de ordinea conaturală către plăcerea sensibilă moderată de rațiune, pe care o avea în starea de integritate (q. 85, a. 3).

Aceste patru răni ale naturii sunt propriu-zis efectul primului păcat al primului om?
Da, aceste patru răni ale naturii sunt propriu-zis efectul primului păcat al primului om (q. 85, a. 3).

Sunt ele agravate de păcatele personale ale părinților și ale indivizilor?
Da, ele sunt agravate de păcatele personale ale părinților și ale indivizilor (q. 85, a. 1-2).

Există păcate personale care au o influență deosebit de rea, împingându-l pe om să săvârșească alte păcate?
Da; acestea sunt păcatele capitale.

Care sunt păcatele capitale?
Sunt: slava deșartă; avariția; lăcomia; desfrânarea; lenea; invidia; mânia.

În pofida tuturor acestor cauze ale păcatului care se află în om și care provin fie din primul păcat al primului om, fie din celelalte păcate săvârșite ulterior de diferiții oameni, trebuie să spunem că omul rămâne liber în actele sale morale și că nu este niciodată necesitat să păcătuiască?

Da, în pofida tuturor acestor cauze ale păcatului care se află în om și care provin fie din primul păcat al primului om, fie din celelalte păcate săvârșite ulterior de diferiții oameni, trebuie să spunem că omul rămâne liber în actele sale morale și că nu este niciodată necesitat să păcătuiască.

Ce ar trebui să se întâmple pentru ca omul să înceteze de a mai fi liber în actele sale din pricina tuturor acestor urmări ale păcatului?
Ar trebui ca ele să aibă drept efect pierderea rațiunii (q. 77, a. 7).

Așadar, dacă omul nu-și pierde rațiunea, el rămâne întotdeauna liber în actele sale, astfel încât depinde de el să nu păcătuiască?
Da; dacă omul nu-și pierde rațiunea, el rămâne întotdeauna liber în actele sale, astfel încât depinde de el să nu păcătuiască.

Poate totuși această libertate să fie mai puțin deplină și mai puțin desăvârșită din pricina acestor urmări ale păcatului, astfel încât omul, atunci când păcătuiește, să fie mai puțin vinovat?
Da, libertatea omului este mai puțin deplină și mai puțin desăvârșită din pricina acestor urmări ale păcatului, astfel încât omul, atunci când păcătuiește, se găsește mai puțin vinovat; afară numai dacă propriile sale greșeli contribuie ele însele, într-o anumită măsură, la această micșorare a libertății sale desăvârșite (q. 77, a. 6).

13. Despre gravitatea diferită a păcatelor și despre pedeapsa care li se cuvine

Așadar, nu toate păcatele sunt deopotrivă de grave atunci când omul le săvârșește?
Nu, nu toate păcatele sunt deopotrivă de grave atunci când omul le săvârșește.

De unde se ia gravitatea mai mare sau mai mică a păcatelor omului atunci când le săvârșește?
Gravitatea mai mare sau mai mică a păcatelor omului, atunci când le săvârșește, se ia din treapta pe care o ocupă, în ierarhia bunurilor pe care rațiunea trebuie să le voiască, binele atins de păcat; și din gradul mai mare sau mai mic de act voluntar liber care se găsește în acel păcat (q. 73, a. 1-8).

Orice păcat merită, prin sine, să fie pedepsit?
Da, orice păcat merită, prin sine, să fie pedepsit (q. 87, a. 1).

De ce orice păcat merită, prin sine, să fie pedepsit?
Pentru că orice păcat, prin sine, este o încălcare, din partea voinței libere, a unui domeniu asupra căruia ea nu are drept; iar pedeapsa este ca o restituire, făcută de voință, a ceea ce ea luase împotriva dreptului său (q. 87, a. 1).

Pedeapsa păcatului este, așadar, o chestiune de strictă dreptate?
Da, pedeapsa păcatului este o chestiune de strictă dreptate.

Și cine aplică, așadar, pedeapsa datorată păcatului?
Este una dintre cele trei rațiuni care pot interveni în ordinea pe care păcatul o vatămă (q. 87, a. 1).

Care sunt aceste trei rațiuni care pot interveni în ordinea pe care păcatul o vatămă?
Este întotdeauna rațiunea dumnezeiască; rațiunea autorității omenești, pentru lucrurile care depind de ea; și rațiunea păcătosului însuși, potrivit gradului de răspundere pe care îl are în păcat (q. 87, a. 1).

Cum poate interveni această rațiune a păcătosului însuși în pedeapsa aplicată pentru păcat?
Rațiunea păcătosului însuși poate interveni în pedeapsa aplicată pentru păcat în două feluri: prin remușcare și prin pocăință voluntară (q. 87, a. 1).

Cum intervine rațiunea autorității omenești în pedeapsa care poate sau trebuie să fie aplicată pentru păcat?
Rațiunea autorității omenești intervine în pedeapsa care poate sau trebuie să fie aplicată pentru păcat sub forma sancțiunii (q. 87, a. 1).

Și cum intervine rațiunea dumnezeiască în pedeapsa care poate sau trebuie să fie aplicată pentru păcat?
Rațiunea dumnezeiască intervine în pedeapsa care poate sau trebuie să fie aplicată pentru păcat în două feluri: mijlocit și nemijlocit (q. 87, a. 1).

Ce înțelegeți atunci când spuneți că rațiunea dumnezeiască intervine în chip mijlocit în pedeapsa care poate sau trebuie să fie aplicată pentru păcat?
Înțeleg că ea intervine chiar prin mijlocirea rațiunii păcătosului și a rațiunii autorității omenești (q. 87, a. 1).

De ce spuneți că rațiunea dumnezeiască intervine prin mijlocirea rațiunii păcătosului însuși și a rațiunii autorității omenești în pedeapsa care poate sau trebuie să fie aplicată pentru păcat?
Pentru că rațiunea păcătosului și rațiunea autorității omenești lucrează în dependență de rațiunea dumnezeiască și sunt, într-un anumit fel, instrumentele ei (q. 87, a. 1).

Nu există și un alt mod în care rațiunea dumnezeiască poate interveni oarecum mijlocit în pedeapsa care poate sau trebuie să fie aplicată pentru păcat?
Da, prin mijlocirea făpturilor înseși sau a ordinii lucrurilor pe care păcătosul o tulbură prin păcatul său (q. 87, a. 1).

În acest sens se poate vorbi despre o anumită dreptate imanentă?
Da; se poate, în acest sens, vorbi despre o anumită dreptate imanentă, prin care lucrurile însele, instrumente ale dreptății dumnezeiești, răzbună păcatul săvârșit de păcătos prin împotrivirile pe care acesta le întâlnește în ele și care sunt urmarea păcatului său (q. 87, a. 1).

Ce înțelegeți atunci când spuneți că rațiunea dumnezeiască intervine nemijlocit în pedeapsa care poate și trebuie să fie

aplicată pentru păcat?
Înțeleg intervenția specială și de ordin supranatural prin care Dumnezeu Însuși pedepsește încălcările săvârșite de păcătos împotriva ordinii supranaturale statornicite de El (q. 87, a. 3-5).

Ce cuprinde în chip deosebit intervenția de ordin supranatural prin care Dumnezeu Însuși pedepsește încălcările săvârșite de păcătos împotriva ordinii supranaturale statornicite de El?
Ea cuprinde, pentru anumite păcate, pedepse care vor fi veșnice (q. 87, a. 3-5).

14. Despre păcatele de moarte și păcatele veniale

Care sunt păcatele pentru care Dumnezeu aplică pedepse veșnice?
Sunt păcatele de moarte (q. 87, a. 3).

Ce înțelegeți prin păcate de moarte?
Înțeleg păcatele care pricinuiesc moartea sufletului, făcându-l să piardă caritatea, care este principiul vieții sale supranaturale (q. 88, a. 1).

De ce pentru aceste păcate aplică Dumnezeu pedepse veșnice?
Pentru că aceste păcate, făcând să se piardă viața sufletului, pe care numai Dumnezeu o poate da, nu-i mai îngăduie păcătosului să-și

repare păcatul; iar păcatul rămânând pentru totdeauna, trebuie ca și pedeapsa să rămână asemenea (*Ibid.*).

Toate păcatele pe care le săvârșește omul sunt păcate de moarte?
Nu, nu toate păcatele pe care le săvârșește omul sunt păcate de moarte (q. 88, a. 1-2).

Cum se numesc păcatele care nu sunt de moarte?
Ele se numesc păcate veniale (Ibid.).

Ce înseamnă expresia păcate *veniale*?
Ea înseamnă păcate mai puțin grave, care nu înlătură principiul vieții supranaturale, care este caritatea sau harul, și care, prin urmare, pot fi reparate printr-o mișcare contrară a păcătosului însuși, sub acțiunea obișnuită a harului; și, din acest motiv, pedeapsa lor nu este niciodată decât vremelnică: de aceea sunt numite *veniale*, adică ușor *iertabile*, de la cuvântul latin „iertare" (*venia*) (q. 88, a. 1).

Dacă totuși păcatele veniale ar fi săvârșite de un om aflat în stare de păcat de moarte și acel om ar muri în această stare, păcatele sale veniale ar fi pedepsite cu o pedeapsă veșnică?
Da, din pricina stării sale și pentru că, neavând caritatea, nu și-ar fi putut repara păcatele, care, după moarte, rămân veșnic nereparabile.

De unde vine faptul că există păcate care sunt de moarte și alte păcate care sunt numai veniale?
Aceasta vine din natura dezordinii constituite de aceste diferite păcate;

sau și din gradul mai mare sau mai mic de libertate al subiectului care păcătuiește (q. 88, a. 2).

Ce înțelegeți atunci când spuneți că aceasta vine din natura dezordinii constituite de aceste diferite păcate?
Aceasta înseamnă că există păcate care, prin ele însele, se opun direct iubirii supranaturale de Dumnezeu, principiul vieții sufletului, sau sunt incompatibile cu această iubire; în timp ce altele nu constituie decât o ușoară dezordine accidentală, compatibilă cu iubirea supranaturală de Dumnezeu existentă în mod habitual în suflet (*Ibid.*).

Care sunt păcatele care, prin ele însele, se opun direct iubirii supranaturale de Dumnezeu, principiul vieții sufletului, sau care sunt incompatibile cu această iubire?
Sunt păcatele care constau în refuzul iubirii supranaturale de Dumnezeu sau care implică un rău și o dezordine ce tulbură în chip esențial ordinea omului față de Dumnezeu, ordinea oamenilor între ei sau ordinea omului în el însuși.

Ați putea numi câteva dintre aceste păcate?
Da; astfel sunt păcatele de disprețuire a iubirii supranaturale dumnezeiești, păcatul împotriva cinstirii lui Dumnezeu, păcatele de furt, de omucidere, de adulter sau păcatele împotriva firii.

Pentru a cunoaște aceste diferite păcate și gravitatea lor, care este mijlocul cel mai sigur și cel mai complet?
Este acela de a le considera în raportul lor cu fiecare dintre virtuți, luate în amănuntul speciilor lor.

Veți avea prilejul să arătați acest raport al viciilor sau al păcatelor cu fiecare dintre virtuți, considerate în amănuntul speciilor lor?
Da; o vom face după ce vom fi terminat de văzut, în general, ceea ce se cere pentru ca omul să poată trăi viața virtuților și să evite viața contrară a păcatelor sau a viciilor.

Ce mai rămâne de cercetat pentru a fi terminat de văzut, în general, ceea ce se cere pentru ca omul să poată trăi viața virtuților și să evite viața contrară a păcatelor sau a viciilor?
Rămâne să cercetăm ajutoarele exterioare necesare omului în acest scop.

Care sunt aceste ajutoare exterioare necesare omului în acest scop?
Sunt: legea, care îl călăuzește; și harul, care îl ajută în mersul său (q. 90 și 94).

15. Despre principiul exterior care îl călăuzește pe om în acțiunile sale: sau despre lege

Ce înțelegeți prin lege?
Înțeleg o orânduire a rațiunii, în vederea binelui comun, emanând de la autoritate și promulgată de ea (q. 90, a. 1-4).

O poruncă ce ar fi contrară raţiunii nu ar fi, aşadar, o lege?
Nu; o poruncă sau o dispoziţie contrară raţiunii nu este niciodată o lege; este un act de arbitrar sau de tiranie (q. 90, a. 1, ad 3).

Şi ce înţelegeţi atunci când spuneţi că legea este o orânduire a raţiunii în vederea binelui comun?
Aceasta înseamnă că legea se îngrijeşte mai întâi de binele ansamblului sau al întregului; şi nu se ocupă de parte sau de individ decât în măsura în care acesta trebuie să contribuie el însuşi la binele întregului (q. 90, a. 2).

Care este această autoritate de la care emană legea?
Este raţiunea căreia îi revine sarcina de a veghea asupra binelui întregului ca asupra propriului său bine (q. 90, a. 3).

Este necesar ca o lege să fie promulgată şi cunoscută pentru ca ea să oblige?
Da, este necesar ca o lege să fie promulgată astfel încât să poată fi cunoscută, pentru ca ea să oblige (q. 90, a. 4).

Şi dacă cineva ar ignora-o din vina sa, ar fi scuzat că nu i-a dat ascultare?
Nu; dacă cineva o ignoră din vina sa, nu este scuzat că nu i-a dat ascultare.

Este, aşadar, foarte important să ne instruim cu privire la legile care ne pot privi?

Da, este de o importanță suverană să ne instruim cu privire la legile care ne pot privi.

16. Despre diferitele legi: legea eternă

Există mai multe feluri de legi care ne pot privi și care ne privesc într-adevăr?
Da, există mai multe feluri de legi care ne pot privi și care ne privesc într-adevăr.

Care sunt aceste diferite feluri de legi care ne pot privi și care ne privesc într-adevăr?
Sunt: legea eternă, legea naturală, legea omenească și legea dumnezeiască (q. 91, a. 1-5).

Ce înțelegeți prin legea eternă?
Înțeleg prin legea eternă legea supremă care cârmuiește toate lucrurile și de care depind toate celelalte legi, care nu sunt decât derivări sau manifestări particulare ale ei (q. 93, a. 1-3).

Unde se află legea eternă?
Legea eternă se află în Dumnezeu (q. 93, a. 1).

Cum se manifestă această lege în lucruri?
Această lege se manifestă în lucruri prin însăși ordinea lucrurilor, așa cum se desfășoară ea în lume (q. 93, a. 4-6).

17. Legea naturală

Legea eternă este și participată în om?
Da, legea eternă este și participată în om (q. 93, a. 6).

Cum se numește manifestarea sau participarea legii eterne în om?
Ea se numește legea naturală (q. 94, a. 1).

Ce înțelegeți prin legea naturală?
Înțeleg acea lumină înnăscută a rațiunii practice în om, chemată să facă astfel încât omul să se călăuzească pe sine însuși și să săvârșească în mod conștient acțiuni care vor fi, pe calea acțiunii conștiente, împlinirea legii eterne, după cum acțiunile naturale, săvârșite de agenții naturali în virtutea înclinării lor naturale, sunt împlinirea aceleiași legi pe calea acțiunii inconștiente (q. 94, a. 1).

Există un prim principiu al acestei rațiuni practice sau un prim precept al acestei legi naturale în om?
Da, este acela care se întemeiază pe însăși rațiunea de *bine*, în sensul metafizic al acestui cuvânt, după cum primul principiu al rațiunii speculative se întemeiază pe rațiunea de ființă (q. 94, a. 2).

În ce constă acest prim principiu al rațiunii practice sau acest prim precept al legii naturale în om?

El constă în a proclama că ceea ce este bun trebuie urmărit de om și că ceea ce nu este bun trebuie lăsat deoparte de el (q. 94, a. 2).

Acest prim principiu sau acest prim precept le cuprinde pe toate celelalte?
Da, acest prim principiu sau acest prim precept le cuprinde pe toate celelalte; iar celelalte nu sunt decât aplicații mai mult sau mai puțin imediate ale lui (q. 94, a. 2).

Ați putea să-mi spuneți care sunt primele aplicații care se fac din el în om?
Aceste prime aplicații care se fac din el în om sunt proclamarea, de către rațiunea sa, a întreitului bine suprapus care se potrivește naturii sale (q. 94, a. 2).

Care este această proclamare făcută de rațiunea omului, în virtutea primului principiu al legii naturale, a întreitului bine suprapus care se potrivește naturii sale?
Este aceasta: pentru el este bun ceea ce îi conservă viața fizică sau o desăvârșește; și, de asemenea, ceea ce conservă această viață în specia umană; și, de asemenea, tot ceea ce se potrivește vieții sale de ființă rațională (q. 94, a. 2).

Ce rezultă din această întreită proclamare a rațiunii practice în om?
Rezultă că tot ceea ce va fi esențial pentru conservarea acestei întreite vieți sau va putea contribui la desăvârșirea ei va fi proclamat lucru bun de rațiunea practică a oricărui om, însă în chip subordonat, astfel

încât, după ordinea demnității, va veni mai întâi binele rațiunii, apoi binele speciei, apoi binele individului (q. 94, a. 2).

Ați putea să-mi spuneți ce proclamă ca esențial primul principiu al legii naturale care privește binele individului?
Acest principiu proclamă că omul trebuie să se hrănească și că nu poate niciodată să atenteze la propria sa viață (q. 94, a. 2).

Ce proclamă ca esențial primul principiu al legii naturale care privește binele speciei?
Acest principiu proclamă că trebuie să existe oameni care să se îndeletnicească cu conservarea speciei, primind sarcinile și, de asemenea, bucuriile paternității și ale maternității; și că nu este niciodată îngăduit să se facă ceva care să meargă direct împotriva scopului paternității și al maternității (q. 94, a. 2).

Ce proclamă ca esențial primul principiu al legii naturale care privește binele rațiunii?
Acest principiu proclamă că omul, fiind opera lui Dumnezeu, de la Care a primit totul, și fiind, ca ființă înzestrată cu rațiune, făcut să trăiască în societate cu ceilalți oameni, trebuie să-L cinstească pe Dumnezeu ca pe suveranul său Domn și Stăpân și să se poarte față de ceilalți oameni potrivit naturii raporturilor pe care le poate avea cu ei (q. 94, a. 2).

Din aceste trei prime principii și din subordonarea lor derivă, pe cale de consecință, toate celelalte prescripții ale rațiunii practice în om?

Da, din aceste trei prime principii și din subordonarea lor derivă, pe cale de consecință mai mult sau mai puțin îndepărtată, toate celelalte prescripții sau determinări ale rațiunii practice, care afirmă că un anumit lucru este sau nu este bun pentru un anumit om și îi impun datoria de a-l urma sau de a-l lăsa deoparte (q. 94, a. 2).

Aceste alte prescripții sau determinări ale rațiunii practice, care derivă, pe cale de consecință mai mult sau mai puțin îndepărtată, din cele trei prime principii ale legii naturale, sunt identice la toți oamenii?
Nu, aceste alte prescripții sau determinări nu sunt aceleași pentru toți; căci, pe măsură ce ne îndepărtăm de primele principii sau de lucrurile care privesc în chip esențial pentru toți binele individului, binele speciei și binele rațiunii, intrăm în domeniul determinărilor pozitive, care pot varia la infinit după diversitatea condițiilor particulare ale diferiților oameni (q. 94, a. 4).

Cum se fac aceste alte determinări, care pot varia la infinit după diversitatea condițiilor particulare ale diferiților oameni?
Ele se fac prin rațiunea particulară a fiecărui individ omenesc sau prin rațiunea autorităților competente în fiecare dintre diferitele grupări omenești care trăiesc într-o viață socială determinată.

18. Legea omenească

Aceste alte determinări pot deveni materie sau obiect al unei legi?
Da, aceste alte determinări pot deveni materie sau obiect al unei legi.

Pentru ce legi constituie ele materia sau obiectul?
Ele constituie materia sau obiectul propriu al legilor omenești (q. 95 și 97).

Ce înțelegeți prin legile omenești?
Înțeleg orânduirile rațiunii în vederea binelui comun al cutărei sau cutărei societăți dintre oameni, care emană de la autoritatea suverană din fiecare societate și sunt promulgate de ea (q. 91, a. 1).

Trebuie aceste orânduiri să fie ascultate de toți cei care fac parte din această societate?
Da, aceste orânduiri trebuie ascultate de toți cei care fac parte din această societate (q. 96, a. 5).

Este aceasta o datorie de conștiință care obligă înaintea lui Dumnezeu?
Da, este o datorie de conștiință care obligă înaintea lui Dumnezeu (q. 96, a. 4).

Pot exista cazuri în care să nu fim datori să ascultăm?
Da, pot exista cazuri în care să nu fim datori să ascultăm (q. 96, a. 4).

Care pot fi aceste cazuri în care nu suntem datori să ascultăm de o lege?
Este cazul imposibilității sau cazul dispensei (q. 96, a. 4).

Cine poate dispensa de obligația de a asculta de o lege?
Numai acela poate dispensa de obligația de a asculta de o lege care este autorul acelei legi, sau care are aceeași autoritate ca autorul legii, sau care a primit de la această autoritate puterea de a dispensa (q. 97, a. 4).

Dacă o lege ar fi nedreaptă, am fi datori să-i dăm ascultare?
Nu, dacă o lege ar fi nedreaptă, nu am fi datori să-i dăm ascultare, afară numai dacă refuzul ascultării ar provoca scandal sau ar avea urmări mai grave (q. 96, a. 4).

Ce înțelegeți printr-o lege nedreaptă?
Înțeleg o lege făcută fără autoritate, sau în opoziție cu binele comun, sau care vatămă drepturile legitime ale membrilor societății (q. 96, a. 4).

Dacă o lege ar fi nedreaptă pentru că ar ataca drepturile lui Dumnezeu sau drepturile esențiale ale Bisericii Sale, ar trebui să i se dea ascultare?
Nu, dacă o lege ar fi nedreaptă pentru că ar ataca drepturile lui Dumnezeu sau drepturile esențiale ale Bisericii, nu ar trebui niciodată să i se dea ascultare (q. 96, a. 4).

Ce înțelegeți prin drepturile lui Dumnezeu și drepturile esențiale ale Bisericii?
Înțeleg tot ceea ce privește cinstea și cultul lui Dumnezeu, Creatorul și Stăpânul suveran al tuturor lucrurilor; precum și ceea ce privește misiunea Bisericii Catolice în sfințirea sufletelor prin predicarea adevărului și administrarea sacramentelor.

Așadar, dacă o lege omenească ar ataca religia, nu ar trebui să i se dea ascultare?
Dacă o lege omenească ar ataca religia, nu ar trebui cu niciun preț să i se dea ascultare (q. 96, a. 4).

Ar fi această lege o adevărată lege?
Nu, această lege nu ar fi decât o tiranie odioasă (q. 90, a. 1, ad 3).

19. Legea dumnezeiască — Decalogul

Ce înțelegeți prin legea dumnezeiască?
Înțeleg prin legea dumnezeiască legea pe care Dumnezeu a dat-o oamenilor, manifestându-Se lor în chip supranatural (q. 91, a. 4 și 5).

Când a dat Dumnezeu această lege oamenilor?
Dumnezeu a dat această lege oamenilor, pentru întâia oară, într-un chip foarte simplu, înainte de căderea lor, în Paradisul pământesc; dar a dat-o, într-un chip mult mai special, mai târziu, prin mijlocirea lui

Moise și a profeților; și, într-un chip mult mai desăvârșit, prin Isus Cristos și Apostoli (q. 91, a. 5).

Cum se numește legea dumnezeiască dată de Dumnezeu oamenilor prin mijlocirea lui Moise?
Ea se numește legea veche (q. 98, a. 6).

Și cum se numește legea dumnezeiască dată de Dumnezeu oamenilor prin Isus Cristos și Apostoli?
Ea se numește legea nouă (q. 106, a. 3 și 4).

Legea veche era destinată tuturor oamenilor?
Nu, legea veche era destinată numai poporului iudeu (q. 98, a. 4 și 5).

De ce dăduse Dumnezeu o lege specială poporului iudeu?
Pentru că acest popor era menit să pregătească, în lumea veche, venirea Mântuitorului oamenilor, Care trebuia să Se nască din el (q. 96, a. 4).

Cum se numesc preceptele care erau proprii poporului iudeu și care îl priveau numai pe el în legea veche?
Ele se numesc precepte judiciare și precepte ceremoniale (q. 99, a. 3 și 4).

Nu existau și în legea veche alte precepte care au rămas în legea nouă?
Da, existau și în legea veche precepte care au rămas în legea nouă.

Cum se numesc aceste precepte ale legii vechi care au rămas în legea nouă?
Ele se numesc precepte morale (q. 99, a. 1 și 2).

De ce aceste precepte morale ale legii vechi au rămas în legea nouă?
Pentru că ele constituie ceea ce este esențial și absolut inalienabil în regulile moralității care privesc orice om, prin simplul fapt că este om (q. 100, a. 1).

Aceste precepte morale au fost, așadar, întotdeauna și vor fi întotdeauna aceleași pentru toți oamenii?
Da, aceste precepte morale au fost întotdeauna și vor fi întotdeauna aceleași pentru toți oamenii (q. 100, a. 8).

Sunt ele același lucru cu legea naturală?
Da, aceste precepte morale sunt același lucru cu legea naturală (q. 100, a. 1).

De ce spuneți atunci că ele fac parte din legea dumnezeiască?
Pentru că, pentru a le da și mai multă putere și pentru a împiedica rațiunea omenească rătăcită să le uite sau să le corupă, Dumnezeu a voit să le promulge El Însuși în mod solemn, atunci când S-a manifestat poporului Său ales, pe vremea lui Moise; și, de asemenea, pentru că Dumnezeu le-a promulgat în vederea scopului supranatural la care orice om este chemat de El (q. 100, a. 3).

Cum se numesc aceste precepte morale astfel promulgate solemn de Dumnezeu pe vremea lui Moise?
Ele se numesc Decalogul (q. 100, a. 3 și 4).

Ce înseamnă acest cuvânt: *Decalog*?
Acest cuvânt este un cuvânt grecesc care înseamnă „cele zece cuvinte", pentru că Dumnezeu a dat aceste precepte în număr de zece.

Care sunt aceste zece precepte ale *Decalogului*?
Aceste zece precepte ale *Decalogului* sunt următoarele:

1°) Să nu ai alți dumnezei afară de Mine;
2°) Să nu iei în deșert numele Domnului Dumnezeului tău;
3°) Să sfințești ziua Domnului;
4°) Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta;
5°) Să nu ucizi;
6°) Să nu săvârșești adulter;
7°) Să nu furi;
8°) Să nu dai mărturie mincinoasă împotriva aproapelui tău;
9°) Să nu poftești femeia aproapelui tău;
10°) Să nu poftești nimic din ceea ce este al aproapelui tău (q. 100, a. 4, 5 și 6).

Sunt aceste zece precepte de ajuns pentru a rândui întreaga viață morală a omului în ordinea virtuții?
Da; sunt de ajuns în ceea ce privește virtuțile principale, care privesc îndatoririle esențiale ale omului față de Dumnezeu și față de aproapele; dar, pentru desăvârșirea tuturor virtuților, ele au trebuit să

fie explicate și completate prin învățătura profeților în legea veche și, încă și mai mult, prin învățătura lui Isus Cristos și a Apostolilor în legea nouă (q. 100, a. 3 și 11).

Care este cel mai bun mijloc de a înțelege bine aceste precepte și ceea ce le explică sau le completează pentru desăvârșirea vieții morale?
Este acela de a le studia cu prilejul fiecăreia dintre virtuți, considerate în amănunt.

Se va face atunci cu ușurință acest studiu?
Da, căci însăși natura virtuții va explica natura și obligația preceptului.

Va fi acesta, în același timp, mijlocul de a înțelege bine întreaga desăvârșire a legii noi?
Da, pentru că desăvârșirea acestei legi constă tocmai în raportul ei cu excelența tuturor virtuților (q. 100, a. 2; q. 108).

Această excelență a tuturor virtuților îmbracă un caracter particular în legea nouă?
Da, ea îmbracă aici caracterul sfaturilor care se adaugă preceptelor (q. 108, a. 4).

Ce înțelegeți prin sfaturile care se adaugă preceptelor?
Înțeleg invitațiile făcute de Isus Cristos tuturor sufletelor de bunăvoință de a se desprinde, din iubire pentru El și pentru a dobândi o mai desăvârșită bucurare de El în cerul Său, de lucrurile pe care le-ar

putea voi fără a compromite esențialul virtuții, dar care pot fi o piedică pentru desăvârșirea acestei virtuți (q. 108, a. 4).

La câte se reduc aceste sfaturi?
Ele se reduc la trei: sărăcia, castitatea și ascultarea (q. 108, a. 4).

Există o stare specială în care aceste sfaturi pot fi practicate în chip desăvârșit?
Da, este starea religioasă (q. 108, a. 4).

20. Despre principiul exterior care îl ajută pe om în practicarea actelor bune: sau despre har

Este de ajuns călăuzirea dată de lege pentru ca omul să trăiască viața virtuții și să lase deoparte viața contrară a păcatului sau a viciului?
Nu, mai este necesar și ajutorul harului (q. 109 și 94).

Ce înțelegeți prin har?
Înțeleg prin har un ajutor special al lui Dumnezeu, care îl ajută pe om să facă binele și să fugă de rău.

Este acest ajutor special al lui Dumnezeu întotdeauna necesar omului?
Da, acest ajutor special al lui Dumnezeu este întotdeauna necesar omului.

Omul nu poate, aşadar, niciodată prin sine însuşi să facă vreun bine sau să evite vreun rău?

Ba da, omul poate, prin sine însuşi, adică prin principiile naturii sale pe care Dumnezeu i le-a dat şi prin celelalte ajutoare naturale pe care le găseşte în jurul său, să săvârşească un anumit bine şi să evite un anumit rău, chiar şi în ordinea morală sau a virtuţii; însă, dacă Dumnezeu nu vine, prin harul Său, să vindece natura omenească rănită de păcat, omul nu va putea să săvârşească, nici chiar în ordinea virtuţii naturale, tot binele şi să evite tot răul; iar în ordinea virtuţii supranaturale sau a vieţii morale în vederea dobândirii cerului, omul, numai prin natura sa, fără har, nu poate absolut nimic (q. 109, a. 1 şi 10).

Ce cuprinde acest har de ordin supranatural?

Acest har de ordin supranatural cuprinde două lucruri: o stare habituală a omului şi mişcări supranaturale ale Sfântului Duh Însuşi (q. 109, a. 6).

Ce înţelegeţi prin această stare habituală a omului?

Înţeleg prin această stare habituală un ansamblu de calităţi produse şi conservate de Dumnezeu Însuşi în suflet, care îl îndumnezeiesc pe om în fiinţa sa şi în facultăţile sale (q. 110, a. 1 şi 4).

Cum se numeşte calitatea fundamentală care îndumnezeieşte fiinţa omului?

Ea se numeşte har habitual sau sfinţitor (q. 110, a. 1, 2 şi 4).

Și cum se numesc celelalte calități supranaturale care îndumnezeiesc facultățile omului?
Sunt virtuțile și darurile (q. 110, a. 3).

Virtuțile și darurile sunt legate de harul habitual sau sfințitor?
Da, virtuțile și darurile sunt legate de harul habitual sau sfințitor, astfel încât ele derivă din acest har, iar el nu poate exista niciodată în suflet fără ca ele să existe în facultăți.

Acest har și aceste virtuți și daruri care îndumnezeiesc sufletul și facultățile sale sunt ceva foarte prețios și foarte mare?
Da, căci ele sunt ceea ce îl face pe om fiu al lui Dumnezeu și îi dă puterea de a lucra ca atare.

Un om înveșmântat și împodobit cu harul, împreună cu virtuțile și darurile, întrece în desăvârșire întreaga lume creată, în ordinea naturii?
Da, fără a-i excepta nici chiar pe îngeri, considerați numai în natura lor (q. 113, a. 9, ad 2).

Nu există, așadar, nimic pe care omul să trebuiască să-l dorească mai mult pe acest pământ decât să aibă astfel harul lui Dumnezeu împreună cu virtuțile și darurile?
Nu, nu există nimic pe care omul să trebuiască să-l dorească mai mult pe acest pământ decât să posede și să păstreze, sporind în el în fiecare zi, acest har al lui Dumnezeu împreună cu virtuțile și darurile.

Cum poate omul să posede și să păstreze astfel, sporind în fiecare zi, pe acest pământ, harul lui Dumnezeu împreună cu virtuțile și darurile?
Corespunzând cu fidelitate acțiunii supranaturale a Sfântului Duh, Care îl îndeamnă să se pregătească pentru a primi harul, dacă încă nu îl are, sau să sporească în el în fiecare zi, dacă îl posedă deja (q. 112, a. 3; q. 113, a. 3 și 5).

Cum se numește această acțiune a Sfântului Duh?
Această acțiune a Sfântului Duh poartă numele de har actual (q. 109, a. 6; q. 112, a. 3).

Așadar, cu ajutorul sau sub acțiunea harului actual ne dispunem să primim harul habitual sau sfințitor, dacă încă nu îl avem, sau să sporim în el, dacă îl avem deja?
Da, cu ajutorul sau sub acțiunea harului actual ne dispunem să primim harul habitual sau sfințitor, dacă încă nu îl avem, sau să sporim în el, dacă îl avem deja.

Poate acest har actual să-și producă în noi deplinul său efect fără noi și împotriva voinței noastre?
Nu, acest har actual nu poate să-și producă în noi deplinul său efect fără noi și împotriva voinței noastre (q. 113, a. 3).

Trebuie, așadar, ca liberul nostru arbitru să coopereze la acțiunea harului actual?
Da, trebuie ca liberul nostru arbitru să coopereze la această acțiune a harului actual.

Cum se numește această cooperare a liberului nostru arbitru la acțiunea harului actual?
Ea se numește corespondență la har.

Ce caracter îmbracă actul liberului nostru arbitru atunci când corespunde astfel acțiunii harului actual și când harul habitual se află în suflet?
El îmbracă întotdeauna caracterul unui act meritoriu (q. 114, a. 1 și 2).

Există mai multe feluri de merit pentru actul nostru meritoriu?
Da, există meritul de condignitate și meritul de congruitate (q. 114, a. 2).

Ce înțelegeți prin meritul de condignitate?
Înțeleg meritul care dă un drept strict și de dreptate la primirea răsplății (q. 114, a. 2).

Ce este necesar pentru ca actul omului să fie meritoriu prin merit de condignitate?
Este necesar ca acest act să fie săvârșit sub moțiunea harului actual, să emane din harul sfințitor prin virtutea carității; și să tindă la dobândirea vieții veșnice pentru sine sau, de asemenea, la sporirea în sine a harului și a virtuților (q. 114, a. 2 și 4).

Nu se poate merita pentru alții viața veșnică, harul sfințitor sau sporirea acestui har prin merit de condignitate?
Nu, asemenea bunuri nu pot fi meritate pentru alții decât prin merit

de congruitate, meritul de condignitate pentru alții fiind propriu lui Isus Cristos, ca Șef și Cap al Bisericii (q. 114, a. 5 și 8).

Ce înțelegeți prin meritul de congruitate?
Înțeleg meritul care face ca Dumnezeu, în virtutea prieteniei care Îl unește cu cei drepți, să socotească potrivit și în armonie cu ceea ce li se cuvine să răspundă plăcerii pe care ei se străduiesc să I-o facă prin faptele lor bune, făcându-le El Însuși plăcere prin acordarea a ceea ce Îi cer sau a ceea ce doresc (q. 114, a. 6).

Așadar, întreaga rațiune a meritului pentru om constă întotdeauna în intimitatea lui Dumnezeu cu cei drepți sau în viața harului și a virtuților sub acțiunea Sfântului Duh?
Da, întreaga rațiune a meritului pentru om constă întotdeauna în intimitatea lui Dumnezeu cu cei drepți sau în viața harului și a virtuților sub acțiunea Sfântului Duh; iar tot ceea ce face în afara acestui cadru, chiar dacă nu este rău în sine, este un lucru cu totul zadarnic sau care nu-i va folosi la nimic în ziua răsplătirilor supreme (q. 114, a. 6).

Ați putea să-mi explicați în amănunt această viață a harului și a virtuților sub acțiunea Sfântului Duh, care trebuie să constituie întreaga viață a omului pe acest pământ?
Da, iar acesta va fi obiectul a tot ceea ce ne mai rămâne de spus în studiul mersului sau al întoarcerii omului către Dumnezeu prin actele sale morale.

Secțiunea a doua — Privire amănunțită asupra întoarcerii omului către Dumnezeu

1. Despre actele bune sau rele considerate în amănuntul speciilor lor și potrivit condițiilor stării lor obișnuite printre oameni; virtuțile teologale

Care sunt cele mai mari dintre toate virtuțile și acelea ale căror acte este de cea mai mare însemnătate să fie săvârșite?
Sunt virtuțile teologale.

De ce spuneți că aceste virtuți sunt cele mai mari și acelea ale căror acte este de cea mai mare însemnătate să fie săvârșite?

Pentru că ele sunt acelea care fac ca omul să atingă scopul său ultim supranatural atât cât poate și trebuie să-l atingă pe acest pământ, pentru a-și face întreaga viață meritorie și pentru a poseda într-o zi, în cer, același scop ultim care trebuie să fie fericirea sa veșnică.

Este, așadar, cu neputință ca omul să săvârșească ceva bun în mod supranatural fără virtuțile teologale?
Da, este cu totul cu neputință ca omul să săvârșească ceva bun în mod supranatural fără virtuțile teologale.

Care sunt virtuțile teologale?
Virtuțile teologale sunt: credința, speranța și caritatea.

2. Credința: natura ei; condițiile actului său; *Crezul* (*Credo*); formula actului de credință; păcatele care i se opun: necredința; erezia; apostazia; blasfemia

Ce este credința?
Credința este o virtute supranaturală care face ca inteligența noastră să adere cu cea mai mare tărie și fără teamă de a se înșela, deși nu vede, la ceea ce Dumnezeu ne-a revelat, îndeosebi despre El Însuși și despre voința Sa de a ni Se dărui într-o zi El Însuși ca obiect al fericirii noastre desăvârșite (q. 1, 2 și 4).

Cum poate inteligența noastră să adere cu tărie, fără teamă de a se înșela, la ceea ce Dumnezeu a revelat și pe care ea nu îl vede?
Întemeindu-se pe autoritatea lui Dumnezeu, Care nu Se poate nici înșela, nici nu ne poate înșela (q. 1, a. 1).

Și de ce Dumnezeu nu Se poate nici înșela, nici nu ne poate înșela?
Pentru că El este Adevărul Însuși (q. 1, a. 1; q. 4, a. 8).

Dar cum știm că Dumnezeu ne-a revelat ceea ce spuneți?
Știm aceasta prin cei cărora El le-a revelat și prin cei cărora le-a încredințat tezaurul Revelației Sale (q. 1, a. 6 și 10).

Cine sunt cei cărora Dumnezeu le-a revelat?
Mai întâi este însuși primul om, căruia Dumnezeu i S-a manifestat direct; apoi sunt toți profeții Vechiului Testament; și, în sfârșit, Apostolii, în vremea lui Isus Cristos (q. 1, a. 7).

Cum știm că Dumnezeu S-a revelat astfel primului om, profeților și Apostolilor?
Știm aceasta din istoria care ne relatează aceste lucruri și care ne spune, de asemenea, despre minunile sau miracolele săvârșite de Dumnezeu pentru a-i convinge pe oameni de intervenția Sa supranaturală.

Minunea dovedește în mod absolut că Dumnezeu a intervenit?
Da, fiindcă ea este însuși semnul lui Dumnezeu, nicio făptură neputând să o săvârșească prin propria sa putere.

Unde se găsește istoria acestor intervenții supranaturale ale lui Dumnezeu și a Revelației Sale?
Această istorie se găsește mai ales în Sfânta Scriptură sau Biblia.

Ce înțelegeți prin Sfânta Scriptură sau Biblia?
Înțeleg un ansamblu de cărți împărțite în două grupe, numite Vechiul și Noul Testament.

Se aseamănă aceste cărți cu toate celelalte cărți?
Nu, aceste cărți nu se aseamănă cu toate celelalte cărți; căci celelalte cărți sunt scrise de oameni, pe când acestea au fost scrise de Dumnezeu Însuși.

Ce voiți să spuneți atunci când spuneți că aceste cărți au fost scrise de Dumnezeu Însuși?
Vreau să spun că Dumnezeu este Autorul principal al acestor cărți și că S-a folosit, pentru a le scrie, de oamenii aleși de El, ca de tot atâtea instrumente.

Așadar, tot ceea ce este cuprins în aceste cărți a fost pus acolo de Dumnezeu?
Da, tot ceea ce este cuprins în aceste cărți a fost pus acolo de Dumnezeu, dacă vorbim despre primul exemplar autograf scris de scriitorii sacri; căci celelalte nu sunt dumnezeiești decât în măsura în care sunt conforme cu cel dintâi.

Așadar, atunci când citim aceste cărți, este ca și cum L-am auzi pe Dumnezeu Însuși vorbindu-ne?

Da, atunci când citim aceste cărți, este ca și cum L-am auzi pe Dumnezeu Însuși vorbindu-ne.

Dar nu ne putem înșela asupra înțelesului acestui cuvânt al lui Dumnezeu?

Da, ne putem înșela asupra înțelesului acestui cuvânt al lui Dumnezeu; căci, dacă există pasaje care sunt prin ele însele foarte limpezi, există și altele care sunt obscure.

De unde vine această obscuritate a cuvântului lui Dumnezeu în Sfânta Scriptură sau în Biblie?

Această obscuritate vine mai întâi din înseși misterele pe care le cuprinde, deoarece este vorba, în ceea ce are ea mai esențial, despre adevăruri pe care numai Dumnezeu le cunoaște prin Sine Însuși și care depășesc orice inteligență creată; vine, de asemenea, din vechimea acestor cărți, scrise la început pentru popoare care nu aveau nici limba noastră, nici obiceiurile noastre de viață; și, în sfârșit, vine din greșelile care s-au putut strecura fie în copiile textului în limba originală, fie în traducerile făcute după acesta și în copiile acestor traduceri.

Există cineva care să fie asigurat că nu se înșală asupra înțelesului cuvântului lui Dumnezeu în Sfânta Scriptură și oriunde s-ar afla el?

Da, este Suveranul Pontif și, prin el, Biserica Catolică în învățătura sa universală (q. 1, a. 10).

De ce spuneți că Suveranul Pontif și, prin el, Biserica Catolică în învățătura sa universală nu se pot înșela asupra înțelesului cuvântului lui Dumnezeu în Sfânta Scriptură și oriunde ar fi fost păstrat?
Pentru că Dumnezeu Însuși a voit ca ei să fie infailibili.

Și de ce a voit Dumnezeu ca ei să fie infailibili?
Pentru că, fără aceasta, oamenii nu ar fi avut mijloacele necesare pentru a ajunge cu siguranță la scopul supranatural la care El îi cheamă (q. 1, a. 10).

Aceasta este ceea ce se voiește a spune atunci când se afirmă că Papa și Biserica sunt infailibili în chestiunile care privesc credința și moravurile?
Da, acesta este întocmai înțelesul acestor expresii; și se voiește a spune că Papa și Biserica nu se pot niciodată înșela și nici nu ne pot înșela atunci când transmit sau interpretează oamenilor cuvântul lui Dumnezeu în ceea ce privește adevărurile esențiale referitoare la lucrurile care trebuie crezute sau care trebuie făcute pentru a dobândi ceea ce trebuie să fie într-o zi fericirea noastră desăvârșită.

Există un rezumat al acestor adevăruri esențiale care privesc ceea ce trebuie crezut și care sunt temelia a ceea ce trebuie făcut pentru a dobândi într-o zi fericirea noastră desăvârșită?
Da, este Simbolul Apostolilor sau *Crezul* (*Credo*) (q. 1, a. 6).

Ați putea să-mi spuneți Simbolul Apostolilor sau *Crezul* (*Credo*)?
Iată-l, așa cum îl recită în fiecare zi Biserica Catolică:

Cred în Dumnezeu, Tatăl atotputernic, Creatorul cerului și al pământului;
și în Isus Cristos, Fiul Său unic, Domnul nostru,
Care S-a zămislit de la Duhul Sfânt;
S-a născut din Maria Fecioara;
a pătimit sub Ponțiu Pilat, S-a răstignit, a murit și S-a îngropat;
S-a coborât la iad;
a treia zi a înviat din morți;
S-a suit la ceruri, șade de-a dreapta lui Dumnezeu Tatăl atotputernic;
de unde va veni să judece pe cei vii și pe cei morți.
Cred în Duhul Sfânt;
în Sfânta Biserică Catolică, împărtășirea sfinților, iertarea păcatelor;
învierea trupului și viața veșnică.
Amin.

Recitarea acestui Simbol al Apostolilor sau a acestui *Crez* (*Credo*) este actul de credință prin excelență?
Da, recitarea acestui Simbol al Apostolilor sau a acestui *Crez* (*Credo*) este actul de credință prin excelență; și nu poate fi îndeajuns de mult recomandată tuturor credincioșilor ca practică zilnică.

Ați putea să-mi dați și o altă formulă a actului de credință, scurtă și precisă, care să fie și ea, în chip desăvârșit, actul virtuții supranaturale a credinței, care este cea dintâi dintre virtuțile teologale?
Da; și iată această formulă, sub forma unui omagiu adus lui Dumnezeu: *Dumnezeul meu, cred, pe cuvântul Tău, tot ceea ce ai revelat, în vederea Ta Însuți, voind să fii, într-o zi, fericirea noastră desăvârșită.*

Cine sunt cei care pot face acest act de credință?
Numai cei care au virtutea supranaturală a credinței (q. 4, a. 5).

Necredincioșii nu pot, așadar, să facă acest act de credință?
Necredincioșii nu pot să facă acest act de credință; pentru că ei nu cred ceea ce Dumnezeu a revelat în vederea fericirii lor supranaturale: fie că ignoră aceasta și nu se abandonează cu încredere acțiunii lui Dumnezeu, Care poate și voiește să le dea binele lor după cum Îi place; fie că, după ce au cunoscut-o, au refuzat să-i dea asentimentul minții lor (q. 10).

Și nelegiuiții pot să facă acest act de credință?
Nu, nelegiuiții nu pot să facă acest act de credință; pentru că, chiar dacă țin drept sigur ceea ce Dumnezeu a revelat, în virtutea autorității lui Dumnezeu, Care nu Se poate nici înșela, nici nu ne poate înșela, adeziunea minții lor nu este efectul unei simpatii supranaturale față de cuvântul lui Dumnezeu, pe care, dimpotrivă, îl urăsc, deși nu pot să nu-i sufere puterea (q. 5, a. 2, ad 2).

Există oameni care pot crede în acest fel fără a face totuși actul de credință al virtuții supranaturale?
Da, iar prin aceasta ei nu fac decât să-i imite pe demoni (q. 5, a. 2).

Pot ereticii să facă actul de credință al virtuții supranaturale?
Nu, ereticii nu pot să facă actul de credință al virtuții supranaturale; pentru că, chiar dacă aderă cu mintea lor la cutare sau cutare punct al doctrinei revelate, ei nu aderă la el pe cuvântul lui Dumnezeu, ci pe propria lor judecată (q. 5, a. 3).

Sunt aceşti eretici încă şi mai mult în greşeală, în raport cu actul de credinţă, decât nelegiuiţii sau demonii?
Da, pentru că nici măcar cuvântul lui Dumnezeu sau autoritatea Sa nu este ceea ce motivează adeziunea minţii lor.

Şi apostaţii pot să facă actul de credinţă?
Nu, apostaţii nu pot să facă actul de credinţă; pentru că mintea lor a respins cu totul ceea ce crezuseră mai întâi pe cuvântul lui Dumnezeu (q. 12).

Pot păcătoşii să facă actul de credinţă, chiar ca act al virtuţii supranaturale?
Da, păcătoşii pot să facă actul de credinţă, chiar ca act al virtuţii supranaturale, atunci când au într-adevăr această virtute; şi o pot avea, deşi într-o stare nedesăvârşită, atunci când nu au caritatea sau se află în stare de păcat de moarte (q. 4, a. 1 şi 4).

Aşadar, nu orice păcat de moarte este un păcat împotriva credinţei?
Nu, nu orice păcat de moarte este un păcat împotriva credinţei (q. 10, a. 1 şi 4).

În ce constă, mai exact, păcatul împotriva credinţei?
Păcatul împotriva credinţei constă în a nu voi să-ţi supui mintea cuvântului lui Dumnezeu din respect şi din adeziune faţă de acest cuvânt (q. 10, a. 1 şi 3).

Este întotdeauna vina omului dacă nu-şi supune astfel mintea cuvântului lui Dumnezeu, din respect şi din adeziune faţă de acest cuvânt?

Da, este întotdeauna vina omului, şi aceasta pentru că el se împotriveşte harului actual al lui Dumnezeu, care îl invită să facă acest act de supunere (q. 6, a. 1 şi 2).

Toţi oamenii care trăiesc pe acest pământ au întotdeauna acest har actual?

Da, toţi oamenii care trăiesc pe acest pământ au întotdeauna acest har actual, deşi în grade diferite şi după cum Îi place lui Dumnezeu să-l împartă în planurile Providenţei Sale.

Este un mare har al lui Dumnezeu să ai virtutea credinţei supranaturale?

Da, a avea virtutea credinţei supranaturale este, într-un anumit fel, cel mai mare har al lui Dumnezeu.

De ce spuneţi că a avea credinţa supranaturală este cel mai mare har al lui Dumnezeu?

Pentru că, fără credinţa supranaturală, nu se poate absolut nimic în ordinea mântuirii; şi omul este cu totul pierdut pentru cer dacă nu o primeşte de la Dumnezeu înainte de a muri (q. 2, a. 5 şi 8; q. 4, a. 7).

Ar fi, aşadar, o mare greşeală, atunci când cineva are fericirea de a o poseda, să se expună pierderii ei prin tovărăşii, conversaţii sau lecturi de natură să o vateme?

Da, ar fi o greşeală foarte mare dacă ar face aceasta în cunoştinţă de

cauză; și este întotdeauna un lucru foarte regretabil să se expună unui asemenea pericol, chiar dacă la început nu ar exista nicio vină din partea sa.

Este, așadar, de o importanță suverană să ne alegem bine tovărășiile și lecturile, pentru a nu expune primejdiei, ci, dimpotrivă, pentru a păstra și a dezvolta în noi marele bine al credinței?
Da, aceasta este de o importanță suverană, mai ales atunci când, în lume și din pricina libertății neînfrânate a presei, se pot întâlni astăzi atât de multe prilejuri care sunt un pericol pentru credință.

Mai există vreun alt păcat împotriva credinței?
Da, este păcatul blasfemiei (q. 13).

De ce spuneți că blasfemia este un păcat împotriva credinței?
Pentru că ea se îndreaptă direct împotriva actului exterior al credinței, care este mărturisirea acestei credințe prin cuvintele noastre: orice blasfemie constă, într-adevăr, în rostirea vreunui cuvânt injurios față de Dumnezeu sau față de sfinții Săi (q. 13, a. 1).

Este blasfemia un păcat mare?
Blasfemia este întotdeauna, prin ea însăși, un păcat foarte mare (q. 13, a. 2 și 3).

Obiceiul de a rosti blasfemii scuză sau micșorează gravitatea lor atunci când sunt rostite?
Dimpotrivă, acest obicei le agravează mai curând, fiindcă, în loc să se

fi lucrat la îndreptarea lui, s-a lăsat ca un rău atât de grav să prindă rădăcini atât de adânci (q. 13, a. 2, ad 3).

3. Despre darurile Sfântului Duh care corespund credinței: înțelegerea și știința; viciile care li se opun: ignoranța, orbirea spiritului și obtuzitatea simțului

Această virtute a credinței, în cei în care se află, este suficientă pentru a-i face să atingă pe deplin, așa cum trebuie pe acest pământ, adevărul lui Dumnezeu?
Da, ea este suficientă, însă în măsura în care are, pentru a-i sluji, mai multe daruri ale Sfântului Duh (q. 8, a. 2).

Care sunt aceste daruri ale Sfântului Duh menite să slujească virtuții credinței?
Sunt darurile înțelegerii și științei (q. 8 și 9).

Cum ajută darul înțelegerii virtutea credinței în cunoașterea adevărului lui Dumnezeu?
Darul înțelegerii ajută virtutea credinței în cunoașterea adevărului lui Dumnezeu făcând ca spiritul nostru, sub acțiunea directă a Sfântului Duh, să pătrundă înțelesul termenilor cuprinși în afirmațiile dumnezeiești sau al tuturor propozițiilor care se pot raporta la ele, astfel încât să înțeleagă pe deplin aceste propoziții sau afirmații, dacă

ele nu depășesc puterea inteligenței noastre, sau, dacă este vorba despre misterele înseși, astfel încât să le păstreze intacte în pofida tuturor dificultăților pe care aceste mistere le pot ridica (q. 8, a. 2).

Acest dar al înțelegerii este, așadar, prin excelență darul luminii?
Da, acest dar al înțelegerii este prin excelență darul luminii; și tot ceea ce avem ca lumină și desfătare intelectuală în ordinea adevărului supranatural, a cărui vedere limpede va alcătui fericirea noastră în cer, datorăm, pe acest pământ, în primul rând acestui dar al înțelegerii, care face să rodească în noi, în spiritul nostru, acești germeni ai adevărurilor infinite care sunt afirmațiile dumnezeiești, obiectul propriu și direct al virtuții credinței (q. 8, a. 2).

Darul înțelegerii ajută și în vederea binelui care trebuie practicat?
Da, darul înțelegerii ajută în chip suveran în vederea binelui care trebuie practicat, deoarece rolul sau efectul său este de a lumina spiritul omului asupra rațiunilor de bunătate supranaturală, în vederea adevăratului scop supranatural al omului, care este vederea lui Dumnezeu, cuprinse în adevărul revelat pe care îl primim de la Dumnezeu prin credință, pentru ca voința omului, îndumnezeită prin caritate, să se poată îndrepta către ele după cum se cuvine (q. 8, a. 3, 4 și 5).

Ați putea să-mi spuneți cum sau prin ce darul înțelegerii, care este o desăvârșire supranaturală a spiritului nostru, se deosebește de credință sau de celelalte daruri care sunt și ele o desăvârșire supranaturală a aceluiași spirit, precum darurile înțelepciunii,

științei și sfatului?

Da; și iată aceasta în câteva cuvinte. — Credința pune înaintea privirii omului, sub forma unor propoziții enunțate în numele lui Dumnezeu, adevăruri dintre care cele principale îl depășesc. Aceste adevăruri privesc uneori pe Dumnezeu Însuși, alteori făpturile, alteori acțiunea omului. Dacă omul, prin credință, poate să-și dea asentimentul acestor adevăruri așa cum se cuvine, el nu poate trăi din ele prin inteligența sa, așa cum se cuvine pentru dobândirea binelui pe care aceste adevăruri îl constituie pentru el, decât cu condiția de a le pătrunde termenii, în măsura în care aceștia sunt principiile sau elementele întreitei judecăți pe care poate fi chemat să o formuleze cu privire la ele în această aceeași ordine. Darul înțelegerii are ca obiect propriu această pătrundere a termenilor propozițiilor enunțate în numele lui Dumnezeu. Cât despre întreita judecată, ea este formulată în mod desăvârșit prin darul înțelepciunii, în ceea ce privește lucrurile lui Dumnezeu; prin darul științei, în ceea ce privește făpturile; prin darul sfatului, în ceea ce privește acțiunea omului (q. 8, a. 6).

Ați putea să-mi arătați, potrivit celor spuse, importanța și rolul darului științei, care este al doilea dar ce se raportează mai îndeosebi la virtutea credinței?

Da; și iată aceasta, de asemenea, în câteva cuvinte. Prin virtutea darului științei, credinciosul aflat în stare de har, sub acțiunea directă a Sfântului Duh, judecă, cu certitudine absolută și cu adevăr infailibil, nu folosind procedeul natural al raționamentului, ci ca din instinct și în chip intuitiv, adevăratul caracter al lucrurilor create în raportul lor cu lucrurile credinței, după cum ele trebuie crezute sau trebuie să ne

călăuzească purtarea, văzând îndată ceea ce, în făpturi, este în armonie cu Adevărul prim, obiect al credinței și scop ultim al actelor noastre, sau ceea ce nu este în armonie cu El (q. 9, a. 1 și 3).

Este acest dar de o importanță cu totul deosebită pentru credincioși în vremea de astăzi?
Da, căci el constituie remediul prin excelență împotriva unuia dintre cele mai mari rele care au lovit omenirea, mai ales începând cu Renașterea.

Care este acest rău despre care vorbiți?
Este faptul că, de atunci, a prevalat, chiar și în lumea care alcătuia odinioară Creștinătatea, domnia falsei științe, care nu a mai sesizat adevăratul raport al făpturilor cu Dumnezeu, Adevărul prim și scopul ultim al omului, ci, în ordinea speculativă, a făcut din studiul făpturilor o piedică neîncetată împotriva adevărului credinței, iar în ordinea practică a provocat această reînnoire a vechii corupții păgâne, cu atât mai vătămătoare cu cât a urmat unei înfloriri mai supranaturale a virtuților practicate de sfinți.

Este aceasta una dintre principalele cauze ale răului care domnește în lume și chinuie societatea modernă?
Da, aceasta este una dintre principalele cauze ale răului care domnește în lume și chinuie societatea modernă.

Așadar, în virtutea credinței și în darurile înțelegerii și științei care o însoțesc, atunci când credincioșii au harul, constă unul dintre cele mai puternice remedii împotriva răului societății

moderne nelegiuite și despărțite de Dumnezeu?
Da, în virtutea credinței și în darurile înțelegerii și științei care o însoțesc, atunci când credincioșii au harul, constă unul dintre cele mai puternice remedii împotriva răului societății moderne nelegiuite și despărțite de Dumnezeu.

Care sunt viciile opuse acestor minunate daruri ale Sfântului Duh care sunt înțelegerea și știința?
Sunt: ignoranța, care se opune științei, și orbirea spiritului împreună cu obtuzitatea simțului, care se opun înțelegerii (q. 15, a. 1 și 2).

De unde vin aceste diferite vicii, mai ales ultimele două?
Ele vin în chip cu totul deosebit din păcatele trupești, care înăbușă viața spiritului (q. 15, a. 3).

4. Despre preceptele privitoare la credință — despre învățământul catehetic și despre *Summa* Sfântului Toma de Aquino

Există în legea lui Dumnezeu anumite precepte privitoare la credință?
Da, există în legea lui Dumnezeu, îndeosebi în legea nouă, precepte privitoare la credință (q. 16, a. 1 și 2).

De ce spuneți: îndeosebi în legea nouă?
Pentru că, în legea veche, nu existau precepte care să privească amănuntele lucrurilor ce trebuiau crezute, aceste lucruri nefiind încă expuse în amănunt de Dumnezeu ca trebuind să fie impuse credinței întregului popor (q. 16, a. 1).

Și de ce aceste lucruri care trebuie crezute, date acum în amănunt, cel puțin în ceea ce privește cele două mistere principale ale Treimii și Întrupării, ca trebuind să fie impuse credinței tuturor oamenilor, nu erau astfel în Vechiul Testament?
Pentru că, în Vechiul Testament, misterul lui Isus Cristos nu exista încă decât în stare de făgăduință sau de figură și trebuia să-i fie rezervat lui Isus Cristos Însuși, atunci când avea să Se arate, să reveleze oamenilor, în toată plinătatea lor, cele două mistere esențiale ale Treimii și Întrupării.

Ce erau, așadar, obligați să creadă oamenii legii vechi?
Nu exista nimic, în ceea ce privește aceste două mistere, pe care să fie obligați să-l creadă în mod explicit; însă, în mod implicit, le credeau prin faptul că credeau în excelența dumnezeiască și în făgăduințele de mântuire pe care Dumnezeu li le făcuse și nu înceta să li le reînnoiască (q. 16, a. 1).

Era aceasta de ajuns pentru ca ei să poată face actul de credință al virtuții teologale?
Da, aceasta era de ajuns pentru ca ei să poată face actul de credință al virtuții teologale.

Este starea noastră de astăzi preferabilă aceleia a oamenilor legii vechi, din punctul de vedere al credinței?
Starea noastră de astăzi este, fără comparație, preferabilă aceleia a oamenilor legii vechi din punctul de vedere al credinței.

În ce constă această superioritate?
În aceea că misterele a căror vedere limpede va alcătui fericirea noastră veșnică în cer ne sunt acum manifestate direct și în ele însele, deși încă într-un mod voalat și obscur, pe când în legea veche ele nu erau cunoscute decât implicit și într-un chip vag sau figurativ.

Există pentru noi, în legea nouă, o datorie specială de a trăi din gândirea acestor mari mistere și de a ne strădui să le înțelegem din ce în ce mai bine prin punerea în lucrare a darurilor științei și înțelegerii?
Da, această datorie specială există pentru toți credincioșii în legea nouă și tocmai pentru a ne ajuta să o împlinim mai bine Biserica se străduiește cu atâta grijă să-i instruiască pe credincioși în lucrurile credinței.

Care este forma accesibilă tuturor pe care Biserica o folosește în mod deosebit pentru această învățătură?
Este însăși forma catehismului.

Există, așadar, pentru toți credincioșii o adevărată datorie de a cunoaște învățătura catehismului și de a se aplica studiului ei după puterile lor?
Da, aceasta este o datorie strictă pentru toți credincioșii.

Are această învățătură a catehismului o valoare și o autoritate speciale?
Da, această învățătură a catehismului este ca o punere la îndemâna tuturor a ceea ce există mai sublim și mai luminos în ordinea celor mai înalte adevăruri, care sunt hrana inteligențelor noastre.

Cine este autorul acestei învățături?
Este Biserica însăși, în persoana celor mai mari genii și a celor mai mari doctori ai săi.

Se poate spune că această învățătură provine din ceea ce este rodul prin excelență al darurilor științei și înțelegerii în Biserica lui Dumnezeu?
Da, această învățătură provine din ceea ce este rodul prin excelență al darurilor științei și înțelegerii în Biserica lui Dumnezeu; căci ea nu este decât reproducerea, în diferite grade, a celui mai minunat dintre aceste roade, care este *Summa teologică* a Sfântului Toma de Aquino.

Se bucură această *Summa teologică* a Sfântului Toma de Aquino de o autoritate specială în Biserica lui Dumnezeu?
Da; iar Biserica poruncește ca toți cei care învață în numele ei să se inspire din ea în învățătura lor (*Codul de Drept Canonic*, can. 589, 1366).

Nu există, așadar, nimic mai desăvârșit decât a trăi din această învățătură?
Nu există nimic mai desăvârșit decât a trăi din această învățătură, căci

atunci omul este sigur că trăiește în deplina lumină a rațiunii și a credinței.

5. Speranța: natura ei — viciile care i se opun: prezumția și deznădejdea — formula actului de speranță — cei care pot face acest act

Care este a doua virtute teologală?
A doua virtute teologală este virtutea speranței.

Ce este virtutea speranței?
Virtutea speranței este aceea dintre cele trei virtuți teologale care face ca voința noastră, sprijinită pe acțiunea lui Dumnezeu Însuși, Care vine în ajutorul nostru, să se îndrepte către Dumnezeu așa cum ni-L revelează credința, ca spre Acela care poate și trebuie să fie într-o zi fericirea noastră desăvârșită (q. 17, a. 1 și 2).

Este posibilă această speranță fără credință?
Această virtute a speranței este cu totul imposibilă fără credință, pe care o presupune în chip necesar (q. 17, a. 7).

De ce spuneți că această virtute a speranței este imposibilă fără credință și că o presupune în chip necesar?
Pentru că numai credința îi dă speranței obiectul său și motivul pe care se sprijină (q. 17, a. 7).

Care este acest obiect al speranței?
Este, mai întâi și mai presus de toate, Dumnezeu Însuși, în măsura în care El este pentru Sine obiectul propriei Sale fericiri și binevoiește să ni Se comunice într-o zi în cer, pentru a ne face fericiți de aceeași fericire (q. 17, a. 1 și 2).

Poate exista și altceva, în afară de Dumnezeu astfel considerat, care să poată fi obiect al virtuții speranței?
Da, orice bine adevărat poate fi obiect al virtuții speranței, cu condiția să rămână subordonat obiectului prim și principal, care este Dumnezeu în Sine Însuși (q. 17, a. 2, ad 2).

Care este motivul pe care se sprijină speranța?
Motivul pe care se sprijină speranța nu este altul decât Dumnezeu Însuși, Care vine în ajutorul nostru, prin Sine sau prin făpturile Sale, pentru a ne pune în stare să-L posedăm într-o zi în cer cu titlu de răsplată (q. 17, a. 2).

Speranța implică, așadar, în chip necesar, în motivul pe care se sprijină, actele noastre virtuoase și meritorii, săvârșite de noi sub acțiunea lui Dumnezeu, Care ne ajută să-L dobândim pe El Însuși așa cum voiește să ni Se dăruiască în cerul Său?
Da, speranța implică în chip necesar, în motivul pe care se sprijină, actele noastre virtuoase și meritorii, săvârșite de noi sub acțiunea lui Dumnezeu, Care ne ajută, prin harul Său, să-L dobândim pe El Însuși așa cum voiește să ni Se dăruiască în cerul Său.

Ar fi un păcat împotriva speranței să contăm pe posedarea lui Dumnezeu într-o zi și să o socotim posibilă pentru noi, fără a ne îngriji să ne pregătim pentru ea printr-o viață supranatural virtuoasă?
Da, acesta ar fi un păcat împotriva speranței.

Cum se numește acest păcat?
Se numește prezumție (q. 21).

Este acesta singurul păcat care poate fi săvârșit împotriva virtuții speranței?
Nu, mai există încă unul, care se numește deznădejde (q. 20).

În ce constă păcatul deznădejdii?
El constă în aceasta: că, din pricina binelui atât de înalt care este Dumnezeu, trebuind să fie posedat așa cum este El în Sine Însuși, sau din pricina dificultăților pe care omul le constată în jurul său ori în sine pentru practicarea unei vieți supranatural virtuoase, I se aduce lui Dumnezeu injuria de a socoti că omul nu va ajunge el însuși să practice această viață și să dobândească această fericire; și renunță la ele, încetând de atunci să mai cheme în ajutor pe Dumnezeu și să se încreadă în El, ca și cum El n-ar mai trebui să-i dea acest ajutor, orice ar putea omul să facă de altfel (q. 20, a. 1 și 2).

Este acest păcat al deznădejdii un păcat deosebit de grav?
Acest păcat este, într-un anumit sens, cel mai grav dintre toate; căci, prin el însuși, face cu neputință orice străduință către binele

supranatural și face ca păcătosul să se osândească, într-un anumit fel, pe sine însuși (q. 20, a. 3).

Omul nu are, așadar, niciodată dreptul să deznădăjduiască, oricât de mari ar putea fi mizeriile sau slăbiciunea sa morală?
Nu, omul nu are niciodată dreptul să deznădăjduiască; pentru că milostivirea lui Dumnezeu și puterea Sa întrec în chip infinit aceste mizerii sau slăbiciunea omului, oricât de mari ar putea fi ele.

Ce trebuie, așadar, să facă omul atunci când își constată mizeriile sau slăbiciunea și se simte ca zdrobit sub povara lor?
Trebuie îndată să corespundă acțiunii harului, care îl invită întotdeauna să se întoarcă spre Dumnezeu, cu speranța fermă că Dumnezeu va avea milă de el, îl va ajuta să se ridice și îi va da puterea de a trăi o adevărată viață supranaturală, pentru a merita să-L posede într-o zi în cer.

Ați putea să-mi dați o formulă a actului de speranță ca act al virtuții teologale care poartă acest nume?
Da; și iat-o, sub forma unui omagiu adus lui Dumnezeu: *Dumnezeul meu, sper, cu o speranță nebiruită, că Tu Însuți, prin milostivirea și prin puterea Ta, mă vei ajuta întotdeauna cu harul Tău să mă fac vrednic, printr-o viață cu adevărat supranaturală, să Te posed într-o zi în cer și că Te vei dărui într-adevăr mie pentru a mă face fericit de propria Ta fericire, numai să nu deznădăjduiesc niciodată de Tine și să mă abandonez acțiunii harului Tău.*

Poate fi această formulă a actului de speranță și mai scurtă?
Da, și iat-o sub această formă: *Dumnezeul meu, sper în Tine cu o sfântă și nebiruită speranță.*

Cine sunt cei care pot face acest act de speranță?
Toți credincioșii care se află încă pe pământ pot face acest act de speranță.

Fericiții din cer nu mai au virtutea speranței?
Fericiții din cer nu mai au virtutea speranței; pentru că posedă de acum fericirea lui Dumnezeu, încă absentă pentru toți cei care o speră (q. 18, a. 2).

Iar osândiții din iad nu mai au nimic din virtutea speranței?
Nu, osândiții din iad nu mai au nimic din virtutea speranței; pentru că fericirea lui Dumnezeu, obiectul principal al acestei virtuți, le este pentru totdeauna cu neputință (q. 18, a. 2).

Sufletele din purgatoriu au virtutea speranței?
Da, sufletele din purgatoriu au virtutea speranței; însă actul acestei virtuți nu mai este întru totul același ca pentru credincioșii care trăiesc pe pământ: căci, dacă ele așteaptă încă fericirea lui Dumnezeu pe care nu o au, nu mai trebuie să se bizuie pe ajutorul lui Dumnezeu pentru a o merita, neputând de acum să mai merite, și nici nu se mai tem că o vor pierde, orice păcat fiind de acum cu neputință pentru ele (q. 18, a. 3).

6. Despre darul fricii, care corespunde virtuții speranței — frica servilă — frica filială

Numai pentru credincioșii care trăiesc pe pământ trebuie, așadar, virtutea speranței să aibă drept efect înarmarea voinței împotriva a ceea ce ar fi un exces în frica de a nu ajunge să-L posede pe Dumnezeu într-o zi?

Da, numai pentru credincioșii care trăiesc pe pământ trebuie virtutea speranței să aibă drept efect înarmarea voinței împotriva a ceea ce ar fi un exces în frica de a nu ajunge să-L posede pe Dumnezeu într-o zi (q. 18, a. 4).

Există o frică care să fie întotdeauna esențialmente bună și care să se raporteze la virtutea speranței?

Da, există o frică întotdeauna esențialmente bună și care se raportează la virtutea speranței.

Cum se numește această frică, întotdeauna esențialmente bună și care se raportează la virtutea speranței?

Este frica de Dumnezeu numită frică filială (q. 19, a. 1, 2).

Ce înțelegeți prin această frică de Dumnezeu numită frică filială?

Este frica prin care omul stă înaintea lui Dumnezeu cu un sfânt respect, din pricina excelenței sau bunătății Sale de infinită maiestate, și nu se teme de nimic atât de mult cât de a-I displăcea sau de a se

expune să-L piardă prin ceea ce l-ar împiedica să-L posede veșnic în cer (q. 19, a. 2).

Există o altă frică de Dumnezeu, distinctă de această frică filială?
Da, ea se numește frică servilă (q. 19, a. 2).

Ce se voiește a însemna prin aceste cuvinte: frică servilă?
Se desemnează prin ele un sentiment de ordin inferior, propriu sclavilor, care face ca omul să se teamă de stăpân din pricina pedepselor sau a sancțiunilor pe care acesta este în stare să le aplice (q. 19, a. 2).

Frica de pedepsele sau sancțiunile pe care Dumnezeu le poate aplica are întotdeauna caracterul de frică servilă?
Da, această frică de pedepsele sau sancțiunile pe care Dumnezeu le poate aplica are întotdeauna caracterul de frică servilă; dar ea poate să nu aibă întotdeauna caracterul defectuos care implică păcatul (q. 19, a. 4).

Când are, așadar, frica servilă acest caracter defectuos care implică păcatul?
Atunci când pedeapsa sau sancțiunea, ori pierderea unui bun creat oarecare, care este obiectul acestei frici, este un lucru de care omul se teme ca de răul suprem (q. 19, a. 4).

Dacă, așadar, omul se teme de acest rău nu ca de răul suprem, ci subordonându-l pierderii binelui lui Dumnezeu, iubit mai presus de toate, frica servilă nu este ceva rău?

Nu; ea este chiar ceva bun, deși totuși de un ordin inferior și cu mult mai puțin bună decât frica filială (q. 19, a. 4 și 6).

De ce este ea mai puțin bună decât frica filială?
Pentru că frica filială nu se preocupă nicidecum de pierderea bunurilor create, cu condiția ca posedarea Binelui necreat, care este Dumnezeu Însuși, să-i rămână asigurată (q. 19, a. 2 și 5).

Așadar, numai pierderea Binelui infinit, care este Dumnezeu Însuși, sau ceea ce ar putea compromite posedarea Sa desăvârșită, este ceea de care se teme frica filială?
Da, numai pierderea Binelui infinit, care este Dumnezeu Însuși, sau ceea ce ar putea compromite posedarea Sa desăvârșită, este ceea de care se teme frica filială (q. 19, a. 2).

Are această frică filială vreun raport cu darul Sfântului Duh numit darul fricii?
Da, această frică filială are cel mai strâns raport cu darul Sfântului Duh numit darul fricii (q. 19, a. 9).

Așadar, acest dar al Sfântului Duh numit darul fricii se raportează în chip cu totul special la virtutea teologală a speranței?
Da, darul Sfântului Duh numit darul fricii se raportează în chip cu totul special la virtutea teologală a speranței (q. 19).

În ce constă propriu-zis acest dar al Sfântului Duh numit darul fricii?

El constă în aceea că, prin el, omul se ține supus lui Dumnezeu și acțiunii Sfântului Duh, fără a I se împotrivi, ci, dimpotrivă, cinstindu-L și ferindu-se să se sustragă de sub acțiunea Lui (q. 19, a. 9).

Unde se află exact deosebirea dintre darul fricii și virtutea speranței?
Această deosebire se află în aceea că virtutea speranței privește direct Binele infinit al lui Dumnezeu care trebuie dobândit prin ajutorul care ne vine de la El Însuși, în timp ce darul fricii privește mai curând răul care ar fi pentru noi faptul de a fi despărțiți de Dumnezeu și de a-L pierde, sustrăgându-ne, prin păcat, ajutorului dumnezeiesc venit de la El pentru a ne conduce la El (q. 19, ad 2).

Este virtutea speranței superioară darului fricii?
Da, după cum, de altfel, toate virtuțile teologale sunt superioare darurilor; și, de asemenea, pentru că virtutea speranței privește binele care trebuie posedat, în timp ce darul fricii privește răul care ar fi lipsirea de un asemenea bine.

Frica proprie darului Sfântului Duh este inseparabilă de caritate sau de iubirea desăvârșită de Dumnezeu?
Da, frica proprie darului Sfântului Duh este inseparabilă de caritate sau de iubirea desăvârșită de Dumnezeu; căci această iubire este cauza ei (q. 19, a. 10).

Poate ea exista împreună cu cealaltă frică, care este frica servilă, lipsită însă de caracterul unei frici rele?

Da, la început ea poate exista împreună cu frica servilă, lipsită însă de caracterul unei frici rele; și de aceea se numește atunci frică *inițială*; dar, pe măsură ce caritatea crește, ea însăși sporește și, în cele din urmă, nu mai are decât numele și caracterul său foarte curat de frică filială sau castă, cu totul pătrunsă de iubirea lui Dumnezeu, considerat ca singurul adevărat Bine, a Cărui pierdere ar fi pentru noi răul suprem și, într-un anumit fel, singurul adevărat rău (q. 19, a. 8).

Va exista această frică în patrie, în cer?
Da, această frică va exista în patrie, în cer; însă în ultimul său grad de desăvârșire și fără a avea întru totul același act pe care îl are pe acest pământ (q. 19, a. 11).

Care va fi actul fricii filiale în cer?
Va fi întotdeauna, într-un anumit fel, un act de sfântă cutremurare înaintea măreției infinite a Binelui dumnezeiesc și a maiestății Sale; însă nu va mai fi o cutremurare de teamă, ca și cum fericitului i-ar mai fi posibil să-L piardă; va fi o cutremurare de admirație, prin care Dumnezeu va fi admirat ca existând infinit mai presus de posibilitatea naturii; căci fericitul va avea în veșnicie conștiința foarte vie că fericirea sa infinită îi vine numai de la Dumnezeu (q. 19, a. 11).

7. Despre preceptele privitoare la speranță

Există, în legea lui Dumnezeu, precepte care se raportează la virtutea speranței și la darul fricii?

Da, există, în legea lui Dumnezeu, precepte care se raportează la virtutea speranței și la darul fricii; însă aceste precepte, ca de altfel și preceptele privitoare la credință, în ceea ce au ele mai fundamental, îmbracă un caracter special, distinct de caracterul preceptelor propriu-zise cuprinse în legea lui Dumnezeu (q. 21, a. 1 și 2).

Care este acest caracter special al preceptelor credinței și speranței, în ceea ce au ele mai fundamental?
Este faptul că ele nu sunt date sub forma unor precepte, ci sub forma unor propoziții, pentru credință; și sub forma unor făgăduințe sau amenințări, pentru speranță și frică (q. 22, a. 1).

De ce aceste feluri de precepte sunt date sub această formă specială?
Pentru că ele trebuie în chip necesar să preceadă preceptele propriu-zise cuprinse în lege (q. 22, a. 1).

Și de ce aceste prime precepte privitoare la credință și la speranță sau la frică trebuie în chip necesar să preceadă preceptele propriu-zise cuprinse în lege?
Pentru că actul de credință face ca spiritul omului să fie înclinat să recunoască faptul că autorul legii este astfel încât omul trebuie să i se supună; iar speranța răsplății sau frica pedepsei face ca omul să fie adus la păzirea preceptelor (q. 22, a. 1).

Și care sunt preceptele propriu-zise care constituie substanța legii?
Sunt acelea care îi sunt impuse omului, astfel supus și gata sau dispus

să asculte, pentru a-i orândui și regula viața, mai ales în ordinea virtuții dreptății.

Aceste din urmă precepte sunt cele care constituie Decalogul?
Da, aceste din urmă precepte sunt cele care constituie Decalogul.

Preceptele privitoare la credință și la speranță nu sunt, așadar, propriu-zis precepte ale Decalogului?
Nu, preceptele privitoare la credință și la speranță nu sunt propriu-zis precepte ale Decalogului; ci, mai întâi, ele le precedă și le deschid calea sau le fac posibile; apoi, în completările sau explicațiile pe care profeții ori Isus Cristos și Apostolii le-au dat legii lui Dumnezeu, ele însele se prezintă sub forme noi, îmbrăcând, la rândul lor, caracterul unor admonestări sau precepte formale complementare (q. 22, a. 1, ad 2).

Nimic nu este, așadar, mai necesar, nici mai riguros voit de Dumnezeu și poruncit de El omului, decât supunerea absolută a spiritului omului față de Dumnezeu prin credință și actul de speranță sprijinit pe ajutorul lui Dumnezeu, în vederea dobândirii lui Dumnezeu printr-o viață cu totul supranaturală?
Da, nimic nu este mai necesar, nici mai riguros voit de Dumnezeu și poruncit de El omului decât supunerea absolută a spiritului omului față de Dumnezeu prin credință și actul de speranță sprijinit pe ajutorul lui Dumnezeu, în vederea dobândirii lui Dumnezeu printr-o viață cu totul supranaturală.

Există o virtute specială al cărei rol și a cărei misiune să fie tocmai aceea de a face ca omul să trăiască astfel o viață cu totul supranaturală, în vederea dobândirii lui Dumnezeu?
Da, iar această virtute se numește caritate.

8. Caritatea: natura ei; actul principal; formula acestui act

Ce este, așadar, caritatea?
Caritatea este o virtute care ne înalță la viața de intimitate cu Dumnezeu în vederea Lui Însuși, în măsura în care El este propria Sa fericire și a binevoit să ni-o comunice (q. 23, a. 1).

Ce presupune în noi această viață de intimitate cu Dumnezeu la care ne înalță virtutea carității?
Această viață de intimitate cu Dumnezeu presupune în noi două lucruri: mai întâi, o participare la natura dumnezeiască, care îndumnezeiește natura noastră și ne înalță, mai presus de orice ordine naturală, fie omenească, fie îngerească, până la ordinea proprie lui Dumnezeu, făcând din noi dumnezei și dându-ne să fim din familia Sa; apoi, principii de acțiune proporționate acestei ființe dumnezeiești, care ne pun în stare să lucrăm, ca adevărați fii ai lui Dumnezeu, așa cum Dumnezeu Însuși lucrează, cunoscându-L așa cum Se cunoaște El, iubindu-L așa cum Se iubește El și putând să ne bucurăm de El așa cum Se bucură El Însuși de Sine (q. 23, a. 2).

Sunt aceste două ordine de bunuri legate în chip indisolubil de prezența carității în suflet?
Aceste două ordine de bunuri sunt legate în chip indisolubil de prezența carității în suflet; iar caritatea însăși nu este decât încununarea lor.

Este, așadar, întotdeauna adevărat că oricine are caritatea în suflet are și harul sfințitor, virtuțile și darurile?
Da, oricine are caritatea în suflet are întotdeauna, în chip necesar, harul sfințitor, virtuțile și darurile (q. 23, a. 7).

Este caritatea regina tuturor virtuților?
Da, caritatea este regina tuturor virtuților (q. 23, a. 6).

De ce spuneți că caritatea este regina tuturor virtuților?
Pentru că ea este aceea care le poruncește tuturor și le face să lucreze în vederea posedării lui Dumnezeu, Care este obiectul său propriu (q. 23, a. 6).

Cum aderă caritatea la Dumnezeu și cum se unește cu El, sau cu posedarea lui Dumnezeu, obiectul său propriu?
Prin iubire aderă caritatea la Dumnezeu și se unește cu El, sau cu posedarea lui Dumnezeu, obiectul său propriu (q. 27).

În ce constă acest act de iubire prin care caritatea aderă la Dumnezeu și se unește cu El, sau cu posedarea lui Dumnezeu, obiectul său propriu?
El constă în aceea că omul, prin caritate, voiește pentru Dumnezeu

acel Bine infinit care este Dumnezeu Însuși; și voiește pentru sine același Bine, care este Dumnezeu, fiind pentru Sine propria Sa fericire (q. 25 și 27).

Ce deosebire există între aceste două iubiri?
Există această deosebire: una este o iubire de complacere în Dumnezeu, în măsura în care El este fericit în Sine Însuși; iar cealaltă, o iubire de complacere în Dumnezeu, în măsura în care El este propria noastră fericire.

Sunt aceste două iubiri inseparabile în virtutea caritații?
Da, aceste două iubiri sunt cu totul inseparabile în virtutea caritații.

De ce spuneți că aceste două iubiri sunt inseparabile în virtutea caritații?
Pentru că ele se implică una pe alta și sunt reciproc cauză una pentru cealaltă.

Cum arătați că ele se implică una pe alta și că sunt reciproc cauză una pentru cealaltă?
Prin aceea că, într-adevăr, dacă Dumnezeu nu ar fi binele nostru, nu am avea niciun motiv să-L iubim; iar dacă El nu ar avea în Sine, ca în izvorul său, binele care este pentru noi, nu L-am iubi cu iubirea cu care Îl iubim (q. 25, a. 4).

Este fiecare dintre aceste două iubiri o iubire curată și o iubire desăvârșită?

Da, fiecare dintre aceste două iubiri este o iubire curată și o iubire desăvârșită.

Este fiecare dintre ele o iubire a virtuții carității?
Da, fiecare dintre ele este o iubire a virtuții carității.

Există totuși o anumită ordine între aceste două iubiri; și care dintre ele ocupă primul loc?
Da, există o ordine între aceste două iubiri; iar aceea care ocupă primul loc este iubirea care ne face să ne complacem în Dumnezeu pentru Binele infinit care este El pentru Sine Însuși.

De ce trebuie această iubire să fie cea dintâi?
Pentru că binele care este Dumnezeu pentru Sine Însuși întrece binele care este Dumnezeu pentru noi: nu pentru că acest bine ar fi diferit, căci este întotdeauna Dumnezeu Însuși așa cum este în Sine Însuși; ci pentru că el se află în Dumnezeu într-un chip infinit și ca în izvorul său, în timp ce în noi nu se află decât într-un chip finit și derivat.

Iubirea de caritate se îndreaptă și către alții în afară de Dumnezeu și de noi înșine?
Da, iubirea de caritate se îndreaptă către toți cei care posedă deja fericirea lui Dumnezeu sau care sunt în stare să o posede într-o zi (q. 25, a. 6-10).

Cine sunt cei care posedă deja fericirea lui Dumnezeu?
Sunt toți îngerii și toți aleșii care se află în cer.

Cine sunt cei care sunt în stare să o posede într-o zi?
Sunt toate sufletele celor drepți care se află în purgatoriu și toți oamenii care trăiesc pe pământ.

Trebuie, așadar, să-i iubim cu iubire de caritate pe toți oamenii care trăiesc pe pământ?
Da, trebuie să-i iubim cu iubire de caritate pe toți oamenii care trăiesc pe pământ.

Există grade în această iubire de caritate pe care trebuie să o avem față de alții decât față de noi înșine?
Da, există grade în această iubire de caritate; căci trebuie să ne iubim mai întâi și mai presus de toate pe noi înșine; apoi pe ceilalți, după cum sunt mai aproape de Dumnezeu în ordinea supranaturală sau după cum sunt mai aproape de noi în diferitele ordine de raporturi care ne pot uni cu ei, cum sunt, de pildă, legăturile de sânge, de prietenie, de comunitate de viață și celelalte (q. 26).

Ce se voiește a însemna atunci când se spune că trebuie să ne iubim mai întâi și mai presus de toate pe noi înșine, după Dumnezeu, în ordinea sau gradele iubirii de caritate?
Aceasta înseamnă că trebuie, înainte de toate și mai presus de toate, să ne voim nouă înșine fericirea lui Dumnezeu, cu singura excepție a lui Dumnezeu, Căruia trebuie să-I voim această fericire mai întâi și de preferință față de oricare altul.

Numai fericirea lui Dumnezeu trebuie să ne-o voim nouă înșine și să o voim și celorlalți, în virtutea caritații?

Fericirea lui Dumnezeu, înainte de toate și mai presus de toate; însă trebuie sau putem să ne voim nouă înșine și să voim și celorlalți, în virtutea caritățiii, tot ceea ce este orânduit către această fericire a lui Dumnezeu sau rămâne în dependență de ea.

Există ceva care să fie direct orânduit către fericirea lui Dumnezeu?
Da, sunt actele virtuților supranaturale (q. 25, a. 2).

Actele virtuților supranaturale sunt, așadar, acelea pe care trebuie să ni le voim nouă înșine și să le voim celorlalți, îndată după fericirea lui Dumnezeu și în vederea acestei fericiri?
Da, actele virtuților supranaturale sunt acelea pe care trebuie să ni le voim nouă înșine și să le voim celorlalți, îndată după fericirea lui Dumnezeu și în vederea acestei fericiri.

Putem, în virtutea caritățiii, să ne voim nouă înșine și să voim celorlalți și bunurile vremelnice?
Da, putem și uneori trebuie, în virtutea caritățiii, să ne voim nouă înșine și să voim și celorlalți bunurile vremelnice.

Când trebuie să voim asemenea bunuri?
Atunci când sunt indispensabile vieții noastre pe acest pământ și practicării virtuții.

Când putem să le voim?
Atunci când nu sunt indispensabile, dar pot fi folositoare.

Dacă ar fi vătămătoare binelui virtuții, nu am mai putea să ni le voim nouă înșine sau să le voim celorlalți fără a merge împotriva virtuții caritățiI?
Nu, dacă asemenea bunuri vremelnice devin o piedică pentru viața virtuții și sunt o cauză de păcat, nu le mai putem voi nici pentru noi, nici pentru ceilalți, fără a merge împotriva virtuții caritățiI.

Ați putea să-mi dați o formulă precisă și exactă a actului de iubire care constituie actul principal al virtuții caritățiI?
Da, și iată această formulă sub forma unui omagiu adus lui Dumnezeu: *Dumnezeul meu, Te iubesc din toată inima mea și mai presus de toate lucrurile, nevoind pentru mine altă fericire decât pe Tine Însuți și voind această aceeași fericire, înainte de toate și mai presus de toate, pentru Tine Însuți, apoi pentru toți cei care Te posedă deja sau pe care binevoiești să-i chemi să Te posede într-o zi.*

9. Actele secundare sau efectele caritățiI: bucuria, pacea, milostivirea, binefacerea, pomana, îndreptarea frățească

Ce urmează în suflet atunci când el are virtutea caritățiI și săvârșește cu adevărat actul ei principal?
Urmează un prim efect, care se numește bucurie (q. 28, a. 1).

Această bucurie, efect propriu al carității, este absolută și fără niciun amestec de tristețe?
Această bucurie este absolută și fără niciun amestec de tristețe atunci când are drept obiect fericirea infinită care este Dumnezeu pentru Sine Însuși sau pe care o constituie pentru aleșii Săi în cer; însă este amestecată cu tristețe atunci când are drept obiect fericirea lui Dumnezeu încă neposedată de sufletele din purgatoriu sau de noi și de toți cei care trăiesc încă pe pământ (q. 28, a. 2).

De ce, în acest din urmă caz, bucuria carității este amestecată cu tristețe?
În acest din urmă caz, bucuria carității este amestecată cu tristețe din pricina răului fizic sau a răului moral care îi atinge sau îi poate atinge pe cei care se află în aceste diferite stări (*ibid.*).

Chiar și atunci, totuși, bucuria trebuie să predomine în virtutea carității?
Da, chiar și atunci, bucuria trebuie întotdeauna să predomine în virtutea carității; pentru că această bucurie are drept obiect principal și primă cauză fericirea infinită a Prietenului dumnezeiesc, Care Se bucură veșnic de Binele infinit care nu este altul decât El Însuși și pe care îl posedă în chip esențial, la adăpost de orice rău (*ibid.*).

Există un alt act sau un alt efect care urmează în noi actului principal al carității?
Da; iar acest act sau acest alt efect se numește pace (q. 29, a. 3).

Ce este, aşadar, pacea?
Pacea este liniştea ordinii sau armonia desăvârşită care rezultă, în noi şi în toate lucrurile, din faptul că toate afecţiunile noastre şi afecţiunile tuturor celorlalte făpturi sunt orientate către Dumnezeu, obiectul suprem al fericirii noastre desăvârşite (q. 29, a. 1).

Numai aceste două acte lăuntrice sunt în noi efect sau urmare a actului principal al caritǎţii?
Nu; mai există încă un alt efect lăuntric sau o altă urmare a acestui act, care se numeşte milostivire (q. 30).

Ce înţelegeţi prin milostivire?
Înţeleg prin milostivire o virtute specială, distinctă de caritate, dar care este rodul ei şi care face ca omul să se înduioşeze de mizeria altuia aşa cum se cuvine, dat fiind că el însuşi este susceptibil de o mizerie asemănătoare sau, cel puţin, că socoteşte, într-un anumit fel, mizeria celuilalt ca pe propria sa mizerie, în virtutea prieteniei care îl uneşte cu acesta (q. 30, a. 1-3).

Este această virtute a milostivirii o mare virtute?
Da, ea este chiar, prin excelenţă, virtutea care I se potriveşte lui Dumnezeu, nu în ceea ce priveşte sentimentul afectiv de durere sau tristeţe, care nu poate exista în El, ci în ceea ce priveşte efectele pe care acest sentiment, mişcat de caritate, le produce în afară (q. 30, a. 4).

Printre oameni, această virtute li se potriveşte mai ales celor mai desăvârşiţi?

Da, și printre oameni această virtute li se potrivește celor mai desăvârșiți; căci, cu cât o ființă se apropie mai mult de Dumnezeu, cu atât trebuie ca milostivirea să domnească mai mult în ea, înclinând-o să vină în ajutor pretutindeni în jurul ei și după întinderea mijloacelor sale, fie spirituale, fie vremelnice, mizeriilor pe care le întâlnește (q. 30, a. 4).

Ar fi practicarea acestei virtuți de mare ajutor pentru întemeierea și întărirea păcii sociale între oameni?
Da, practicarea acestei virtuți ar fi mijlocul prin excelență de a întemeia și întări pacea socială între oameni.

Pot exista și acte exterioare care să fie efectul propriu al virtuții carității, în virtutea actului ei principal?
Da, iar în primul rând între aceste acte se află binefacerea (q. 31, a. 1).

Ce este, așadar, binefacerea?
Binefacerea, după cum arată și numele ei, este actul care constă în a face bine (*ibid.*).

Este acest act întotdeauna actul propriu numai al virtuții carității?
Da, acest act este întotdeauna actul propriu numai al virtuții carității atunci când este considerat sub rațiunea sa absolută de binefacere (*ibid.*).

Poate fi el și actul altor virtuți distincte de caritate și aflate în dependență de ea?

Da, el poate fi și este întotdeauna actul altor virtuți distincte de caritate, dar aflate în dependență de ea, atunci când rațiunii generale de bine i se adaugă o rațiune specială și particulară, cum este aceea de lucru datorat sau de lucru necesar și de care cineva are nevoie (*ibid.*).

Ce virtute intervine în actul de binefacere atunci când rațiunii generale de bine i se adaugă rațiunea specială de lucru datorat?
Virtutea dreptății este aceea care intervine atunci (q. 31, a. 1, ad 3).

Și ce virtute intervine în același act de binefacere atunci când, la rațiunea generală de bine, se adaugă rațiunea specială de lucru necesar sau de care cineva are nevoie?
Este virtutea milostivirii (*ibid.*).

Cum se numește actul de caritate care constă în a face bine prin mijlocirea milostivirii?
Se numește milostenie (q. 32, a. 1).

Există mai multe feluri de milostenii?
Da, există două mari feluri de milostenii, și anume milosteniile spirituale și milosteniile trupești (q. 32, a. 2).

Care sunt milosteniile trupești?
Milosteniile trupești sunt următoarele: a hrăni pe cel flămând; a da de băut celui însetat; a îmbrăca pe cel gol; a primi pe străin; a vizita pe cel bolnav; a răscumpăra pe cei captivi; a îngropa morții (q. 32, a. 2).

Și milosteniile spirituale, care sunt ele?
Sunt: rugăciunea, învățătura, sfaturile, mângâierea, îndreptarea, iertarea ofensei (q. 32, a. 2).

Sunt toate aceste milostenii de mare însemnătate?
Da, toate aceste milostenii sunt de mare însemnătate și vedem din Evanghelie că, în ziua Judecății, prin ele va fi motivată sentința osândirii veșnice sau a răsplății veșnice.

Când există o obligație strictă și gravă de a face milostenie?
Există o obligație strictă și gravă de a face milostenie ori de câte ori aproapele se află într-o nevoie urgentă, spirituală sau trupească, și numai noi îl putem ajuta (q. 32, a. 5).

Deși nu există imediat, într-un mod determinat, o nevoie urgentă căreia să trebuiască să i se vină în ajutor, există totuși obligația strictă și gravă de a nu lăsa nefolosite, pentru binele aproapelui sau al societății, darurile spirituale sau vremelnice pe care le-am primit de la Dumnezeu din prisosință?
Da, deși nu există imediat și într-un mod determinat o nevoie urgentă căreia să trebuiască să i se vină în ajutor, există totuși obligația strictă și gravă de a nu lăsa nefolosite, pentru binele aproapelui sau al societății, darurile spirituale sau vremelnice pe care le-am primit de la Dumnezeu din prisosință (q. 32, a. 5 și 6).

Printre diferitele milostenii, există una care să fie deosebit de delicată și de importantă?
Da, este îndreptarea frățească (q. 33, a. 1).

Ce înțelegeți prin îndreptarea frățească?
Înțeleg acea milostenie spirituală care este orânduită propriu-zis spre vindecarea răului păcatului în cel care păcătuiește (q. 33, a. 1).

Este această milostenie un act al virtuții carității?
Această milostenie este, în primul rând, un act al virtuții carității, prin mijlocirea milostivirii, cu concursul prudenței, care trebuie să proporționeze mijloacele cu acest scop pe cât de înalt, pe atât de delicat și de greu (q. 33, a. 1).

Este îndreptarea frățească un lucru de precept?
Da, îndreptarea frățească este obligatorie și de precept; însă nu este astfel decât în măsura în care împrejurările ne-o impun pentru a-l scoate pe fratele nostru dintr-un rău care îi primejduiește mântuirea (q. 33, a. 2).

Cine sunt cei obligați la îndreptarea frățească?
Orice om însuflețit de spiritul carității și care, prin urmare, nu are să-și reproșeze lui însuși ceea ce poate observa grav la aproapele său este obligat să-l avertizeze pe acest aproape, oricine ar fi el, chiar dacă îi este superior, cu condiția totuși de a păstra toate considerațiile cuvenite și numai dacă există o speranță întemeiată că aproapele se va îndrepta; în caz contrar, este dispensat de această obligație și trebuie să se abțină (q. 33, a. 3-6).

10. Viciile opuse carității și actelor ei: ura; tristețea rea sau dezgustul spiritual și lenea; invidia;

discordia; cearta; schisma; războiul; încăierarea (duelul); sediţiunea; scandalul

Care este sentimentul care trebuie, înainte de toate, alungat din inima omului în raporturile sale cu aproapele?
Este sentimentul urii (q. 34).

Ce este, aşadar, ura?
Ura este cel mai mare dintre viciile opuse direct actului principal al caităţii, care este actul iubirii de Dumnezeu şi de aproapele (q. 34, a. 2-4).

Este posibil ca Dumnezeu să fie urât de vreuna dintre făpturile Sale?
Da, este, din nefericire, prea posibil ca Dumnezeu să fie urât de vreuna dintre făpturile Sale (q. 34, a. 1).

Cum explicaţi că Dumnezeu, Care este Binele infinit şi de la Care purcede orice bine pentru făpturile Sale, fie în ordinea naturală, fie în ordinea supranaturală, poate fi urât de vreuna dintre făpturile Sale?
Aceasta se explică prin depravarea morală a unora dintre aceste făpturi, care nu-L mai consideră pe Dumnezeu sub raţiunea de Bine infinit sau de izvor al oricărui bine, ci sub raţiunea de Legiuitor care interzice un rău pe care ele îl iubesc sau sub raţiunea de Judecător care condamnă şi pedepseşte răul pe care l-au săvârşit şi de care nu voiesc să se pocăiască sau pentru care nu voiesc să ceară iertare (q. 34, a. 1).

Așadar, un fel de împietrire diabolică în rău face ca făpturile raționale să-L urască pe Dumnezeu?
Da, un fel de împietrire diabolică în rău face ca făpturile raționale să-L urască pe Dumnezeu.

Este ura față de Dumnezeu cel mai mare dintre toate păcatele?
Ura față de Dumnezeu este, fără comparație, cel mai mare dintre toate păcatele (q. 34, a. 2).

Poate fi vreodată îngăduit să urâm pe cineva dintre oameni?
Nu, nu poate fi niciodată îngăduit să urâm pe cineva dintre oameni (q. 34, a. 3).

Dar dacă există oameni care fac răul, nu avem dreptul să-i urâm?
Nu, nu avem niciodată dreptul să-i urâm pe oamenii care fac răul; ci trebuie să detestăm răul pe care îl fac, tocmai în virtutea iubirii pe care trebuie să o avem față de ei (q. 34, a. 3).

Nu avem niciodată dreptul să le voim răul?
Nu, nu avem niciodată dreptul să le voim răul pentru rău; însă, în vederea adevăratului bine pe care îl voim pentru ei sau pe care îl voim pentru societate și, cu atât mai mult, pentru Dumnezeu, putem voi ca ei să sufere anumite rele menite să-i readucă la bine sau să apere binele societății și slava lui Dumnezeu (q. 34, a. 3).

Putem vreodată dori unui om care trăiește pe pământ, oricât de vinovat ar fi, osândirea veșnică?
Nu, niciodată nu putem dori unui om care trăiește pe pământ, oricât

de vinovat ar fi, osândirea veșnică; căci aceasta ar însemna să mergem direct împotriva actului virtuții carității, care trebuie să ne facă să voim în cele din urmă tuturor fericirea lui Dumnezeu, cu singura excepție a demonilor și a reprobaților care se află deja în iad.

Există un viciu care se opune în mod special celui de-al doilea act al carității, care se numește bucurie?
Da, este viciul tristeții care are drept obiect binele spiritual și supranatural, obiectul propriu al carității, despre care știm că este Dumnezeu Însuși în Sine Însuși, fericirea noastră desăvârșită (q. 35).

Cum este posibilă o asemenea tristețe?
Această tristețe este posibilă pentru că omul, din pricina gustului său spiritual depravat, socotește binele dumnezeiesc, obiectul carității, drept ceva care nu este bun, ci odios și întristător.

Este această tristețe întotdeauna un păcat de moarte?
Această tristețe este întotdeauna un păcat de moarte atunci când trece din partea inferioară a ființei noastre sau din partea sensibilă până în partea rațională și superioară (q. 35, a. 1).

De ce este ea atunci un păcat de moarte?
Pentru că este direct contrară carității, care, făcându-ne o datorie din a-L iubi pe Dumnezeu mai presus de orice lucru, ne face, de asemenea și în consecință, o datorie esențială din a ne afla în El odihna sau desfătarea fundamentală și ultimă a sufletului nostru (q. 35, a. 3).

Este această tristețe rea un păcat capital?
Da, această tristețe rea este un păcat capital, pentru că îi face pe oameni să săvârșească multe lucruri rele și numeroase păcate, fie pentru a o evita și a ieși din ea, fie pentru că povara ei îi aruncă în anumite acțiuni rele (q. 35, a. 4).

Cum se numește această tristețe rea care este un păcat capital?
Se numește lenea și dezgustul spiritual.

Ați putea să-mi spuneți care sunt fiicele lenei sau păcatele care decurg din ea?
Sunt: deznădejdea sau disperarea; pusilanimitatea; toropeala față de precepte; ranchiuna; răutatea; împrăștierea sufletului către lucrurile neîngăduite (q. 35, a. 4, ad 2).

Este această lene singurul viciu care se opune bucuriei carității?
Nu, mai există încă unul, care se numește invidia (q. 36).

Ce deosebire există între aceste două vicii, care se opun amândouă bucuriei carității?
Există această deosebire între cele două vicii: lenea sau dezgustul spiritual se opune bucuriei binelui dumnezeiesc în măsura în care acest bine se află în Dumnezeu și trebuie să se afle în noi înșine; în timp ce invidia se opune bucuriei binelui dumnezeiesc în măsura în care acest bine se află în aproapele (q. 35 și 36).

Ce este, așadar, invidia?
Invidia este tristețea față de binele altuia, nu pentru că acest bine ne-ar

pricinui vreun rău, ci numai pentru că acest bine este al altuia și nu al nostru (q. 36, a. 1, 2 și 3).

Este această tristețe a invidiei un păcat?
Da, pentru că înseamnă a ne întrista de ceea ce ar trebui să fie o pricină de bucurie, și anume binele aproapelui (q. 36, a. 2).

Este invidia întotdeauna un păcat de moarte?
Da, invidia este întotdeauna, prin natura sa, un păcat de moarte, ca fiind esențialmente contrară bucuriei caritații; nu se poate găsi în ea rațiunea de păcat venial decât atunci când este vorba despre prime mișcări nedesăvârșite în ceea ce privește caracterul de acte omenești voluntare (q. 36, a. 3).

Este invidia un păcat capital?
Da, invidia este un păcat capital, pentru că tristețea sa rea îl împinge pe om la numeroase păcate, fie pentru a o evita, fie pentru a i se conforma (q. 36, a. 4).

Care sunt fiicele invidiei sau păcatele care decurg din ea?
Sunt: insinuarea; detracțiunea; bucuria de nenorocirile aproapelui; întristarea de prosperitatea lui; ura (q. 36, a. 4).

Există și vicii care se opun caritații din punctul de vedere al păcii?
Da, există numeroase vicii opuse caritații din punctul de vedere al păcii.

Care sunt aceste numeroase vicii opuse carității din punctul de vedere al păcii?
Sunt: discordia, în inimă; cearta, în cuvinte; iar în acțiune: schisma; încăierarea; sedițiunea; războiul (q. 37-42).

Ați putea să-mi spuneți în ce constă propriu-zis discordia care este un păcat împotriva carității?
Ea constă în faptul de a nu voi în mod intenționat ceea ce voiesc ceilalți, atunci când este vădit că aceștia voiesc binele, adică ceea ce este spre cinstea lui Dumnezeu și binele aproapelui, și de a nu voi tocmai din această pricină; sau, de asemenea, de a cădea în acest dezacord fără o intenție rea directă, dar cu privire la lucruri care sunt prin ele însele esențiale pentru cinstea lui Dumnezeu și binele aproapelui; sau, oricare ar fi obiectul și oricât de dreaptă ar fi intenția, de a pune în acest dezacord o obstinație și o îndârjire necuvenite (q. 37, a. 1).

Și ce este cearta?
Cearta este faptul de a lupta cu altcineva prin cuvinte (q. 38, a. 1).

Este această ceartă un păcat?
Da, dacă cineva se luptă astfel cu altul numai pentru faptul de a-l contrazice; cu atât mai mult ar fi păcat dacă ar face aceasta pentru a vătăma pe aproapele sau adevărul pe care aproapele l-ar apăra prin cuvintele sale; ar fi păcat chiar și dacă, apărând el însuși adevărul, ar face-o pe un ton sau prin cuvinte de natură să rănească pe aproapele (q. 38, a. 1).

Ce înțelegeți prin schismă?
Schisma este o ruptură sau o separare prin care cineva, de la sine și în mod intenționat, se desparte de unitatea Bisericii, fie refuzând să se supună Suveranului Pontif ca șef al întregii Biserici, fie refuzând să comunice cu membrii Bisericii ca atare (q. 39, a. 1).

De ce numărați războiul printre păcatele opuse carității?
Pentru că războiul, atunci când este nedrept, este unul dintre cele mai mari rele de care cineva se poate face răspunzător față de aproapele.

Poate fi vreodată îngăduit să se facă război?
Da, poate fi îngăduit să se facă război atunci când este purtat pentru o cauză dreaptă și fără a săvârși nedreptăți în cursul lui (q. 40, a. 1).

Ce înțelegeți printr-o cauză dreaptă?
Înțeleg necesitatea dureroasă de a face să fie respectate, chiar prin forță și prin arme, drepturile esențiale raporturilor dintre oameni, atunci când aceste drepturi au fost încălcate de o națiune străină care refuză să repare nedreptatea (q. 40, a. 1).

Numai atunci este, așadar, îngăduit să se facă război?
Da, numai atunci este îngăduit să se facă război (q. 40, a. 1).

Cei care luptă într-un război drept și o fac fără să săvârșească ei înșiși nedreptăți în cursul acelui război săvârșesc un act de virtute?
Da, cei care luptă în cursul unui război drept și nu săvârșesc ei înșiși nicio nedreptate săvârșesc un mare act de virtute, deoarece se expun

celor mai mari primejdii în vederea binelui oamenilor sau a binelui lui Dumnezeu, pe care îl apără împotriva celor care îl atacă.

Ce înțelegeți prin păcatul opus păcii pe care îl numiți încăierare?
Înțeleg prin încăierare un fel de război privat care se desfășoară între particulari, fără niciun mandat al autorității publice; și, ca atare, ea este întotdeauna, prin sine, în cel care îi este autor, o greșeală gravă (q. 41, a. 1).

Poate fi legat de acest viciu actul special care se numește duel?
Da, cu această deosebire că duelul pare să purceadă mai mult cu sânge rece și mai puțin sub imperiul pasiunii, împrejurare care, de altfel, nu face decât să-i sporească gravitatea.

Este duelul întotdeauna, prin sine, esențialmente rău?
Da, duelul este întotdeauna, prin sine, esențialmente rău; pentru că în el cineva își pune în joc propria viață sau viața aproapelui împotriva voinței lui Dumnezeu, Care este singurul lor Stăpân.

Și sedițiunea, ce este ea printre viciile care se opun carității din pricina păcii?
Sedițiunea este un viciu care face ca părțile aceluiași popor să conspire sau să se ridice în tumult unele împotriva altora ori împotriva autorității legitime însărcinate să se îngrijească de binele întregului (q. 42, a. 1).

Este sedițiunea un păcat mare?
Da, sedițiunea este întotdeauna un păcat foarte mare; pentru că,

neexistând nimic mai mare sau mai înalt, în ordinea omenească, decât ordinea publică, condiție indispensabilă a celorlalte bunuri din această ordine, rezultă că, împreună cu crima războiului nedrept și poate chiar, într-un anumit sens, mai mult decât aceasta, crima sedițiunii este cea mai mare dintre crimele împotriva binelui oamenilor (q. 42, a. 2).

Există vreun viciu special care să se opună direct caritații din pricina actului ei exterior, care este binefacerea?
Da, acest viciu este scandalul (q. 43).

Ce este, așadar, scandalul?
Scandalul este faptul de a da cuiva prilej de cădere prin ceea ce facem sau spunem; sau faptul de a lua prilej de păcat din ceea ce este spus sau făcut de altul: în primul caz, scandalizăm; în al doilea, ne scandalizăm (q. 43, a. 1).

Numai sufletele slabe se scandalizează?
Da: numai sufletele slabe, care nu sunt încă întărite în bine, se scandalizează în sensul propriu al cuvântului; deși este propriu oricărui suflet delicat să fie dureros afectat atunci când vede săvârșindu-se vreun act rău (q. 43, a. 5).

Sunt cei drepți și sufletele virtuoase incapabili să scandalizeze?
Da, cei drepți și sufletele virtuoase sunt incapabili să scandalizeze, pentru că, mai întâi, nu fac nimic rău care să poată scandaliza cu adevărat; iar dacă alții se scandalizează de ceea ce fac ele, aceasta se

întâmplă din pricina propriei lor răutăți, ele însele nefăcând decât ceea ce trebuie să facă (q. 43, a. 6).

Poate exista uneori, pentru sufletele drepte și virtuoase, obligația de a renunța la anumite lucruri pentru a nu-i scandaliza pe cei slabi?

Da, poate exista uneori, pentru sufletele drepte și virtuoase, obligația de a renunța la anumite lucruri pentru a nu-i scandaliza pe cei slabi, cu condiția să nu fie vorba despre lucruri necesare mântuirii (q. 43, a. 7).

Suntem vreodată obligați să renunțăm la vreun bine pentru a evita scandalul celor răi?

Nu, nu suntem niciodată obligați să renunțăm la vreun bine pentru a evita scandalul celor răi (q. 43, a. 7 și 8).

11. Preceptele privitoare la caritate

Există vreun precept care privește virtutea carității în legea lui Dumnezeu?

Da, există un precept care privește virtutea carității în legea lui Dumnezeu (q. 44, a. 1).

Care este acest precept?

Acest precept este următorul: *Să iubești pe Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot cugetul tău, din tot sufletul tău și din toate puterile tale* (q. 44, a. 4).

Ce înseamnă exact aceste cuvinte?
Ele înseamnă că întreaga noastră intenție, în acțiunile noastre, trebuie să se îndrepte către Dumnezeu; că toate gândurile noastre trebuie să-I fie supuse; că toate afecțiunile noastre sensibile trebuie să fie rânduite potrivit Lui; că toate actele noastre exterioare trebuie să fie împlinirea voinței Sale (q. 44, a. 4, 5).

Este acest precept al carității un mare precept?
Acest precept este cel mai mare dintre toate preceptele, cuprinzând în mod virtual toate celelalte și fiind acela către care toate celelalte sunt orânduite (q. 43, a. 1-3).

Este acest precept al carității unic și simplu sau cuprinde mai multe precepte, chiar ca precept direct al carității?
Acest precept al carității este în același timp unul și multiplu, chiar ca precept al carității; iar aceasta înseamnă că, bine înțeles, ar fi de ajuns el singur în ordinea carității; căci nu-L putem iubi pe Dumnezeu fără a-l iubi pe aproapele, pe care trebuie să-l iubim pentru Dumnezeu Însuși; însă, pentru ca el să fie înțeles de toți, primului precept i se adaugă acest al doilea precept, care nu face decât unul cu el: *Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți* (q. 44, a. 2, 3, 7).

Sunt aceste precepte ale carității cuprinse între preceptele Decalogului?
Nu, aceste precepte ale carității nu sunt cuprinse între preceptele Decalogului. Ele le precedă și le domină; căci preceptele Decalogului nu sunt decât pentru a asigura împlinirea preceptelor carității (q. 44, a. 1, ad 3).

Sunt aceste precepte ale carității evidente prin ele însele, în ordinea supranaturală, fără să fie nevoie să fie proclamate?
Da, aceste precepte ale carității sunt evidente prin ele însele, în ordinea supranaturală, fără să fie nevoie să fie proclamate; căci, după cum este o lege a naturii, înnăscută în toate inimile, ca, în ordinea naturală, Dumnezeu să fie iubit mai presus de toate, iar toate celelalte în vederea Lui, tot astfel este o lege esențială ordinii supranaturale ca Dumnezeu, principiul tuturor lucrurilor în această ordine, să fie iubit, cu o iubire supranaturală, mai presus de toate, iar toate celelalte să fie iubite pentru El.

Înseamnă, așadar, a merge împotriva a ceea ce este mai esențial în ordinea afecțiunilor dacă nu-L iubim pe Dumnezeu mai presus de toate și pe aproapele ca pe noi înșine?
Da, înseamnă a merge împotriva a ceea ce este mai esențial în ordinea afecțiunilor dacă nu-L iubim pe Dumnezeu mai presus de toate și pe aproapele ca pe noi înșine.

12. Despre darul înțelepciunii, care corespunde carității — Viciul care i se opune

Are virtutea carității un dar al Sfântului Duh care îi corespunde?
Da, virtutea carității are un dar al Sfântului Duh care îi corespunde; și este cel mai desăvârșit dintre toate, și anume darul înțelepciunii (q. 45).

Ce înțelegeți prin darul înțelepciunii?
Înțeleg acel dar al Sfântului Duh care face ca omul, sub acțiunea directă a Sfântului Duh, să judece toate lucrurile prin inteligența sa, luând drept normă sau regulă proprie a judecăților sale cea mai înaltă și cea mai sublimă dintre toate cauzele, care este însăși Înțelepciunea lui Dumnezeu, așa cum a binevoit să ni Se manifeste prin credință (q. 45, a. 1).

Ați putea să-mi spuneți prin ce se deosebește acest dar al înțelepciunii de virtutea intelectuală cu același nume sau, de asemenea, de darurile înțelegerii, științei și sfatului, în măsura în care ele însele se deosebesc de virtuțile intelectuale care se numesc de asemenea inteligență, știință și prudență?
Da; și iată aceasta în câteva cuvinte. — Din partea inteligenței, în ordinea lucrurilor credinței, există mai multe acte esențialmente distincte, cărora le corespund virtuți sau daruri proporționate, de asemenea distincte între ele. — Credința are drept obiect esențial actul de a da asentiment afirmațiilor enunțate de Dumnezeu. Acest act de asentiment, care este actul principal în lucrurile credinței, atrage după sine, ca acte secundare sau complementare și care desăvârșesc inteligența în aceeași ordine a lucrurilor credinței, actele de a percepe și de a judeca. — Actul de a percepe este unic ca gen; și lui îi corespunde fie virtutea intelectuală a inteligenței, fie, într-o ordine mai înaltă de desăvârșire, darul înțelegerii. — Actul de a judeca este multiplu: el se împarte în trei, după cum judecă, în general, potrivit rațiunilor dumnezeiești sau potrivit rațiunilor omenești, ori după cum face aplicarea la cazurile particulare. — În primul caz îi corespund

virtutea intelectuală care este înțelepciunea și, mai presus, darul înțelepciunii. — În al doilea caz, virtutea intelectuală care este știința și, mai presus, darul științei. — În al treilea caz, virtutea intelectuală care este prudența și, mai presus, darul sfatului.

S-ar putea numi cu un nume general această doctrină pe care tocmai ați expus-o?
Da, s-ar putea numi, într-un anumit fel, economia organismului nostru psihologic supranatural în ordinea lucrurilor credinței.

Are această învățătură ceva deosebit de desăvârșit?
Da; căci o datorăm Sfântului Toma de Aquino; iar el însuși ne-a avertizat că nu a sesizat-o în toată frumusețea ei armonioasă decât în urma unor reflecții deosebit de atente și maturizate (q. 8, a. 6).

Printre aceste virtuți sau aceste daruri care desăvârșesc inteligența în cunoașterea adevărului, care ocupă primul loc în desăvârșire?
Este virtutea credinței, de care depind toate celelalte și pe care toate celelalte au drept misiune sau rol să o asiste și să o ajute în cunoașterea acestui adevăr.

Și, după virtutea credinței, ce este cel mai desăvârșit?
După virtutea credinței, ceea ce este mai desăvârșit este darul înțelepciunii.

În ce constă această desăvârșire a darului înțelepciunii, îndeosebi în raport cu darul științei?

Ea constă în aceea că darul științei ne face să judecăm dumnezeiește lucrurile, judecându-le potrivit cauzelor lor proprii, imediate și create; pe când darul înțelepciunii ne face să judecăm dumnezeiește toate lucrurile, judecându-le potrivit celei mai înalte dintre toate cauzele, de care depind toate celelalte și care ea însăși nu depinde de nicio alta.

Prin darul înțelepciunii se ajunge, aşadar, la cel mai înalt grad de cunoaștere la care ne putem ridica pe acest pământ?
Da, prin darul înțelepciunii se ajunge la cel mai înalt grad de cunoaștere la care ne putem ridica pe acest pământ.

Are acest dar atât de înalt şi atât de frumos un viciu care i se opune?
Da; și este tocmai lipsa de înțelepciune, care constă în a formula judecata ultimă asupra unui lucru fără a ține în niciun fel seama de sfaturile suverane ale lui Dumnezeu sau disprețuindu-le (q. 46).

Cum trebuie să se numească acest viciu?
Acestui viciu nu i se potrivește decât un singur nume: acela de supremă prostie și supremă nebunie (q. 46, a. 1).

Este el foarte răspândit printre oameni?
Da; întrucât este, în practică, viciul tuturor acelora care își orânduiesc viața în afara sau împotriva oricărei considerații a lucrurilor dumnezeiești.

Poate acest viciu să se întâlnească chiar şi la oameni care, de altfel, sunt foarte inteligenți în ordinea lucrurilor omenești?

Da, el se poate întâlni chiar și la oameni care, de altfel, sunt foarte inteligenți în ordinea lucrurilor omenești.

Există o opoziție ireductibilă între înțelepciunea lumii și înțelepciunea lui Dumnezeu?
Da, există o opoziție ireductibilă între înțelepciunea lumii și înțelepciunea lui Dumnezeu, una dintre aceste înțelepciuni fiind nebunie în ochii celeilalte.

În ce constă această opoziție ireductibilă?
Ea constă în aceea că lumea îi socotește înțelepți pe cei care își orânduiesc viața cât mai bine cu putință pentru a nu duce lipsă de nimic pe acest pământ, punându-și scopul ultim în bunurile acestei lumi, cu disprețuirea binelui lui Dumnezeu care ne este făgăduit pentru o altă viață; în timp ce înțelepciunea copiilor lui Dumnezeu constă în a subordona totul, în lucrurile vieții prezente, viitoarei posedări a lui Dumnezeu în cer.

Sunt aceste două feluri de viață în mod necesar cu totul deosebite una de alta?
Da, aceste două feluri de viață sunt în mod necesar cu totul deosebite una de alta, pentru că scopul ultim al fiecăreia este cu totul altul; iar scopul ultim este acela care comandă totul într-o viață.

Așadar, numai prin practicarea și punerea în lucrare a virtuților teologale ale credinței, speranței și carității și a darurilor care le corespund tinde omul către adevăratul său scop ultim și se poate orienta cum se cuvine în toate actele vieții sale?

Da, numai prin practicarea și punerea în lucrare a virtuților teologale ale credinței, speranței și carității și a darurilor care le corespund tinde omul către adevăratul său scop ultim și se poate orienta cum se cuvine în toate actele vieții sale.

13. Despre virtuțile morale: prudența: natura; elementele; virtuțile anexe; speciile: prudența individuală, familială, regală, militară

Ce trebuie să facă omul pentru a se face vrednic să-L posede într-o zi, în cer, cu titlu de răsplată, pe Dumnezeu Însuși, așa cum credința, speranța și caritatea îi îngăduie să-L atingă chiar pe acest pământ?
Trebuie, în același timp în care trăiește neîncetat din aceste mari virtuți și din darurile care le corespund, să pună în lucrare și toate virtuțile morale și darurile care le corespund.

Care este cea dintâi dintre aceste virtuți morale?
Este virtutea prudenței (q. 47).

Ce înțelegeți prin această virtute?
Înțeleg un principiu al acțiunii morale care desăvârșește rațiunea practică a omului, pentru ca, în fiecare dintre acțiunile sale, să dispună și să orânduiască toate lucrurile așa cum se cuvine, poruncindu-și sieși sau poruncind tuturor acelora a căror acțiune este subordonată

acțiunii sale și depinde de ea ceea ce trebuie făcut în fiecare clipă pentru realizarea desăvârșită a fiecărei virtuți (q. 47, a. 1-9).

Este această virtute de mare însemnătate în viața morală a omului?
Această virtute este de o însemnătate suverană în viața morală a omului; căci, fără ea, este cu neputință să existe în viața morală a omului vreun act virtuos (q. 47, a. 13).

Această virtute, atunci când există și își produce în chip desăvârșit actul, este suficientă pentru a asigura caracterul virtuos al întregii vieți a omului?
Da, această virtute, atunci când există și își produce în chip desăvârșit actul, este suficientă pentru a asigura caracterul virtuos al întregii vieți morale a omului (q. 47, a. 14).

De ce este atribuit prudenței acest privilegiu?
Pentru că în ea se găsesc reunite toate celelalte virtuți, niciuna neputând exista fără ea, iar ea însăși neputând exista fără concursul tuturor celorlalte.

Pentru a fi desăvârșită, această virtute cere numeroase condiții prealabile în ceea ce privește actul său propriu?
Da, pentru a fi desăvârșită, această virtute cere numeroase condiții prealabile sau pe care le implică în ceea ce privește actul său propriu.

Care sunt aceste condiții pe care virtutea prudenței le cere sau le implică pentru desăvârșirea actului său propriu?

Sunt, mai întâi, ca niște elemente care o constituie sau fără de care ea nu poate exista; apoi, sau în același timp, alte virtuți care îi sunt orânduite și îi pregătesc actul propriu; și, în sfârșit, împărțirea ei însăși după natura subiecților care trebuie guvernați sau conduși (q. 48 și 51).

Care sunt aceste elemente care o constituie pe ea însăşi sau fără de care ea nu poate exista?

Sunt: amintirea lucrurilor trecute; inteligența sau vederea limpede a principiilor acțiunii, fie în general, fie în particular; docilitatea și respectul față de ceea ce au hotărât cei mai înțelepți dintre cei care au fost înainte; sagacitatea, pentru a găsi ea însăși ceea ce, într-un moment neașteptat, i-ar fi cu neputință să ceară de la altul; sfânta exercitare a rațiunii, aplicând cum se cuvine principiile acțiunii la multiplele condiții particulare ale acțiunii înseși, atât de nesigure și de variate; prevederea sau determinarea cuvenită, în momentul acțiunii, pentru fiecare act particular, în ceea ce privește substanța acelui act; circumspecția față de tot ceea ce înconjoară acel act; precauția împotriva a tot ceea ce i-ar putea pune piedică sau i-ar putea compromite rodul (q. 49, a. 1-8).

Care sunt celelalte virtuți care îi sunt orânduite şi îi pregătesc actul propriu?

Sunt: virtutea bunei chibzuințe și cele două virtuți care asigură buna judecată: una în cazurile obișnuite ale vieții și ținând seama de legile statornicite; cealaltă în cazurile extraordinare, atunci când trebuie să se

recurgă la luminile superioare ale singurului drept natural (q. 51, a. 1-4).

Cum se numește actul propriu pe care trebuie să-l reglementeze prudența, emițându-l în urma acestor acte ale bunei chibzuințe și ale bunei judecăți?
Este însuși actul poruncii care declanșează acțiunea (q. 47, a. 8).

Prudența este, așadar, propriu-zis virtutea poruncii?
Da, prudența este propriu-zis virtutea poruncii.

Dar nu pare, dimpotrivă, că ar fi virtutea sfatului, de vreme ce oamenii care se asigură înainte de a acționa sunt numiți de obicei prudenți?
Oamenii sunt numiți prudenți în acest fel numai în considerarea sfatului care precedă, într-adevăr, porunca; însă virtutea proprie a prudenței se află în însuși actul de a porunci cu energie și hotărâre la momentul cuvenit în care trebuie să se acționeze (q. 47, a. 8, ad 2).

Există mai multe specii ale virtuții prudenței?
Da, există tot atâtea specii ale virtuții prudenței câte specii de acte de poruncă există care prezintă o dificultate specială în ordinea virtuții.

Câte specii de asemenea acte de poruncă există?
Sunt patru: actul de a-și porunci sieși, actul de a porunci în familie, actul de a porunci în societate și actul de a porunci în armată (q. 50, a. 1-4).

Cum se numesc diferitele specii ale virtuții prudenței care corespund acestor diferite acte de poruncă?
Se numesc: prudența individuală, prudența familială, prudența regală și prudența militară (q. 50, a. 1-4).

Ce înțelegeți prin prudența individuală?
Înțeleg acea specie de prudență cerută fiecărui individ pentru cârmuirea vieții sale morale în vederea propriului său bine individual.

Ce înțelegeți prin prudența familială?
Înțeleg acea specie de prudență necesară tuturor membrilor familiei pentru ca fiecare, în rolul care îi revine și sub conducerea capului familiei, să se îngrijească de binele familiei (q. 50, a. 3).

Ce înțelegeți prin prudența regală?
Înțeleg acea specie de prudență necesară capului societății desăvârșite care este cetatea independentă sau națiunea și regatul, pentru a guverna cum se cuvine această societate desăvârșită (q. 50, a. 1).

Este suficient pentru binele cetății sau al națiunii ca această prudență să existe în persoana celui sau celor care guvernează?
Nu, mai trebuie să se găsească, în persoana celor guvernați, o specie de prudență proporționată cu aceea a conducătorului sau a guvernării (q. 50, a. 2).

În ce constă această prudență a celor guvernați?
Ea constă în aceea că fiecare membru al societății, în fiecare dintre actele sale de ordin social, înlesnește, prin desăvârșita sa corespondență

la poruncile sau la conducerea capului ori a guvernării, dobândirea binelui comun (q. 50, a. 2).

Este și prudența militară orânduită către dobândirea binelui comun în societate?
Da; iar această prudență este de cea mai mare însemnătate pentru binele societății, deoarece ea trebuie să asigure, prin buna comandă a conducătorilor și disciplina liber acceptată a subordonaților până la cel mai mic soldat, apărarea țării împotriva atacurilor sau nedreptăților dușmanilor din afară (q. 50, a. 4).

14. Despre darul sfatului, care corespunde prudenței

Are virtutea prudenței un dar special al Sfântului Duh care îi corespunde?
Da, este darul sfatului (q. 52).

Ce înțelegeți prin darul sfatului?
Înțeleg acea dispoziție supranaturală sau transcendentă care desăvârșește rațiunea practică a omului, făcând-o promptă și docilă spre a primi de la Sfântul Duh, în cercetarea sau examinarea și sfatul care privesc acțiunea, în întreaga ordine a vieții omenești, tot ceea ce este necesar mântuirii, venind astfel în ajutorul rațiunii omului care, chiar înzestrată cu toate virtuțile dobândite sau infuze în vederea

bunei chibzuințe menite să conducă la judecata desăvârșită și la actul desăvârșit al poruncii, rămâne întotdeauna supusă erorii sau surprinderii în complexitatea aproape infinită a împrejurărilor care îi pot interesa actul, fie pentru sine însăși, fie pentru alții, în vederea dobândirii cerului (q. 52, a. 1, 2).

Va putea acest dar al sfatului să continue să existe în cer după această viață?
Da, însă într-un chip deosebit de transcendent (q. 52, a. 3).

Care va fi acest mod special în care darul sfatului va continua să existe în cer?
El va consta în aceea că toate inteligențele vor fi acolo minunat luminate de Dumnezeu asupra a tot ceea ce, în domeniul acțiunii, se armonizează pentru ele cu dobândirea scopului lor deja realizat: fie că este vorba despre actele care vor decurge pentru ele, în veșnicie, din însăși dobândirea acestui scop, fie că este vorba despre ajutorul pe care sunt destinate să-l dea, până în ziua de apoi, acelora care trebuie încă să lucreze la cucerirea sau dobândirea acestui scop (q. 52, a. 3).

15. Despre viciile opuse prudenței: imprudența; precipitarea; lipsa de considerație; nestatornicia; neglijența; falsa prudență; prudența cărnii; viclenia; dolul; frauda; falsa solicitudine

Există vicii care se opun virtuții prudenței?
Da, există vicii care i se opun prin defect și altele care i se opun prin exces.

Cum se numește grupul viciilor care se opun prin defect virtuții prudenței?
Ele se numesc, cu un nume general, imprudență (q. 53).

Ați putea să-mi spuneți ce este imprudența considerată în general?
Se numește, în general, imprudență orice act al rațiunii practice săvârșit de om abătându-se de la regulile care asigură dreapta rațiune a prudenței (q. 53, a. 1).

Poate exista păcat de moarte în actul de imprudență?
Da; și aceasta se întâmplă atunci când rațiunea omului își orânduiește acțiunea împotriva regulilor dumnezeiești: astfel este acela care, disprețuind și respingând avertismentele dumnezeiești, lucrează cu precipitare (q. 53, a. 1).

Și când nu ar exista decât păcat venial?
Atunci când omul lucrează în afara regulilor dumnezeiești, dar fără să existe dispreț din partea lui și fără să compromită ceea ce este de necesitate pentru mântuire (q. 53, a. 1).

Se găsește păcatul imprudenței unit cu orice alt păcat?
Da, păcatul imprudenței se găsește unit cu orice alt păcat; căci niciun păcat nu ar exista dacă nu ar exista vreun act de imprudență; totuși,

acest păcat poate exista și prin el însuși și distinct de celelalte păcate (q. 53, a. 2).

Când există astfel păcatul imprudenței prin el însuși, distinct de celelalte păcate?
Aceasta se întâmplă ori de câte ori, fără a face ceva rău sau chiar făcând un lucru bun în sine, se lucrează cu precipitare, fără considerație, într-un chip nestatornic sau cu neglijență (q. 53, a. 2).

Ce înțelegeți prin precipitare?
Precipitarea este acel păcat împotriva prudenței care constă în a nu cerceta înainte de a acționa, atunci când ar trebui și așa cum ar trebui (q. 53, a. 3).

Și lipsa de considerație, ce este?
Este un păcat împotriva rectitudinii judecății și constă în a disprețui sau a neglija ceea ce asigură judecata dreaptă în lucrurile acțiunii (q. 53, a. 4).

În ce fel este nestatornicia un viciu care se opune prudenței?
Pentru că este un defect în însuși actul de poruncă, care este actul propriu al prudenței: într-adevăr, nestatornicul este acela care, din lipsa unei porunci ferme, nu realizează în acțiune ceea ce a fost hotărât după cercetare sau sfat (q. 53, a. 5).

Numai acest defect poate afecta actul principal al prudenței?
Mai există încă unul, care i se opune din partea solicitudinii pe care o implică, și acesta este neglijența (q. 54).

Ce este, aşadar, propriu-zis neglijenţa?
Neglijenţa este lipsa de promptitudine sau de rapiditate în punerea imediată în lucrare, pe calea preceptului sau a poruncii, a hotărârilor judecăţii pregătite prin cercetare sau sfat, în vederea acţiunii care trebuie să realizeze scopul virtuţii (q. 54, a. 1).

Este acest păcat al neglijenţei un păcat mare?
Da; acest păcat poate fi numit foarte mare, în sensul că paralizează totul în domeniul acţiunii virtuoase; căci fie împiedică această acţiune să se producă, fie face ca ea să se producă cu moleşeală şi într-un chip tărăgănat, astfel încât îşi pierde cea mai mare parte a meritului şi a valorii sale (q. 54, a. 3).

Cum se numeşte această neglijenţă atunci când se extinde astfel asupra actului exterior pentru a-l întârzia sau încetini şi a-i slăbi vigoarea?
Se numeşte lene şi toropeală (q. 54, a. 2, ad 1).

Se deosebesc aceste două din urmă vicii de neglijenţa propriu-zisă şi considerată în sine?
Da; căci păcatul neglijenţei în sens strict constă propriu-zis în absenţa sau lipsa de promptitudine şi de vigoare în actul poruncii, în măsura în care acest defect provine dintr-o slăbire interioară a voinţei (q. 54, a. 2).

Este important să veghem asupra acestui viciu al neglijenţei şi să nu ne lăsăm cuprinşi de el?
Da; aceasta este de o însemnătate extremă, pentru că păcatul

neglijenței se află chiar la izvorul acțiunii și privește actul principal al rațiunii practice, de care depinde totul în realizarea fiecărui act de virtute; de unde rezultă că el se extinde asupra tuturor lucrurilor din domeniul acestei vieți și le poate infecta pe toate cu veninul său.

Poate acest viciu să fie uneori mortal?
Da; el este întotdeauna astfel atunci când este cauza faptului că omul nu se hotărăște să voiască și să lucreze în lucrurile de precept necesare mântuirii; însă chiar și atunci când nu este mortal, el constituie prin sine însuși, dacă omul nu se străduiește să-l supravegheze pentru a-l combate fără încetare, o boală de lâncezeală care trebuie să ducă în chip fatal la sleire și la moarte (q. 54, a. 3).

Cu ce nume sunt numite viciile care se opun prudenței prin exces?
Ele se numesc falsa prudență și falsa solicitudine (q. 55).

Ce înțelegeți prin falsa prudență?
Înțeleg acel ansamblu de vicii care denaturează adevăratul caracter al prudenței, slujind unui scop rău sau depășind măsura în ceea ce privește mijloacele (q. 55, a. 1-5).

Care este viciul care denaturează adevăratul caracter al prudenței slujind unui scop rău?
Este prudența cărnii (q. 55, a. 1).

În ce constă această prudență a cărnii?
Ea constă în a rândui lucrurile vieții omenești în vederea intereselor cărnii considerate drept scop (q. 55, a. 1).

Este această prudență a cărnii un păcat de moarte?
Da, atunci când ia interesele cărnii drept scop ultim; dacă nu le ia decât drept scop particular, care nu este actualmente orânduit către adevăratul scop ultim, acesta rămânând totuși scopul habitual, nu există decât păcat venial (q. 55, a. 2).

Și care sunt viciile care depășesc măsura în ceea ce privește mijloacele?
Aceste vicii sunt viclenia și cele anexe ei: dolul și frauda (q. 55, a. 3-5).

Ce înțelegeți prin viclenie?
Înțeleg acea falsă prudență care constă în a folosi mijloace false și înșelătoare, fie că sunt orânduite către un scop bun, fie către un scop rău (q. 55, a. 3).

Și ce este dolul?
Dolul este un viciu care constă în a realiza, prin cuvinte sau prin fapte, planurile hotărâte înlăuntru prin viclenie (q. 55, a. 4).

Ați putea să-mi spuneți ce deosebire există între dol și fraudă?
Există această deosebire între dol și fraudă: amândouă fiind orânduite către executarea vicleniei, dolul este orânduit către această executare fie prin cuvinte, fie prin fapte, fără deosebire, în timp ce frauda este

orânduită către aceeași executare numai prin acte sau fapte (q. 55, a. 5).

Viclenia, dolul și frauda sunt același lucru cu minciuna?
Nu; căci minciuna își propune falsul ca scop, în timp ce viclenia, dolul și frauda își propun falsul ca mijloc. Dacă înșală, o fac pentru a dobândi un anumit scop pe care și-l propun.

Ce rezultă din această deosebire?
Rezultă că minciuna este un păcat special în ordinea virtuților morale, care nu se opune decât virtuții adevărului; în timp ce viclenia, dolul și frauda se pot găsi în diferitele genuri de vicii sau de păcate, fără a constitui vreunul distinct în ordinea virtuților morale, ci numai în ordinea prudenței, căreia îi este propriu să fie participată în toate celelalte virtuți.

Ce înțelegeți prin păcatul falsei solicitudini?
Înțeleg solicitudinea care face ca omul să-și pună toată grija în căutarea lucrurilor vremelnice, fie printr-o grijă prisositoare, fie printr-o teamă exagerată de a duce lipsă de aceste lucruri (q. 55, a. 6).

Există o solicitudine pentru lucrurile vremelnice care poate fi bună?
Da, este solicitudinea care acordă acestor lucruri o grijă moderată, orânduindu-le către scopul carității și încredințându-se dumnezeiești Providențe (q. 55, a. 6).

Ce trebuie să gândim despre solicitudinea privitoare la viitor?
Această solicitudine este întotdeauna rea atunci când uzurpă ceea ce va trebui să fie propriu unui alt timp (q. 55, a. 7).

Când va fi, aşadar, bună solicitudinea privitoare la viitor?
Atunci când se mulţumeşte să se îngrijească de lucrurile viitorului în măsura în care ele depind de cele care trebuie să ne preocupe în momentul de faţă, lăsând pentru timpurile care vor veni după aceea ceea ce va trebui să ne preocupe atunci (q. 55, a. 7).

16. Despre preceptele privitoare la prudenţă

Are virtutea prudenţei vreun precept care să-i corespundă printre preceptele Decalogului?
Nu, virtutea prudenţei nu are vreun precept care să-i corespundă printre preceptele Decalogului; pentru că preceptele Decalogului, formulând ceea ce aparţine raţiunii naturale, trebuiau să privească scopurile vieţii omeneşti, care sunt proprii celorlalte virtuţi, iar nu ceea ce este orânduit către scop, unde se exercită propriu-zis virtutea prudenţei. Însă toate preceptele Decalogului se raportează la prudenţă, în măsura în care ea însăşi trebuie să conducă toate actele virtuţilor (q. 56, a. 1).

Preceptele care privesc direct virtutea prudenţei sunt, aşadar, precepte complementare şi venite mai târziu?
Da, şi ele se găsesc fie în celelalte texte ale cărţilor inspirate, chiar în

Vechiul Testament, fie, încă și mai desăvârșit, în Noul Testament (q. 56, a. 1).

Nu există, chiar și în Vechiul Testament, precepte deosebit de stăruitoare pentru a interzice anumite vicii opuse virtuții prudenței?
Da; sunt preceptele privitoare la viclenie, dol și fraudă (q. 56, a. 2).

De ce au fost interzise în mod special aceste vicii?
Pentru că ele își au mai ales aplicarea exterioară în lucrurile dreptății, care este virtutea vizată direct de toate preceptele Decalogului (q. 56, a. 2).

17. Dreptatea: natura ei; dreptul: dreptul natural; dreptul pozitiv; dreptul privat; dreptul public; dreptul național; dreptul internațional; dreptul civil; dreptul ecleziastic. Dreptatea legală; dreptatea particulară — Viciul opus

Virtutea dreptății, pe care tocmai ați numit-o, este, după virtutea prudenței și în armonie cu ea, așa cum trebuie de altfel să fie și toate celelalte virtuți morale, cea mai importantă dintre celelalte virtuți?
Da, după virtutea prudenței, care ocupă un loc aparte în ordinea

virtuților morale, dintre care niciuna nu poate exista fără ea, cea mai importantă dintre toate celelalte virtuți este virtutea dreptății (q. 57-121).

Ce înțelegeți prin virtutea dreptății?
Înțeleg acea virtute care are drept obiect dreptul sau ceea ce este drept (q. 57, a. 1).

Ce voiți să spuneți când afirmați că dreptatea are drept obiect dreptul sau ceea ce este drept?
Vreau să spun că ea are drept obiect să facă să domnească între diferiții oameni armonia raporturilor întemeiate pe respectarea ființei și a bunurilor care aparțin în mod legitim fiecăruia (q. 57, a. 1).

Și cum se știe că ființa sau bunurile fiecăruia dintre oameni îi aparțin ori trebuie să-i aparțină în mod legitim?
Aceasta se știe prin ceea ce dictează rațiunea naturală a fiecărui om și prin ceea ce a putut determina, de comun acord, rațiunea diferiților oameni sau rațiunea acelora care au autoritatea de a reglementa raporturile oamenilor între ei (q. 57, a. 2-4).

Cum se numește dreptul sau ceea ce este drept, întemeiat pe ceea ce dictează rațiunea naturală a fiecărui om?
Se numește drept natural (q. 57, a. 2).

Și cum se numește dreptul sau ceea ce este drept, constituit prin ceea ce a putut determina, de comun acord, rațiunea diferiților oameni sau rațiunea acelora care au autoritatea de a reglementa

raporturile oamenilor între ei?
Se numește drept pozitiv, care se împarte în drept privat și drept public, acesta din urmă putând fi, la rândul său, național sau internațional, după cum este vorba despre convențiile private, despre legile țării sau despre legile convenite ori statornicite între diferite națiuni (q. 57, a. 2).

Nu se vorbește și despre drept civil și drept ecleziastic?
Da, iar aceste drepturi se deosebesc după cum este vorba despre raporturile oamenilor între ei, determinate de autoritatea civilă sau de autoritatea ecleziastică.

Dreptul asupra căruia poartă virtutea dreptății privește numai raporturile particularilor între ei în societate sau privește și raporturile particularilor cu întregul?
El privește amândouă aceste specii de raporturi (q. 58, a. 5-7).

Cu ce nume se numește virtutea dreptății care privește cel de-al doilea drept?
Se numește dreptate legală (q. 58, a. 5).

Și cu ce nume se numește virtutea dreptății care privește primul drept?
Se numește dreptate particulară (q. 58, a. 7).

Ați voi să-mi spuneți acum, printr-o definiție precisă, ce este virtutea dreptății?
Virtutea dreptății este acea desăvârșire a voinței omului care îl

îndeamnă să voiască și să realizeze în toate, în chip spontan și fără a se abate vreodată, binele societății din care face parte pe acest pământ și, de asemenea, tot ceea ce i se poate cuveni de drept oricăreia dintre ființele omenești care se află în raport cu el (q. 58, a. 1).

Cum se numește viciul opus acestei virtuți?
Se numește nedreptate: nedreptate care uneori se opune dreptății legale, disprețuind binele comun pe care dreptatea legală îl urmărește, iar alteori dreptății particulare, aducând atingere egalității pe care dreptatea particulară are drept obiect să o mențină între diferiții oameni (q. 59).

În ce constă propriu-zis acest din urmă păcat al nedreptății?
El constă în aceea că, știind și voind, se aduce atingere dreptului altuia; adică se uzurpă ceea ce voința sa rațională trebuie în mod firesc să voiască, lucrând împotriva acestei voințe (q. 59, a. 3).

18. Actul dreptății particulare: judecata

Are virtutea dreptății un act care îi aparține cu titlu special, mai ales ca dreptate particulară?
Da; este actul judecății, care constă tocmai în a determina cu exactitate, potrivit echității, ceea ce se cuvine fiecăruia, fie din oficiu și în însuși actul de a face dreptate părților aflate în litigiu, așa cum îi revine judecătorului, fie chiar în orice timp și pentru toți, prin

aprecierea, chiar și lăuntrică, a ființei sau a bunurilor fiecăruia, potrivit dreptului și din iubire pentru dreptul însuși (q. 60).

Judecata, act al virtuții dreptății, trebuie să interpreteze mai curând în bine lucrurile îndoielnice?
Da, atunci când este vorba despre aproapele și despre actele sale, dreptatea cere ca niciodată să nu ne pronunțăm, fie lăuntric, fie în exterior, sub forma unei sentințe ferme și hotărâte, în sensul răului, dacă mai rămâne vreo îndoială în această privință (q. 60, a. 4).

Nu putem totuși, atunci când există îndoială asupra unor lucruri care ne-ar putea vătăma pe noi sau pe alții, să fim neîncrezători și să ne punem la adăpost?
Da, dreptatea legală, prudența și caritatea cer ca, atunci când este vorba despre un rău care trebuie prevenit pentru noi sau pentru alții, să știm să ne păzim sau să-i păzim, presupunând uneori răul ca posibil din partea anumitor oameni, chiar pe baza unor simple presupuneri și fără a avea în această privință o certitudine absolută (q. 60, a. 4, ad 3).

Nu există totuși, chiar și atunci, anumite rezerve care trebuie făcute?
Da, chiar și în cazul în care poate fi necesar să se ia asemenea măsuri, luând pentru sine sau pentru alții precauțiile cuvenite, trebuie să ne ferim cu grijă să concepem sau să exprimăm cu privire la persoane o judecată formală care le-ar fi defavorabilă (*ibid.*).

Ați putea să-mi dați un exemplu?
Dacă, de pildă, văd un om cu înfățișare suspectă, nu am dreptul să-l

socotesc hoț, cu atât mai puțin să-l prezint ca atare; însă, dacă dă târcoale casei mele sau casei prietenilor mei, am dreptul și chiar, într-o anumită măsură, datoria de a veghea ca, la mine sau la ei, totul să fie păzit în chip desăvârșit și pus la adăpost.

19. Dreptatea particulară: speciile ei: dreptatea distributivă; dreptatea comutativă

Virtutea dreptății, considerată sub rațiunea de dreptate particulară, cuprinde mai multe specii?
Da, ea cuprinde două specii, și anume: dreptatea distributivă și dreptatea comutativă (q. 61, a. 1).

Ce înțelegeți prin dreptatea distributivă?
Înțeleg acea specie de dreptate particulară care se îngrijește de binele echității în raporturile oamenilor între ei, considerați de la întreg către părți, în societatea pe care o alcătuiesc (q. 61, a. 1).

Și prin dreptatea comutativă, ce înțelegeți?
Înțeleg acea specie de dreptate particulară care se îngrijește de binele echității în raporturile oamenilor între ei, considerați de la parte la parte, în aceeași societate (q. 61, a. 1).

Și dacă oamenii ar fi considerați ca părți orânduite către întreg în societate, care ar fi dreptatea care s-ar îngriji de binele

echității în raporturile oamenilor cu acest întreg?
Ar fi marea virtute a dreptății legale (q. 61, a. 1, ad 4).

20. Actul dreptății comutative: restituirea

Are dreptatea comutativă un act care îi aparține în chip propriu?
Da, acesta este restituirea (q. 62, a. 1).

Ce înțelegeți prin restituire?
Înțeleg acel act prin care este restabilită sau reconstituită egalitatea exterioară dintre un om și altul, atunci când această egalitate fusese ruptă prin faptul că unul dintre cei doi nu avea ceea ce îi aparținea (q. 61, a. 1).

Restituirea nu implică, așadar, întotdeauna repararea unei nedreptăți?
Nu; căci ea este și actul omului drept, care înapoiază îndată, cu o fidelitate scrupuloasă, ceea ce aparține altuia, atunci când trebuie înapoiat.

Ați putea să-mi dați, în câteva cuvinte, regulile esențiale ale restituirii?
Da, iată-le, așa cum le impune echitatea naturală. Prin restituire, ceea ce lipsește sau ar lipsi cuiva pe nedrept îi este dat sau redat. Ceea ce trebuie astfel restituit este lucrul însuși sau echivalentul său exact, nimic mai mult, nimic mai puțin, după cum cineva îl avea deja, fie în

mod actual, fie în mod virtual, înaintea actului care a modificat posesia acelui lucru; trebuind, de altfel, să se țină seama de toate consecințele care au putut urma acelui act și care continuă să modifice, în prejudiciul posesorului legitim, integritatea a ceea ce acesta ar fi avut dacă acel act nu ar fi fost săvârșit. Lucrul trebuie restituit lui însuși, nu altuia, afară numai dacă, prin persoana acestuia din urmă, i se restituie celui dintâi. Iar cel care trebuie să restituie este oricine deține lucrul sau oricine se află a fi fost cauza responsabilă a actului care a rupt egalitatea dreptății. Nicio întârziere nu trebuie pusă în calea actului restituirii, în afară de singurul caz al imposibilității (q. 62, a. 2-8).

21. Viciile opuse dreptății distributive: părtinirea persoanelor; — dreptății comutative: omuciderea; pedeapsa cu moartea; mutilarea; lovirea; încarcerarea

Printre viciile opuse virtuții dreptății există vreunul care se opune dreptății distributive?
Da, acesta este părtinirea persoanelor (q. 63).

Ce înțelegeți prin părtinirea persoanelor?
Înțeleg faptul de a da sau de a refuza ceva cuiva, atunci când este vorba despre vreun bine, sau de a impune ceva cuiva, atunci când este

vorba despre ceva dureros sau împovărător, în societate, considerând nu ceea ce îl poate face vrednic sau susceptibil de un asemenea tratament, ci numai faptul că este cutare individ sau cutare persoană (q. 63, a. 1).

Ați putea să-mi spuneți care sunt viciile opuse virtuții dreptății, considerată sub rațiunea de dreptate comutativă?
Aceste vicii sunt numeroase și se împart în două grupe (q. 64-78).

Care sunt cele din prima grupă?
Sunt acelea care îl ating pe aproapele fără ca voința sa să aibă vreo parte în aceasta (q. 64-76).

Care este primul dintre aceste păcate?
Este omuciderea, care îl atinge pe aproapele, prin faptă, în principalul dintre bunurile sale, luându-i viața (q. 64).

Este omuciderea un păcat mare?
Omuciderea este cel mai mare dintre păcatele împotriva aproapelui.

Nu este niciodată îngăduit să se atenteze la viața aproapelui?
Nu este niciodată îngăduit să se atenteze la viața aproapelui.

Este viața omului un bine care nu poate fi niciodată luat de la el?
Viața omului este un bine care nu poate fi niciodată luat de la el, afară numai dacă, prin vreo crimă, a meritat să fie lipsit de ea (q. 64, a. 2, 6).

Și cine are dreptul de a lua viața omului care, prin crima sa, a meritat să fie lipsit de ea?

Numai autoritatea publică, în societate, are dreptul de a lua viața omului care, prin crima sa, a meritat să fie lipsit de ea (q. 64, a. 2).

De unde îi vine acest drept autorității publice?
Îi vine din datoria pe care o are de a veghea asupra binelui comun în societate (q. 64, a. 2).

Poate binele comun al societății dintre oameni să ceară ca un om să fie dat morții?
Da, binele comun al societății dintre oameni poate cere ca un om să fie dat morții: fie pentru că poate să nu existe niciun alt mijloc pe deplin eficace de a opri crimele în sânul unei societăți; fie pentru că conștiința publică poate cere această dreaptă satisfacție pentru anumite crime deosebit de odioase și vrednice de execrat (q. 64, a. 2).

Numai pentru motiv de crimă poate un om să fie dat morții de autoritatea publică în societate?
Da, numai pentru motiv de crimă poate un om să fie dat morții de autoritatea publică într-o societate (q. 64, a. 6).

Binele sau interesul public nu ar putea uneori să justifice sau să legitimeze moartea chiar și a unui nevinovat?
Nu, niciodată binele sau interesul public nu poate justifica sau legitima moartea unui nevinovat, pentru că binele suprem în societatea oamenilor este întotdeauna binele virtuții (q. 64, a. 6).

Iar un particular care se apără pe sine sau își apără bunurile nu are dreptul să dea moarte celui care îl atacă pe el sau bunurile

sale?
Nu, niciodată un particular nu are dreptul să dea moarte altuia care îl atacă pe el sau bunurile sale, afară numai dacă este vorba despre propria sa viață sau despre viața celor ai săi și nu există absolut niciun alt mijloc de a o apăra decât acela care atrage moartea agresorului; și chiar atunci trebuie ca cel care se apără să nu aibă nicidecum intenția de a da moarte celuilalt, ci numai de a-și apăra propria viață sau viața celor ai săi (q. 64, a. 7).

Care sunt celelalte păcate împotriva aproapelui în persoana sa?
Sunt: mutilarea, care îl atinge în integritatea sa; lovirea, care îi tulbură repausul sau bunăstarea normală; încarcerarea, care îl lipsește de libera folosință a propriei persoane (q. 65, a. 1-3).

Când sunt aceste acte păcate?
Ori de câte ori sunt săvârșite de cei care nu au autoritate asupra celui care le suferă sau care, având autoritate asupra lui, nu păstrează măsura cuvenită în folosirea ei (*ibid.*).

22. Despre dreptul de proprietate: îndatoririle pe care le implică — Încălcarea acestui drept: furtul și răpirea

După păcatele care îl atacă pe aproapele în persoana sa, care este cel mai mare dintre celelalte păcate săvârșite împotriva lui prin

faptă?
Este păcatul care îi atacă bunurile sau ceea ce posedă (q. 66).

Are omul dreptul de a poseda ceva ca bun propriu?
Da, omul poate avea dreptul de a poseda ceva ca bun propriu și de a-l administra după cum înțelege, fără ca ceilalți să aibă dreptul să se amestece împotriva voinței sale (q. 66, a. 2).

De unde îi vine omului acest drept?
Îi vine din însăși natura sa. Căci, fiind o ființă rațională și făcută să trăiască în societate, binele său propriu, ca ființă liberă, binele familiei sale și binele întregii societăți cer ca acest drept de proprietate să existe între oameni (q. 66, a. 1, 2).

Cum arătați că aceste diferite bunuri cer ca dreptul de proprietate să existe între oameni?
Aceasta se arată prin faptul că proprietatea bunurilor posedate de el este pentru om o condiție a libertății, că ea este, pentru familie, mijlocul prin excelență de a se constitui în chip desăvârșit și de a dăinui de-a lungul veacurilor în sânul unei societăți și că, în societatea însăși, această proprietate face ca lucrurile să fie administrate cu mai multă grijă, într-un chip mai ordonat, cu mai puține ciocniri sau litigii (q. 66, a. 2).

Nu există totuși îndatoriri legate de dreptul de proprietate?
Da, există îndatoriri foarte mari legate de dreptul de proprietate.

Ați putea să-mi spuneți care sunt aceste îndatoriri legate de dreptul de proprietate între oameni?

Da, și iată-le în câteva cuvinte. Există, mai întâi, datoria de a face roditoare și prospere bunurile pe care le posedăm. Apoi, în măsura în care aceste bunuri vor prospera în mâinile celor care le posedă, după ce aceștia au luat din ele ceea ce le este necesar personal pentru ei și pentru casa lor, nu le mai este îngăduit să le considere ca bun exclusiv al lor, excluzând de la participarea la ele societatea oamenilor în mijlocul cărora trăiesc. Ei au o datorie de dreptate socială de a împărți, cât mai bine cu putință, prisosul bunurilor lor sau de a înlesni în jurul lor munca altora, pentru ca nevoile particularilor să fie ușurate, iar binele public să fie sporit. Rațiunea binelui public va îndreptăți Statul să preleveze el însuși din bunurile particularilor tot ceea ce va socoti necesar sau folositor binelui societății. În acest caz, particularii sunt obligați să se conformeze legilor date de Stat: pentru ei, aceasta este o obligație de strictă dreptate. Rațiunea binelui particularilor sau a nevoilor lor nu obligă cu aceeași rigoare în ceea ce privește determinarea sa. Nu există aici o lege care să oblige sub forma unei legi pozitive omenești, atrăgând posibilitatea constrângerii pe cale judiciară. Însă legea naturală își păstrează întreaga rigoare. Înseamnă a merge direct împotriva ei, în ceea ce are ea mai imprescriptibil, și anume obligația de a voi binele semenilor noștri, să ne dezinteresăm de nevoile acestora atunci când noi înșine avem prisos. Această obligație, deja riguroasă numai în virtutea legii naturale, dobândește un caracter cu totul sacru în virtutea legii pozitive dumnezeiești, mai ales a legii evanghelice. Dumnezeu Însuși a intervenit în mod personal pentru a întări și a face mai stăruitoare, prin sancțiunile cu

care o înconjoară, prescripția deja săpată de El în adâncul inimii oamenilor (q. 66, a. 2-7; q. 32, a. 5, 6).

Dacă acestea sunt îndatoririle celor care posedă față de ceilalți oameni, care sunt îndatoririle acestora din urmă față de cei dintâi?
Îndatoririle celorlalți oameni față de cei care posedă sunt de a le respecta bunurile și de a nu se atinge niciodată de ele împotriva voinței lor (q. 66, a. 5, 8).

Cum se numește actul care constă în a ne atinge de bunurile celor care posedă împotriva voinței lor?
Se numește furt sau răpire (q. 66, a. 3, 4).

Ce înțelegeți prin furt?
Înțeleg faptul de a-și însuși pe ascuns ceea ce este bunul altuia (q. 66, a. 3).

Și prin răpire, ce înțelegeți?
Înțeleg acel act care, în loc să se săvârșească fără știrea celui care este deposedat, precum furtul, îl înfruntă dimpotrivă în mod direct și îi ia pe față, prin violență, bunul care îi aparține (q. 66, a. 4).

Dintre aceste două acte, care este mai grav?
Răpirea este un lucru mai grav decât furtul; însă furtul, ca și răpirea, constituie întotdeauna, în sine, un păcat de moarte, afară numai dacă lucrul luat este de o valoare neînsemnată (q. 66, a. 9).

Trebuie oamenii să se ferească în cel mai înalt grad de tot ceea ce ar avea, chiar și de departe, aparența furtului?
Da, este un lucru de cea mai mare însemnătate pentru binele societății ca oamenii să se ferească în cel mai înalt grad de tot ceea ce ar avea, chiar și de departe, aparența furtului între ei.

23. Păcate împotriva dreptății prin cuvinte: în actul judecății: din partea judecătorului; — din partea acuzării; — din partea acuzatului; — din partea martorului; — din partea avocatului

Pe lângă păcatele care se săvârșesc împotriva dreptății față de aproapele prin fapte, există și altele care se săvârșesc împotriva lui prin cuvinte?
Da, și ele se împart în două grupe: acelea care se săvârșesc în actul solemn al judecății sau în justiție și acelea care se săvârșesc în viața obișnuită (q. 67-76).

Care este primul dintre păcatele care se săvârșesc în actul solemn al judecății?
Este păcatul judecătorului care nu judecă potrivit dreptății (q. 67).

Și ce se cere din partea judecătorului pentru ca el să judece potrivit dreptății?
Se cere ca el să se considere ca un fel de dreptate vie, care are drept

funcție, în societate, să redea, în numele societății însăși pe care o reprezintă, dreptul vătămat oricui recurge la autoritatea sa (q. 67, a. 1).

Ce rezultă de aici pentru judecător în împlinirea funcției sale?
Rezultă că un judecător nu poate judeca decât pe cei care țin de jurisdicția sa și că, în formularea sentinței sale, nu se poate întemeia decât pe datele procesului, așa cum părțile le expun și le stabilesc juridic înaintea lui, neputând, de altfel, să intervină decât dacă una dintre părți se plânge și cere dreptate; însă atunci trebuie să facă întotdeauna dreptate în întregime, fără falsă milă față de vinovat, oricare ar fi pedeapsa pe care trebuie să o pronunțe împotriva lui în numele dreptului statornicit de Dumnezeu sau de oameni (q. 67, a. 2-4).

Care este al doilea păcat care se săvârșește împotriva dreptății în actul solemn al judecății sau în legătură cu acesta?
Este păcatul celor care nu-și împlinesc datoria de a acuza sau care acuză pe nedrept (q. 68).

Ce înțelegeți prin datoria de a acuza?
Înțeleg datoria care îi revine oricărui om care trăiește într-o societate și care, aflându-se în fața unui rău ce atinge societatea însăși, este obligat să-l denunțe judecătorului pe autorul acestui rău, pentru ca să se facă dreptate; el nu este eliberat de această obligație decât dacă se află în imposibilitatea de a stabili juridic adevărul faptului (q. 68, a. 1).

Când este acuzația nedreaptă?
Acuzația este nedreaptă atunci când pura răutate face să fie imputate

cuiva crime false; sau, de asemenea, dacă, odată începută, acuzația nu este urmărită așa cum cere dreptatea: fie că se încheie în mod fraudulos o înțelegere cu partea adversă, fie că se renunță, fără motiv, la acuzație (q. 68, a. 3).

Care este al treilea păcat care se săvârșește împotriva dreptății în actul judecății?
Este păcatul acuzatului care nu se conformează regulilor dreptului (q. 69).

Care sunt aceste reguli ale dreptului cărora trebuie să li se conformeze acuzatul, sub pedeapsa păcatului împotriva dreptății?
El trebuie să spună adevărul judecătorului atunci când acesta îl interoghează în virtutea autorității sale și nu se poate apăra niciodată folosind procedee frauduloase (q. 69, a. 1, 2).

Poate un acuzat, dacă este condamnat, să respingă judecata făcând apel?
Un acuzat, neputându-se apăra în mod fraudulos, nu are dreptul să facă apel împotriva unei judecăți drepte numai pentru a-i întârzia executarea. El poate face apel numai dacă este victima unei nedreptăți vădite. Și chiar atunci va trebui să se folosească de dreptul său în limitele care au putut fi statornicite de lege (q. 69, a. 3).

Are un condamnat la moarte dreptul să se împotrivească sentinței care îl condamnă?
Omul condamnat pe nedrept la moarte se poate împotrivi, chiar prin violență, cu singura rezervă de a evita scandalul. Însă, dacă a fost

condamnat pe drept, este obligat să-și sufere supliciul fără nicio împotrivire; ar putea totuși să fugă, dacă ar avea mijlocul, căci nimeni nu este obligat să coopereze la propriul său supliciu (q. 69, a. 4).

Care este al patrulea păcat care se săvârșește împotriva dreptății în actul judecății?
Este păcatul martorului care nu-și împlinește datoria (q. 70).

Cum poate un martor să nu-și împlinească datoria în actul judecății?
Un martor poate să nu-și împlinească datoria în actul judecății fie abținându-se să mărturisească atunci când este chemat de autoritatea superiorului căruia este obligat să-i dea ascultare în lucrurile care țin de dreptate sau atunci când mărturia sa poate împiedica un prejudiciu pentru cineva, fie, și mai grav, depunând mărturie mincinoasă (q. 70, a. 1, 4).

Mărturia mincinoasă dată în justiție este întotdeauna un păcat de moarte?
Mărturia mincinoasă dată în justiție este întotdeauna un păcat de moarte, dacă nu întotdeauna din pricina minciunii, care poate fi uneori venială, cel puțin întotdeauna din pricina sperjurului și, de asemenea, din pricina nedreptății, dacă este împotriva unei cauze drepte (q. 120, a. 4).

Care este ultimul păcat care se săvârșește împotriva dreptății în actul judecății?
Este păcatul avocatului care refuză să acorde apărarea sa unei cauze

drepte care nu poate fi apărată decât de el, sau care apără o cauză nedreaptă, îndeosebi în ordinea cauzelor civile, sau care cere pentru apărarea sa o remunerație nedreaptă (q. 71, a. 1, 3, 4).

24. Păcate prin cuvinte, în viața obișnuită: injuria; detracțiunea (clevetirea și calomnia); semănarea vrajbei; batjocura; blestemul

Ați putea să-mi spuneți care sunt păcatele de nedreptate care se săvârșesc împotriva aproapelui prin cuvinte, în viața obișnuită?
Sunt: injuria; detracțiunea; semănarea vrajbei; batjocura; și blestemul (q. 72-76).

Ce înțelegeți prin injurie?
Injuria, sau insulta, sau ultrajul, sau chiar reproșul, dojana și mustrarea — luând aceste trei din urmă lucruri în sensul unei intervenții necuvenite sau nedrept de vătămătoare — desemnează o intervenție ofensatoare prin care este rănit, în onoarea sa și în respectul care i se datorează, subiectul vizat, prin gesturile făcute sau prin cuvintele rostite (q. 72, a. 1).

Este acesta un păcat de moarte?
Da, atunci când se fac asemenea gesturi sau se rostesc asemenea cuvinte, de natură să aducă o atingere gravă onoarei celui care este obiectul lor, cu intenția formală de a atenta într-adevăr la această

onoare. Greșeala nu ar fi decât ușoară dacă, în fapt, onoarea subiectului nu ar fi grav vătămată sau dacă cel care acționează nu ar avea intenția de a atenta grav la ea (q. 72, a. 2).

Există pentru orice om o datorie strictă, în ordinea dreptății, de a-i trata pe ceilalți oameni, oricine ar fi ei, cu reverența sau respectul care li se cuvin?
Da, aceasta este pentru orice om o datorie strictă în ordinea dreptății și de o însemnătate extremă pentru armonia raporturilor sociale pe care oamenii trebuie să le aibă între ei (q. 72, a. 1-3).

Pe ce se întemeiază această datorie și care este însemnătatea ei?
Pe faptul că onoarea este unul dintre bunurile la care oamenii țin cel mai mult. Chiar și cel mai mic dintre ei, potrivit condiției sale, voiește și trebuie să fie tratat cu respect. A-i lipsi de considerație, prin gesturi sau cuvinte, înseamnă a-i răni în ceea ce au mai scump (*ibid.*).

Trebuie, așadar, să evităm cu cea mai mare grijă să spunem sau să facem, în prezența cuiva, ceva de natură să-l întristeze, să-l umilească sau să-i fie dureros în vreun fel?
Da, trebuie să evităm aceasta cu cea mai mare grijă (*ibid.*).

Nu poate fi niciodată îngăduit să se procedeze altfel?
Aceasta nu poate fi îngăduit decât dacă este vorba despre un superior față de un inferior, numai în scopul de a-l îndrepta pe acest inferior, atunci când într-adevăr o merită, și cu condiția de a nu o face niciodată sub impulsul pasiunii sau într-un chip exagerat ori lipsit de discernământ (q. 72, a. 2, ad 2).

Și față de cei care ei înșiși ne lipsesc de respect, ce trebuie făcut?
Față de cei care s-ar face ei înșiși vinovați de păcatul injuriei împotriva noastră sau împotriva acelora a căror onoare ne poate fi încredințată, fie direct, fie indirect, caritatea sau chiar dreptatea ne poate cere să nu le lăsăm îndrăzneala nepedepsită. Însă, în acest caz, trebuie păstrate în reprimare toate formele cerute de ordinea dreptului și trebuie vegheat cu grijă ca noi înșine să nu săvârșim nicio nedreptate (q. 72, a. 3).

Ce trebuie înțeles prin detracțiune?
Detracțiunea, luată în sensul său formal sau precis, implică intenția de a aduce atingere, prin cuvintele sale, reputației aproapelui sau de a-i lua, în parte sau în întregime, stima de care se bucură în mintea celorlalți, atunci când nu există niciun motiv drept pentru aceasta (q. 73, a. 1).

Este acesta un păcat foarte mare?
Da, fiindcă înseamnă a-i lua pe nedrept aproapelui un bun mai prețios decât bunul bogățiilor care îi este luat prin furt (q. 73, a. 2, 3).

În câte feluri se săvârșește acest păcat al detracțiunii?
Se săvârșește direct în patru feluri: fie imputând aproapelui lucruri false, fie exagerând ceea ce poate fi defectuos în el, fie făcând cunoscute lucruri care erau neștiute și îi sunt defavorabile, fie atribuindu-i intenții îndoielnice sau chiar rele, care denaturează ceea ce face el mai bun (q. 73, a. 1, ad 3).

Nu se poate vătăma aproapele și într-un alt mod prin păcatul detracțiunii?

Da, într-un mod indirect, negând binele său, tăcându-l cu răutate sau micșorându-l (q. 73, a. 1, ad 3).

Ce înțelegeți prin păcatul semănării vrajbei?
Înțeleg păcatul care constă în a ataca binele prietenilor, propunându-și în mod direct, prin cuvinte perfide și întunecate, să semene neînțelegerea între cei pe care îi unesc, într-o încredere reciprocă, legăturile prieteniei (q. 74, a. 1).

Este acest păcat foarte grav?
Dintre toate păcatele de cuvânt împotriva aproapelui, acesta este cel mai odios, cel mai grav și cel mai vrednic de osândire înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor (q. 74, a. 2).

Ce trebuie înțeles prin batjocură?
Batjocura sau luarea în râs injurioasă este un păcat de cuvânt împotriva dreptății, care constă în a-l ridiculiza pe aproapele, punându-i înainte lucruri rele sau defectuoase care îl fac să-și piardă încrederea pe care o avea în sine însuși în raporturile sale cu ceilalți (q. 75, a. 1).

Este acesta un păcat foarte grav?
Da, cu siguranță; căci implică dispreț față de persoane, ceea ce este unul dintre lucrurile cele mai detestabile și mai vrednice de osândire (q. 75, a. 2).

Ironia față de ceilalți este întotdeauna batjocură, cu gravitatea despre care tocmai s-a vorbit?

Ironia poate fi un lucru ușor, dacă este vorba despre mici defecte sau mici lipsuri, de care se râde în glumă, fără ca această ironie să implice vreun dispreț față de persoane. Poate chiar să nu existe niciun păcat atunci când lucrul se face ca o recreație nevinovată și nu există niciun risc de a-l întrista pe cel care este obiectul ei. Totuși, acesta este un mod de recreație foarte delicat și de care nu trebuie să se facă uz decât cu o prudență extremă (q. 75, a. 1, ad 1).

Poate ironia să fie uneori un act de virtute?
Da, dacă este folosită cum se cuvine și în scop de îndreptare, din partea unui superior față de un inferior sau chiar, între egali, ca îndreptare frățească plină de caritate.

Ce cere, într-un asemenea caz, folosirea ironiei?
Ea cere întotdeauna un foarte mare discernământ. Căci, dacă poate fi bine ca aceia care sunt înclinați să aibă prea multă încredere în ei înșiși să fie readuși la un sentiment mai drept al propriei lor valori, trebuie să ne ferim cu grijă să nimicim această încredere în ceea ce poate avea ea legitim; altminteri ne-am expune să paralizăm orice avânt și orice spontaneitate, atrofiind sau chiar înjosind, prin neîncrederea exagerată în sine pe care i-o inspirăm, persoana asupra căreia se exercită ironia și care devine astfel victima ei.

În ce raport se află cele patru vicii ale injuriei, detracțiunii, semănării vrajbei și batjocurii cu viciul numit blestem?
Toate aceste vicii au în comun faptul că atacă prin cuvinte binele aproapelui; însă, în timp ce celelalte o fac sub forma unui rău afirmat

sau a unui bine negat, blestemul o face sub forma răului dorit (q. 76, a. 1, 4).

Este aceasta un lucru esențialmente rău?
Da, este un lucru esențialmente rău ori de câte ori se dorește cuiva răul pentru rău; iar, prin sine, un asemenea act este întotdeauna o greșeală gravă (q. 76, a. 3).

25. Păcate prin care aproapele este înșelat și se abuzează de el: frauda; camăta

Care este ultimul gen de păcate care se săvârșesc împotriva dreptății comutative?
Sunt păcatele prin care aproapele este adus în mod necuvenit să consimtă la lucruri care îi sunt păgubitoare (q. 77, *prolog*).

Cum se numesc aceste păcate?
Ele se numesc frauda și camăta (q. 77, 78).

Ce înțelegeți prin fraudă?
Înțeleg acel act de nedreptate care se săvârșește în contractele de vânzare sau cumpărare și care, înșelându-l pe aproapele, îl determină să voiască ceea ce este spre paguba sa (q. 78).

În câte feluri se poate săvârși acest păcat al fraudei?
Acest păcat se poate săvârși: în privința prețului, după cum un lucru

este cumpărat cu mai puțin decât valorează sau este vândut cu mai mult decât valorează; în privința lucrului vândut, după cum acesta nu este ceea ce pare, fie că vânzătorul știe aceasta, fie că o ignoră; în privința vânzătorului, care ascunde un defect pe care îl cunoaște; în privința scopului, care este câștigul urmărit (q. 77, a. 1-4).

Nu se poate niciodată, în cunoștință de cauză, cumpăra un lucru cu mai puțin decât valorează sau vinde cu mai mult decât valorează?
Nu; căci prețul lucrului care se vinde sau se cumpără trebuie întotdeauna, în contractele de vânzare sau cumpărare, să corespundă valorii juste a lucrului însuși: a cere mai mult sau a da mai puțin, știind aceasta, este prin sine un lucru esențialmente nedrept și obligă la restituire (q. 77, a. 1).

Este împotriva dreptății să se vândă un lucru drept ceea ce nu este sau să se cumpere un lucru care este altul decât se crede?
Da, a vinde sau a cumpăra un lucru care este altul decât ceea ce pare, fie că este vorba despre specia, cantitatea sau calitatea lui, este contrar dreptății; și este păcat dacă se face în cunoștință de cauză, existând obligația de restituire. Mai mult, această obligație de restituire există chiar și atunci când nu a existat păcat, de îndată ce se descoperă adevărata stare a lucrului cumpărat sau vândut (q. 77, a. 2).

Este vânzătorul întotdeauna obligat să facă cunoscute defectele lucrului pe care îl vinde, în măsura în care le cunoaște?
Da, vânzătorul este întotdeauna obligat să facă cunoscute defectele lucrului pe care îl vinde atunci când aceste defecte, cunoscute de el,

sunt ascunse și pot fi pentru cumpărător o cauză de primejdie sau de pagubă (q. 77, a. 3).

Este îngăduit să ne ocupăm cu vânzarea și cumpărarea numai în vederea câștigului care trebuie realizat, sub forma negoțului?
Negoțul pentru negoț are ceva rușinos sau contrar onestității virtuții, pentru că, prin ceea ce este el în sine, favorizează iubirea de câștig, care nu cunoaște margini, ci tinde să dobândească fără sfârșit (q. 77, a. 4).

Ce va trebui, așadar, pentru ca negoțul să devină un lucru îngăduit și onest?
Trebuie ca profitul sau câștigul să nu fie căutat pentru el însuși, ci în vederea unui scop onest. Astfel se întâmplă atunci când câștigul moderat, căutat în negoț, este orânduit spre întreținerea propriei case sau spre ajutorarea celor lipsiți; ori când cineva se îndeletnicește cu negoțul în vederea folosului public, pentru ca lucrurile necesare vieții să nu lipsească în patria sa sau între oameni, și caută câștigul nu ca pe un scop, ci ca preț al muncii sale (q. 77, a. 4).

Ce înțelegeți prin păcatul cametei?
Înțeleg acel act de nedreptate care constă în a abuza de nevoia în care se află un om și în a-i împrumuta bani sau orice lucru evaluabil în bani, dar care nu are altă întrebuințare decât consumarea lui, orânduită nevoilor momentului, obligându-l să restituie acei bani sau acel lucru la o dată fixă, cu un adaos, cu titlu de *camătă* sau de preț al întrebuințării (q. 78, a. 1, 2, 3).

Este camăta acelaşi lucru cu împrumutul cu dobândă?
Nu; căci, dacă orice camătă este un împrumut cu dobândă, nu orice împrumut cu dobândă este camătă.

Prin ce se deosebeşte împrumutul cu dobândă de camătă?
Împrumutul cu dobândă se deosebeşte de camătă prin aceea că, în cazul lui, banii sunt consideraţi ca putând fi productivi, în virtutea împrejurărilor sociale şi economice în care trăiesc astăzi oamenii.

Ce este necesar pentru ca împrumutul cu dobândă să rămână îngăduit şi să nu riște a se transforma în camătă?
Sunt necesare două lucruri: 1°) ca rata dobânzii să nu depăşească rata legală sau rata stabilită printr-un uz rezonabil; 2°) ca bogaţii care au bunuri din prisosinţă să ştie să nu se arate exigenţi faţă de oamenii săraci care împrumută, nu pentru a face negoţ cu bani, ci numai pentru consum şi pentru a face faţă necesităţilor vieţii lor.

26. Despre elementele virtuţii dreptăţii: a face binele şi a evita răul — viciile opuse: omisiunea; transgresiunea

Când este vorba despre virtutea dreptăţii, pe lângă diferitele ei specii, putem considera şi anumite elemente care o constituie, aşa cum s-a spus despre prudenţă?

Da; iar aceste elemente nu sunt altele decât ceea ce se numește: a face binele și a evita răul (q. 79, a. 1).

De ce sunt aceste două elemente proprii virtuții dreptății?
Pentru că, în celelalte virtuți morale, precum tăria sau cumpătarea, nu este nevoie să fie deosebite, a nu face răul identificându-se în ele cu a face binele; în timp ce, în virtutea dreptății, a face binele constă în a face, prin actele noastre, ca egalitatea să domnească între noi și aproapele, iar a nu face răul constă în a nu face nimic care ar putea merge împotriva acestei egalități care trebuie să domnească între noi și aproapele (q. 79, a. 1).

Cum se numește păcatul împotriva primului mod?
Se numește omisiune (q. 79, a. 3).

Și cum se numește păcatul împotriva celui de-al doilea mod?
Se numește transgresiune (q. 79, a. 2).

Dintre aceste două păcate, care este mai grav?
În sine, mai grav este păcatul transgresiunii, deși o anumită omisiune poate fi mai gravă decât o anumită transgresiune. Astfel, de pildă, este mai grav să insulți pe cineva decât să nu-i arăți respectul care i se datorează; însă, dacă este vorba despre un superior foarte înalt, va fi mai grav să nu-i dai respectul cuvenit, neaducându-i mărturia exterioară pe care respectul o cere, mai ales în public, decât un ușor semn de dispreț sau un cuvânt ușor jignitor la adresa unei persoane de condiție foarte umilă în societate (q. 79, a. 4).

27. Virtuțile anexe dreptății: religia; pietatea; observanța; recunoștința; grija răzbunării; adevărul; prietenia; liberalitatea; echitatea naturală

Are virtutea dreptății, în dependență de ea, și virtuți care se raportează la ea și care sunt pentru ea ca niște părți anexe?
Da, virtutea dreptății are asemenea părți (q. 80, a. 1).

Dar cum sau prin ce se deosebesc aceste alte virtuți de dreptatea propriu-zisă?
Ele se deosebesc de ea prin aceea că dreptatea propriu-zisă are drept obiect să dea altuia, în deplină egalitate, ceea ce îi este datorat în mod riguros, în timp ce aceste alte virtuți, deși se raportează la altul asemenea dreptății, prin aceasta asemănându-se cu ea, au totuși un act care ajunge: fie la a da un lucru care nu este datorat altuia decât într-un sens larg și nu în strictă rigoare, astfel încât să poată fi cerut în numele dreptului stabilit prin lege, înaintea tribunalelor; fie la a da numai într-un mod în mod necesar imperfect și mai prejos de egalitatea absolută ceea ce este datorat în mod riguros (q. 80, a. 1).

Câte virtuți se leagă de dreptate și care sunt ele?
Sunt nouă: religia, pietatea, observanța, recunoștința, grija răzbunării, adevărul, prietenia, liberalitatea și echitatea naturală (q. 80, a. 1).

Ați putea justifica ordinea acestor virtuți?

Da, și iat-o în câteva cuvinte. — Primele opt se raportează la dreptatea particulară; a noua, la dreptatea generală sau legală. — Iar dintre primele opt sunt trei: religia, pietatea și observanța, care rămân mai prejos de dreptatea în sens strict, nu din lipsă de rigoare în rațiunea datoriei, ci din imposibilitatea de a atinge rațiunea egalității în achitarea acestei datorii: religia, în raport cu Dumnezeu; pietatea, în raport cu părinții și patria; observanța, în raport cu oamenii virtuoși sau cu cei înălțați în demnitate. — Celelalte cinci sunt deficitare din partea datoriei, căci nu au drept obiect ceva datorat legal și care să poată fi cerut în justiție înaintea tribunalelor omenești ca fiind determinat prin lege, ci numai ceea ce este datorat moral și a cărui determinare sau achitare este lăsată mișcării virtuoase a fiecăruia: lucru care este totuși cerut pentru onestitatea vieții omenești sau pentru buna armonie a raporturilor oamenilor între ei, fie în mod necesar, precum obiectul adevărului, al recunoștinței și al grijii răzbunării, fie cu titlu de desăvârșire și de mai bine, precum obiectul prieteniei și al liberalității (q. 80, a. 1).

28. Religia: natura ei

Ce este virtutea religiei?

Virtutea religiei — numită astfel pentru că ea constituie legătura prin excelență care trebuie să-l lege pe om de Dumnezeu, ca de Acela care este izvorul oricărui bine — este o desăvârșire a voinței, care o face să

recunoască, așa cum se cuvine, dependența omului față de Dumnezeu, primul principiu și scopul ultim al tuturor lucrurilor, suveran desăvârșit în Sine Însuși și de Care depinde orice altă desăvârșire (q. 81, a. 1-5).

Care vor fi actele care aparțin acestei virtuți?
Toate actele care, prin ele însele, tind să mărturisească dependența omului față de Dumnezeu intră în obiectul propriu al virtuții religiei. Dar ea poate, de asemenea, să orânduiască spre același scop actele tuturor celorlalte virtuți; iar în acest caz face din întreaga viață a omului un act de cult adus lui Dumnezeu (q. 81, a. 7, 8).

Cum se va numi atunci?
Se va numi sfințenie. Căci omul sfânt este tocmai acela a cărui întreagă viață este transformată într-un act de religie (q. 81, a. 8).

Este această virtute a religiei deosebit de înaltă?
Virtutea religiei este, după virtuțile teologale, cea mai înaltă dintre toate virtuțile (q. 81, a. 6).

De unde vine această înălțime a virtuții religiei?
Îi vine din faptul că, dintre toate virtuțile morale, al căror obiect propriu este să-l desăvârșească pe om în toate ordinele activității sale conștiente în vederea dobândirii lui Dumnezeu, așa cum credința, speranța și caritatea ne fac să-L atingem, nicio altă virtute nu are un obiect atât de apropiat de acest scop. Într-adevăr, în timp ce celelalte virtuți îl orânduiesc pe om fie în sine însuși, fie în raport cu celelalte făpturi, religia îl orânduiește în raport cu Dumnezeu: ea face ca omul

să fie față de Dumnezeu ceea ce trebuie să fie, recunoscând, așa cum trebuie, suverana Sa maiestate, slujindu-L și cinstindu-L prin actele sale așa cum cere să fie slujit și cinstit Acela a Cărui excelență întrece în chip infinit toate lucrurile și în toate ordinele (q. 81, a. 6).

29. Religia: actele sale interioare: devoțiunea; rugăciunea: natura; necesitatea; formula; Tatăl nostru sau Rugăciunea Domnească; eficacitatea

Care este primul dintre actele religiei?
Primul dintre actele religiei este actul interior care se numește devoțiune (q. 82, a. 1, 2).

Ce înțelegeți prin devoțiune?
Înțeleg prin devoțiune o anumită mișcare a voinței prin care ea se dă pe sine însăși și dă tot ceea ce depinde de ea în om în slujba lui Dumnezeu, îndreptându-se către aceasta întotdeauna și în toate cu o sfântă râvnă (q. 82, a. 1, 2).

Care este, după devoțiune, primul act al omului astfel consacrat slujirii lui Dumnezeu?
Este actul rugăciunii.

Ce este actul rugăciunii?
Actul rugăciunii, înțeles în sensul său cel mai înalt și în măsura în care

se adresează lui Dumnezeu, este un act al raţiunii practice prin care, sub forma unei cereri stăruitoare, voim să-L determinăm pe Dumnezeu să facă ceea ce dorim (q. 83, a. 1).

Dar este aceasta un lucru raţional şi posibil?
Da, desigur; şi chiar nu există nimic pe acest pământ care să fie mai raţional sau mai în armonie cu natura noastră (q. 83, a. 2).

Cum arătaţi că este astfel?
Prin următoarele consideraţii: fiind fiinţe raţionale şi conştiente, avem nevoie, în cel mai înalt grad, să devenim conştienţi de ceea ce este Dumnezeu şi de ceea ce suntem noi. Or, noi nu suntem decât mizerie, iar El este izvorul oricărui bine. Cu cât, aşadar, vom avea o conştiinţă mai vie a mizeriei noastre, până în amănuntul nevoilor ei, şi a faptului că numai de la Dumnezeu ne vin, ca din primul lor izvor, bunurile capabile să-i aducă remediu, cu atât vom fi mai mult ceea ce trebuie să fim, adică ceea ce cere natura noastră. Iar actul rugăciunii este tocmai aceasta. El este cu atât mai desăvârşit cu cât ne face să devenim mai conştienţi de mizeria noastră şi de bunătatea lui Dumnezeu care îi aduce remediu. Tocmai de aceea Dumnezeu, în milostivirea Sa, a voit ca noi să ne rugăm, hotărând ca anumite lucruri să nu ne fie acordate decât la cererea pe care I-o vom face (q. 83, a. 2).

Aşadar, în cel mai înalt grad, voinţa lui Dumnezeu este aceea pe care o împlinim atunci când voim să-L determinăm prin rugăciunea noastră să facă ceea ce voim noi?
Da, tocmai voinţa lui Dumnezeu o împlinim în cel mai înalt grad atunci când ne străduim să-L determinăm, prin rugăciunea noastră, să

împlinească ceea ce dorim, ori de câte ori ceea ce dorim este pentru adevăratul nostru bine.

Ne ascultă Dumnezeu întotdeauna atunci?
Da, Dumnezeu ne ascultă întotdeauna când Îi cerem, sub însăși acțiunea Sfântului Său Duh, ceea ce este pentru adevăratul nostru bine (q. 83, a. 15).

Există o formulă de rugăciune care ne asigură că cerem întotdeauna adevăratul nostru bine?
Da, este formula rugăciunii prin excelență, care se numește *Tatăl nostru* sau Rugăciunea Domnească (q. 83, a. 9).

Ce înțelegeți prin aceste cuvinte: Rugăciunea Domnească?
Înțeleg rugăciunea pe care ne-a învățat-o Domnul nostru Isus Cristos în Evanghelie.

Puteți să-mi spuneți această rugăciune?
Da, și iat-o: *Tatăl nostru, Care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău; vie împărăția Ta; facă-se voia Ta, precum în cer, așa și pe pământ; pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi; și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri; și nu ne lăsa să cădem în ispită; ci ne mântuiește de cel rău. Amin.*

Cuprinde această rugăciune, ea singură, toate rugăciunile sau toate cererile pe care putem și trebuie să le facem lui Dumnezeu?
Da, această rugăciune cuprinde, ea singură, toate rugăciunile sau toate cererile pe care putem și trebuie să le facem lui Dumnezeu; și tot ceea

ce Îi vom cere lui Dumnezeu se va reduce întotdeauna, dacă cerem ceea ce trebuie, la una dintre aceste cereri ale *Tatălui nostru* (q. 83, a. 9).

Mai există încă o altă excelență a acestei rugăciuni, care să-i aparțină în chip cu totul propriu?
Da; iar această excelență constă în aceea că ea pune pe buzele noastre, în însăși ordinea în care trebuie să fie în inima noastră, toate dorințele care trebuie să fie ale noastre (q. 83, a. 9).

Ați putea să-mi arătați această ordine a cererilor Rugăciunii Domnești?
Iat-o în câteva cuvinte. Dintre toate dorințele noastre, cea dintâi trebuie să fie ca Dumnezeu să fie preamărit, deoarece slava lui Dumnezeu este scopul tuturor lucrurilor; dar, îndată și pentru a coopera noi înșine în chipul cel mai desăvârșit la această slavă, trebuie să dorim să fim primiți într-o zi să o împărtășim veșnic în cer. Acesta este sensul primelor două cereri din *Tatăl nostru*, când spunem: *Sfințească-se numele Tău; vie împărăția Ta*. — Această preamărire a lui Dumnezeu în Sine Însuși și a noastră în El va fi într-o zi termenul final al vieții noastre. Pe acest pământ și în timpul vieții prezente trebuie să lucrăm pentru a merita să fim primiți la ea. Pentru aceasta nu avem decât un singur lucru de făcut: să împlinim în toate, cât mai desăvârșit cu putință, voința lui Dumnezeu. Aceasta cerem când spunem: *Facă-se voia Ta, precum în cer, așa și pe pământ*. — Dar, pentru a împlini această voință în chip desăvârșit, avem nevoie de ajutorul lui Dumnezeu care să sprijine slăbiciunea noastră, fie în ordinea

necesităților vremelnice, fie în ordinea necesităților spirituale. Cerem acest ajutor atunci când spunem: *Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi*. — Și aceasta ar fi de ajuns dacă nu ar trebui să ne eliberăm de răul care poate fi o piedică fie pentru dobândirea împărăției lui Dumnezeu, fie pentru împlinirea voinței lui Dumnezeu, fie pentru suficiența lucrurilor de care avem nevoie în viața prezentă. Împotriva acestui întreit rău Îi spunem lui Dumnezeu: *Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri; și nu ne lăsa să cădem în ispită; ci ne mântuiește de cel rău* (q. 83, a. 9).

De ce spunem la începutul acestei rugăciuni: *Tatăl nostru, Care ești în ceruri?*

Pentru a ne insufla o încredere fără margini, deoarece Acela Căruia ne adresăm este Tată și domnește în ceruri, având toate lucrurile în puterea Sa (q. 83, a. 9, ad 5).

Trebuie să recităm adesea această rugăciune a *Tatălui nostru?*

Trebuie să trăim neîncetat în spiritul ei și, de asemenea, să o rostim din când în când, chiar cât mai des, după cum ne îngăduie condițiile vieții noastre (q. 83, a. 14).

Este cel puțin cuviincios, în orice stare ne-am afla, să nu lăsăm să treacă nicio zi fără a spune această rugăciune?

Da, acesta este cel puțin lucrul cuviincios de făcut, în orice stare ne-am afla: să nu lăsăm să treacă nicio zi fără a spune această rugăciune.

Numai lui Dumnezeu trebuie să-I adresăm rugăciunile noastre?
Da, numai lui Dumnezeu trebuie să-I adresăm rugăciunile noastre, ca Aceluia de la Care aşteptăm toate bunurile noastre; însă ne putem adresa anumitor făpturi pentru a le ruga să mijlocească pentru noi înaintea lui Dumnezeu (q. 83, a. 4).

Care sunt aceste făpturi cărora ne putem adresa pentru a le ruga să mijlocească pentru noi înaintea lui Dumnezeu?
Sunt îngerii sau sfinţii care se află în cer şi cei drepţi care trăiesc pe pământ (q. 83, a. 11).

Este bine să ne recomandăm astfel sufletelor sfinte şi să le cerem rugăciunile?
Da, este un lucru minunat să ne recomandăm evlavioasei mijlociri a sufletelor sfinte şi să le cerem rugăciunile înaintea lui Dumnezeu.

Dintre toate făpturile, există vreuna căreia trebuie, cu un titlu cu totul special, să-i cerem astfel mijlocirea în rugăciunile noastre?
Da, este glorioasa Fecioară Maria, Maica Fiului lui Dumnezeu întrupat, Domnul nostru Isus Cristos.

Cu ce nume a fost numită Preasfânta Fecioară Maria în virtutea acestei misiuni speciale pe care o are de a mijloci pentru noi?
A fost numită atotputernicia mijlocirii.

Şi ce s-a voit a se înţelege prin aceste cuvinte?
S-a voit a se înţelege prin ele că toţi cei pentru care ea mijloceşte înaintea lui Dumnezeu sunt ascultaţi de El în rugăciunile lor.

Există o formulă de rugăciune deosebit de înaltă pentru a cere astfel mijlocirea Preasfintei Fecioare Maria înaintea lui Dumnezeu?
Da, este rugăciunea *Ave Maria* (*Bucură-te, Marie*).

Ați putea să-mi spuneți această rugăciune?
Da; și iat-o: *Bucură-te, Marie, cea plină de har, Domnul este cu tine; binecuvântată ești tu între femei și binecuvântat este rodul trupului tău, Isus. Sfântă Marie, Maica lui Dumnezeu, roagă-te pentru noi, sărmanii păcătoși, acum și în ceasul morții noastre. Amin.*

Când este bine să recităm această rugăciune?
Este bine să o recităm cât mai des cu putință și, în chip cu totul special, după *Tatăl nostru*, atunci când acesta este recitat în particular.

Există un mod deosebit de înalt de a uni aceste două rugăciuni pentru a le asigura eficacitatea?
Da, este Rozariul.

Ce înțelegeți prin Rozariu?
Înțeleg un mod de rugăciune care constă în a aminti cele cincisprezece mistere principale ale răscumpărării noastre și a recita, în prezența amintirii fiecăruia dintre ele, o dată *Tatăl nostru*, urmat de *Bucură-te, Marie*, repetată de zece ori, după care se adaugă: *Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, precum era la început și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.*

30. Actele exterioare: adorația; sacrificiul; darurile; obolul pentru cult; votul; jurământul; invocarea sfântului nume al lui Dumnezeu

După actele interioare ale devoțiunii și rugăciunii, care sunt celelalte acte ale virtuții religiei?
Sunt toate actele exterioare care, prin ele însele, sunt orânduite spre cinstirea lui Dumnezeu (q. 84-91).

Care sunt aceste acte?
Sunt, mai întâi, gesturile sau mișcările trupului, precum înclinările capului, genuflexiunile, prosternările sau toate celelalte acte cuprinse sub numele general de adorație (q. 84).

În ce constă excelența acestor acte?
Ea constă în aceea că fac ca însuși trupul să contribuie la cinstirea lui Dumnezeu și că pot, în cel mai înalt grad, atunci când sunt săvârșite așa cum trebuie, să constituie un ajutor pentru împlinirea mai bună a actelor interioare (q. 84, a. 2).

Numai trupul nostru trebuie să-l facem să slujească astfel cinstirii lui Dumnezeu în virtutea religiei?
Mai sunt și lucrurile exterioare pe care le putem oferi lui Dumnezeu ca omagiu, sub forma sacrificiului sau a unei contribuții evlavioase (q. 85-87).

Există, în legea nouă, o singură formă de sacrificiu în sensul strict al cuvântului și în măsura în care implică jertfirea unei victime?
Da, este Sfânta Jertfă a Liturghiei, în care este jertfit, sub speciile sacramentale ale pâinii și vinului, Acela care, de la jertfa sângeroasă a Crucii, este unica Victimă oferită lui Dumnezeu și primită de El (q. 80, a. 4).

Este un act de religie plăcut lui Dumnezeu să contribuim, potrivit mijloacelor noastre, la asigurarea sau înfrumusețarea cultului exterior, dăruind pentru acest cult sau pentru întreținerea slujitorilor lui?
Da, toate acestea sunt acte de religie, iar Dumnezeu le are în chip cu totul deosebit plăcute (q. 86-87).

Numai dăruind astfel lui Dumnezeu pentru cultul Său sau slujitorilor Săi se săvârșește un act de religie?
Se poate săvârși un act de religie și făgăduindu-I lui Dumnezeu ceva de natură să-I fie plăcut (q. 88).

Cum se numește această făgăduință?
Se numește vot (q. 88, a. 1; a. 2).

Când se face un vot, există obligația de a-l împlini?
Da, atunci când se face un vot, există obligația de a-l împlini, afară numai de imposibilitate sau dispensă (q. 88, a. 3; a. 10).

Există un ultim gen de acte ale religiei?
Da; sunt actele prin care, în vederea cinstirii lui Dumnezeu, ne folosim de ceva care se raportează la Dumnezeu Însuși (q. 89).

Ce poate fi, așadar, ceva care se raportează astfel la Dumnezeu și de care ne putem folosi pentru a-L cinsti și a-I aduce omagiu?
Sunt lucrurile sfinte și sfântul nume al lui Dumnezeu.

Ce înțelegeți prin lucrurile sfinte?
Înțeleg tot ceea ce a primit de la Dumnezeu, prin mijlocirea Bisericii Sale, o consacrare sau o binecuvântare particulară: precum persoanele consacrate lui Dumnezeu; sacramentele; și sacramentalele, cum sunt apa sfințită sau obiectele de pietate; precum și locurile de cult (q. 89, *prolog*).

Cum ne putem folosi de sfântul nume al lui Dumnezeu sub forma unui omagiu adus lui Dumnezeu?
Ne putem folosi de sfântul nume al lui Dumnezeu, sub forma unui omagiu adus lui Dumnezeu, chemându-L ca martor pentru ceea ce afirmăm sau invocându-L spre laudă (q. 89-91).

Cu ce nume se desemnează faptul de a-L chema pe Dumnezeu ca martor pentru ceea ce afirmăm sau făgăduim?
Aceasta se numește jurământ (q. 89, a. 1).

Este jurământul un lucru bun în sine și vrednic de recomandat?
Jurământul nu este un lucru bun decât în virtutea unei mari necesități și nu trebuie folosit decât cu cea mai mare rezervă (q. 89, a. 2).

Și adjurația, ce este?
Adjurația este un act care constă în a apela la sfântul nume al lui Dumnezeu sau la vreun lucru sfânt pentru a determina pe cineva să facă sau să nu facă ceea ce voim (q. 90, a. 1).

Este acesta un act îngăduit?
Da, atunci când este făcut cu respect și după cum o cere condiția ființelor pe care le adjurăm (*ibid.*).

Este bine să invocăm sau să rostim adesea sfântul nume al lui Dumnezeu?
Da, cu condiția să o facem cu cel mai mare respect și spre laudă (q. 91, a. 1).

31. Viciile opuse religiei: superstiția; divinația; ireligia: ispitirea lui Dumnezeu; sperjurul; sacrilegiul

Care sunt viciile opuse virtuții religiei?
Există două feluri de vicii opuse virtuții religiei: unele prin exces, numite superstiție; și altele prin defect, numite ireligie (q. 92, *prolog*).

Ce înțelegeți prin superstiție?
Înțeleg acel ansamblu de vicii care constă în a-I aduce lui Dumnezeu

un cult care nu-I poate fi plăcut sau în a da altora decât lui Dumnezeu cultul care Îi aparține numai Lui (q. 92; 93; 94).

Există o formă deosebit de frecventă a acestei din urmă specii de vicii?
Da, este dorința nemăsurată de a cunoaște viitorul sau lucrurile ascunse, care face ca omul să se dedice multiplelor practici ale divinației sau ale observanțelor deșarte (q. 95; 96).

Și ireligia, ce cuprinde?
Ireligia cuprinde două lucruri: faptul de a nu trata cu respectul cuvenit lucrurile care privesc slujirea sau cultul lui Dumnezeu; sau faptul de a se abține cu totul de la orice act de religie.

Este acest din urmă viciu deosebit de grav?
Acest din urmă viciu este de o gravitate extremă, pentru că implică disprețul sau uitarea disprețuitoare a Aceluia Căruia Îi datorăm cel mai mult și pe Care orice om are datoria cea mai strictă de a-L cinsti și sluji.

Sub ce formă specială se prezintă astăzi acest din urmă viciu?
Se prezintă sub forma laicismului.

Ce înțelegeți prin laicism?
Înțeleg acel sistem de viață care constă în a-L pune cu totul deoparte pe Dumnezeu: fie într-un mod pozitiv, alungându-L pe Dumnezeu de pretutindeni și persecutându-L pe El sau tot ceea ce Îi aparține,

oriunde ar fi găsit; fie într-un mod negativ, neținând deloc seama de El în organizarea vieții omenești, individuale, familiale sau sociale.

De unde provine acest mare viciu al laicismului, în dubla sa formă pozitivă și negativă?
Forma pozitivă provine din ură sau din fanatism sectar; forma negativă, dintr-un fel de stupiditate intelectuală și morală în ordinea metafizică și supranaturală.

Trebuie să ne împotrivim din toate puterile laicismului?
Nu există datorie mai mare decât aceea de a ne împotrivi din toate puterile laicismului și de a-l combate prin toate mijloacele care ne stau în putere.

Care sunt celelalte vicii ale ireligiei?
Sunt: ispitirea lui Dumnezeu și sperjurul, care sunt împotriva lui Dumnezeu Însuși sau a sfântului Său nume; sacrilegiul și simonia, care sunt împotriva lucrurilor sfinte (q. 97; 99).

Ce înțelegeți prin ispitirea lui Dumnezeu?
Înțeleg acel păcat împotriva virtuții religiei care constă în a-I lipsi de respect lui Dumnezeu, făcând apel la intervenția Sa ca pentru a ne asigura de puterea Sa; sau în împrejurări care nu-I îngăduie să intervină fără a merge împotriva a ceea ce Își datorează Lui Însuși (q. 97, a. 1).

Înseamnă a-L ispiti pe Dumnezeu să contăm pe un ajutor special din partea Sa atunci când noi înșine nu facem ceea ce ne este cu

putință să facem?
Da, a proceda astfel înseamnă a-L ispiti pe Dumnezeu și trebuie să evităm aceasta cu cea mai mare grijă (q. 97, a. 1; a. 2).

Ce înțelegeți prin sperjur?
Înțeleg acel păcat împotriva virtuții religiei care constă în a-L chema pe Dumnezeu ca martor pentru un lucru fals sau în a nu împlini ceea ce a fost făgăduit chemându-L astfel ca martor (q. 98, a. 1).

Este un păcat înrudit cu sperjurul faptul de a apela la Dumnezeu, invocând sfântul Său nume la orice prilej și în chip nechibzuit?
Da, fără a fi propriu-zis sperjur, este o lipsă de respect față de sfântul nume al lui Dumnezeu, înrudită cu acesta și pe care nu o putem evita cu prea multă grijă.

Ce înțelegeți prin sacrilegiu?
Înțeleg violarea persoanelor, a lucrurilor sau a locurilor învestite cu o consacrare sau o sfințire specială care le destinează cultului sau slujirii lui Dumnezeu (q. 99, a. 1).

Este sacrilegiul un păcat mare?
Da, sacrilegiul este un păcat mare; căci a te atinge de lucrurile lui Dumnezeu înseamnă, într-un anumit fel, a te atinge de Dumnezeu Însuși, iar Dumnezeu rezervă acestui păcat, chiar pe acest pământ, cele mai mari pedepse (q. 99, a. 2-4).

Ce înțelegeți prin simonie?
Înțeleg acel păcat special de ireligie care constă, imitând în aceasta

nelegiuirea lui Simon Magul, în a aduce injurie lucrurilor sfinte, tratându-le ca pe niște josnice lucruri materiale de care oamenii dispun ca stăpâni și pe care le vând sau le cumpără pentru bani (q. 100, a. 1).

Este simonia un păcat mare?
Da, simonia este un păcat mare, pe care Biserica îl pedepsește cu pedepse foarte severe (q. 100, a. 6).

32. Pietatea față de părinți și față de patrie

După virtutea religiei, care dintre virtuțile anexe dreptății este cea mai mare?
Este virtutea pietății (q. 101).

Ce înțelegeți prin virtutea pietății?
Înțeleg acea virtute care are drept obiect să dea părinților și patriei onoarea și cultul care li se datorează pentru marele binefăcător dar al ființei pe care ni l-au dat, împreună cu toate bunurile care îl urmează, îl păstrează și îl desăvârșesc (q. 101, a. 1-3).

Sunt aceste datorii ale virtuții pietății față de părinți și față de patrie deosebit de sfinte?
Da, după datoriile față de Dumnezeu, nu există altele care să fie mai sfinte sau mai sacre (q. 101, a. 1).

Care sunt datoriile virtuții pietății față de părinți?
Sunt: întotdeauna, respectul și deferența; ascultarea, atunci când trăim sub autoritatea lor; ajutorul, în caz de nevoie (q. 101, a. 2).

Și care sunt datoriile virtuții pietății față de patrie?
Sunt: respectul și reverența față de cei care o personifică sau o reprezintă; ascultarea de legi; și dăruirea de sine până la sacrificarea propriei vieți în caz de război drept împotriva dușmanilor ei.

33. Observanța față de superiori

Mai există o altă virtute în care ascultarea poate fi cerută, în afară de virtuțile religiei și pietății?
Da, este virtutea observanței (q. 102).

Ce înțelegeți prin virtutea observanței?
Înțeleg o virtute care are drept obiect să reglementeze raporturile inferiorilor cu superiorii, mai prejos de superioritatea sau stăpânirea proprie lui Dumnezeu ori părinților și autorităților care personifică sau reprezintă patria (q. 102; 103).

Este virtutea observanței aceea care păstrează raporturile elevilor cu învățătorii, ale ucenicilor cu patronii sau ale tuturor celorlalți inferiori cu superiorii lor?
Da, virtutea observanței este aceea care păstrează raporturile elevilor

cu învățătorii, ale ucenicilor cu patronii sau ale tuturor celorlalți inferiori cu superiorii lor (q. 103, a. 3).

Implică virtutea observanței întotdeauna virtutea ascultării?
Nu; virtutea ascultării nu este cerută de virtutea observanței decât atunci când este vorba despre superiori care au autoritate asupra inferiorilor lor.

Există alte ordine de superioritate în afară de acelea care implică autoritate asupra inferiorilor?
Da, precum sunt, de pildă, superioritatea talentului, a geniului, a bogățiilor, a vârstei, a virtuții și altele asemenea (q. 103, a. 2).

În toate aceste ordine este loc pentru practicarea virtuții observanței?
Da, virtutea observanței face ca omul să dea oricărei superiorități, oricare ar fi ea, onorurile care i se cuvin; cu aceasta totuși că dă aceste onoruri mai întâi superiorilor în autoritate, cărora le dă în același timp cultul sau serviciul care li se datorează (*ibid.*).

Este aceasta un lucru important pentru binele societății?
Da, este un lucru foarte important pentru binele societății; pentru că orice societate implică multiplicitate și, într-un anumit fel, subordonare; iar orice subordonat trebuie să practice virtutea observanței, sub pedeapsa de a tulbura frumusețea și armonia care alcătuiesc farmecul vieții oamenilor între ei.

Orice om poate fi chemat să practice virtutea observanței?
Da, pentru că nu există niciun om, oricât de superior ar fi într-o anumită ordine, care să nu fie, într-o altă ordine, inferior altuia (q. 103, a. 2, ad 3).

34. Recunoștința

Care este cea dintâi dintre celelalte virtuți anexe dreptății care au drept obiect nu o datorie strictă imposibil de achitat pe deplin, ci o anumită datorie morală, orânduită totuși în mod necesar către binele societății?
Este virtutea recunoștinței sau a gratitudinii (q. 106).

Care este rolul acestei virtuți?
Rolul acestei virtuți este de a ne face să recunoaștem cum se cuvine și să răsplătim toate binefacerile de ordin particular pe care le-am putut primi de la cineva (q. 106, a. 1).

Este aceasta o mare virtute?
Da; căci viciul contrar, care este nerecunoștința, este un lucru extrem de odios și condamnat de toți oamenii (q. 106).

Trebuie să ne străduim, în virtutea gratitudinii sau recunoștinței, să dăm înapoi mai mult decât am primit?
Da, trebuie să ne străduim să dăm înapoi mai mult decât am primit, pentru a imita noi înșine actul binefăcătorului nostru (q. 106, a. 6).

35. Răzbunarea sau grija pedepsirii răului

Și împotriva răufăcătorilor sau a tuturor celor care vatămă în sfera de supraveghere care ne aparține, trebuie făcut ceva din punctul de vedere al virtuții?
Da, o virtute specială, care este grija răzbunării, trebuie să ne îndemne să facem ca acest rău să nu rămână nepedepsit atunci când binele a cărui pază ne este încredințată cere ca acel rău să fie într-adevăr pedepsit (q. 108).

36. Adevărul — viciile opuse: minciuna; simularea; ipocrizia

Care este cealaltă virtute, din aceeași ordine, care mai este cerută, nu tocmai în considerarea celorlalți, ci în considerarea celui care acționează însuși, pentru binele societății dintre oameni?
Este virtutea adevărului (q. 109).

Ce înțelegeți prin virtutea adevărului?
Înțeleg acea virtute care ne îndeamnă să ne arătăm în toate lucrurile, prin cuvintele și prin actele noastre, așa cum suntem (q. 109, a. 1-4).

Care sunt viciile opuse acestei virtuți?
Sunt minciuna și simularea sau ipocrizia (q. 110-113).

Ce înțelegeți prin minciună?
Înțeleg faptul de a vorbi sau de a acționa astfel încât, știind, să exprimăm sau să semnificăm ceea ce nu este (q. 110, a. 1).

Este acesta un lucru rău?
Este un lucru esențialmente rău și care nu poate niciodată, pentru niciun scop și sub niciun pretext, să devină bun (q. 110, a. 3).

Dar suntem întotdeauna obligați să spunem sau să exprimăm și să semnificăm prin cuvintele ori actele noastre tot ceea ce este?
Nu, nu suntem întotdeauna obligați să spunem sau să semnificăm tot ceea ce este; însă nu trebuie niciodată, știind, să spunem sau să semnificăm ceea ce nu este (q. 110, a. 3).

Câte specii de minciună există?
Există trei specii de minciună: minciuna glumeață, minciuna oficioasă și minciuna vătămătoare (q. 110, a. 2).

Prin ce se deosebesc aceste trei feluri de minciună?
Aceste trei feluri de minciună se deosebesc prin aceea că minciuna glumeață are drept scop să-l distreze pe aproapele; minciuna oficioasă, să-i fie de folos; iar minciuna vătămătoare, să-i facă rău (q. 110, a. 2).

Este această din urmă minciună cea mai rea dintre toate?
Da, dintre toate felurile de minciună, minciuna vătămătoare este cea

mai rea; și, în timp ce celelalte două pot fi numai păcate veniale, aceasta este întotdeauna, prin sine, un păcat de moarte, neputând fi venială decât în virtutea micimii prejudiciului urmărit (q. 110, a. 4).

Ce înțelegeți prin simulare și ipocrizie?
Simularea constă în a ne arăta în exteriorul vieții ceea ce nu suntem în interior; iar ipocrizia este o simulare prin care cineva urmărește să treacă drept om drept sau sfânt, fără a fi astfel în interior (q. 111, a. 1; 2).

Este cineva obligat, pentru a nu cădea în aceste vicii, să manifeste în exterior ceea ce poate avea în sine rău sau mai puțin bun?
Nicidecum; dimpotrivă, este o datorie să nu lăsăm să se vadă în afară nimic din acestea, fie pentru a nu ne vătăma pe noi înșine în opinia celorlalți, fie pentru a nu-i edifica rău sau a-i scandaliza. Ceea ce cere virtutea adevărului este să nu urmărim a semnifica, prin exteriorul vieții noastre, ceva, fie în bine, fie în rău, care nu ar corespunde realității a ceea ce suntem (q. 111, a. 3; 4).

Suntem obligați, prin virtutea adevărului, să ne abținem de la orice semn, prin cuvânt sau faptă, care s-ar preta unei interpretări false, sau să prevenim această interpretare falsă?
Nu; nu am fi obligați la aceasta decât dacă interpretarea falsă ar fi de natură să pricinuiască un rău pe care ar fi de datoria noastră să-l împiedicăm (q. 111, a. 1).

Se poate păcătui, prin păcatele minciunii sau ale simulării și ipocriziei, în mai multe feluri care constituie păcate specifice distincte?
Da; se poate păcătui mergând dincolo de ceea ce este, iar acesta este păcatul lăudăroșeniei; sau rămânând mai prejos de ceea ce este, dând de înțeles că nu avem ceea ce avem, atunci când este vorba despre bine; iar acesta este păcatul micșorării necuvenite de sine (q. 112; 113).

37. Prietenia — viciile opuse: disprețul; lingușirea

Mai există o altă datorie morală care se impune, în societatea oamenilor, pentru binele desăvârșit al acestei societăți, deși nu se impune cu aceeași rigoare ca datoria recunoștinței, a grijii răzbunării sau a adevărului?
Da, este datoria prieteniei (q. 114, a. 2).

Ce înțelegeți prin prietenie?
Înțeleg o virtute care face ca omul, în raporturile sale cu ceilalți, să se străduiască, în tot ceea ce ține de exteriorul său, fie că este vorba despre cuvintele sau despre actele sale, să se poarte cu ei așa cum se cuvine, pentru a da vieții lor comune cea mai desăvârșită plăcere (q. 114, a. 1).

Este aceasta o virtute de mare preț în raporturile pe care oamenii le au între ei?

Da; este virtutea socială prin excelență și ar putea fi numită ca floarea sau parfumul cel mai ales atât al virtuții dreptății, cât și al virtuții carității.

În ce fel se poate păcătui împotriva acestei virtuți?
Se poate păcătui împotriva acestei virtuți în două feluri: fie prin defect, preocupându-ne puțin sau deloc de ceea ce poate plăcea sau displăcea celorlalți; fie prin exces, căzând în viciul lingușirii sau neștiind să arătăm în exterior, atunci când trebuie, dezaprobarea pe care o pot merita actele sau cuvintele celor cu care trăim (q. 115; 116).

38. Liberalitatea — viciile opuse: avariția; risipa

Care este, în sfârșit, ultima virtute legată de dreptatea particulară și destinată să achite ultimul aspect al datoriei morale care poate fi legată de raporturile oamenilor între ei?
Este virtutea liberalității (q. 117, a. 5).

Ce înțelegeți prin această virtute?
Înțeleg o dispoziție a sufletului care face ca omul să nu fie atașat de lucrurile exterioare ce pot sluji folosului vieții oamenilor între ei decât într-o măsură atât de desăvârșit orânduită, încât să fie întotdeauna gata să dea aceste lucruri, și îndeosebi banii care le reprezintă, spre mai binele vieții sociale existente între oameni (q. 117, a. 1-4).

Este această virtute foarte mare?
Considerată în obiectul său imediat, care este binele bogăților, ea este cea mai mică; dar, prin consecință, se înnobilează prin demnitatea tuturor celorlalte virtuți, căci poate concura la binele fiecăreia dintre ele (q. 117, a. 6).

Care sunt viciile opuse acestei virtuți?
Sunt avariția și risipa (q. 118; 119).

Ce înțelegeți prin avariție?
Înțeleg un păcat special constituit de iubirea nemăsurată a bogățiilor (q. 118, a. 1; 2).

Este acest păcat foarte grav?
Dacă îl considerăm sub aspectul binelui omenesc pe care îl deformează, este cel mai mic dintre păcate, căci nu denaturează decât iubirea omului pentru bunurile exterioare care sunt bogățiile; însă, dacă luăm în considerare disproporția dintre suflet și bogățiile de care acest viciu îl face să se atașeze în mod necuvenit, el este cel mai rușinos și mai vrednic de dispreț dintre toate viciile; căci face ca sufletul să se supună lucrului care este cel mai prejos de el (q. 118, a. 4; a. 5).

Este acest viciu deosebit de primejdios?
Da; acest viciu este deosebit de primejdios, căci iubirea bogățiilor nu are în sine nicio limită; iar pentru a le aduna se poate ajunge la săvârșirea tuturor crimelor, împotriva lui Dumnezeu, împotriva aproapelui și împotriva propriei persoane (q. 118, a. 5).

Este avariția un păcat capital?
Da, avariția este un păcat capital, pentru că poartă în sine sau în obiectul său una dintre condițiile legate de fericirea pe care orice ființă o dorește, și anume: abundența bunurilor cărora toate li se supun (q. 118, a. 7).

Care sunt fiicele avariției?
Sunt: împietrirea inimii, care nu mai are milostivire; neliniștea; violențele; înșelăciunea; sperjurul; frauda; trădarea; căci iubirea dezordonată a bogățiilor poate depăși măsura: în ceea ce privește păstrarea lor; sau în ceea ce privește dobândirea lor; fie sub aspectul dorinței de a le avea; fie sub aspectul faptului de a le lua: prin violență; sau folosind viclenia: în vorbirea obișnuită sau în vorbirea însoțită de jurământ; sau prin faptă: față de lucruri; față de persoane (q. 118, a. 8).

Risipa, care este celălalt viciu opus liberalității, se opune de asemenea avariției?
Da; pentru că, în timp ce avariția depășește măsura în iubirea sau preocuparea pentru bogății și nu este destul de înclinată să le folosească dându-le, risipa, dimpotrivă, nu se preocupă îndeajuns de grija bogățiilor și este prea înclinată să le dea (q. 119, a. 1; a. 2).

Dintre aceste două vicii, care este mai grav?
Avariția; pentru că ea se opune mai mult binelui virtuții liberalității, căreia îi este propriu mai curând să dea decât să rețină (q. 119, a. 3).

Ați putea, sub forma unei recapitulări, să-mi spuneți cum se orânduiesc și se gradează virtuțile anexe dreptății particulare, în

raport cu cei care sunt obiectul lor?
Da; și iată în câteva cuvinte. În primul rând vine religia, care îl privește pe Dumnezeu în slujirea sau cultul care Îi este datorat, sub rațiunea Sa de Creator și de suveran Domn și Stăpân al tuturor lucrurilor; apoi pietatea, față de părinți și patrie, pentru marele binefacere al vieții pe care le-o datorăm; apoi observanța, față de superiorii în autoritate, demnitate sau excelență, în orice ordine ar fi; apoi gratitudinea sau recunoștința, față de binefăcătorii noștri particulari; răzbunarea sau grija răzbunării, când este vorba despre răufăcători sau despre cei care ne-au putut vătăma într-un fel care cere să fie reprimat; în sfârșit, adevărul, prietenia și liberalitatea, pe care le datorăm oricărei ființe omenești în virtutea noastră înșine.

39. Echitatea naturală (sau epichia)

Nu ați spus că există și o virtute anexă dreptății generale sau legale?
Da; și este virtutea pe care o putem numi cu numele general de echitate naturală, numită și epichie (q. 120).

Care este rolul sau funcția proprie acestei virtuți?
Ea are drept rol și funcție proprie să îndemne voința să caute dreptatea în toate lucrurile și în toate ordinele, dincolo și mai presus de textele legilor sau de obiceiurile existente între oameni, atunci când rațiunea naturală, în virtutea principiilor sale celor dintâi, arată că, într-un

anumit caz, aceste texte de lege sau aceste obiceiuri nu pot și nu trebuie să se aplice (q. 120, a. 1).

Este această virtute foarte prețioasă?
Ea este, în ordinea dreptății sau a tuturor virtuților care reglementează omul în raporturile sale cu altul, cea mai importantă și mai prețioasă dintre toate virtuțile, dominându-le într-un anumit fel pe toate și menținându-le pe toate în ordinea binelui social în ceea ce are el mai profund și mai esențial (q. 120, a. 2).

40. Despre darul pietății, care corespunde dreptății și părților ei

Dintre darurile Sfântului Duh, care este acela care corespunde virtuții dreptății?
Este darul pietății (q. 121).

În ce constă exact darul pietății?
El constă într-o dispoziție habituală a voinței, care face ca omul să fie apt să primească acțiunea directă și personală a Sfântului Duh, Care îl îndeamnă să se poarte cu Dumnezeu, considerat în cele mai înalte mistere ale vieții Sale dumnezeiești, ca față de un Tată venerat, slujit și ascultat cu tandrețe și în chip filial; și să se poarte cu toți ceilalți oameni sau cu toate celelalte făpturi raționale, în raporturile sale exterioare cu ele, după cum cere binele dumnezeiesc și supranatural

care îi unește pe toți cu Dumnezeu ca Tată al marii familii dumnezeiești (q. 121, a. 1).

Trebuie să spunem că darul pietății este acela care pune pecetea cea mai desăvârșită asupra raporturilor exterioare pe care oamenii le pot sau trebuie să le aibă fie între ei, fie cu Dumnezeu?
Da, darul pietății este acela care pune pecetea cea mai desăvârșită asupra raporturilor exterioare pe care oamenii le pot sau trebuie să le aibă fie între ei, fie cu Dumnezeu; el este încununarea virtuții dreptății și a tuturor virtuților ei anexe; iar dacă toți ar pune în lucrare, prin acest dar și corespunzându-i în chip desăvârșit, mișcările și acțiunea Sfântului Duh, viața oamenilor pe acest pământ ar fi viața unei mari familii dumnezeiești și ca o pregustare a vieții aleșilor în cer.

41. Despre preceptele privitoare la dreptate, care sunt cele ale Decalogului: primele trei; ultimele patru

Virtutea dreptății și virtuțile ei anexe, împreună cu darul pietății care le încununează, au precepte care se raportează la ele?
Da; și acestea sunt toate preceptele Decalogului (q. 122, a. 1).

Preceptele Decalogului se raportează numai la aceste virtuți?
Da, preceptele Decalogului se raportează numai la aceste virtuți; iar

cele care se raportează la celelalte virtuți au venit numai după aceea, ca determinări sau explicații ale celor dintâi (q. 122, a. 1).

De ce a fost astfel?
Pentru că preceptele Decalogului, fiind cele dintâi precepte ale legii morale, trebuiau să aibă drept obiect ceea ce, îndată și pentru toți, are în chip vădit rațiunea de lucru datorat sau obligatoriu; iar aceasta cuprinde raporturile cu altul așa cum le reglementează virtutea dreptății împreună cu virtuțile ei anexe (q. 122, a. 1).

Cum se împart aceste precepte ale Decalogului?
Ele se împart în două părți, numite cele două table ale Legii.

Ce cuprind preceptele primei table?
Ele cuprind primele trei precepte, privitoare la virtutea religiei, care reglementează raporturile omului cu Dumnezeu.

Cum sunt orânduite aceste trei prime precepte ale primei table?
Sunt orânduite astfel încât primele două exclud cele două piedici principale ale cultului lui Dumnezeu, care sunt: superstiția sau cultul dumnezeilor falși; și ireligia sau lipsa de respect față de adevăratul Dumnezeu; apoi, cel de-al treilea fixează latura pozitivă a cultului adevăratului Dumnezeu (q. 122, a. 2; a. 3).

Ce cuprinde acest al treilea precept al Decalogului?
Cuprinde două lucruri: abținerea de la lucrările servile și grija de a ne îndeletnici cu lucrurile lui Dumnezeu (q. 122, a. 4, ad 3).

Ce se înțelege prin abținerea de la lucrările servile?
Prin abținerea de la lucrările servile se înțelege obligația de a lăsa deoparte, într-o zi pe săptămână, care este acum duminica, precum și în zilele de sărbătoare de poruncă ce sunt pentru întreaga Biserică: Crăciunul, Circumciziunea, Epifania, Înălțarea, Sărbătoarea Trupului Domnului, Neprihănita Zămislire, Adormirea Maicii Domnului, sărbătoarea Sfântului Iosif, sărbătoarea Sfinților Petru și Pavel, Toți Sfinții — muncile manuale care nu sunt cerute pentru întreținerea sau buna rânduială a vieții materiale ori care nu sunt impuse de o necesitate urgentă (q. 122, a. 3, ad 3; *Codul*, 1247).

Și grija de a ne îndeletnici cu lucrurile lui Dumnezeu, ce cuprinde?
Cuprinde, în chip foarte expres și sub pedeapsa unei greșeli grave, asistarea la Sfânta Jertfă a Liturghiei în duminicile și zilele de sărbătoare pe care tocmai le-am arătat (q. 122, a. 3, ad 4).

Dacă nu putem asista la Liturghie în acele zile, suntem obligați la vreun alt exercițiu de pietate?
Nu suntem obligați în mod determinat la vreun exercițiu de pietate; însă, cu siguranță, ar însemna a lipsi de la obligația pozitivă de a sfinți aceste zile dacă le-am lăsa să treacă fără a săvârși niciun act de religie.

Ce cuprind preceptele celei de-a doua table?
Ele cuprind preceptele privitoare la virtutea pietății față de părinți și la virtutea dreptății stricte față de aproapele, oricine ar fi el (q. 122, a. 5; a. 6).

42. Tăria: virtutea; actul: martiriul — viciile opuse: frica; insensibilitatea; temeritatea

Care este cea de-a treia virtute dintre virtuțile cardinale și care vine după dreptate?
Este virtutea tăriei (q. 123-140).

Ce înțelegeți prin virtutea tăriei?
Înțeleg acea desăvârșire de ordin moral a părții afective sensibile, care are drept obiect să reziste celor mai mari temeri sau să modereze cele mai îndrăznețe mișcări de cutezanță, privind primejdiile morții în cursul unui război drept, pentru ca omul să nu se abată niciodată, din pricina lor, de la datoria sa (q. 123, a. 1-6).

Are această virtute un act mai special în care să se arate întreaga ei excelență și întreaga ei desăvârșire?
Da, este actul martiriului (q. 124).

Ce înțelegeți prin actul martiriului?
Înțeleg acel act al virtuții tăriei care face ca, în acel fel de război particular care trebuie susținut împotriva persecutorilor numelui creștin sau a tot ceea ce se leagă de el, omul să nu se teamă să primească moartea pentru a da mărturie adevărului (q. 124, a. 1-5).

Care sunt viciile opuse virtuții tăriei?
Sunt: pe de o parte, frica, care nu rezistă îndeajuns în fața primejdiilor

morții, sau insensibilitatea în fața primejdiei, care omite să o evite atunci când trebuie evitată; iar pe de altă parte, temeritatea, care îl face pe om să meargă în întâmpinarea primejdiei împotriva dreptei prudențe (q. 125-127).

Se poate, așadar, păcătui prin exces de vitejie?
Nu se păcătuiește niciodată prin exces de vitejie; însă, sub impulsul unei îndrăzneli prea mari, nemoderate de rațiune, omul se poate îndrepta către acte care, nefiind acte de adevărat curaj, nu au decât aparența vitejiei (q. 127, a. 1, ad 2).

43. Virtuțile anexe: mărinimia — viciile opuse: prezumția; ambiția; slava deșartă — pusilanimitatea

Există virtuți care se leagă de virtutea tăriei, imitând actul sau modul ei de a lucra, însă într-o materie mai puțin dificilă?
Da, sunt: pe de o parte, mărinimia și magnificența; iar pe de alta, răbdarea și perseverența (q. 128).

Prin ce se deosebesc aceste două genuri de virtuți?
Prin aceea că primele două se leagă de tărie în virtutea acelui act al ei care constă în a înfrunta ceea ce este mai dificil sau mai anevoios; în timp ce celelalte două se leagă de ea în virtutea acelui act care constă în a rezista celor mai mari temeri (q. 128).

Care este obiectul propriu al mărinimiei?
Este de a întări mișcarea speranței față de marile acțiuni care trebuie săvârșite, în măsura în care din ele rezultă mari onoruri sau o mare slavă (q. 129, a. 1; a. 2).

Totul este, așadar, mare în mărinimie?
Da, totul este mare în această virtute; și ea este prin excelență proprie inimilor mari.

Poate exista vreun viciu care să i se opună?
Da, există numeroase vicii care i se opun, fie prin exces, fie prin defect.

Care sunt viciile care i se opun prin exces?
Sunt: prezumția; ambiția; și slava deșartă (q. 130-132).

Prin ce se deosebesc între ele aceste diferite vicii?
Se deosebesc prin aceea că prezumția îl îndeamnă pe om să întreprindă acțiuni prea mari pentru puterile sau virtutea sa; ambiția urmărește onoruri mai mari decât îngăduie starea sau meritele sale; iar slava deșartă caută o slavă lipsită de obiect, sau lipsită de valoare, ori care nu este orânduită către adevăratul ei scop, și anume slava lui Dumnezeu și binele oamenilor (*ibid.*).

Este slava deșartă un viciu capital?
Da, slava deșartă este un viciu capital, pentru că implică manifestarea propriei excelențe, pe care oamenii o caută în toate și care îi poate împinge la multe greșeli (q. 132, a. 4).

Care sunt fiicele slavei deşarte?
Sunt: lăudăroşenia; ipocrizia; îndărătnicia; discordia; cearta; neascultarea (q. 132, a. 5).

Care este viciul care se opune mărinimiei prin defect?
Este pusilanimitatea (q. 133).

De ce este pusilanimitatea un păcat?
Pentru că este contrară legii naturale, care îndeamnă orice fiinţă să lucreze potrivit puterii sau mijloacelor de care dispune (q. 133, a. 1).

Este, aşadar, într-adevăr vrednic de dojană să nu punem în lucrare virtuţile sau mijloacele de acţiune pe care le-am primit de la Dumnezeu, din neîncredere în noi înşine sau dintr-o atitudine necuvenită faţă de onoruri şi slavă?
Da, este un lucru într-adevăr vrednic de dojană şi trebuie să ne ferim bine să-l confundăm cu adevărata smerenie, despre care vom avea să vorbim în curând (*ibid.*).

44. Magnificenţa — viciile opuse: micimea; cheltuielile excesive

În ce constă virtutea magnificenţei?
Ea constă într-o dispoziţie a părţii afective care întăreşte sau reglementează mişcarea speranţei faţă de ceea ce este anevoios în

costurile și cheltuielile făcute în vederea realizării unor mari opere (q. 134, a. 1; a. 2).

Presupune această virtute mari bogății și mari prilejuri de cheltuieli în vederea binelui public?
Da, această virtute presupune mari bogății și faptul de a avea prilejul de a le cheltui pentru tot ceea ce privește îndeosebi cultul dumnezeiesc sau binele public în cetate ori în Stat (q. 134, a. 3).

Este ea, așadar, propriu-zis virtutea bogaților și a celor mari?
Da, ea este propriu-zis virtutea bogaților și a celor mari.

Care sunt viciile opuse acestei virtuți?
Sunt viciul micimii în ceea ce se face, care îl face pe om să rămână mai prejos de cheltuielile cerute de lucrarea ce trebuie întreprinsă; și viciul cheltuielii excesive, care îl face să cheltuiască fără rațiune dincolo de măsura cuvenită, după cum o cere măreția lucrării (q. 135, a. 1; a. 2).

45. Răbdarea — îndelunga răbdare și statornicia

Care este caracterul propriu al virtuții răbdării?
Caracterul propriu al virtuții răbdării este de a suporta, în vederea binelui vieții viitoare, obiect al carității, toate tristețile care pot fi pricinuite în fiecare clipă a vieții noastre prezente de împotrivirile

inerente acestei vieți și, mai ales, de acțiunile celorlalți oameni în raporturile lor cu noi (q. 136, a. 1-3).

Este răbdarea același lucru cu îndelunga răbdare și statornicia?
Nu; căci, deși toate trei ne ajută să rezistăm tristeților acestei vieți, răbdarea rezistă mai ales tristeților pe care ni le pricinuiesc neplăcerile sau împotrivirile provenite din raporturile noastre zilnice cu ceilalți oameni; în timp ce îndelunga răbdare rezistă tristeților pe care ni le pricinuiește întârzierea realizării binelui pe care îl așteptăm; iar statornicia, tristeților pe care ni le pricinuiesc diferitele neplăceri care pot surveni în cursul practicării binelui (q. 136, a. 5).

46. Perseverența — viciile opuse: moleșeala; îndărătnicia

Ce raport are perseverența cu virtuțile despre care tocmai s-a vorbit?
Perseverența nu are drept obiect tristețile, ci mai curând teama de oboseala pe care ne-o pricinuiește numai durata îndelungată a practicării binelui (q. 137, a. 1-3).

Are această virtute a perseverenței vicii care i se opun?
Da; sunt lipsa de rezistență sau moleșeala, care face ca omul să cedeze la cea mai mică osteneală sau la cea mai mică oboseală; și îndărătnicia,

care face ca omul să se încăpățâneze să nu cedeze atunci când, dimpotrivă, ar fi rațional să o facă (q. 138, a. 1, 2).

47. Despre darul tăriei, care corespunde virtuții tăriei

Există un dar al Sfântului Duh care corespunde virtuții tăriei?
Da, este darul care poartă același nume și se numește darul tăriei (q. 139).

Ați putea să-mi explicați prin ce se deosebește darul tăriei de virtutea care poartă același nume?
Da, și iată în câteva cuvinte: — Asemenea virtuții, acest dar privește frica și, într-un anumit fel, îndrăzneala. Însă, în timp ce frica și îndrăzneala pe care le moderează virtutea tăriei nu privesc decât primejdiile pe care omul are puterea să le biruiască sau să le îndure, frica și încrederea pe care le stăpânește sau le trezește darul tăriei privesc primejdii sau rele pe care omul nu are absolut deloc puterea să le biruiască: este însăși despărțirea pe care moartea o face de toate bunurile vieții prezente, fără să dea prin ea însăși singurul bine superior care le compensează și le înlocuiește în chip infinit, aducând tot binele și excluzând tot răul, și anume dobândirea efectivă a vieții veșnice. Această înlocuire efectivă a tuturor mizeriilor vieții prezente prin viața veșnică, în ciuda tuturor dificultăților sau primejdiilor care se pot pune în calea binelui omului, inclusiv moartea însăși, care le

rezumă pe toate, este opera exclusivă a acțiunii proprii a Sfântului Duh. De aceea, numai Lui Îi aparține să miște în chip efectiv sufletul omului spre această înlocuire, astfel încât omul să posede în sine încrederea fermă și pozitivă care îl face să disprețuiască cea mai mare dintre toate temerile și să înfrunte, într-un anumit fel, moartea însăși, nu pentru a sucomba de această dată, ci pentru a triumfa asupra ei. Iar potrivit darului tăriei este omul astfel mișcat de Sfântul Duh. Astfel încât s-ar putea atribui drept obiect propriu al acestui dar: biruința asupra morții (q. 139, a. 1).

48. Despre preceptele privitoare la tărie

Există în legea dumnezeiască precepte care privesc virtutea tăriei?

Da; iar aceste precepte sunt date așa cum se cuvine. Căci, mai ales în legea nouă, unde totul este orânduit pentru a fixa spiritul omului în Dumnezeu, omul este îndemnat, sub forma unui precept negativ, să nu se teamă de relele vremelnice; iar, sub forma unui precept pozitiv, să lupte fără încetare împotriva celui mai de moarte dușman al său, care este diavolul (q. 140, a. 1).

Și preceptele privitoare la celelalte virtuți care se leagă de tărie sunt de asemenea bine date în legea dumnezeiască?

Da; căci nu sunt date precepte, de altfel afirmative sau pozitive, decât cu privire la răbdare și perseverență, ca având drept obiect lucrurile

obișnuite ale vieții; în schimb, cu privire la magnificență și mărinimie, ca având drept obiect lucruri care aparțin mai curând ordinii desăvârșirii, nu sunt date precepte, ci numai sfaturi (q. 140, a. 2).

49. Cumpătarea — abstinența — postul — viciul opus: lăcomia

Care este ultima dintre marile virtuți morale care trebuie să asigure desăvârșirea vieții omului în drumul său de întoarcere către Dumnezeu?
Este virtutea cumpătării (q. 141-170).

Ce înțelegeți prin virtutea cumpătării?
Înțeleg acea virtute care menține în toate lucrurile partea afectivă sensibilă în ordinea rațiunii, pentru ca ea să nu se îndrepte în mod necuvenit către plăcerile care privesc în chip deosebit simțul pipăitului în actele necesare conservării vieții trupești (q. 141, a. 1-5).

Care sunt aceste feluri de plăceri?
Sunt plăcerile mesei sau ale căsătoriei (q. 141, a. 4).

Ce nume ia virtutea cumpătării atunci când privește plăcerile mesei?
Se numește abstinență sau sobrietate (q. 146, 149).

În ce constă abstinența?
Ea constă în a reglementa partea afectivă sensibilă în raport cu băutura și mâncarea, pentru ca omul să nu se îndrepte către ele decât potrivit cu ceea ce cere rațiunea (q. 146, a. 1).

Care este forma specială pe care o poate îmbrăca practicarea virtuții abstinenței?
Este forma postului (q. 147).

Ce înțelegeți prin post?
Înțeleg faptul de a suprima o parte din ceea ce este cerut în mod normal pentru hrana zilnică (q. 147, a. 1, 2).

Dar nu este acesta un lucru neîngăduit?
Nu; dimpotrivă, postul poate fi un lucru foarte bun; căci slujește la reprimarea concupiscenței, face spiritul mai liber pentru a se îndeletnici cu lucrurile lui Dumnezeu și îngăduie să se dea satisfacție pentru păcat (q. 147, a. 1).

Ce este necesar pentru ca postul să fie astfel un lucru bun și foarte înalt?
Trebuie să fie întotdeauna reglementat de prudență sau discernământ și să nu ajungă niciodată să compromită sănătatea ori să fie o piedică pentru îndatoririle de stare (q. 147, a. 1, ad 2).

Este orice ființă omenească având uzul rațiunii obligată la post?
Orice ființă omenească având uzul rațiunii este obligată la o anumită

formă de post sau de privațiune proporționată nevoii virtuții în viața sa morală; însă nu la postul prescris de Biserică (q. 147, a. 3, 4).

Ce înțelegeți prin postul prescris de Biserică?
Înțeleg o formă specială de post determinată de Biserică și prescrisă, începând de la o anumită vârstă, pentru anumite zile ale anului (q. 147, a. 5-8).

În ce constă această formă specială de post?
Ea constă în aceea că nu trebuie să se ia decât o singură masă propriu-zisă în timpul zilei (q. 147, a. 6).

Este ora sau momentul acestei mese ceva absolut fix și neschimbător?
Nu; căci această masă poate fi luată fie la amiază, fie seara.

Se poate lua ceva în afara acestei mese propriu-zise?
Da; se poate lua ceva dimineața, sub forma unei foarte ușoare gustări, și seara, sub forma unei colațiuni (*Codul*, 1251).

Cine sunt cei obligați la postul prescris de Biserică?
Sunt toți creștinii botezați care au împlinit douăzeci și unu de ani până la împlinirea vârstei de cincizeci și nouă de ani (*Codul*, 1254).

Ce este necesar pentru a avea dreptul să nu postim atunci când ne aflăm în aceste condiții?
Trebuie să existe un motiv vădit de sănătate sau de muncă care să ne

împiedice; ori, în caz de îndoială, să avem o dispensă din partea autorității legitime (q. 147, a. 4).

Cine poate da această dispensă?
În practică, este de ajuns să fie cerută superiorului ecleziastic imediat.

Care sunt zilele în care există astfel obligația postului bisericesc?
Sunt toate zilele Postului Mare, în afară de duminică; miercurile, vinerile și sâmbetele celor Patru Timpuri ale anului; precum și ajunurile sau vigiliile Rusaliilor, Adormirii Maicii Domnului, Tuturor Sfinților și Crăciunului; dacă aceste vigilii cad duminica, nu există obligația de a le anticipa (*Codul*, 1252).

Nu există și o lege a Bisericii privitoare la abstinență, distinctă de legea postului?
Da; iar această lege constă în obligația de a se abține de la carne și de la zeamă de carne în toate vinerile anului și, în timpul Postului Mare, în Miercurea Cenușii, precum și în fiecare sâmbătă până în Sâmbăta Mare la amiază; în sfârșit, în miercurile și sâmbetele celor Patru Timpuri (*Codul*, 1250, 1252).

Cine sunt cei obligați la legea abstinenței?
Sunt toți credincioșii care au împlinit vârsta de șapte ani (*Codul*, 1254).

Care este viciul opus virtuții abstinenței?
Este lăcomia (q. 148).

Ce înțelegeți prin lăcomie?
Înțeleg o înclinare dezordonată către băutură și mâncare (q. 148, a. 1).

Are acest viciu mai multe specii?
Da; căci această înclinare dezordonată către băutură și mâncare poate privi natura alimentelor sau calitatea lor, cantitatea lor, pregătirea lor ori chiar modul de a lua hrana, fie nefiind așteptată ora cuvenită, fie mâncându-se cu prea multă aviditate (q. 148, a. 4).

Este lăcomia un viciu capital?
Da, lăcomia este un viciu capital, pentru că are drept obiect una dintre plăcerile cele mai de natură să provoace dorința omului și să-l facă să acționeze potrivit ei (q. 148, a. 5).

Care sunt fiicele lăcomiei?
Sunt: obtuzitatea spiritului față de lucrurile inteligenței; bucuria necuviincioasă; necumpătarea în vorbire; bufoneria; necurăția (q. 148, a. 6).

Sunt acestea vicii deosebit de urâte? Și de ce provin ele în mod special din lăcomie?
Da; aceste vicii sunt deosebit de urâte pentru că implică într-un grad mai mare o diminuare sau o aproape absență a rațiunii; și provin din lăcomie pentru că rațiunea, ca amorțită sau adormită de ea sub acțiunea greutății pe care aceasta o produce, nemaținând cârma cu mână fermă, toate în om ajung să plutească în derivă (*ibid.*).

50. Sobrietatea — viciul opus: ebrietatea

Există, pe lângă abstinență, o altă virtute care să-l ajute pe om să prevină asemenea efecte?
Da, este virtutea sobrietății (q. 149).

Ce înțelegeți prin virtutea sobrietății?
Înțeleg o virtute specială care are drept obiect propriu să facă astfel încât omul să nu se folosească decât așa cum se cuvine de orice băutură capabilă să îmbete (q. 149, a. 1, 2).

Care este viciul opus acestei virtuți?
Este viciul care constă în a depăși măsura în folosirea acestor băuturi până la a cădea în starea de ebrietate sau beție (q. 150).

Ce înțelegeți prin starea de ebrietate sau beție?
Înțeleg o stare fizică în care excesul de băutură a făcut să se piardă uzul rațiunii (q. 150, a. 1).

Este această stare de ebrietate sau beție întotdeauna un păcat?
Această stare este întotdeauna un păcat atunci când omul a ajuns la ea din vina sa, neîncetând să bea în exces, deși putea și trebuia să se păzească de caracterul amețitor al băuturii (q. 150, a. 1).

Ce este necesar pentru ca această stare să fie un păcat de moarte?
Trebuie ca omul să fi prevăzut că excesul de băutură putea duce la beție și să fi acceptat această consecință posibilă mai degrabă decât să se lipsească de plăcerea găsită în acea băutură (q. 150, a. 2).

Când acest păcat devine obișnuință, cum se numește?
Se numește beției.

Este beția un viciu deosebit de urât și înjositor?
Da, beția este un viciu deosebit de urât și înjositor, pentru că îl lipsește în mod conștient pe om de uzul rațiunii sale, punându-l, într-un mod mai mult sau mai puțin repetat și frecvent, într-o stare inferioară chiar aceleia a animalului lipsit de rațiune, care își păstrează cel puțin întotdeauna instinctul pentru a-l conduce (q. 150, a. 3).

51. Castitatea; fecioria — viciul opus: desfrânarea

Alături de virtutea abstinenței și a sobrietății, care este cealaltă mare virtute care constituie și ea o specie a cumpătării?
Este virtutea castității (q. 151).

Ce înțelegeți prin virtutea castității?
Înțeleg acea desăvârșire a facultății afective sensibile care îl face pe om stăpân asupra tuturor mișcărilor ce îl îndreaptă spre lucrurile căsătoriei (q. 151, a. 1).

Există, în această ordine a castității, o virtute specială care să-i fie încununarea și cea mai înaltă desăvârșire?
Da; este fecioria (q. 152).

Ce înțelegeți prin feciorie?
Înțeleg hotărârea fermă și absolută, sfințită printr-un vot, de a renunța pentru totdeauna la plăcerile căsătoriei (q. 152, a. 1-3).

Care este viciul opus virtuții castității?
Este desfrânarea (q. 153).

În ce constă viciul desfrânării?
Viciul desfrânării constă în a se folosi, în fapt, prin dorință sau printr-un gând voit și însoțit de complacere, de lucrurile pe care natura le-a orânduit către conservarea speciei omenești, în vederea plăcerii care le este legată, împotriva ordinii naturale sau oneste care reglementează folosirea acestor lucruri (q. 153, a. 1-3).

Are viciul desfrânării mai multe specii?
Da, acest viciu are tot atâtea specii câte dezordini distincte pot exista în lucrurile desfrânării (q. 154).

Care sunt aceste specii de dezordine în lucrurile desfrânării?
Sunt: simpla fornicație, care se opune direct bunei rânduieli a lucrurilor căsătoriei în ceea ce privește scopul lor, și anume binele, formarea și educarea copiilor care vor veni; — sau, lucrul cel mai grav dintre toate în această ordine, viciul împotriva naturii, care se opune direct și cu totul scopului prim și esențial al căsătoriei, și anume însăși venirea copilului; — sau incestul, adulterul, seducerea și răpirea, care privesc abuzul de persoane rude apropiate, căsătorite sau aflate sub tutela tatălui lor, care este înșelat sau împotriva cărora se folosește

violența; — în sfârșit, sacrilegiul, care este abuzul de persoane consacrate lui Dumnezeu (q. 154, a. 1-2).

Este viciul desfrânării, în ceea ce constituie fondul său esențial, care se regăsește în fiecare dintre speciile sale și care nu este altceva decât folosirea necuvenită a plăcerilor legate de lucrurile căsătoriei, un viciu capital?
Da, desfrânarea este un viciu capital, tocmai din pricina caracterului deosebit de vehement al obiectului său, care face ca oamenii să fie extrem de înclinați către el (q. 153, a. 4).

Care sunt fiicele desfrânării?
Sunt: orbirea spiritului; precipitarea; lipsa de considerație; nestatornicia; iubirea de sine; ura față de Dumnezeu; atașamentul față de viața prezentă; groaza de veacul viitor (q. 153, a. 5).

Nu au toate aceste fiice ale desfrânării un caracter comun și deosebit de grav?
Da, toate au în comun, deși în grade diferite, faptul că implică absorbirea spiritului de către carne; și tocmai aceasta constituie gravitatea specială a fiecăreia dintre ele și a desfrânării care le este mamă: și anume că omul decade din regalitatea sa pentru a cădea mai prejos de animalul lipsit de rațiune (q. 153, a. 5, 6).

52. Virtuțile anexe cumpătării: continența — viciul opus: incontinența

Pe lângă virtuțile care au rațiunea de specie față de cumpătare, nu există și alte virtuți care au, în raport cu ea, rațiunea de virtuți anexe?
Da, sunt virtuțile care imită actul sau modul ei de a lucra, și anume moderarea a ceea ce este de natură să atragă, dar în materii mai puțin greu de stăpânit; sau care nu ating desăvârșirea actului ei (q. 155).

Care sunt aceste alte virtuți?
Sunt: continența; clemența și blândețea; și modestia (q. 155-170).

Ce înțelegeți prin continență?
Înțeleg acea virtute, de altfel nedesăvârșită sub rațiunea de virtute, care constă în a alege să nu urmăm mișcările violente ale pasiunii care ne-ar târî, dar pe care nu le urmăm dintr-un motiv al rațiunii (q. 155, a. 1).

De ce spuneți că este ceva nedesăvârșit în ordinea virtuții?
Pentru că virtutea desăvârșită presupune sau menține mișcările pasiunii supuse, în timp ce continența nu face decât să le reziste (*ibid.*).

Are această virtute nedesăvârșită un viciu care i se opune?
Da, este incontinența (q. 156).

În ce constă incontinența?
Ea constă în aceea că omul cedează violenței pasiunii și se pune, într-un anumit fel, în urma ei (q. 156, a. 1).

Dintre necumpătat și incontinent, care păcătuiește mai grav?
Necumpătatul; căci, după cum continența este mai puțin desăvârșită decât cumpătarea în ordinea virtuții, tot astfel, în ordinea viciului, incontinența este mai puțin desăvârșită sau mai puțin rea decât necumpătarea (q. 156, a. 3).

53. Clemența și blândețea — viciile opuse: mânia; cruzimea sau ferocitatea

Ce înțelegeți prin clemență și blândețe?
Clemența și blândețea sunt două virtuți dintre care una moderează sau reglementează pedeapsa exterioară, pentru ca ea să nu depășească limitele rațiunii; iar cealaltă, mișcarea interioară a pasiunii care este mânia (q. 157, a. 1).

Sunt clemența și severitatea opuse între ele, sau, de asemenea, blândețea și grija răzbunării?
Nicidecum; căci nu au aceleași motive și, în cazuri sau pentru motive diferite, toate tind către ceea ce este potrivit rațiunii (q. 157, a. 2, ad 1).

Care sunt viciile opuse clemenței și blândeții?
Sunt: mânia, în sensul păcătos al acestui cuvânt; și cruzimea sau ferocitatea (q. 158, 159).

Ce înțelegeți prin mânie, în sensul păcătos al acestui cuvânt?
Înțeleg o mișcare a apetitului irascibil care se îndreaptă către o răzbunare nedreaptă sau către o răzbunare dreaptă, dar cu prea multă iritare (q. 158, a. 2).

Există mai multe feluri de mânie?
Da, există trei specii de mânie: mânia celor *irascibili*, care se mânie pentru un nimic; mânia celor *amărâți*, care păstrează multă vreme amintirea injuriei; și mânia celor *neînduplecați*, care urmăresc fără încetare împlinirea răzbunării (q. 158, a. 5).

Este mânia un păcat capital?
Da, mânia este un păcat capital, pentru că obiectul ei este un lucru către care oamenii sunt înclinați în mod cu totul special, și anume răzbunarea sau răul sub rațiunea unui bine drept și onest (q. 158, a. 6).

Care sunt fiicele mâniei?
Sunt: indignarea; umflarea inimii; strigătul; blasfemia; injuria; încăierările (q. 158, a. 7).

Poate exista vreun viciu opus mâniei?
Da; este acela care constă în lipsa mișcării mâniei atunci când rațiunea o poruncește și când ea trebuie să fie efectul voinței drepte de a pedepsi (q. 158, a. 8).

Ce înțelegeți prin cruzime, care se opune clemenței?
Înțeleg acea asprime a sufletului care face ca omul să fie înclinat să sporească pedeapsa dincolo de limitele drepte statornicite de rațiune (q. 161, a. 1).

Și ferocitatea, ce va fi ea?
Ferocitatea este acel ceva sălbatic, cu totul inuman, care face ca omul să se desfăteze în pedeapsă sau să găsească plăcere în ea numai sub rațiunea de rău: înseamnă a găsi plăcere în suferința altuia, nu sub rațiunea unei pedepse drepte, ci numai sub rațiunea de pedeapsă și suferință. Ferocitatea se opune direct darului pietății (q. 159, a. 2).

Dar este oare posibil un asemenea lucru?
Oricât de imposibil ar trebui să fie, natura omenească depravată poate ajunge până la acest exces; și s-au văzut odinioară națiuni întregi, chiar dintre cele mai civilizate în aparență, găsindu-și plăcerea supremă în ceea ce aveau mai feroce spectacolele amfiteatrului.

54. Modestia — smerenia — viciul opus: mândria; păcatul lui Adam și al Evei — naturalismul și laicismul

Care este ultima dintre virtuțile anexe cumpătării?
Este modestia (q. 160-170).

Ce înțelegeți prin modestie?
Înțeleg o virtute care constă în a înfrâna sau a modera și a rândui partea afectivă în lucruri mai puțin greu de stăpânit decât acelea care sunt obiectul fie al cumpătării, fie chiar al continenței, ori al clemenței și al blândeții (q. 160, a. 1, 2).

Care sunt aceste alte lucruri mai puțin greu de stăpânit sau de moderat și rânduit, în ceea ce privește mișcările părții afective care se îndreaptă către ele?
Sunt, în ordine descrescătoare: dorința propriei excelențe; dorința de a cunoaște; acțiunile sau mișcările exterioare ale trupului; în sfârșit, ținuta exterioară, în ceea ce privește felul de a se îmbrăca (q. 160, a. 2).

Cum se numesc virtuțile care rânduiesc partea afectivă în raport cu aceste diferite lucruri?
Se numesc: smerenia; studiositatea sau virtutea celor studioși; modestia, în sens strict (q. 160, a. 2).

Ce înțelegeți prin smerenie?
Înțeleg acea virtute care face ca omul, având în vedere stăpânirea suverană a lui Dumnezeu, să reprime în sine sau să reglementeze speranța privitoare la propria excelență, astfel încât să nu tindă spre mai mult decât îi aparține sau decât i se cuvine, potrivit treptei sau locului pe care Dumnezeu i l-a rânduit (q. 161, a. 1, 2).

Ce rezultă de aici în raporturile omului cu ceilalți?
Rezultă că omul nu socotește că i se datorează ceva, considerat în el însuși sau ca sustras acțiunii și stăpânirii lui Dumnezeu; căci de la sine

nu are nimic, afară de păcat; și, dimpotrivă, socotește că totul este datorat celorlalți, potrivit însăși treptei binelui pe care îl primesc de la Dumnezeu și care îi face să depindă de stăpânirea Sa. Iar dacă este vorba despre ceea ce el însuși are de la Dumnezeu, prin care și el depinde de stăpânirea Sa, nu va voi altceva decât ceea ce i se cuvine după locul și ordinea sa, între toate celelalte ființe care, asemenea lui, depind de această stăpânire a lui Dumnezeu (q. 161, a. 3).

Smerenia este, așadar, o chestiune de strict adevăr și, întru tot adevărul, prin smerenie omul poate și trebuie să se țină mai prejos de toți ceilalți?
Da, smerenia este o chestiune de strict adevăr; și, întru tot adevărul, prin smerenie omul poate și trebuie să se țină mai prejos de toți ceilalți, în sensul care tocmai a fost precizat (*ibid.*).

Cum se numește viciul opus smereniei?
Se numește mândrie (q. 162).

Ce înțelegeți prin mândrie?
Înțeleg acel viciu special și, într-un anumit fel, totodată general, care, disprețuindu-L pe Dumnezeu și regula de subordonare statornicită de El în opera sau în stăpânirea Sa, voiește să domine asupra tuturor și să se prefere tuturor, socotindu-se, în excelență, mai presus de toate (q. 162, a. 1, 2).

De ce spuneți că acest viciu este special și, într-un anumit fel, totodată general?
Pentru că are un obiect propriu și distinct, care este propria excelență;

iar iubirea sau căutarea acestei proprii excelențe, cu disprețuirea lui Dumnezeu și a regulii statornicite de El, îl duce pe om la săvârșirea tuturor celorlalte păcate (*ibid.*).

Este acest păcat un păcat mare?
Este cel mai mare dintre toate păcatele, din pricina disprețului față de Dumnezeu pe care îl implică în mod direct; și, din această pricină, el conferă cea mai mare gravitate tuturor celorlalte păcate, oricât de grave ar fi ele deja prin ele însele (q. 162, a. 6).

Este mândria primul dintre toate păcatele?
Da, mândria este primul dintre toate păcatele; căci ea, tot din pricina disprețului față de Dumnezeu pe care îl implică, desăvârșește și completează rațiunea de păcat în toate celelalte, în măsura în care acestea îl fac pe om să se abată de la Dumnezeu; astfel încât niciun păcat grav nu poate exista fără să implice sau să presupună mândria, deși nu este întotdeauna în sine însuși, sau în ceea ce privește motivul care îl specifică, un păcat de mândrie (q. 162, a. 7).

Este mândria un păcat capital?
Mândria este mai mult decât un păcat capital; căci ea este capul sau regele tuturor păcatelor și tuturor viciilor (q. 162, a. 8).

Prin păcatul mândriei au păcătuit primii noștri părinți în primul lor păcat?
Da, prin păcatul mândriei au păcătuit primii noștri părinți în primul lor păcat, după cum tot prin păcatul mândriei păcătuiseră și îngerii răi în cer (q. 163, a. 1).

Dar nu mai curând prin lăcomie, prin neascultare, printr-o curiozitate deșartă față de cunoaștere sau printr-o lipsă de credință în cuvântul lui Dumnezeu au păcătuit Adam și Eva în primul lor păcat?

Toate aceste păcate, care s-au putut afla într-adevăr în păcatul primilor noștri părinți, nu au fost decât o consecință a păcatului mândriei, fără de care niciun alt păcat nu putea fi săvârșit (q. 163, a. 1).

De ce spuneți că, fără păcatul mândriei, niciun alt păcat nu putea fi săvârșit de primii noștri părinți?

Pentru că starea lor de integritate făcea ca totul în ei să fie perfect supus și subordonat, atâta vreme cât spiritul lor rămânea el însuși supus lui Dumnezeu; iar spiritul lor nu se putea sustrage lui Dumnezeu decât dintr-un motiv de mândrie, voind să-și atribuie o excelență care nu li se cuvenea (q. 163, a. 1, 2).

Păcatul naturalismului și al laicismului care domnește astăzi aproape pretutindeni, mai ales de la Reforma protestantă, Renașterea păgână și Revoluția nelegiuită din secolul al XVIII-lea, nu este și el, în chip cu totul deosebit, un păcat de mândrie?

Da; și tocmai aceasta îi dă gravitatea excepțională; căci el este o imitare a disprețului și a revoltei care au fost mai întâi păcatul Satanei sau al îngerilor răi, iar apoi păcatul primilor noștri părinți.

55. Studiositatea — viciul opus: curiozitatea

Ce înțelegeți prin studiositate, care este a doua dintre virtuțile anexe cumpătării, sub numele sau influența modestiei?
Înțeleg acea virtute care moderează în om, potrivit dreptei rațiuni, dorința de a cunoaște sau de a învăța (q. 166, a. 1).

Și cum se numește viciul care i se opune?
Se numește curiozitate (q. 167).

Ce este, așadar, curiozitatea?
Curiozitatea este dorința dezordonată de a cunoaște sau de a ști ceea ce nu ține de competența cuiva sau ceea ce, din pricina slăbiciunii sale, poate fi primejdios să știe și să cunoască (q. 167, a. 1, 2).

Se poate păcătui cu ușurință prin curiozitate?
Da; păcatul curiozității se poate produce și se produce foarte frecvent, fie în ordinea oricărei cunoașteri în general, fie în ordinea mai specială a cunoașterii care poate interesa simțurile sau pasiunile (q. 167, a. 1, 2).

Acestui păcat îi aparține dorința nemăsurată de a citi, mai ales de a citi foiletoane și romane? Sau, de asemenea, de a lua parte la petreceri profane, la spectacole precum teatrul, cinematograful și alte lucruri de acest fel?
Da; toate acestea pot aparține păcatului curiozității, în același timp, de altfel, și păcatului senzualității sau al desfrânării; și nu ne-am putea strădui îndeajuns să le aducem remediu.

56. Modestia exterioară

Care este ultima dintre virtuțile anexe care se leagă de cumpătare sub numele general de modestie?
Este virtutea specială a modestiei, care se numește astfel în sensul său strict (q. 167-170).

Ce înțelegeți prin această virtute?
Înțeleg acea desăvârșire deplină a dispozițiilor afective ale subiectului, care face ca totul în exteriorul său, fie că este vorba despre mișcările sau gesturile sale, despre cuvintele sale, despre tonul vocii, despre ținuta, atitudinea sau purtarea sa, să fie ceea ce trebuie să fie potrivit persoanei, mediului, stării și acțiunii care se săvârșește, astfel încât nimic să nu fie nepotrivit sau șocant și totul, în exteriorul subiectului, să apară într-o suverană și desăvârșită armonie; cu acest titlu, virtutea modestiei se leagă de afabilitate sau de prietenie și de adevăr (q. 168, a. 1).

Trebuie atribuit virtuții modestiei ceea ce poate privi jocul, divertismentul și recreația în economia vieții omenești?
Da; iar această virtute primește chiar atunci un nume special, acela de eutrapelie, sau virtutea care face ca omul să se joace, să se distreze sau să se recreeze așa cum se cuvine, evitând, pe de o parte, excesul și, pe de alta, defectul contrar (q. 168, a. 2-4).

Cuprinde modestia și ceea ce privește ținuta exterioară sau îmbrăcămintea?
Da; modestia se extinde și la ceea ce privește îmbrăcămintea sau ținuta exterioară; și tocmai atunci ea primește, în sensul său cel mai strict, numele de modestie (q. 169).

Și ce face virtutea modestiei în această privință?
Ea face ca mișcarea afectivă interioară să fie ceea ce trebuie să fie în privința ținutei exterioare sau a îmbrăcămintei și ca în aceasta să fie păstrată măsura desăvârșită, care exclude deopotrivă căutarea exagerată și neglijența nepotrivită (q. 169, a. 1).

Împotriva acestei virtuți a modestiei păcătuiesc în chip cu totul deosebit persoanele lumești care nu păstrează nicio măsură în excesele a ceea ce se numește modă și care pot deveni astfel prilej de păcat pentru cei din jur?
Da; împotriva virtuții modestiei, și totodată, de altfel, împotriva castității, păcătuiesc în chip cu totul deosebit asemenea persoane; iar excesele săvârșite în această privință nu pot fi îndeajuns de mult osândite (q. 169, a. 2).

57. Despre darul care corespunde virtuții cumpătării

Dintre darurile Sfântului Duh există vreunul care corespunde virtuții cumpătării?
Da, este darul temerii (q. 166, a. 1, ad 3).

Dar nu s-a spus mai sus că darul temerii corespunde virtuții teologale a speranței?
Darul temerii corespunde într-adevăr atât virtuții teologale a speranței, cât și virtuții cardinale a cumpătării, însă nu sub același aspect sau cu același titlu (*ibid.*).

În ce constă această deosebire?
Ea constă în aceea că darul temerii corespunde virtuții teologale a speranței în măsura în care omul Îl venerează direct pe Dumnezeu din pricina măreției Sale infinite și evită să-L ofenseze; iar virtuții cardinale a cumpătării îi corespunde prin aceea că reverența sau respectul pe care îl inspiră față de măreția lui Dumnezeu îl face pe om să evite acele lucruri care îl împing cel mai mult să-L ofenseze pe Dumnezeu și care sunt plăcerile simțurilor (*ibid.*).

Dar virtutea cumpătării nu îl îndemna deja să evite aceste lucruri?
Da, însă într-o măsură fără comparație mai puțin desăvârșită; căci ea îl îndeamnă să le lase numai într-o măsură sau după un mod care este rodul omului lucrând prin el însuși la lumina rațiunii sau a credinței, în timp ce darul temerii îl face să le evite în măsura sau după modul care este rodul Sfântului Duh Însuși, Care, în chip personal, îl mișcă pe om prin acțiunea Sa atotputernică și îl face, din pricina respectului

sau reverenței pe care i-o inspiră maiestatea dumnezeiască, să *socotească drept gunoi* plăcerile simțurilor și tot ceea ce se leagă de ele.

58. Preceptele privitoare la cumpătare și la părțile ei

Există în legea dumnezeiască vreun precept care privește cumpătarea?
Da, găsim chiar în Decalog două precepte care privesc virtutea cumpătării (q. 170).

Care sunt aceste două precepte?
Sunt al șaselea și al nouălea precept: *Să nu săvârșești adulter*; — *să nu poftești femeia aproapelui tău*.

De ce se vorbește numai despre adulter și de ce, cu privire la adulter, există două precepte distincte în Decalog?
Pentru că, dintre toate cele ce privesc cumpătarea, adulterul este ceea ce interesează cel mai mult raporturile omului cu aproapele, mai ales din punctul de vedere al dreptății, care este punctul de vedere al preceptelor Decalogului; iar dacă sunt date două precepte distincte în această privință, este din pricina însemnătății de a opri marele rău al adulterului chiar în primul său izvor (q. 170, a. 1).

Există printre preceptele Decalogului vreun precept care privește părțile cumpătării?

Nu, nu există vreun precept care să privească direct aceste părți; căci ele nu interesează prin ele însele raporturile omului față de Dumnezeu sau față de aproapele. Totuși, aceste diferite părți sunt atinse indirect din pricina efectelor lor, fie în preceptele primei table, fie în cele ale celei de-a doua. Într-adevăr, din pricina mândriei omul nu-I aduce lui Dumnezeu sau aproapelui omagiile ori cultul care li se datorează; iar din pricina mâniei, opusă blândeții, omul atacă persoana aproapelui până la a-i atenta la viață prin omucidere (q. 170, a. 2).

În ceea ce privește latura pozitivă a preceptelor referitoare fie la cumpătare, fie la părțile ei, era potrivit ca ea să fie arătată în Decalog?

Nu; pentru că Decalogul trebuia să cuprindă numai primele precepte ale legii dumnezeiești, aplicabile tuturor oamenilor în toate timpurile; iar ceea ce privește latura pozitivă a acestor virtuți, precum abstinența sau modul exterior de a vorbi, de a lucra, de a se purta și celelalte, poate varia mult după diferiții oameni, în diferitele timpuri și în diferitele locuri (q. 170, a. 1, ad 3).

Cui îi aparține să determine aceste lucruri, cu o autoritate specială, în legea nouă?

Bisericii îi aparține să fixeze în această privință, prin precepte potrivite, conduita credincioșilor.

Nu există, în explicațiile legii dumnezeiești cuprinse în Sfânta Scriptură, o invitație specială, sub formă de rugăciune, de a ne sprijini pe darul temerii în măsura în care acesta corespunde cumpătării?

Da, este frumosul text din Psalmul 118, versetul 120: *Confige timore tuo carnes meas* (*Străpunge cu frica Ta trupul meu*); *Fie ca frica Ta să nimicească în mine răzvrătirile trupului meu.*

59. Suficiența virtuților și rolul lor — Dubla viață: activă și contemplativă; starea de desăvârșire — Viața religioasă — familiile religioase în Biserică

Avem acum o cunoaștere suficientă a tuturor virtuților pe care omul poate fi chemat să le practice în vederea dobândirii cerului și a viciilor pe care trebuie să le evite pentru a nu se expune să piardă cerul și să cadă în iad?

Da, avem acum această cunoaștere suficientă. Căci cunoaștem cele trei mari virtuți ale credinței, speranței și caritații, care îi îngăduie omului să-și atingă scopul ultim supranatural așa cum trebuie să-l atingă pe acest pământ, pentru ca el să-i conducă și să-i poruncească întreaga viață morală. Cunoaștem, de asemenea, cele patru mari virtuți morale sau cardinale, care sunt prudența, dreptatea, tăria și cumpătarea, împreună cu toate virtuțile lor anexe, considerate nu numai în ordinea naturală sau sub rațiunea de virtuți dobândite, ci mai ales în ordinea supranaturală sau sub rațiunea de virtuți infuze proporționate virtuților teologale, care îi îngăduie omului să orânduiască totul în viața sa morală, fie față de altul, fie față de sine însuși, așa cum trebuie pentru a fi în armonie în toate lucrurile cu scopul său supranatural.

Astfel încât îi este de ajuns omului să practice toate aceste virtuți, în legătură cu darurile care le corespund, pentru a fi sigur că va dobândi vederea lui Dumnezeu, despre care știm că trebuie să fie beatitudinea sa în cer pentru întreaga veșnicie; cu singura condiție că, dacă ajunge să păcătuiască împotriva vreuneia dintre aceste virtuți, va trebui ca, printr-o nouă virtute despre care vom vorbi în *Partea a treia* și care va fi pocăința, să dea satisfacție pentru păcatul său, în unire cu satisfacția lui Isus Cristos.

Punerea în lucrare a acestui ansamblu de virtuți și daruri, care constituie, la drept vorbind, viața omului pe acest pământ, nu se poate prezenta sub două forme distincte și chiar, într-un anumit fel, separate?
Da, iar aceste două forme sunt ceea ce se numește viața contemplativă și viața activă (q. 179-182).

Ce înțelegeți prin viața contemplativă?
Înțeleg acea formă de viață în care omul, având sufletul în repaus atât din partea pasiunilor vicioase, cât și din partea tumultului acțiunilor exterioare, sub impulsul iubirii pe care o are pentru Dumnezeu, își petrece timpul, pe cât este cu putință pe acest pământ, contemplându-L pe Dumnezeu în Sine Însuși sau în operele Sale, bucurându-se de vederea Dumnezeului pe care Îl iubește și găsind în această bucurare de Dumnezeu, în cel mai înalt grad, desăvârșirea sa, care îl face să trăiască desprins de orice alt lucru în afară de Dumnezeu singur (q. 180, a. 1-8).

Presupune această viață contemplativă toate virtuțile?
Da; această viață contemplativă presupune toate virtuțile și contribuie la desăvârșirea lor; însă ea însăși constă într-o anumită acțiune proprie în care intervin toate virtuțile intelectuale și teologale, rămânând întotdeauna, în cel mai înalt grad, sub acțiunea personală a Sfântului Duh prin mijlocirea darurilor (q. 180, a. 2).

Și viața activă, ce cuprinde?
Viața activă cuprinde propriu-zis toate actele virtuților morale și, în chip cu totul special, actele virtuții prudenței; pentru că obiectul ei propriu este rânduirea în sine și după cum se cuvine ordinii vieții prezente, în necesitățile acestei vieți pământești, a tuturor lucrurilor care privesc această viață (q. 181, a. 1-4).

Dintre aceste două vieți, care este mai desăvârșită?
Cea mai desăvârșită este, fără îndoială, viața contemplativă, căci ea dă, pe acest pământ, ca o pregustare a cerului (q. 182, a. 1).

Nu se pot găsi fiecare dintre aceste două vieți, sau punerea în lucrare a virtuților și darurilor pe care le implică, ca într-o dublă condiție între oameni?
Da; ele se pot găsi fie potrivit condiției comune, fie ca așezate într-o stare de desăvârșire.

Ce înțelegeți prin starea de desăvârșire?
Înțeleg o anumită condiție de viață care face ca omul să fie așezat, într-un mod stabil și permanent sau neschimbător, în afara legăturilor care îl fac rob necesităților vieții prezente și îl constituie liber să se

dedice în mod exclusiv și cu întreaga sa ființă lucrurilor lui Dumnezeu sau ale caritații dumnezeiești (q. 183, a. 1, 4).

Este starea de desăvârșire același lucru cu desăvârșirea însăși?
Nu; căci desăvârșirea constă în ceva interior, în timp ce starea de desăvârșire despre care vorbim constă într-o condiție de viață care este considerată mai curând în raport cu un ansamblu de acte exterioare (q. 184, a. 1).

Se poate avea desăvârșirea virtuților și a darurilor sau a vieții de caritate dumnezeiască fără a fi în starea de desăvârșire și, invers, se poate fi în starea de desăvârșire fără a avea desăvârșirea caritații?
Da, amândouă aceste lucruri sunt posibile (q. 184, a. 4).

De ce, așadar, să se recurgă la starea de desăvârșire?
Pentru că, prin sine, starea de desăvârșire înlesnește în chip eminent dobândirea desăvârșirii înseși; și pentru că, în general, în starea de desăvârșire se găsește desăvârșirea.

Ce constituie, așadar, starea de desăvârșire?
Faptul de a se obliga pentru totdeauna, sub o anumită formă solemnă, la lucrurile care țin de desăvârșire în măsura în care ele privesc organizarea exterioară a vieții (q. 184, a. 4).

Și cine se află în această stare de desăvârșire?
Episcopii și călugării (q. 184, a. 5).

De ce spuneți că episcopii sunt în starea de desăvârșire?
Pentru că episcopii, în momentul în care își asumă oficiul sau datoria pastorală, se obligă să-și dea viața pentru turma lor, iar aceasta se face cu solemnitatea consacrării (q. 184, a. 6).

Și în cazul călugărilor, ce face ca ei să fie în starea de desăvârșire?
Faptul că se obligă, sub forma unui vot perpetuu, să lase deoparte lucrurile veacului, de care s-ar putea folosi în mod licit, pentru a se dedica mai liber lucrurilor lui Dumnezeu; și că fac aceasta cu o anumită solemnitate a profesiunii sau a binecuvântării (q. 184, a. 5).

Dintre aceste două stări de desăvârșire, care este mai desăvârșită?
Aceea a episcopilor (q. 184, a. 7).

De ce spuneți că starea de desăvârșire a episcopilor este mai desăvârșită decât aceea a călugărilor?
Pentru că ea este orânduită către aceasta din urmă precum acela care dă este orânduit către acela care primește. Într-adevăr, episcopii trebuie, prin starea lor, să posede desăvârșirea pe care călugării tind, prin starea lor, să o dobândească (q. 184, a. 7).

Cum tind călugării, prin starea lor, să dobândească desăvârșirea?
Călugării tind, prin starea lor, să dobândească desăvârșirea, în măsura în care, prin cele trei voturi de sărăcie, castitate și ascultare, se află ca într-o fericită imposibilitate de a păcătui și într-o fericită necesitate de a lucra bine în toate lucrurile (q. 186, a. 1-10).

Sunt aceste trei voturi esențiale stării de desăvârșire proprii călugărilor?
Da; aceste trei voturi sunt esențiale stării de desăvârșire proprii călugărilor, astfel încât fără ele starea religioasă nu ar putea exista (q. 186, a. 2-7).

Pot exista diferite familii religioase care să aibă toate condițiile esențiale ale stării religioase?
Da; pot exista diferite familii religioase care să aibă toate condițiile esențiale ale stării religioase (q. 188).

În ce va consta diversitatea familiilor religioase, de vreme ce toate se aseamănă în condițiile esențiale ale stării religioase?
Ea va consta în faptul că există diferite lucruri în care omul se poate consacra cu totul slujirii lui Dumnezeu și că omul se poate dispune la aceasta în diferite moduri sau prin diferite exerciții (q. 188, a. 1).

Care sunt cele două mari genuri de familii religioase?
Cele două mari genuri de familii religioase sunt acelea care se disting după cele două mari condiții de viață despre care am vorbit și care sunt viața contemplativă și viața activă (q. 188, a. 2-6).

Există, așadar, familii religioase de viață activă și altele de viață contemplativă?
Da; există familii religioase de viață activă și altele de viață contemplativă.

Ce înțelegeți prin familiile religioase de viață activă?
Înțeleg acele familii religioase în care cea mai mare parte a acțiunilor membrilor care le compun este orânduită spre slujirea aproapelui în vederea lui Dumnezeu (q. 188, a. 2).

Și ce înțelegeți prin familiile religioase de viață contemplativă?
Înțeleg acele familii religioase în care totalitatea acțiunilor membrilor care le compun este orânduită spre slujirea lui Dumnezeu în Sine Însuși (q. 188, a. 2, ad 2).

Dintre aceste două feluri de familii religioase, care sunt cele mai desăvârșite?
Sunt cele de viață contemplativă; cu această precizare totuși că cele mai desăvârșite dintre toate sunt acelea a căror parte principală este consacrată contemplării lucrurilor dumnezeiești sau cultului și slujirii lui Dumnezeu în Sine Însuși, pentru ca apoi să reverse asupra aproapelui prisosul contemplației lor și să-l atragă și pe el la cultul și slujirea lui Dumnezeu (q. 188, a. 6).

Este existența diferitelor familii religioase în Biserică și în mijlocul lumii un bine foarte mare?
Nu există nimic mai înalt decât existența diferitelor familii religioase în Biserică și în mijlocul lumii; căci, pe lângă faptul că ele constituie focarele alese în care se practică, în cea mai mare desăvârșire a lor, toate virtuțile, ele au drept efect să contribuie la cel mai mare bine al omenirii prin operele lor de caritate sau de apostolat și prin viața lor de jertfire lui Dumnezeu.

De unde le vine familiilor religioase, în Biserică, această excelență a lor în ceea ce privește practicarea tuturor virtuților duse până la cea mai înaltă desăvârșire?
Această excelență le vine din faptul că ele se străduiesc în chip vădit și prin vocație sau din oficiu să meargă pe calea vieții pe care orice om, oricine ar fi el, trebuie să meargă pentru a practica aceleași virtuți și a dobândi fericirea cerului.

Care este această viață în afara căreia nicio înaintare către Dumnezeu prin adevărata practicare a virtuților nu va fi vreodată cu putință?
Această cale nu este alta decât Isus Cristos sau însuși misterul Cuvântului făcut trup. De El ne rămâne să ne ocupăm acum; iar studiul Său va constitui obiectul *Părții a treia*.

Partea a treia — Isus Cristos — calea întoarcerii omului la Dumnezeu

1. Misterul lui Isus Cristos sau al Cuvântului făcut trup pentru a-l readuce pe om la Dumnezeu

Ce înțelegeți prin misterul lui Isus Cristos sau al Cuvântului făcut trup?

Înțeleg faptul, cu totul de neînțeles pentru noi pe acest pământ, că a doua Persoană a Preasfintei Treimi, Cuvântul sau Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu, Care este din toată veșnicia, împreună cu Tatăl Său și cu Sfântul Duh, unul și același unic Dumnezeu adevărat, prin Care toate lucrurile au fost create și Care le cârmuiește ca Stăpân suveran, a venit, în timp, pe pământul nostru, prin întruparea Sa în sânul Fecioarei Maria, din Care S-a născut; a trăit viața noastră muritoare; a vestit Evanghelia poporului iudeu din Palestina, la care fusese trimis personal de Tatăl Său; nu a fost recunoscut de acest popor, a fost trădat și dat pe mâna guvernatorului roman Ponțiu Pilat, condamnat și omorât pe cruce; a fost îngropat; S-a coborât la iad; a înviat din morți a treia zi; S-a înălțat la cer după patruzeci de zile; șade de-a dreapta lui Dumnezeu Tatăl, de unde cârmuiește Biserica Sa, întemeiată de El pe pământ, căreia i-a trimis Duhul Său, Care este și Duhul Tatălui, sfințind această Biserică prin sacramentele harului Său și pregătind-o astfel pentru a doua Sa venire de la sfârșitul veacurilor, când va judeca viii și morții, după ce îi va fi scos pe aceștia din mormintele lor, pentru a săvârși despărțirea definitivă a celor buni, pe care îi va lua cu El în împărăția Tatălui Său — unde le va asigura viața

veșnică — de cei răi, pe care îi va izgoni, blestemați de El și osândiți la chinurile focului veșnic.

2. Potrivirea, necesitatea și armonia întrupării

Este această venire a Fiului lui Dumnezeu pe pământul nostru, prin întruparea Sa, în armonie cu ceea ce știm despre Dumnezeu?

Da; nimic nu putea fi mai în armonie cu ceea ce știm despre Dumnezeu decât această venire a Fiului lui Dumnezeu pe pământul nostru prin întruparea Sa. Căci știm despre Dumnezeu că El este însăși Bunătatea sau Binele suveran. Pe de altă parte, este propriu binelui sau bunătății să se comunice. Iar Dumnezeu nu Se putea comunica făpturii într-un chip mai minunat decât prin misterul întrupării Sale (q. 1, a. 1).

Era întruparea Fiului lui Dumnezeu un lucru necesar?

Nu; considerată în ea însăși, această întrupare a Fiului lui Dumnezeu nu era nicidecum necesară; însă, dată fiind căderea neamului omenesc prin primul păcat al primului om, dacă Dumnezeu voia să ridice neamul omenesc în chipul cel mai desăvârșit și mai armonios și, mai ales, dacă voia să fie adusă o satisfacție deplină și întreagă pentru acest păcat, era cu totul necesar ca un Dumnezeu-Om să ia asupra Sa acest păcat și să aducă repararea lui (q. 1, a. 2).

Așadar, din pricina păcatului omului și pentru a-l repara S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu?

Da, din pricina păcatului omului și pentru a-l repara S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu (q. 1, a. 3, 4).

Dar atunci de ce Fiul lui Dumnezeu nu S-a întrupat îndată după căderea primului om?
Pentru că trebuia ca neamul omenesc să devină conștient de mizeria sa și de nevoia pe care o avea de un Dumnezeu-Mântuitor; și, de asemenea, pentru ca acest Dumnezeu-Mântuitor să poată fi precedat de un lung șir de profeți care să-I vestească și să-I pregătească venirea (q. 1, a. 5, 6).

În ce constă această întrupare a Fiului lui Dumnezeu, considerată în ea însăși?
Ea constă în aceea că natura dumnezeiască și natura omenească, păstrând fiecare tot ceea ce îi aparține în mod propriu, au fost unite substanțial și indisolubil în unitatea uneia și aceleiași Persoane dumnezeiești, care este Persoana Fiului lui Dumnezeu (q. 2, a. 1-6).

De ce unirea întrupării s-a săvârșit în Persoana Fiului, mai degrabă decât în aceea a Tatălui sau a Sfântului Duh?
Pentru că proprietățile Fiului în Dumnezeu, Care are rațiunea de Cuvânt și Căruia Îi convine, prin apropriere, tot ceea ce se raportează la înțelepciune, prin Care Dumnezeu crease toate lucrurile, făceau ca El să fie într-o armonie deosebită cu misterul restaurării neamului omenesc căzut; și, de asemenea, pentru că, venind de la Tatăl, putea fi trimis de El și apoi, la rândul Său, să ne trimită Duhul Său, ca rod al răscumpărării Sale (q. 3, a. 8).

3. Ceea ce Fiul lui Dumnezeu a luat de la noi și Și-a unit în întruparea Sa

Când spunem că Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat, sau că Cuvântul S-a făcut trup, sau că S-a făcut om, ce înseamnă aceşti termeni diferiți în ceea ce privește ceea ce Cuvântul sau Fiul lui Dumnezeu a luat de la noi pentru a-Și uni în Persoana Sa?
Toate aceste expresii înseamnă că Cuvântul sau Fiul lui Dumnezeu a luat, pentru a-Și uni în Persoana Sa, natura noastră omenească, așa cum se află ea realizată în ființa ei individuală printre urmașii primului om după păcatul său (q. 4, a. 1-6).

Rezultă de aici că există în Cuvântul întrupat sau în Fiul lui Dumnezeu făcut om un individ omenesc?
Nicidecum. Există în El o natură omenească individualizată, dar nu un individ omenesc sau o persoană omenească, deoarece această natură este individualizată în unica și singura Persoană a Cuvântului sau a Fiului lui Dumnezeu (q. 4, a. 3).

Această natură omenească pe care Fiul lui Dumnezeu Și-a unit-o în propria Sa Persoană este, în cele două părți esențiale ale ei, exact ceea ce este natura omenească în fiecare dintre noi?
Da; natura omenească pe care Fiul lui Dumnezeu Și-a unit-o în propria Sa Persoană este, în cele două părți esențiale ale ei, exact ceea ce este natura omenească în fiecare dintre noi (q. 5, a. 1-4).

Fiul lui Dumnezeu întrupat are, aşadar, un trup asemenea trupului nostru, din carne şi oase ca al nostru, cu aceleaşi mădulare, aceleaşi simţuri şi aceleaşi organe?
Da, Fiul lui Dumnezeu întrupat are un trup asemenea trupului nostru, din carne și oase ca al nostru, cu aceleași mădulare, aceleași simțuri și aceleași organe (q. 5, a. 1, 2).

Are El şi un suflet asemenea sufletului nostru, cu aceleaşi părţi, aceleaşi facultăţi, inclusiv inteligenţa şi voinţa noastră?
Da, are și un suflet asemenea sufletului nostru, cu aceleași părți, aceleași facultăți, inclusiv inteligența și voința noastră, într-un cuvânt, așa cum l-am descris atunci când am studiat natura noastră, operă a lui Dumnezeu (q. 5, a. 3, 4).

Fiul lui Dumnezeu Şi-a unit în acelaşi timp toate părţile care constituie natura omenească individualizată, în esenţa şi integritatea ei?
Da, Fiul lui Dumnezeu Și-a unit în același timp toate părțile care constituie natura omenească individualizată, în esența și integritatea ei; însă Și le-a unit într-o anumită ordine (q. 6, a. 1-6).

Care este această ordine în care Fiul lui Dumnezeu Şi-a unit natura omenească şi părţile ei?
Ea constă în aceea că Fiul lui Dumnezeu a luat trupul și toate părțile lui în vederea sufletului; sufletul și celelalte puteri ale lui, în vederea spiritului; iar trupul, sufletul și spiritul, în vederea naturii omenești pe care toate acestea o constituie în esența și integritatea ei (q. 6, a. 1-5).

Unirea naturii omenești și a tuturor părților ei cu Persoana Fiului lui Dumnezeu s-a făcut direct și nemijlocit, fără să se interpună vreo realitate creată între această natură și părțile ei, pe de o parte, și Persoana Fiului lui Dumnezeu, pe de alta?
Da, unirea naturii omenești și a tuturor părților ei cu Persoana Fiului lui Dumnezeu s-a făcut direct și nemijlocit, fără ca vreo realitate creată, nici măcar de ordin gratuit, să se interpună între această natură și părțile ei și Persoana Fiului lui Dumnezeu, tocmai pentru că această unire are drept termen însăși ființa Persoanei Fiului lui Dumnezeu, comunicată acestei naturi omenești și tuturor părților ei (q. 6, a. 6).

4. Despre privilegiile sau prerogativele cu care Fiul lui Dumnezeu a voit să fie înzestrată natura omenească pe care Și-a unit-o în întruparea Sa; harul habitual sau sfințitor; virtuțile; darurile Sfântului Duh — harurile date în dar

Nu există totuși, în natura omenească unită cu Persoana Fiului lui Dumnezeu și în facultățile sufletului ei, realități create de ordin gratuit care o unesc cu Dumnezeu?
Da, aceste realități create de ordin gratuit se află în natura omenească unită cu Persoana Fiului lui Dumnezeu și în facultățile sufletului ei; însă nu pentru a o uni cu Persoana Fiului lui Dumnezeu; dimpotrivă,

ele sunt o urmare a acestei uniri și ca cerute de excelența ei absolut transcendentă (q. 6, a. 6).

Care sunt aceste realități create de ordin gratuit care se află sau s-au aflat în natura omenească unită cu Persoana Fiului lui Dumnezeu, fiind o urmare a acestei uniri și ca cerute de excelența ei absolut transcendentă?

Sunt: mai întâi, în esența sufletului Său, harul habitual; apoi, în facultățile Sale: toate virtuțile, în afară de credință și speranță; toate darurile Sfântului Duh; toate harurile date în dar, care au drept scop sau obiect manifestarea adevărului dumnezeiesc lumii, fără a excepta profeția în ceea ce implică ea ca stare profetică propriu-zisă (q. 7, a. 1-8).

Care era și care este rolul harului habitual aflat în esența sufletului unit cu Fiul lui Dumnezeu în Persoana Sa?

Acest rol era și va continua să fie în toată veșnicia acela de a face acest suflet, prin participare, ceea ce natura dumnezeiască este în ea însăși prin esență; și de a-i îngădui acestui suflet să aibă, revărsându-se în facultățile sale, acele principii de acțiune dumnezeiască care sunt virtuțile și darurile (q. 7, a. 1).

De ce spuneți că sufletul omenesc unit cu Fiul lui Dumnezeu în Persoana Sa trebuia să aibă toate virtuțile, în afară de credință și speranță?

Pentru că aceste două virtuți au ceva nedesăvârșit, incompatibil cu desăvârșirea sufletului omenesc unit cu Fiul lui Dumnezeu în Persoana Sa (q. 7, a. 3, 4).

În ce constă această nedesăvârșire?
În aceea că credința presupune că nu se vede ceea ce se crede, iar speranța are drept obiect pe Dumnezeu încă neposedat prin vederea beatifică limpede (*ibid.*).

Ce înțelegeți prin harurile date în dar, care au drept scop sau obiect manifestarea adevărului dumnezeiesc lumii și care trebuiau să existe în natura omenească unită cu Fiul lui Dumnezeu în Persoana Sa?
Înțeleg acele privilegii arătate de Sfântul Pavel în prima Epistolă către Corinteni, capitolul 12, versetul 8 și următoarele, și care sunt: credința, înțelepciunea, știința, harul vindecărilor, săvârșirea minunilor, profeția, discernerea duhurilor, felurimea limbilor, tâlcuirea cuvintelor (q. 7, a. 7).

Credința, ca har dat în dar, este altceva decât virtutea credinței?
Da; este vorba aici despre o anumită certitudine supraeminentă în ceea ce privește adevărurile dumnezeiești, care îl face pe cineva apt să-i învețe pe ceilalți aceste adevăruri (I-II, q. 111, a. 4, ad 2).

Și înțelepciunea și știința, numărate printre harurile date în dar, sunt altceva decât virtuțile intelectuale sau darurile Sfântului Duh numite cu aceleași nume?
Da, ele desemnează o anumită abundență de știință și de înțelepciune, prin care cel ce le primește poate nu numai să aibă în sine gânduri drepte despre lucrurile dumnezeiești, ci și să-i învețe pe ceilalți și să-i combată pe adversari (I-II, q. 111, a. 4, ad 4).

Fiul lui Dumnezeu, trăind pe acest pământ, S-a folosit de harul dat în dar numit felurimea limbilor?

Fiul lui Dumnezeu, trăind pe acest pământ, nu a avut nevoie să Se folosească de acest har dat în dar, deoarece nu Și-a exercitat slujirea apostolică decât printre iudei sau printre cei care vorbeau aceeași limbă; însă poseda în chip desăvârșit acest har, asemenea tuturor celorlalte, și S-ar fi putut folosi de el dacă ar fi avut prilejul să o facă (q. 7, a. 7, ad 3).

Ce înțelegeți când spuneți că Fiul lui Dumnezeu întrupat a avut în natura Sa omenească harul profeției chiar și în ceea ce implică el ca stare profetică propriu-zisă?

Înțeleg prin aceasta că Fiul lui Dumnezeu, în timpul vieții Sale pe acest pământ, trăia viața noastră și, cu acest titlu, era îndepărtat de lucrurile cerești despre care ne vorbea; deși, prin partea superioară a sufletului Său, trăia în sânul misterelor lui Dumnezeu, pe care le vedea pe deplin și le poseda în chip actual. Căci este propriu profetului să vorbească despre lucruri care sunt îndepărtate și nu se află sub privirea acelora cărora le vestește și în mijlocul cărora trăiește (q. 7, a. 8).

În ce raport se află harurile date în dar cu harul habitual sau sfințitor și cu virtuțile și darurile care îl însoțesc?

Harul habitual sau sfințitor și virtuțile și darurile care îl însoțesc au drept obiect sfințirea subiectului în care se află; în timp ce harurile date în dar sunt în vederea apostolatului care trebuie exercitat asupra celorlalți (I-II, q. 111, a. 1 și 4).

Pot fi despărțite aceste două feluri de haruri?
Da; căci toate sufletele drepte sau sfinte au harul habitual sau sfințitor împreună cu virtuțile și darurile care îl însoțesc; iar harurile date în dar sunt partea numai a acelora care au de împlinit o slujire față de ceilalți. Mai mult, deși, pentru aceștia din urmă, cele două feluri de haruri sunt de obicei unite, ele pot fi despărțite, cum a fost cazul lui Iuda, care era un demon și care totuși avea harurile date în dar conferite Apostolilor.

În natura omenească pe care Fiul lui Dumnezeu Și-a unit-o în propria Sa Persoană, erau toate aceste feluri de haruri unite împreună și duse la cel mai înalt grad de desăvârșire?
Da; în natura omenească pe care Fiul lui Dumnezeu Și-a unit-o în propria Sa Persoană, toate aceste feluri de haruri erau unite împreună și duse la cel mai înalt grad de desăvârșire (q. 7, a. 1, 8).

De ce a fost astfel în El?
Pentru că avea o demnitate personală infinită și trebuia să fie Învățătorul prin excelență al lucrurilor credinței (q. 7, a. 7).

5. Plinătatea harului care a fost în natura omenească a Fiului lui Dumnezeu întrupat

Trebuie să spunem că, în natura omenească pe care Fiul lui Dumnezeu Și-a unit-o în propria Sa Persoană, harul s-a aflat în

toată plinătatea sa?
Da, în natura omenească pe care Fiul lui Dumnezeu Și-a unit-o în propria Sa Persoană, harul s-a aflat în toată plinătatea sa: în sensul că nu este nimic care să se raporteze la ordinea harului și care să nu se fi aflat în ea; și că toate acestea s-au aflat acolo în cel mai înalt grad posibil în ordinea actuală a harului (q. 7, a. 9).

Este această plinătate a harului cu totul proprie naturii omenești în Persoana Fiului lui Dumnezeu?
Da; îi este cu totul proprie, căci vine din proximitatea acestei naturi față de natura dumnezeiască, izvorul harului, în aceeași Persoană a Fiului lui Dumnezeu, și din rolul pe care trebuia să-l aibă Fiul lui Dumnezeu trăind în această natură omenească, rol care consta în a revărsa El Însuși asupra tuturor oamenilor prisosul harului existent în El (q. 7, a. 10).

Putem spune că harul conferit naturii omenești unite cu Fiul lui Dumnezeu în propria Sa Persoană a fost un har infinit?
Da; se poate spune aceasta într-un anumit sens. Căci, dacă este vorba despre harul unirii, el este infinit în sens absolut, nefiind altceva decât faptul ca această natură omenească să fie unită cu însăși natura dumnezeiască în unica Persoană a Fiului lui Dumnezeu. Iar dacă este vorba despre harul habitual împreună cu tot ceea ce îl însoțește, el nu are limită în ordinea actuală a harului sau în raport cu toți ceilalți care participă la el, deși în sine însuși este ceva creat și, prin urmare, ceva finit (q. 7, a. 11).

Poate fi sporit acest har, astfel înțeles, în natura omenească pe care Fiul lui Dumnezeu Și-a unit-o în propria Sa Persoană?
Acest har ar putea fi sporit dacă s-ar considera numai puterea lui Dumnezeu, care este infinită; însă, considerând ordinea actuală a harului așa cum a statornicit-o Dumnezeu, acest har nu poate fi sporit (q. 7, a. 12).

Care sunt raporturile acestui har cu harul unirii?
Acest har, în natura omenească pe care Fiul lui Dumnezeu Și-a unit-o în propria Sa Persoană, este o urmare a harului unirii și este proporționat acestui har al unirii (q. 7, a. 13).

Cum se numește harul unirii, cauză și principiu al oricărui alt har în natura omenească pe care Fiul lui Dumnezeu Și-a unit-o în propria Sa Persoană?
Se numește harul unirii ipostatice, de la un cuvânt grec care înseamnă persoană, căci el este, după cum am spus, faptul unic și de neînțeles pentru noi, datorat acțiunii gratuite a Persoanei Fiului lui Dumnezeu, împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh, prin care această natură omenească pe care El Și-a unit-o astfel primește acest exces de demnitate și de onoare, anume de a fi unită nemijlocit cu natura dumnezeiască în aceeași și unica Persoană a Fiului lui Dumnezeu.

6. Harul capital propriu Fiului lui Dumnezeu întrupat, în natura Sa omenească

Pe lângă acest har despre care tocmai s-a vorbit, potrivit celor două feluri arătate, adică harul habitual sau sfinţitor împreună cu tot ceea ce îl însoţeşte şi harurile date în dar, care decurg, în natura omenească pe care Fiul lui Dumnezeu Şi-a unit-o în propria Sa Persoană, din harul unirii ipostatice şi din rolul pe care Fiul lui Dumnezeu trebuia să-l aibă trăind în mijlocul nostru în această natură — har care convenea Fiului lui Dumnezeu întrupat în măsura în care El era, personal, acest om determinat, distinct de toţi ceilalţi oameni —, nu trebuie să mai vorbim, cu privire la Fiul lui Dumnezeu întrupat, şi despre ceea ce s-a numit harul capital, care Îi convine în măsura în care El este Capul trupului Său mistic, Biserica?

Da, trebuie să mai vorbim, cu privire la Fiul lui Dumnezeu întrupat, despre harul capital, care Îi convine sub raţiunea Sa de Cap al trupului Său mistic, Biserica (q. 8).

Ce voiţi să spuneţi când afirmaţi că Fiul lui Dumnezeu întrupat este Capul trupului Său mistic, Biserica?

Înţeleg că Fiul lui Dumnezeu, trăind în natura omenească pe care Şi-a unit-o în propria Sa Persoană, ocupă, în ordinea apropierii de Dumnezeu, primul loc, posedă desăvârşirea absolută şi plinătatea a tot

ceea ce privește ordinea harului și are puterea de a comunica tot ceea ce aparține acestei ordini tuturor celor care, cu orice titlu, participă la bunurile acestei ordini (q. 8, a. 1).

Numai în raport cu sufletul sau și în raport cu trupul este numit Fiul lui Dumnezeu întrupat Capul oamenilor care fac parte din Biserica Sa?

Și în raport cu trupul este numit Fiul lui Dumnezeu întrupat Capul oamenilor care fac parte din Biserica Sa; iar aceasta înseamnă că omenitatea Fiului lui Dumnezeu întrupat, nu numai în sufletul Său, ci și în trupul Său, este instrumentul dumnezeirii pentru a revărsa bunurile ordinii supranaturale mai întâi în sufletul oamenilor, dar și în trupul lor: aici, pe pământ, pentru ca trupul să ajute sufletul în practicarea faptelor dreptății; iar mai târziu, la învierea glorioasă, pentru ca trupul să primească, din prisosul sufletului glorificat, partea sa de nemurire și de slavă (q. 8, a. 2).

Despre toți oamenii trebuie spus că Fiul lui Dumnezeu întrupat este Capul, în sensul care tocmai a fost precizat?

Da, dacă luăm oamenii în universalitatea desfășurării istoriei lor; însă cei care, după ce au trăit pe acest pământ, au murit în nepocăință finală nu-I mai aparțin și sunt despărțiți de El pentru totdeauna. Dimpotrivă, cei care, după ce au trăit pe acest pământ viața harului, se află acum în slavă, Îi aparțin în chip desăvârșit, iar El este Capul lor cu un titlu cu totul special. El este apoi Capul tuturor celor care Îi sunt uniți prin har și se află în purgatoriu sau pe acest pământ; al tuturor celor care Îi sunt uniți în prezent chiar și numai prin credință, fără

caritate; al tuturor celor care încă nu Îi sunt uniți, nici măcar prin credință, dar care trebuie să-I fie uniți într-o zi, potrivit decretelor predestinării dumnezeiești; în sfârșit, chiar al acelora care, trăind încă pe acest pământ, au posibilitatea de a-I fi uniți, deși în fapt nu vor ajunge niciodată să-I fie uniți (q. 8, a. 3).

Se poate spune că Fiul lui Dumnezeu întrupat este și Capul îngerilor?

Da, Fiul lui Dumnezeu întrupat este și Capul îngerilor; căci, în raport cu întreaga mulțime a acelora care sunt orânduiți către același scop al bucurării de slavă, Fiul lui Dumnezeu ocupă primul loc, posedă în toată plinătatea lor bunurile acestei ordini supranaturale și comunică tuturor din prisosul de care este plin (q. 8, a. 4).

Harul capital, care convine Fiului lui Dumnezeu întrupat în măsura în care, trăind în natura omenească pe care Și-a unit-o în Persoana Sa, este Capul Bisericii în universalitatea care tocmai a fost arătată, este același har cu acela care Îi convine sau se află în El în măsura în care El este personal acest om determinat, distinct de toți ceilalți oameni și cu atât mai mult de îngeri?

Da; este același har în fondul sau în esența lui; însă este numit cu aceste două nume, har capital sau har personal, în virtutea dublului rol pe care îl îndeplinește sau după cum este considerat: în măsura în care împodobește natura omenească proprie Fiului lui Dumnezeu întrupat; sau în măsura în care se comunică tuturor celor care depind de El (q. 8, a. 5).

Faptul de a fi Capul Bisericii este absolut propriu Fiului lui Dumnezeu întrupat?
Da; în ceea ce privește comunicarea bunurilor interioare ale ordinii harului, numai omenitatea Fiului lui Dumnezeu întrupat având puterea de a-l îndreptăți lăuntric pe om, în virtutea unirii sale cu dumnezeirea în Persoana Cuvântului. Dar, dacă este vorba despre guvernarea exterioară în Biserică, alți oameni pot fi numiți și sunt într-adevăr numiți, în diferite grade și cu diferite titluri, capi, fie ai unei anumite părți a Bisericii, cum sunt episcopii în diecezele lor, fie ai Bisericii în ansamblul ei pentru cei care se află încă în starea de cale pe pământ, cum este Suveranul Pontif pe durata pontificatului său; cu această precizare, de altfel, că acești alți capi nu fac decât să țină locul singurului Cap adevărat de Care depinde totul, Isus Cristos Însuși, ai Cărui vicari nu sunt decât în diferite grade sau cu diferite titluri, nelucrând niciodată decât în numele Lui (q. 8, a. 6).

Așadar, numai la Isus Cristos sau la Fiul lui Dumnezeu întrupat se raportează și se întoarce totul, în ultimă analiză, în acțiunea mântuitoare sau în acțiunea care privește binele supranatural al tuturor celor care, cu orice titlu, participă la acest bine?
Da, foarte exact, numai la Isus Cristos sau la Fiul lui Dumnezeu întrupat se raportează și se întoarce totul, în ultimă analiză, în acțiunea mântuitoare sau în acțiunea care privește binele supranatural al tuturor celor care, cu orice titlu, participă la acest bine.

Există, în sens opus și în ceea ce privește acțiunea vătămătoare care îi îndepărtează pe oameni de Dumnezeu și îi conduce la

pierzare, un cap care să fie, în ordinea răului, ceea ce este Isus Cristos sau Fiul lui Dumnezeu întrupat în ordinea binelui?
Da; iar acest cap al celor răi nu este altul decât Satana, căpetenia demonilor răzvrătiți (q. 8, a. 7).

În ce fel sau în ce sens este căpetenia demonilor răzvrătiți, Satana, în ordinea răului, capul celor răi, așa cum Isus Cristos este Capul tuturor celor care fac parte din Biserica Sa?
Nu este astfel în sensul că ar putea comunica lăuntric răul, precum Isus Cristos comunică binele; ci este astfel în sensul că, în ordinea guvernării exterioare, tinde să-i îndepărteze pe oameni de Dumnezeu, după cum Isus Cristos tinde să-i orânduiască spre El; și că toți cei care păcătuiesc imită răzvrătirea și mândria lui, după cum cei buni imită supunerea și ascultarea lui Isus Cristos (q. 8, a. 7).

Ar fi, așadar, adevărat că, din pricina acestei opoziții radicale și fundamentale, există ca un fel de luptă personală între Isus Cristos, Capul celor buni, și Satana, capul celor răi, care ar explica în ultimă instanță caracterul continuu și ireductibil al luptei dintre cei buni și cei răi de-a lungul evenimentelor istoriei?
Cu siguranță; și nu se va avea niciodată ultimul cuvânt asupra acestei lupte până când ea nu va fi redusă la lupta personală și pentru totdeauna ireductibilă dintre Satana și Isus Cristos.

Trebuie această luptă să îmbrace într-o zi un caracter deosebit de acut, astfel încât Satana va părea că și-a concentrat întreaga răutate și întreaga putere de a vătăma în persoana unui individ

omenesc, după cum Fiul lui Dumnezeu Și-a pus puterea mântuitoare în natura omenească pe care Și-a unit-o în propria Sa Persoană?
Da; și aceasta va fi în timpul domniei Antihristului.

Antihristul va fi, așadar, cu un titlu special, capul celor răi?
Da; Antihristul va fi, cu un titlu special, capul celor răi. Căci va avea mai multă răutate decât a avut vreun om înaintea lui; și va fi, în cel mai înalt grad, supusul lui Satana, străduindu-se să-i piardă pe oameni și să ruineze domnia lui Isus Cristos printr-o răutate și prin mijloace de acțiune vrednice de căpetenia demonilor (q. 8, a. 8).

Ce datorie se impune oricărui om în fața acestei lupte fundamentale și ireductibile dintre cei doi capi opuși ai omenirii?
Aceea de a nu pactiza niciodată, în nimic, cu ceea ce ține de Satana sau de sateliții săi; și de a se așeza, pentru a rămâne acolo întotdeauna și a lupta cu vitejie, sub steagul lui Isus Cristos.

7. Știința luată de Fiul lui Dumnezeu în natura omenească pe care Și-a unit-o: știința beatifică; știința infuză; știința experimentală

Pe lângă harul despre care am vorbit și care este propriu naturii omenești pe care Fiul lui Dumnezeu Și-a unit-o în propria Sa Persoană, nu există și alte prerogative care sunt apanajul acestei naturi?
Da; și sunt, mai întâi, prerogativele care privesc știința (III, q. 9-12).

Ce feluri de știință au fost luate de Fiul lui Dumnezeu întrupat în natura omenească pe care Și-o unea prin unirea ipostatică?
Trei feluri de știință au fost luate de Fiul lui Dumnezeu întrupat în natura omenească pe care Și-o unea ipostatic, și anume: știința care îi face fericiți pe cei din cer prin vederea esenței dumnezeiești; știința infuză sau înnăscută, care dă sufletului dintr-o dată, printr-o revărsare directă a Cuvântului, toate noțiunile sau toate ideile care îl fac capabil să cunoască toate lucrurile printr-un mod de știință conaturală; în sfârșit, știința experimentală sau dobândită, care se datorează exercitării normale și obișnuite a facultăților noastre omenești, luându-și datele din lumea exterioară cu ajutorul simțurilor (q. 9, a. 2, 3, 4).

Știința care îi face fericiți pe cei din cer prin vederea esenței dumnezeiești a fost luată de Fiul lui Dumnezeu întrupat în natura omenească pe care Și-o unea ipostatic, într-un grad deosebit de desăvârșire?
Da; ea a fost luată într-un grad de desăvârșire care întrece fără nicio proporție desăvârșirea tuturor celorlalte spirite fericite, îngeri și oameni, la orice grad de desăvârșire ar fi ridicați în această știință; și, din prima clipă, Fiul lui Dumnezeu întrupat a putut vedea, prin natura Sa omenească, în Cuvântul dumnezeiesc care era El Însuși, totul în întregime, astfel încât nu există nimic, fie că există în vreun fel în prezent, fie că a existat în trecut, fie că va exista într-o zi în viitor, fie că este vorba despre fapte, cuvinte sau gânduri referitoare la oricine și în orice timp, pe care Fiul lui Dumnezeu întrupat să nu le fi cunoscut, încă din prima clipă a întrupării Sale, prin natura omenească

pe care Și-o unise ipostatic, în Cuvântul dumnezeiesc care era El Însuși (q. 10, a. 2-4).

Și știința infuză sau înnăscută a fost luată de Fiul lui Dumnezeu întrupat, în natura omenească pe care Și-o unea ipostatic, într-un grad deosebit de desăvârșire?

Da; căci El cunoaște, prin natura Sa omenească, în ordinea acestei științe, tot ceea ce inteligența omenească poate atinge folosindu-se de lumina naturală care este în ea și tot ceea ce revelația dumnezeiască poate face cunoscut unei inteligențe omenești sau create, fie că este vorba despre ceea ce ține de darul înțelepciunii, de darul profeției sau de oricare alt dar al Sfântului Duh, într-un grad de desăvârșire și de abundență absolut transcendent, nu numai în raport cu toți ceilalți oameni, ci chiar și în raport cu știința spiritelor îngerești (q. 11, a. 1, 3, 4).

Și știința dobândită care a fost în sufletul omenesc al Fiului lui Dumnezeu întrupat, în ce condiții se afla acolo?

Se afla acolo astfel încât, prin ea, El cunoștea tot ceea ce inteligența omenească poate atinge lucrând asupra datelor simțurilor; un anumit progres în știință era cu putință pentru El, pe măsură ce intelectul Său omenesc avea prilejul să se exercite lucrând asupra unor noi date ale simțurilor; însă nu a avut niciodată nimic de învățat de la vreun învățător omenesc, deoarece dobândise întotdeauna deja prin Sine Însuși, în contact cu operele lui Dumnezeu, ceea ce un învățător omenesc ar fi fost în stare să-L învețe, pe măsură ce viața Sa înainta (q. 12, a. 1-3).

Trebuie să spunem, de asemenea, că Fiul lui Dumnezeu întrupat nu a avut niciodată, în niciun fel, ceva de primit de la îngeri în materie de ştiinţă, în natura Sa omenească?

Da, niciodată şi în niciun fel Fiul lui Dumnezeu întrupat nu a avut ceva de primit de la îngeri în materie de ştiinţă, în natura Sa omenească; ci tot ceea ce a avut ca ştiinţă I-a venit, în natura Sa omenească, fie nemijlocit de la Cuvântul Care era El Însuşi personal, fie de la lumina naturală a intelectului propriu naturii omeneşti, lucrând, după cum s-a spus, asupra datelor nemijlocite ale simţurilor; căci orice alt mod de a primi ar fi fost nevrednic de El (q. 12, a. 4).

8. Puterea luată de Fiul lui Dumnezeu în natura omenească pe care Şi-a unit-o ipostatic

Pe lângă aceste prerogative ale ştiinţei, Fiul lui Dumnezeu întrupat a mai luat şi alte prerogative în natura omenească pe care Şi-o unea ipostatic?

Da; a mai luat şi ceea ce priveşte puterea (q. 13).

Care a fost puterea sufletului omenesc al Fiului lui Dumnezeu întrupat?

A fost întreaga putere connaturală sufletului omenesc, formă substanţială a unui trup pe care El a voit să-l ia muritor, după cum vom vedea; şi, pe lângă aceasta, puterea proprie acestui suflet omenesc

în ordinea harului, în măsura în care trebuia să comunice, din plinătatea sa, tuturor celor care aveau să se afle sub dependența sa. A mai existat, în natura omenească a Fiului lui Dumnezeu întrupat, cu un titlu unic, acea participare instrumentală la puterea dumnezeiască, prin care Cuvântul lui Dumnezeu avea să săvârșească de acum înainte, prin ea, toate minunile de transformare aflate în armonie cu scopul întrupării, care este restaurarea tuturor lucrurilor, în cer și pe pământ, potrivit planului de înnoire statornicit de Dumnezeu (q. 13, a. 1-4).

9. Defectele luate de Fiul lui Dumnezeu în natura omenească pe care Și-a unit-o ipostatic: din partea trupului; din partea sufletului

Era potrivit ca, alături de aceste prerogative de har, de știință sau de putere, Fiul lui Dumnezeu întrupat să ia, în natura omenească pe care Și-o unea ipostatic, și anumite defecte care să-I afecteze trupul și sufletul?

Da; aceasta era necesar în vederea scopului întrupării, care era ca, prin ea, Fiul lui Dumnezeu să poată satisface pentru păcatele noastre; să apară pe acest pământ ca unul dintre noi, lăsând astfel credinței întregul ei merit; în sfârșit, să ne slujească drept exemplu prin practicarea celor mai înalte virtuți ale răbdării și jertfirii de sine (q. 14, 15).

Care au fost defectele trupului pe care Fiul lui Dumnezeu întrupat trebuia să le ia în natura omenească pe care Și-o unea ipostatic?

Au fost defectele sau mizeriile și infirmitățile care sunt, în întreaga natură omenească, urmarea și efectul primului păcat al primului om, precum foamea, setea, moartea și alte lucruri de acest fel; însă nu infirmitățile sau defectele care sunt urmarea păcatelor personale sau a eredității ori efectul unei zămisliri defectuoase (q. 14, a. 1).

Trupul Fiului lui Dumnezeu întrupat a fost, așadar, în afară de defectele care au fost arătate, de o desăvârșire și de o frumusețe suverane?

Da; trupul Fiului lui Dumnezeu întrupat a fost, în afară de defectele arătate, de o desăvârșire și de o frumusețe suverane, căci aceasta se potrivea demnității Cuvântului lui Dumnezeu unit ipostatic cu acest trup și acțiunii Sfântului Duh prin Care acest trup a fost format nemijlocit în sânul Fecioarei Maria, după cum vom spune în curând.

Și, din partea sufletului, care au fost defectele luate de Fiul lui Dumnezeu întrupat în natura omenească pe care Și-o unea ipostatic?

Au fost: mai întâi, posibilitatea de a simți durerea cauzată de ceea ce afectează în chip dureros trupul, mai ales de leziunile trupești precum acelea pe care trebuia să le sufere în timpul Patimii Sale; apoi, mișcările lăuntrice de ordin afectiv sensibil sau chiar mișcările de ordin afectiv intelectual care presupun un rău prezent sau amenințător, precum mișcările de tristețe, de teamă, de mânie; cu

această precizare totuși că asemenea mișcări, în sufletul omenesc al Fiului lui Dumnezeu întrupat, nu aveau niciodată nimic care să nu fie în toate privințele în desăvârșită armonie cu rațiunea, căreia îi rămâneau întru totul și pe deplin supuse (q. 15, a. 1-9).

Se poate spune despre Fiul lui Dumnezeu întrupat că, în virtutea naturii omenești pe care Și-o unise ipostatic, în timpul cât a trăit pe pământul nostru, Se afla în același timp la capătul și pe calea beatitudinii?

Da; căci, în ceea ce este propriu sufletului în beatitudine, Se bucura pe deplin de această beatitudine prin vederea esenței dumnezeiești; iar în ceea ce privește revărsarea beatitudinii sufletului asupra părții sensibile și asupra trupului, printr-un fel de suspendare miraculoasă în vederea răscumpărării noastre, nu trebuia să Se bucure de ea decât după învierea și înălțarea Sa, așteptând-o, în timpul vieții Sale muritoare, ca pe o răsplată pe care trebuia să o merite și să o dobândească (q. 15, a. 10).

10. Despre consecințele întrupării Fiului lui Dumnezeu, potrivit felului în care Îl considerăm în Sine Însuși, sub rațiunea Sa de Cuvânt întrupat; cum putem și trebuie să ne exprimăm despre El

Ce rezultă pentru Fiul lui Dumnezeu întrupat, considerat în Sine Însuși și potrivit felului în care putem și trebuie să vorbim despre El, în virtutea întrupării Sale?

Rezultă că putem și trebuie să spunem întru tot adevărul că Dumnezeu este om, căci o Persoană care este Dumnezeu este și om; că omul este Dumnezeu, căci o Persoană care este cu adevărat om este o Persoană care este Dumnezeu; că tot ceea ce este propriu naturii omenești și îi convine poate fi spus despre Dumnezeu, căci toate acestea convin unei Persoane care este Dumnezeu; și tot ceea ce este propriu naturii dumnezeiești poate fi spus despre omul care este Fiul lui Dumnezeu întrupat, căci acest om este o Persoană care este Dumnezeu; însă nu putem spune despre dumnezeire ceea ce se spune despre omenitate, sau invers, în Persoana Fiului lui Dumnezeu întrupat, pentru că cele două naturi rămân distincte și fiecare își păstrează proprietățile (q. 16, a. 1, 2).

Se poate spune că Dumnezeu S-a făcut om?

Da, se poate spune că *Dumnezeu S-a făcut om*, pentru că o Persoană

care este Dumnezeu a început să fie cu adevărat om în timp, pe când înainte nu era om (q. 16, a. 6).

Se poate spune de asemenea că omul s-a făcut Dumnezeu?
Nu, nu se poate spune că *omul s-a făcut Dumnezeu*, căci aceasta ar presupune că o persoană care era mai întâi om fără a fi Dumnezeu a devenit apoi Dumnezeu (q. 16, a. 7).

Se poate spune despre Fiul lui Dumnezeu întrupat că este o făptură?
Nu se poate spune aceasta în mod absolut; ci trebuie avut grijă să se adauge: *în virtutea naturii omenești pe care Și-a unit-o ipostatic*, căci este adevărat că această natură omenească este ceva creat (q. 16, a. 8).

Se poate spune: acest om, arătându-L pe Isus Cristos sau pe Fiul lui Dumnezeu întrupat, a început să existe?
Nu, nu trebuie spus: *acest om*, arătându-L pe Isus Cristos sau pe Fiul lui Dumnezeu întrupat, *a început să existe*, pentru că aceasta s-ar înțelege despre Persoana Fiului lui Dumnezeu, Care nu a început să existe. Nu s-ar putea spune aceasta decât adăugând: *în măsura în care este om sau în virtutea naturii Sale omenești* (q. 16, a. 9).

11. Despre unitatea sau multiplicitatea care este în El: în ceea ce privește ființa Sa; în ceea ce privește voința Sa; în ceea ce privește operația Sa

Isus Cristos sau Fiul lui Dumnezeu întrupat constituie o singură ființă sau sunt mai multe?
El nu constituie decât o singură ființă, Dumnezeu și om deopotrivă, în virtutea unității Persoanei care subzistă în amândouă naturile, dumnezeiască și omenească (q. 17, a. 1, 2).

Putem vorbi despre multiplicitatea voințelor în Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat?
Da; căci există în El voința dumnezeiască, în calitate de Dumnezeu, și voința omenească, în calitate de om (q. 18, a. 1).

Există, de asemenea, în El o multiplicitate de voințe ca om?
Da; dacă luăm cuvântul voință într-un sens larg și în măsura în care desemnează facultatea afectivă sensibilă împreună cu facultatea afectivă intelectuală; sau, de asemenea, în măsura în care desemnează uneori diferite acte ale acestor facultăți (q. 18, a. 2, 3).

Isus Cristos sau Fiul lui Dumnezeu întrupat a avut și are în natura Sa omenească liberul arbitru?
Cu siguranță, și într-un chip suveran de desăvârșit; deși Se afla în imposibilitatea absolută de a păcătui, voința Sa deliberată fiind

întotdeauna și în toate privințele conformă voinței dumnezeiești, chiar atunci când partea afectivă sensibilă sau mișcarea naturală a voinței Sale, în ceea ce ținea de domeniul lor propriu, puteau să se îndrepte spre altceva decât ceea ce voia voința Sa deliberată în conformitate cu voința pozitivă dumnezeiască (q. 18, a. 4).

Putem și trebuie să vorbim și despre multiplicitatea operațiilor în Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat?

Da, trebuie să vorbim despre multiplicitatea operațiilor în Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat; căci, dacă din partea Persoanei sau a principiului căruia îi sunt atribuite operațiile exista în Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, o unitate desăvârșită și absolută, din partea principiilor proprii ale operațiilor existau tot atâtea operații diferite câte principii sau facultăți de acțiune diferite existau în natura Sa omenească; și, pe lângă acestea, marea diversitate a operațiilor proprii naturii dumnezeiești, distincte de operațiile proprii naturii omenești (q. 19, a. 1, 2).

Dar atunci în ce sens se vorbește despre operație teandrică în Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, și ce înseamnă această expresie?

Această expresie înseamnă că, Isus Cristos fiind Dumnezeu și om deopotrivă, exista în El un fel de subordonare între toate principiile Sale de operație, mai ales între principiile de operație proprii naturii omenești și natura dumnezeiască, principiu al operației formal dumnezeiești; astfel încât operația omenească în El se afla dumnezeiește desăvârșită și supraînălțată prin apropierea și influența

naturii dumnezeiești, iar operația proprie naturii dumnezeiești se umaniza într-un anumit fel, comunicându-se în afară prin mijlocirea sau cu concursul operației omenești (q. 19, a. 1, ad 1).

Isus Cristos sau Fiul lui Dumnezeu întrupat a putut, prin operația Sa omenească, să merite ceva pentru Sine Însuși?
Da, a putut să merite și se cuvenea să merite pentru Sine Însuși tot ceea ce, lipsindu-I temporar, nu era contrar excelenței și demnității Sale, precum slava trupului și tot ceea ce trebuia să privească înălțarea Sa exterioară în cer sau pe pământ (q. 19, a. 3).

A putut să merite și pentru ceilalți?
Da; și printr-un merit desăvârșit sau condign, în virtutea unității mistice pe care o formează împreună cu El toți membrii Bisericii Sale, al cărei Cap este; astfel încât toate acțiunile Sale aveau valoare nu numai pentru El personal, ci și pentru toți aceia care, dintre oameni, fac parte din Biserica Sa, în sensul universalității arătate mai sus, când s-a vorbit despre harul capital al Fiului lui Dumnezeu întrupat în natura omenească pe care Și-a unit-o ipostatic (q. 19, a. 4).

Ce este necesar pentru ca meritul acțiunilor Fiului lui Dumnezeu întrupat să-i atingă pe ceilalți oameni?
Trebuie ca ei să-I fie uniți prin harul Botezului, care este harul încorporării în Isus Cristos, după cum vom avea să spunem mai târziu (q. 19, a. 4, ad 3).

12. Despre consecințele întrupării Fiului lui Dumnezeu în raporturile Sale cu Tatăl: supunerea Sa față de Tatăl — rugăciunea Sa — preoția Sa

Ce a rezultat din întruparea Fiului lui Dumnezeu în raporturile Sale cu Tatăl sau în raporturile Tatălui cu El?
A rezultat că Fiul lui Dumnezeu întrupat a fost supus Tatălui; că S-a rugat Lui; că L-a slujit prin preoția Sa; și că, rămânând totodată Fiu prin natură, iar nu prin adopție, a putut totuși și a trebuit să fie predestinat de Tatăl (q. 20-24).

Ce înțelegeți când spuneți că Isus Cristos sau Fiul lui Dumnezeu întrupat a fost supus Tatălui?
Înțeleg că, în virtutea naturii Sale omenești, Fiul lui Dumnezeu întrupat nu avea decât o bunătate participată, în timp ce Tatăl este Bunătatea prin esență; că tot ceea ce privea viața Sa omenească era rânduit, dispus și orânduit de Tatăl Său; în sfârșit, că, în natura Sa omenească, S-a arătat în toate lucrurile de o ascultare desăvârșită și absolută față de Tatăl (q. 20, a. 1).

Nu făceau aceleaşi titluri ca Fiul lui Dumnezeu întrupat să fie de asemenea supus Lui Însuşi în calitate de Dumnezeu sau în virtutea naturii Sale dumnezeiești?
Cu siguranță; căci natura dumnezeiască, în virtutea căreia Tatăl era

superior Fiului în întruparea Sa, este comună Tatălui și Fiului (q. 20, a. 2).

În ce sens se poate spune că Isus Cristos sau Fiul lui Dumnezeu întrupat putea sau poate încă să Se roage?
În sensul că voința Sa omenească, neavând prin ea însăși și independent de voința dumnezeiască puterea de a realiza ceea ce dorește, Fiul lui Dumnezeu întrupat poate, în virtutea acestei voințe, să Se adreseze Tatălui pentru ca El să împlinească, prin voința Sa atotputernică, care este și a Fiului ca Dumnezeu, ceea ce voința Sa omenească nu ar putea realiza prin ea însăși (q. 21, a. 1).

Putea Isus Cristos sau Fiul lui Dumnezeu întrupat să Se roage pentru Sine Însuși?
Da; chiar în sensul că putea să ceară Tatălui bunurile trupului sau glorificarea Sa exterioară, pe care încă nu le avea cât timp trăia pe pământul nostru; dar, cel puțin, pentru a-I mulțumi Tatălui și a-I aduce mulțumire pentru toate darurile și privilegiile acordate Lui în natura Sa omenească; iar sub această formă, rugăciunea Sa va dăinui în toată veșnicia (q. 21, a. 3).

Se poate spune că rugăciunea lui Isus Cristos sau a Fiului lui Dumnezeu întrupat a fost întotdeauna ascultată, când Se afla pe pământul nostru?
Da; dacă luăm rugăciunea în sensul ei desăvârșit, care este cererea fermă a unui lucru voit cu voință deliberată; căci Fiul lui Dumnezeu întrupat, Care cunoștea în chip desăvârșit voința Tatălui, nu a voit niciodată, cu voință deliberată, decât ceea ce știa că este întru totul

conform voinței Tatălui, care era și voința Sa în calitate de Dumnezeu (q. 21, a. 4).

Când se vorbește despre preoția lui Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, ce se voiește a se spune?
Se voiește a se spune că Lui I-a revenit și Îi revine, prin excelență, să aducă oamenilor darurile lui Dumnezeu; și să Se înfățișeze înaintea lui Dumnezeu, în numele oamenilor, pentru a-I oferi lui Dumnezeu rugăciunile lor și pentru a-L împăca pe Dumnezeu cu ei, împăcându-i pe toți cu El (q. 22, a. 1).

Se poate spune că Isus Cristos a fost deopotrivă preot și victimă?
Da; căci, primind să fie dat morții pentru noi, El a realizat în propria Sa Persoană, în virtutea naturii Sale omenești astfel jertfite, întreita rațiune de sacrificiu prescrisă în legea veche, și anume: victima pentru păcat; victima de pace; și holocaustul. Într-adevăr, El a satisfăcut pentru păcatele noastre și le-a șters; ne-a dobândit harul lui Dumnezeu, care este pacea și mântuirea noastră; și ne-a deschis poarta slavei, unde trebuie să fim uniți cu Dumnezeu în chip deplin și definitiv în veșnicie (q. 22, a. 2).

A fost Isus Cristos sau Fiul lui Dumnezeu întrupat preot și pentru Sine Însuși, în natura Sa omenească?
Nu; nu pentru Sine Însuși; căci El putea să Se apropie nemijlocit de Dumnezeu, fără să aibă nevoie de un mijlocitor; și, în plus, neavând în El decât asemănarea păcatului, iar nu păcatul însuși, nu trebuia să ofere pentru Sine vreo victimă ispășitoare, ci numai pentru noi (q. 22, a. 4).

Trebuie să spunem că preoția lui Isus Cristos dăinuie veșnic?
Da; în sensul că efectul preoției Sale, adică desăvârșirea în slavă a sfinților curățiți prin puterea sacrificiului Său, va fi veșnic opera Sa în cer (q. 22, a. 5).

De ce se spune că Isus Cristos este preot după rânduiala lui Melchisedec?
Pentru a arăta superioritatea preoției lui Isus Cristos asupra preoției levitice a legii vechi, care nu era decât figura ei (q. 22, a. 6).

13. Filiația Sa dumnezeiască; predestinarea Sa

Când se vorbește despre adopție din partea lui Dumnezeu, ce se voiește a se spune?
Se voiește a se spune că Dumnezeu, în Treimea Persoanelor Sale, a binevoit, printr-o mișcare de bunătate infinită, să admită făpturile Sale raționale la împărtășirea moștenirii Sale sau a propriilor Sale bogății, care nu sunt altceva decât slava propriei Sale beatitudini; astfel încât, neputând fi fiii Săi prin natură — căci aceasta aparține numai Fiului Unul-Născut —, îngerii și oamenii admiși la această slavă devin fiii sau copiii Săi prin adopție (q. 23, a. 1).

Poate Fiul lui Dumnezeu întrupat, în virtutea naturii Sale omenești, să fie numit Fiu al lui Dumnezeu prin adopție?
Nu, în niciun chip; căci filiația fiind o proprietate personală, acolo

unde există filiația naturală nu mai este loc pentru filiația adoptivă, care nu este decât o asemănare a celei dintâi (q. 23, a. 4).

Se poate vorbi despre predestinare cu privire la Isus Cristos sau la Fiul lui Dumnezeu întrupat?
Da; căci predestinarea nu este altceva decât preorânduirea statornicită de Dumnezeu din toată veșnicia a ceea ce urma să împlinească în timp în ordinea harului. Or, faptul ca o ființă omenească să fie Dumnezeu în Persoană și ca Dumnezeu să fie om a fost realizat în timp de Dumnezeu și aparține în cel mai înalt grad ordinii harului, al cărei culme o constituie. Rezultă, așadar, că în cel mai înalt grad se poate și trebuie vorbi despre predestinare cu privire la Fiul lui Dumnezeu întrupat (q. 24, a. 1).

Această predestinare, privind faptul că, în virtutea naturii omenești care avea să fie unită în timp, printr-o unire ipostatică, cu Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu, avea să existe într-o zi o ființă omenească ce ar fi însuși Fiul lui Dumnezeu și că Dumnezeu ar fi om, este modelul sau exemplarul și cauza propriei noastre predestinări?
Da; căci predestinarea care ne privește pe noi trebuia să rânduiască faptul că noi vom fi prin adopție ceea ce Fiul lui Dumnezeu întrupat este prin natură; și trebuia, de asemenea, să rânduiască faptul că mântuirea noastră se va împlini prin Isus Cristos Însuși, Care îi va fi autorul (q. 24, a. 3, 4).

14. Despre consecințele întrupării Fiului lui Dumnezeu în raporturile Sale cu noi: că trebuie să-L adorăm; că El este Mijlocitorul lui Dumnezeu și al oamenilor

Ce a rezultat din întruparea Fiului lui Dumnezeu în raporturile Sale cu noi?

A rezultat că trebuie să-L adorăm și că El este Mijlocitorul nostru (q. 25, 26).

Ce înseamnă că trebuie să-L adorăm pe Isus Cristos sau pe Fiul lui Dumnezeu întrupat?

Înseamnă că trebuie să aducem Persoanei Fiului lui Dumnezeu, oriunde S-ar afla și sub orice formă ni S-ar înfățișa, fie ca Dumnezeu, fie ca om, cultul de latrie, care este cultul propriu lui Dumnezeu; deși, dacă am considera natura omenească a lui Isus Cristos ca rațiune sau motiv al cultului pe care I-l aducem Lui, ea nu ar motiva decât cultul de dulie (q. 25, a. 1, 2).

Din același motiv aducem cultul de latrie Preasfintei Inimi a lui Isus sau a Cuvântului întrupat?

Da; căci Inima lui Isus face parte din Persoana Sa adorabilă; iar dintre toate cele care aparțin Persoanei adorabile a lui Isus Cristos în natura Sa omenească, Inima era în chip mai deosebit potrivită să primească

acest cult de latrie, deoarece este simbolul prin excelență al operei de iubire infinită săvârșite, pentru mântuirea noastră, de Cuvântul făcut trup în misterele întrupării și răscumpărării: astfel încât cultul Preasfintei Inimi nu este nimic mai puțin decât însuși cultul lui Isus Cristos în iubirea Sa.

Trebuie să adorăm sau să cinstim cu cult de latrie imaginea lui Isus Cristos?

Da; pentru că mișcarea prin care ne îndreptăm către imaginea unui lucru, în calitate de imagine a acelui lucru, este aceeași cu mișcarea prin care ne îndreptăm către lucrul însuși (q. 25, a. 3).

Și crucea lui Isus Cristos trebuie adorată sau cinstită cu cult de latrie?

Da; căci ea ni-L reprezintă pe Isus Cristos întins pe ea și murind pentru noi; iar dacă este vorba despre însăși crucea pe care a fost răstignit Isus Cristos, o adorăm și din acest alt motiv, că ea a atins mădularele lui Isus Cristos și a fost îmbibată cu sângele Său (q. 25, a. 4).

Datorăm și Preasfintei Fecioare Maria, Maica lui Isus Cristos, adorația și cultul de latrie?

Nu; pentru că nu numai în virtutea lui Isus Cristos aducem cult Maicii Sale, ci și în virtutea ei însăși; iar pentru că ea nu este decât o făptură curată, nu o cinstim cu cultul de latrie, care este propriu în mod exclusiv lui Dumnezeu. Îi aducem însă un cult supraeminent, în ordinea cultului de dulie care se cuvine făpturilor unite cu Dumnezeu;

căci nicio alta nu a fost unită cu El precum ea; și de aceea o cinstim cu cultul de hiperdulie (q. 25, a. 5).

Trebuie, de asemenea, în virtutea lui Isus Cristos, să aducem cult relicvelor sfinților, mai ales trupurilor lor?
Da; pentru că sfinții au fost și rămân mădularele lui Isus Cristos, prietenii lui Dumnezeu și mijlocitorii noștri înaintea Lui; și, prin urmare, tot ceea ce a fost în legătură cu ei merită să fie cinstit în virtutea lor înșile; dar mai ales trupurile lor, care au fost temple ale Sfântului Duh și care trebuie să fie configurate trupului lui Isus Cristos prin învierea glorioasă (q. 25, a. 6).

Când spunem că Fiul lui Dumnezeu întrupat este Mijlocitorul lui Dumnezeu şi al oamenilor, ce voim să spunem?
Voim să spunem că, în virtutea naturii omenești pe care Și-a unit-o ipostatic, Fiul lui Dumnezeu întrupat Se află la mijloc între Dumnezeu, de Care este distinct prin această natură omenească, și oameni, de care este distinct prin excelența demnității Sale sau a darurilor de har și de slavă pe care le posedă în aceeași natură omenească; și că, aflându-Se astfel la mijloc între Dumnezeu și oameni, Lui Îi revine în mod propriu să comunice oamenilor preceptele și darurile lui Dumnezeu și să Se înfățișeze înaintea lui Dumnezeu, în numele oamenilor, satisfăcând pentru ei și mijlocind pentru ei (q. 26, a. 1, 2).

15. Cum s-a desfășurat printre noi misterul Cuvântului întrupat

Acest fapt atât de tainic și de minunat al Fiului Unul-Născut al lui Dumnezeu, Care S-a îmbrăcat cu natura noastră omenească și S-a făcut om asemenea nouă, în sensul și cu toate consecințele care au fost arătate, cum s-a realizat sau desfășurat pe pământul nostru și în domeniul istoriei?

Vom răspunde la această întrebare considerând patru lucruri: mai întâi, venirea sau intrarea Fiului lui Dumnezeu întrupat în această lume; în al doilea rând, desfășurarea vieții Sale în această lume; în al treilea rând, ieșirea Sa din această lume; în al patrulea rând, înălțarea Sa după această viață în timpul căreia trăise printre noi (III, q. 27, *prolog*).

16. Despre intrarea Fiului lui Dumnezeu în această lume la întruparea Sa: nașterea Sa din Fericita Fecioară Maria

Cum a venit Fiul lui Dumnezeu, în întruparea Sa, și cum Și-a făcut intrarea în această lume?

Fiul lui Dumnezeu, în întruparea Sa, a venit și Și-a făcut intrarea în această lume născându-Se din glorioasa Fecioară Maria, Maica Sa, din care fusese zămislit prin acțiunea cu totul supranaturală a Sfântului Duh.

Glorioasa Fecioară Maria, pe care Fiul lui Dumnezeu, în vederea întrupării Sale, Și-o alesese drept Mamă, fusese înzestrată cu privilegii speciale în virtutea acestei maternități?
Da; iar cel mai minunat dintre toate aceste privilegii a fost acela al Neprihănitei Zămisliri (q. 27).

Ce înțelegeți prin privilegiul Neprihănitei Zămisliri?
Înțeleg faptul că, având în vedere demnitatea sa de făptură unică aleasă să fie Maica Fiului lui Dumnezeu întrupat, Preasfânta Fecioară Maria a fost, printr-un har unic care îi aplica dinainte meritele răscumpărării, păstrată de întinarea păcatului originar pe care ar fi trebuit să-l contracteze în virtutea descendenței sale din Adam păcătos pe calea zămislirii naturale; și că, din prima clipă a creării sale, sufletul ei a fost înveșmântat și împodobit cu toată plinătatea darurilor supranaturale ale harului (Pius al IX-lea — Definirea dogmei Neprihănitei Zămisliri).

Ce înțelegeți când spuneți că Fiul lui Dumnezeu S-a născut din Fecioara Maria?
Înțeleg că Maica Fiului lui Dumnezeu, departe de a-și pierde fecioria din pricina maternității sale, a văzut, dimpotrivă, această feciorie consacrată în chip dumnezeiesc prin maternitatea sa, astfel încât, fecioară înainte de zămislirea Fiului lui Dumnezeu, a rămas fecioară în

această zămislire, fecioară când I-a dat naștere și fecioară pentru totdeauna după această naștere (q. 28, a. 1, 2, 3).

Așadar, în chip cu totul supranatural și miraculos a zămislit glorioasa Fecioară Maria în sine, sub acțiunea Sfântului Duh, pe Fiul lui Dumnezeu Care Se îmbrăca cu natura noastră omenească în sânul ei feciorelnic?

Da; în chip cu totul supranatural și miraculos a zămislit glorioasa Fecioară Maria în sine, sub acțiunea Sfântului Duh, pe Fiul lui Dumnezeu Care Se îmbrăca cu natura noastră omenească în sânul ei feciorelnic; cu această precizare totuși că, în această zămislire, Preasfânta Fecioară a avut toată partea pe care o au celelalte mame în zămislirea naturală a copilului lor (q. 31, a. 5; q. 31).

S-a aflat Fiul lui Dumnezeu îndată și instantaneu astfel îmbrăcat cu natura noastră omenească în sânul feciorelnic al Mariei, cu toate prerogativele de har pe care am văzut că le-a luat în această natură omenească unindu-Și-o ipostatic?

Da; instantaneu și îndată ce Fecioara Maria a rostit *fiat* (*să fie*) al consimțământului ei în ziua Bunei-Vestiri, s-au împlinit, prin acțiunea atotputernică a Sfântului Duh, în sânul ei feciorelnic, toate minunile care constituie misterul întrupării (q. 33, 34).

Trebuie să spunem că, încă din această primă clipă, Fiul lui Dumnezeu întrupat a avut, în natura Sa omenească, uzul liberului arbitru și a putut începe să merite?

Da; încă din această primă clipă, Fiul lui Dumnezeu întrupat a avut, în natura Sa omenească, toate strălucirile științei beatifice și infuze

despre care am vorbit mai sus, S-a bucurat pe deplin de uzul liberului arbitru și a început să merite cu un merit desăvârșit (q. 34, a. 1-3).

Când spunem că Fiul lui Dumnezeu S-a născut din Fecioara Maria, vorbim despre o adevărată naștere care privește Persoana Fiului lui Dumnezeu; și cum se deosebește ea de nașterea prin care spunem că Fiul este născut din Tatăl?
Când spunem că Fiul lui Dumnezeu S-a născut din Fecioara Maria, vorbim despre o adevărată naștere care privește Persoana Fiului lui Dumnezeu; însă această naștere se spune în virtutea naturii omenești; în timp ce, atunci când vorbim despre nașterea Fiului lui Dumnezeu în raport cu Tatăl Său, vorbim despre naștere în virtutea naturii dumnezeiești pe care Fiul o primește de la Tatăl din toată veșnicia (q. 35, a. 1, 2).

În virtutea nașterii Sale din Fecioara Maria, poate Fiul lui Dumnezeu să fie numit Fiul Fecioarei Maria și poate Fecioara Maria să fie numită Maica Sa?
În mod absolut; căci tot ceea ce o mamă dă copilului care este fiul ei, toate acestea Fecioara Maria le-a dat Fiului lui Dumnezeu (q. 35, a. 3).

Rezultă de aici că Fecioara Maria este Maica lui Dumnezeu?
Fără nicio îndoială, deoarece ea este cu adevărat Mama, după natura omenească luată de El, a Fiului lui Dumnezeu, Care este Dumnezeu (q. 35, a. 4).

17. Despre numele de Isus Cristos dat Cuvântului întrupat

Când a fost dat numele de Isus Fiului lui Dumnezeu întrupat, după naşterea Sa din glorioasa Fecioară Maria?
În a opta zi după naşterea Sa, în ceremonia circumciziunii, a fost dat Fiului lui Dumnezeu întrupat numele de Isus, potrivit poruncii aduse din cer Mariei şi lui Iosif de către îngerul Domnului (q. 37, a. 2).

Ce înseamnă numele de Isus, dat prin alegerea şi porunca cerului Fiului lui Dumnezeu întrupat?
Acest nume desemnează însuşirea fundamentală care trebuia să fie aceea a Fiului lui Dumnezeu întrupat în ordinea harului, şi anume că El avea să fie Mântuitorul tuturor oamenilor.

De ce se adaugă numelui de Isus cuvântul Cristos pentru a-L desemna pe Fiul lui Dumnezeu întrupat?
Pentru că termenul Cristos înseamnă Uns şi desemnează în chip desăvârşit ungerea dumnezeiască ce face din El, cu un titlu excepţional, Sfântul, Preotul şi Regele care domină totul în ordinea mântuirii (q. 22, a. 1, ad 3).

Toate acestea sunt, aşadar, desemnate când se spune: Isus Cristos?
Da; când se spune: Isus Cristos, se desemnează Fiul Unul-Născut al lui

Dumnezeu, Care, fiind din toată veșnicia, împreună cu Tatăl Său și cu Sfântul Duh, unul și același unic Dumnezeu adevărat, prin Care toate lucrurile au fost create și Care le păstrează și le cârmuiește ca Stăpân suveran, S-a îmbrăcat, în timp, cu natura noastră omenească, în virtutea căreia este cu adevărat om asemenea nouă, continuând să fie, împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh, același Dumnezeu Care este din toată veșnicia; ceea ce atrage după sine, în natura Sa omenească, și Îi asigură, în calitate de om asemenea nouă, privilegii de har într-un anumit fel infinite, în primul rând între ele strălucind calitatea Sa de Mântuitor al oamenilor, și care Îl constituie, în calitate de om, unicul Mijlocitor al lui Dumnezeu și al oamenilor, Preot suveran, Rege suprem, Profet fără seamăn și Cap al întregii adunări a aleșilor, îngeri și oameni, care alcătuiesc cu toții adevăratul Său trup mistic.

18. Despre botezul lui Isus Cristos

De ce, Isus Cristos fiind ceea ce tocmai am precizat, a voit, la începutul vieții Sale publice, să fie botezat cu botezul lui Ioan?
Tocmai pentru a-Și începe misiunea, care era aceea de a săvârși opera mântuirii noastre, operă ce trebuia să constea în iertarea păcatelor, care avea să se facă prin botezul pe care El urma să-l promulge și să-l inaugureze. Or, acest botez, care avea să fie al Său, trebuia să fie administrat în apă, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh; iar toți oamenii, fără excepție, trebuiau să-l primească, fiind cu toții

păcătoși. De aceea, voind să arate această necesitate pentru toți, El Însuși, Care totuși nu avea decât asemănarea trupului nostru de păcat, a cerut să primească botezul lui Ioan, simplă figură a celuilalt botez. Și a primit acest botez în apă, pentru a sfinți apa prin atingerea Sa și a o pregăti astfel să fie materia sacramentului. Iar în botezul Său S-a manifestat întreaga Treime: El, în natura Sa omenească; Sfântul Duh, sub forma unui porumbel; și Tatăl, prin glasul care s-a făcut auzit, pentru a declara ceea ce avea să fie însăși forma sacramentului. El îi arată și efectul prin faptul că cerurile s-au deschis deasupra capului Său; căci prin botezul Său trebuia să ni se redeschidă nouă înșine cerul, în virtutea botezului de sânge în care avea să spele, în propria Sa Persoană, păcatul lumii (q. 39, a. 1-8).

19. Continuarea vieții lui Isus Cristos printre noi: ispitirea Sa; predicarea Sa; minunile Sale; Schimbarea la Față

Această intrare a lui Isus Cristos în lume prin nașterea Sa și, în viața Sa publică, prin botezul Său, a fost urmată de desfășurarea potrivită demnității și misiunii Sale?

Da; căci El a trăit în mijlocul oamenilor o viață cu totul simplă, dar de o sărăcie desăvârșită, împlinind legea veche în propria Sa Persoană pentru a pregăti căile legii noi, care trebuia să fie a Sa (q. 40, a. 1-4).

De ce a voit Isus Cristos să fie ispitit după botezul Său şi la începutul vieţii Sale publice?
Pentru învăţătura noastră, spre a ne arăta cum trebuia să ne împotrivim noi înşine vrăjmaşului nostru; şi, de asemenea, pentru a răspunde, prin biruinţa Sa asupra demonului, înfrângerii pe care o suferiseră primii noştri părinţi la ispitirea din paradisul pământesc (q. 41, a. 1).

Învăţătura şi predicarea Sa au fost ceea ce trebuiau să fie în cursul vieţii Sale publice?
Da; căci El a străbătut personal întregul teritoriu al poporului lui Dumnezeu la care fusese trimis de Tatăl Său; şi, în cei trei ani ai vieţii Sale publice, nu a încetat să-Şi facă auzit glasul pentru a comunica oamenilor, pe măsura puterii lor de a le purta, misterele împărăţiei cerurilor (q. 42, a. 1-4).

Minunile săvârşite de El au fost ceea ce trebuiau să fie?
Da; căci, prin felul în care le săvârşea şi arătându-Şi atotputernicia asupra făpturilor spirituale, asupra corpurilor cereşti, asupra mizeriilor oamenilor şi chiar asupra făpturilor neînsufleţite, dovedea în chip desăvârşit Cine era şi le dădea oamenilor mijlocul infailibil de a-L recunoaşte (q. 43, 44).

Dintre aceste minuni, există vreuna de o importanţă cu totul deosebită prin caracterul ei şi prin împrejurările în care s-a produs?
Da; este minunea Schimbării la Faţă (q. 45).

În ce constă ceea ce a avut deosebit de remarcabil minunea Schimbării la Față?

În aceea că, după ce le vestise ucenicilor Săi misterele Patimii și morții Sale rușinoase pe cruce, spunându-le că toți ai Săi vor trebui să-L urmeze pe această cale a durerii, Isus Cristos a voit să arate celor trei privilegiați, în propria Sa Persoană, termenul glorios la care această cale trebuie să-i conducă pe toți cei care vor avea curajul să o străbată. Și, întrucât această învățătură este punctul culminant al învățăturii lui Isus Cristos, autoritatea Sa excepțională și unică între toți învățătorii trebuia proclamată în această împrejurare deosebit de solemnă, pe de o parte prin faptul că legea, personificată în Moise, și profeții, personificați în Ilie, veneau să-I aducă omagiu și să se eclipseze înaintea Lui, iar pe de altă parte prin faptul că glasul Tatălui Însuși Îl declara Fiul Său preaiubit, Acela pe Care trebuiau să-L asculte (q. 45, a. 1-4).

De ce glasul Tatălui, proclamând filiația dumnezeiască a lui Isus Cristos, s-a făcut auzit la botezul și la Schimbarea la Față a lui Isus?

Pentru că această filiație dumnezeiască a lui Isus Cristos este modelul căruia trebuie să i se conformeze filiația noastră adoptivă, care începe prin harul Botezului și se desăvârșește în slava patriei cerești (q. 45, a. 4, ad 2).

Nu tocmai despre marele mister al Patimii și morții lui Isus Cristos vorbeau Moise și Ilie, apărând în slavă și stând de vorbă cu Isus pe Tabor?

Da; și aceasta este ceea ce Sfântul Luca numește, printr-un cuvânt atât de bine ales, ieșirea lui Isus, pe care El trebuia să o împlinească la Ierusalim (q. 45, a. 3).

20. Ieșirea lui Isus Cristos din această lume: Patima și moartea Sa; îngroparea Sa

Ce cuprinde această „ieșire a lui Isus" din această lume, pe care trebuia să o împlinească la Ierusalim?
Ea cuprinde patru lucruri: Patima, moartea, îngroparea și coborârea la iad (q. 46-52).

De ce a voit Isus Cristos să sufere tot ceea ce a suferit în cursul Patimii Sale, care trebuia să ajungă până la moartea pe cruce?
Isus Cristos a voit să sufere toate acestea, mai întâi pentru a asculta de Tatăl Său, Care astfel hotărâse în sfaturile Sale veșnice; și pentru că, pe deplin cunoscător al acestor sfaturi dumnezeiești, știa că această Patimă trebuia să fie capodopera înțelepciunii și iubirii lui Dumnezeu, realizând prin acest mijloc mântuirea lumii într-un chip care să-l înfrângă pe vrăjmașul său de moarte, demonul, și să dea oamenilor mărturia supremă a iubirii Sale (q. 46, a. 1).

Ceea ce a suferit astfel Isus Cristos în timpul Patimii Sale întrece tot ceea ce va fi vreodată cu putință să se afle ca sumă de suferință?

Da; pentru că, pe de o parte, sensibilitatea lui Isus Cristos era cea mai desăvârșită care a existat vreodată, supusă unui ansamblu de cauze de suferință care nu se va mai regăsi niciodată în același fel, fără ca din culmile sufletului Său, care se bucura de desăvârșita vedere beatifică, să coboare vreo rază de mângâiere pentru a îndulci suferințele părții Sale sensibile; și pentru că, pe de altă parte, Isus Cristos, purtând asupra Sa răspunderea pentru toate păcatele lumii pe care venea să le șteargă prin Patima Sa, a voit să ia asupra Sa o sumă de suferință proporționată unui asemenea scop (q. 46, a. 5, 6).

În ce mod a realizat Patima lui Isus Cristos opera mântuirii noastre?

Patima lui Isus Cristos, considerată în raportul său de acțiune cu dumnezeirea și în măsura în care îi era instrument, a săvârșit mântuirea noastră prin mod de cauză eficientă, împlinind ea însăși această operă a mântuirii noastre; considerată ca primită de voința Sa omenească, a realizat mântuirea noastră prin mod de merit; considerată sub rațiunea sa proprie de patimă și suferință în trupul lui Isus Cristos sau în partea Sa sensibilă, a realizat opera mântuirii noastre: prin mod de satisfacție, întrucât ne-a eliberat de obligația pedepsei pe care o meritau păcatele noastre; prin mod de răscumpărare, întrucât ne-a eliberat din robia păcatului și a demonului; prin mod de sacrificiu, întrucât prin ea reintrăm în har înaintea lui Dumnezeu, împăcați cu El (q. 48, a. 1-4).

Trebuie să spunem că a fi Răscumpărătorul neamului omenesc este propriu lui Isus Cristos?

Da; căci prețul acestei răscumpărări nu este altul decât sângele și viața lui Isus Cristos, pe care El Însuși le-a oferit lui Dumnezeu Tatăl Său și întregii auguste Treimi, pentru ca lanțul care ne lega de păcat și de demon să fie sfărâmat. Totuși, întrucât omenitatea Mântuitorului avea de la augusta Treime sângele și viața Sa, iar mișcarea prin care Fiul lui Dumnezeu întrupat Se îndrepta, în omenitatea Sa, spre a oferi astfel prețul răscumpărării noastre venea, în această omenitate, în primul său izvor, de la dumnezeire, cauza primă a oricărui bine, rezultă că opera răscumpărării se atribuie în primul rând întregii auguste Treimi ca primei cauze, deși ea este proprie Fiului lui Dumnezeu ca om, în calitate de cauză nemijlocită (q. 48, a. 5).

Cu un titlu special ne-a eliberat Patima lui Isus Cristos din robia demonului, smulgându-ne de sub puterea lui?
Da; căci ea a nimicit păcatul prin care omul, cedând sugestiei demonului, meritase să cadă sub puterea lui; ne-a împăcat cu Dumnezeu, pe Care Îl jigniserăm și a Cărui dreptate îl predase pe om puterii demonului; în sfârșit, a nimicit puterea tiranică a demonului, îngăduindu-i să săvârșească asupra Fiului lui Dumnezeu abuzul de putere pe care l-a comis, făcându-L să fie dat morții, deși era nevinovat (q. 49, a. 1-4).

Trebuie să spunem că efectul cu totul special al Patimii lui Isus Cristos a fost acela de a ne deschide poarta cerului?
Da; căci ceea ce închidea pentru întregul neam omenesc poarta cerului era îndoitul obstacol al păcatelor personale ale fiecărui om și al păcatului naturii comun tuturor oamenilor în virtutea nașterii lor din

Adam păcătos. Or, acest îndoit obstacol a fost înlăturat cu totul prin Patima lui Isus Cristos (q. 49, a. 5).

Trebuia ca, în Patima Sa, Isus Cristos să meargă până la a muri așa cum a murit?
Da; nimic nu era mai în armonie cu înțelepciunea sfaturilor dumnezeiești și cu iubirea Sa. Căci, astfel, noi înșine eram eliberați de moartea spirituală a păcatului și de moartea care ne este aplicată ca pedeapsă a păcatului. Într-adevăr, murind pentru noi, Isus Cristos a biruit moartea în propria Sa Persoană și ne-a meritat puterea de a triumfa noi înșine asupra ei, fie netemându-ne de ea, știind că nu murim pentru totdeauna, fie asigurându-ne biruința asupra ei prin încorporarea noastră în propria Sa moarte (q. 50, a. 1).

21. Coborârea la iad

Și de ce a voit Isus Cristos să Se coboare la iad?
Pentru a ne elibera pe noi înșine de obligația de a coborî acolo; pentru a triumfa acolo asupra demonului, eliberându-i pe cei care erau ținuți acolo; pentru a-Și arăta puterea până și în iad, vizitându-l și răspândindu-Și acolo lumina (q. 52, a. 1).

Dar care sunt aceste locuri ale iadului în care S-a coborât Isus Cristos după moartea Sa?
Isus Cristos, după moartea Sa, S-a coborât în acea parte a iadului care

era sălașul drepților ce nu mai aveau de suferit nicio pedeapsă pentru păcatele lor, dar erau reținuți numai de datoria comună a păcatului originar. Numai acolo S-a dus pentru a li Se arăta și a le da sfinților patriarhi bucuria prezenței Sale. Dar de acolo a făcut să se simtă efectele coborârii Sale chiar și în iadul osândiților, rușinându-i pentru necredința și răutatea lor; și, într-un chip mai deosebit, în purgatoriu, mângâind sufletele care erau ținute acolo prin speranța de a fi admise în slavă îndată după ispășirea lor (q. 52, a. 2).

A rămas Isus Cristos un anumit timp în iadul în care Se coborâse?
A rămas acolo atâta timp cât trupul Său a rămas în mormânt (q. 52, a. 4).

Urcând din iad, a adus Isus Cristos cu Sine sufletele drepților?
Da; căci, încă de la sosirea Sa printre ei, le-a comunicat îndată vederea beatifică a cerului, de care au continuat să se bucure împreună cu El în tot timpul pe care l-a petrecut în mijlocul lor. Iar când sufletul Său a ieșit din iad pentru a se uni din nou cu trupul Său în momentul învierii, a scos împreună cu El din iad toate sufletele drepților, care nu aveau să se mai despartă de El (q. 52, a. 5).

22. Glorificarea lui Isus Cristos: învierea Sa

Era necesar ca Isus Cristos să învie după moartea Sa printr-o înviere glorioasă?

Da; era un lucru necesar. Căci Dumnezeu Își datora Lui Însuși să-Și manifeste dreptatea înălțându-L pe Acela Care Se smerise până la moartea pe cruce. Era necesară și această mărturie supremă dată dumnezeirii lui Isus Cristos pentru întărirea credinței noastre. Era necesară pentru întărirea speranței noastre; pentru a statornici viața noastră cea nouă, transformată după învierea noastră spirituală, după chipul lui Isus înviat; în sfârșit, pentru a face să strălucească în propria Sa Persoană minunile vieții glorioase pe care ne-o destinează și pe care învierea Sa o începe deja (q. 53, a. 1).

Care au fost condițiile trupului lui Isus Cristos înviat?

Trupul lui Isus Cristos înviat era absolut același cu trupul care fusese coborât de pe cruce și pus în mormânt; dar în starea slavei, cu toate însușirile de nepătimire, subtilitate, agilitate și strălucire, care decurgeau în el din prisosul desăvârșirii sufletului, liber de acum înainte să comunice trupului desăvârșirea sa în toată plinătatea ei (q. 54, a. 1-3).

A păstrat pentru totdeauna trupul lui Isus Cristos înviat cicatricile răstignirii Sale, adică rănile picioarelor, mâinilor și coastei?

Da; căci aceasta era necesar: pentru slava lui Isus Cristos și ca semn al biruinței Sale asupra morții; pentru a-i convinge pe ucenici de adevărul învierii Sale; pentru a fi neîncetat înaintea Tatălui Său o mijlocire vie în favoarea noastră; pentru a-i rușina pe vrăjmașii Săi în ziua Judecății (q. 54, a. 4).

23. Înălțarea Sa și puterea Sa de autoritate de-a dreapta Tatălui

Unde se află acum trupul lui Isus Cristos înviat?
Trupul lui Isus Cristos înviat se află acum în cer, unde Isus Cristos S-a înălțat la patruzeci de zile după învierea Sa, în prezența ucenicilor Săi, despărțindu-Se de ei pe Muntele Măslinilor (q. 57, a. 1).

De ce și în ce sens se spune că Isus Cristos înviat S-a înălțat la cer și șade de-a dreapta Tatălui?
În sensul că rămâne pentru totdeauna și fără nicio tulburare cu putință în odihna veșnică a beatitudinii Tatălui, într-un grad de excelență cu totul aparte, și că are împreună cu Tatăl aceeași putere regească și judecătorească asupra tuturor lucrurilor; privilegiu care Îi aparține în mod absolut și propriu lui Isus Cristos (q. 57, 58).

De ce și în ce sens puterea judecătorească este atribuită în chip special lui Isus Cristos?
Pentru că Isus Cristos, ca Dumnezeu, este Înțelepciunea Tatălui, iar

actul de a judeca este, prin excelență, un act de înțelepciune și de adevăr; dar și pentru că, în calitate de om, Isus Cristos este o Persoană dumnezeiască; că are, în natura Sa omenească, demnitatea de Cap al întregii Biserici și, prin urmare, al tuturor oamenilor care trebuie judecați; că are în toată plinătatea sa harul habitual, care îl face pe om spiritual și capabil să judece; în sfârșit, că era drept ca Acela Care a fost judecat în chip nedrept și pentru că apăra drepturile dreptății dumnezeiești să fie El Însuși constituit Judecător potrivit aceleiași dreptăți (q. 59, a. 1-4).

Această putere supremă de a judeca, care Îi aparține lui Isus Cristos și care este prerogativa prin excelență a regalității Sale, o exercită El chiar de acum și neîncetat, de la înălțarea Sa la cer și luarea în stăpânire a tronului care Îi aparține de-a dreapta Tatălui?

Da; și nu există nimic din ceea ce se petrece în lume, de la ziua triumfului Său, care să nu fie efectul cârmuirii regești a Domnului nostru Isus Cristos, șezând de-a dreapta Tatălui. El este Acela Care, nu numai ca Dumnezeu și în virtutea Providenței și guvernării dumnezeiești, ci și ca om și în virtutea puterii regești care Îi aparține pentru că este Fiul lui Dumnezeu în Persoană și pentru că a cucerit-o prin meritele Patimii și morții Sale, dispune toate, orânduiește toate și Căruia toate Îi sunt supuse în mersul universului, fie că este vorba despre lucrurile omenești în întreaga lor desfășurare, fie chiar despre făpturile neînsuflețite, fie despre rolul pe care îngerii buni sau răi îl pot avea în această desfășurare a universului (q. 49, a. 5).

Această judecată de fiecare zi pe care Isus Cristos o exercită asupra tuturor și asupra a toate de la ziua Înălțării Sale nu aduce nicio atingere Judecății finale și supreme care se va săvârși în ziua de apoi?

Da; căci numai atunci va putea fi exercitată în toată plinătatea și desăvârșirea ei puterea supremă care Îi aparține lui Isus Cristos. Numai atunci, într-adevăr, vor putea fi apreciate, în toate urmările lor, acțiunile făpturilor supuse puterii regești și judecătorești a lui Isus Cristos; și fiecăruia i se va putea răsplăti pe deplin după meritele sale (q. 59, a. 5).

Isus Cristos Își exercită în același fel puterea de autoritate asupra oamenilor și asupra îngerilor?

Nu; Isus Cristos nu Își exercită în același fel puterea de autoritate asupra îngerilor și asupra oamenilor. Căci, dacă îngerii, buni sau răi, primesc de la Fiul lui Dumnezeu, în calitate de Dumnezeu, răsplata esențială a beatitudinii veșnice sau pedeapsa esențială a osândei veșnice, nici unii, nici ceilalți nu primesc această răsplată sau această pedeapsă de la Fiul lui Dumnezeu în calitate de om. Dimpotrivă, toți oamenii au primit de la El, în calitate de om, putința de a ajunge la beatitudinea veșnică a cerului; și tot prin Fiul lui Dumnezeu, în calitate de om, va fi pronunțată, la Judecata de apoi, sentința definitivă și deplină care îi va trimite pe osândiți la chinurile veșnice. Însă îngerii, buni sau răi, răsplătiți sau pedepsiți încă de la început, rămân supuși autorității suverane a Fiului lui Dumnezeu întrupat, chiar în calitate de om, din ziua întrupării Sale și cu atât mai mult din ziua Înălțării și triumfului Său. Tot ceea ce fac pentru a-i ajuta sau a-i ispiti

pe oameni rămâne subordonat puterii regești și judecătorești a lui Isus Cristos; iar îngerii buni vor primi de la El, chiar în calitate de om, sporul de răsplată pe care îl merită bunele lor slujiri, după cum îngerii răi vor primi sporul de pedeapsă datorat răutății lor (q. 59, a. 6).

24. Despre sacramentele lui Isus Cristos, care asigură oamenilor, ce alcătuiesc trupul Său mistic, Biserica, roadele misterelor mântuirii săvârşite în Persoana Mântuitorului: natura acestor sacramente; numărul și armonia lor; necesitatea; eficacitatea

Cum asigură Isus Cristos sau Fiul lui Dumnezeu făcut om pentru mântuirea noastră, după misterele săvârşite în Persoana Sa pentru mântuirea oamenilor, roadele acestor mistere oamenilor în vederea mântuirii lor?

Prin sacramentele pe care El Însuși le-a instituit și care își primesc de la El puterea (q. 60, *prolog*).

Ce înțelegeți prin aceste sacramente?

Înțeleg anumite lucruri sau anumite acte de ordin sensibil, însoțite de anumite cuvinte care le precizează sensul, al căror caracter propriu

este de a semnifica și de a produce în suflet haruri determinate, orânduite spre refacerea vieții sale în Isus Cristos (q. 60-63).

Câte asemenea sacramente există?
Sunt șapte, și anume: Botezul; Mirul; Euharistia; Pocăința; Maslul; Preoția; și Căsătoria (q. 65, a. 1).

Putem indica vreun motiv care să ne facă să întrezărim de ce sunt șapte sacramente instituite de Isus Cristos?
Da. Acest motiv se deduce din analogia care există între viața noastră spirituală prin harul lui Isus Cristos și viața noastră naturală trupească. — Viața noastră trupească, într-adevăr, cuprinde două feluri de desăvârșiri, după cum este vorba despre viața indivizilor sau despre societatea în care și prin care ei trăiesc. — În ceea ce privește individul, viața sa se desăvârșește direct și indirect. Se desăvârșește direct prin faptul că vine la viață, crește și se hrănește. Se desăvârșește indirect prin faptul de a-și redobândi sănătatea, dacă a pierdut-o, și prin faptul unei refaceri depline atunci când a fost bolnav. — Tot astfel, în ordinea spirituală a vieții și a harului, există un sacrament care ne dă această viață: Botezul; un alt sacrament care ne face să creștem: Mirul; un al treilea sacrament care ne hrănește în această viață: Euharistia. Iar când această viață a fost pierdută după Botez, sacramentul Pocăinței este destinat să ne-o redea; după cum sacramentul Maslului este orânduit să facă să dispară ultimele urme ale păcatului. — În ceea ce privește societatea în care se păstrează această viață, două sacramente îi asigură binele și perpetuarea: sacramentul

Preoției, pentru latura spirituală a acestei societăți; și sacramentul Căsătoriei, pentru latura ei materială sau trupească (q. 65, a. 1).

Dintre toate aceste sacramente, care este cel mai mare și, într-un anumit sens, cel mai important, sau acela către care sunt orânduite toate celelalte și în care, într-un anumit fel, toate celelalte își află desăvârșirea?

Este sacramentul Euharistiei. În el, într-adevăr, după cum vom vedea, este cuprins în mod substanțial Isus Cristos Însuși, în timp ce în toate celelalte nu se află decât o putere derivată de la El. De aceea, toate celelalte par să fie orânduite fie spre realizarea acestui sacrament, precum Preoția; fie spre a-l face pe om vrednic sau mai vrednic să-l primească, precum Botezul, Mirul, Pocăința și Maslul; fie, cel puțin, spre a-l semnifica, precum Căsătoria. Tot astfel, aproape întotdeauna, ceremoniile privitoare la primirea celorlalte sacramente se încheie prin primirea Euharistiei; chiar și în cazul Botezului, când este vorba despre adulți (q. 65, a. 3).

Sacramentele instituite de Domnul nostru Isus Cristos pentru a ne asigura rodul misterelor săvârșite în Persoana Sa pentru mântuirea noastră sunt numai de sfat și facultative sau, dimpotrivă, sunt absolut necesare, fiecare pentru dobândirea harului care îi corespunde?

Aceste sacramente sunt absolut necesare în sensul că, dacă cineva ar neglija din vina sa să le primească, nu ar avea harul care le corespunde; și există chiar trei dintre ele al căror anumit efect nu este produs niciodată dacă sacramentul nu este primit (q. 65, a. 4).

Care sunt aceste trei sacramente și care este efectul care depinde în asemenea măsură de ele?
Sunt: Botezul, Mirul și Preoția; iar efectul despre care este vorba este caracterul pe care aceste sacramente îl imprimă în suflet (q. 63, a. 6).

Ce înțelegeți prin acest caracter?
Înțeleg o anumită calitate de ordin spiritual, constituind în partea superioară și intelectuală a sufletului un fel de putere sau facultate care îi face pe oameni părtași la preoția lui Isus Cristos, în vederea exercitării actelor ierarhice care țin de această preoție sau a admiterii la beneficierea de actele ierarhice săvârșite în sfera aceleiași preoții (q. 63, a. 1-4).

Este acest caracter de neșters în suflet?
Da, acest caracter este de neșters în suflet și va rămâne veșnic în toți cei care l-au primit o dată: spre slava lor în cer, dacă s-au folosit bine de el sau s-au arătat vrednici de el, și spre rușinarea lor în iad, dacă nu i-au răspuns așa cum trebuiau (q. 63, a. 5).

Care este acela dintre aceste caractere care îi însemnează propriu-zis pe oameni după chipul lui Isus Cristos și îi face apți, în chip simplu și absolut, să participe, în Biserică, la efectele preoției Sale?
Este caracterul sacramentului Botezului (q. 63, a. 6).

25. Despre sacramentul Botezului: natura sa; ministrul acestui sacrament

Ce înțelegeți prin sacramentul Botezului?
Înțeleg acel rit instituit de Domnul nostru Isus Cristos, care constă într-o spălare făcută cu apă naturală, în timp ce asupra celui care îl primește sunt rostite, de către persoana care îl administrează, aceste cuvinte: *Eu te botez în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh* (q. 66, a. 1-5).

Poate acest rit să fie repetat de mai multe ori asupra aceleiași persoane?
Nu, sacramentul Botezului nu poate fi primit decât o singură dată, din pricina caracterului de neșters pe care îl imprimă în suflet (q. 66, a. 9).

Poate Botezul cu apă să fie suplinit prin Botezul sângelui sau prin Botezul dorinței?
Botezul cu apă poate fi suplinit prin Botezul sângelui, care este martiriul, configurându-l pe om Patimii lui Isus Cristos, sau prin Botezul dorinței, care constă în mișcarea carității datorată acțiunii Sfântului Duh; în sensul că harul Botezului poate fi dobândit fără primirea sacramentului însuși, atunci când această primire este cu neputință; dar nu în sensul că caracterul sacramentului ar putea fi primit în afara sacramentului însuși (q. 66, a. 11).

Cine poate administra sacramentul Botezului?
Sacramentul Botezului poate fi administrat valid de orice ființă omenească având uzul rațiunii și împlinind întocmai ritul sacramentului, cu intenția de a face ceea ce face Biserica Catolică atunci când îl administrează (q. 67).

Pentru ca sacramentul Botezului să fie administrat în mod licit, ce se cere din partea persoanei care îl administrează?
Se cere ca această persoană să-l administreze în condițiile statornicite de Biserica Catolică (q. 67).

Care sunt aceste condiții?
Pentru ca Botezul să poată fi administrat în mod licit, în afara condițiilor obișnuite, în care preotul îl administrează el însuși conformându-se prescripțiilor dreptului canonic și ale ritualului, sau îl face să fie administrat în mod extraordinar de un diacon, trebuie să existe o necesitate urgentă, adică primejdie de moarte; iar în acest caz, prima persoană disponibilă poate administra în mod licit Botezul, fie că este vorba despre un preot, un cleric, un laic, un bărbat, o femeie sau chiar despre cineva care nu ar fi botezat; trebuie totuși respectată ordinea care tocmai a fost indicată, și numai în lipsa celui precedent poate boteza cel următor (q. 67, a. 1-5).

Trebuie ca, la Botezul administrat în biserică, în condițiile normale ale unui Botez solemn, sau atunci când se suplinesc ceremoniile Botezului, să existe întotdeauna un naș sau o nașă pentru cel nou botezat?
Da, Biserica poruncește astfel, în virtutea unui obicei foarte vechi și

pentru că este cu totul potrivit ca noul botezat să aibă pe cineva însărcinat în chip special și din oficiu să vegheze asupra instruirii sale în cele ale credinței și asupra fidelității sale față de angajamentele luate de el și în numele lui la Botez (q. 67, a. 7).

Oficiul de naș sau de nașă nu este, așadar, o simplă formalitate, ci, dimpotrivă, ceva grav și important?
Da, fără îndoială; și există pentru naș și pentru nașă obligația strictă de a veghea cu grijă ca finul sau fina lor să se arate, în toată viața sa, credincios sau credincioasă celor pe care ei au făgăduit că el sau ea le va împlini în fapt (q. 67, a. 8).

26. Despre cei care pot primi acest sacrament; despre necesitatea lui pentru toți

Sunt toți oamenii obligați să primească Botezul?
Da, toți oamenii sunt obligați, în chipul cel mai absolut, să primească Botezul; astfel încât, când este vorba despre adulți, dacă, putând să-l primească, cineva nu-l primește în fapt, îi este cu neputință să se mântuiască. Și aceasta pentru că prin Botez suntem încorporați lui Isus Cristos; or, de la păcatul lui Adam, nimeni dintre oameni nu poate fi mântuit dacă nu este încorporat lui Isus Cristos (q. 68, a. 1, 2).

Dar nu sunt de ajuns credința și caritatea pentru a fi încorporați lui Isus Cristos prin har și, prin urmare, pentru a fi mântuiți?

Fără îndoială; numai că credința nu poate fi sinceră, iar caritatea sau harul nu se poate afla în suflet dacă, din propria vină, sunt despărțite de Botez, care este sacramentul credinței și este destinat să producă în suflet primul har care ne unește cu Isus Cristos (q. 68, a. 2).

Se poate, așadar, primi Botezul atunci când cineva se află încă în starea de păcat, fie că este vorba despre păcatul originar pentru toți, fie chiar despre păcate grave actuale în cazul adulților?
Da; și tocmai de aceea Botezul este numit sacramentul morților, deoarece nu presupune deja harul în suflet, precum sacramentele celor vii, ci are drept efect propriu să-l aducă celor care încă nu îl au. Totuși, dacă este vorba despre adulți care ar fi săvârșit păcate de moarte, pentru a primi Botezul cu rod trebuie ca ei să fi renunțat la alipirea de păcat (q. 68, a. 4).

Trebuie, de asemenea, când este vorba despre adulți, ca ei să aibă intenția de a primi Botezul?
Fără îndoială; iar fără aceasta sacramentul ar fi nul (q. 68, a. 7).

Trebuie, de asemenea, să aibă adevărata credință?
Aceasta este necesară pentru a primi harul sacramentului, dar nu pentru a primi sacramentul însuși și caracterul pe care îl imprimă (q. 68, a. 8).

Iar copiii, care nu pot avea nici intenție, nici credință, pot fi botezați?
Da; pot fi botezați, căci beneficiază de intenția și de credința Bisericii sau a celor care, în Biserică, îi prezintă la Botez (q. 68, a. 9).

Pot fi astfel prezentați la Botez, în Biserică, copiii mici, sau înainte de a fi ajuns la uzul rațiunii, împotriva voinței părinților lor, atunci când părinții sunt evrei sau necredincioși și nu aparțin ei înșiși în niciun fel Bisericii?

Nu, aceasta nu se poate; iar dacă se face, se păcătuiește; căci se încalcă dreptul natural, în virtutea căruia copilul, până când poate dispune de sine însuși, este încredințat, prin însăși natura, părinților săi. Totuși, dacă pruncul este botezat, Botezul este valid; iar Biserica are asupra acestui copil toate drepturile de ordin supranatural care sunt consecința Botezului (q. 68, a. 10).

Pot fi botezați, în primejdie de moarte, copiii care se află în sânul mamei lor?

Nu; chiar și în primejdie de moarte, copiii care se află în sânul mamei lor nu pot fi botezați; căci până când nu au venit la lumină ei nu aparțin societății oamenilor în așa fel încât să fie supuși acțiunii lor pentru primirea sacramentelor în vederea mântuirii; iar într-un asemenea caz trebuie să ne încredințăm lui Dumnezeu și privilegiului acțiunii Sale, după cum Îi poate plăcea să o exercite (q. 68, a. 11, ad 1).

Copiii veniți la lumină și care mor fără să primească sacramentul Botezului pot fi mântuiți?

Nu, copiii veniți la lumină și care mor fără să primească sacramentul Botezului nu pot fi mântuiți; căci, după ordinea stabilită de Dumnezeu în societatea oamenilor, nu există pentru ei decât acest mijloc de a fi încorporați lui Isus Cristos și de a primi harul Său, fără de care nu există mântuire printre fiii lui Adam (q. 68, a. 3).

Dacă ar fi vorba despre adulți lipsiți de uzul rațiunii, precum cei lipsiți de minte sau nebunii, ar putea fi botezați?
Dacă nu au avut niciodată uzul rațiunii, trebuie asimilați copiilor și, prin urmare, pot fi botezați asemenea lor. Dar dacă au avut cândva uzul rațiunii, nu pot fi botezați în starea de demență decât cu condiția să fi manifestat odinioară vreo dorință sau vreo voință de a primi Botezul (q. 68, a. 12).

27. Despre efectele acestui sacrament

Botezul, atunci când este primit astfel încât niciun obstacol să nu se opună puterii sale, are efecte mari în suflet?
Da; căci, încorporându-l pe om Patimii lui Isus Cristos, face ca această Patimă să-și producă întregul rod în om. Și, prin urmare, nu mai rămâne nicio urmă de păcat în cel botezat și nicio obligație de a satisface pentru păcatele trecute. Chiar de drept, toate pedepsele vieții prezente sunt înlăturate prin Botez; însă Dumnezeu le lasă până la înviere, pentru ca cei botezați să se poată asemăna lui Isus Cristos, să dobândească numeroase merite și să mărturisească faptul că vin la Botez nu pentru avantajele vieții prezente, ci în vederea slavei viitoare (q. 69, a. 1-3).

Produce Botezul în suflet harul și virtuțile?
Da, pentru că îl unește pe om cu Isus Cristos ca și cu Capul din a Cărui plinătate de har și de virtute se împărtășesc toate mădularele; cu

această precizare, de altfel, că prin el se primește, într-un chip cu totul special, un har de lumină pentru cunoașterea adevărului și de fecunditate dumnezeiască pentru săvârșirea faptelor bune proprii vieții creștine (q. 69, a. 4, 5).

Sunt aceste din urmă efecte produse de Botez chiar și în sufletul copiilor?
Da; numai că toate acestea nu se află în ei decât în stare de germene sau în stare habituală, așteptând, pentru a se manifesta în act, ca ei să fie în măsură să trăiască viața harului și a virtuților (q. 69, a. 6).

Trebuie să spunem că deschiderea porții Împărăției cerești este efectul propriu al Botezului?
Da; pentru că el nu lasă nimic din păcat sau din pedeapsa datorată păcatului; iar acesta este singurul obstacol care împiedică intrarea în cer, de când cerul ne-a fost deschis prin Patima lui Isus Cristos (q. 69, a. 7).

Un adult care ar primi Botezul în dispoziții rele ar primi toate efectele Botezului care au fost arătate?
Nu; el nu ar primi decât caracterul sacramentului; însă, în virtutea acestui caracter care rămâne, poate primi toate celelalte efecte ale Botezului atunci când, mai târziu, renunță la dispozițiile sale rele (q. 69, a. 9, 10).

În afara acestor efecte proprii Botezului, există anumite efecte legate de ceremoniile Botezului?
Da; dar sunt efecte de un alt ordin și rămân mai prejos de harul

propriu-zis; ele urmăresc mai curând înlăturarea obstacolelor care ar împiedica primirea Botezului cu toate roadele sale sau culegerea acestor roade în toată plinătatea lor; și tocmai din acest motiv asemenea ceremonii nu au rațiunea de sacrament, ci numai rațiunea care se cuvine sacramentalelor (q. 71, a. 3).

28. Demnitatea și îndatoririle celor care au primit Botezul

Cei care au primit harul Botezului și poartă pentru totdeauna caracterul său de neșters au, prin aceasta, o excelență deosebită și, de asemenea, obligații sau îndatoriri potrivite acestei excelențe?

Cei care au primit harul Botezului și poartă pentru totdeauna caracterul său de neșters, în măsura în care sunt credincioși harului Botezului lor, întrec în demnitate și excelență întregul ansamblu al făpturilor lăsate numai naturii lor proprii. Ei sunt copii ai lui Dumnezeu, frați ai lui Isus Cristos; mai mult încă, sunt ca o continuare a lui Isus Cristos Însuși, Care retrăiește în ei ca în mădularele Sale, continuând prin ei viața de merite infinite pe care o avea când Se afla personal pe pământ. Dar această demnitate atât de înaltă obligă la ducerea unei vieți care să-i corespundă; și oricine are fericirea de a fi fost botezat nu ar trebui să aibă nimic în viața sa care să nu fie vrednic de Isus Cristos Însuși, Căruia Botezul îl încorporează.

29. Necesitatea, natura și efectele sacramentului Mirului; îndatoririle pe care le impune; instruirea religioasă pe care o cere

Pentru a duce în toată desăvârșirea ei această viață vrednică de Isus Cristos, este de ajuns harul Botezului?
Nu; căci harul Botezului nu este decât un har de început, dacă putem spune astfel; el are drept efect să ne dea viața lui Isus Cristos, dar nu să ne facă să creștem în ea sau să ne desăvârșim în ea, menținând-o (q. 65, a. 1; q. 70, a. 7, ad 1).

Care sunt celelalte haruri care vor avea acest efect?
Sunt harul Mirului și harul Euharistiei (q. 65, a. 1).

Ce înțelegeți prin Mir?
Mirul este tocmai acel sacrament al legii noi care este rânduit să ne confere harul ce ne face să creștem în viața lui Isus Cristos primită prin harul Botezului (q. 72, a. 1).

În ce constă acest sacrament?
El constă într-o ungere făcută în formă de cruce pe fruntea celui care primește Mirul, cu sfânta crismă, în timp ce ministrul sacramentului rostește aceste cuvinte: *Te însemnez cu semnul crucii și te întăresc cu crisma mântuirii, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin* (q. 72, a. 2, 4, 9).

Ce semnifică sfânta crismă folosită drept materie în acest sacrament?

Ea semnifică plinătatea harului Sfântului Duh, care îl conduce pe creștin la vârsta desăvârșită și îi îngăduie să răspândească în jurul său, prin înalta practicare a virtuților, buna mireasmă a lui Isus Cristos; căci sfânta crismă este alcătuită din untdelemn de măsline, simbolizând harul, și din planta parfumată prin excelență, care este balsamul (q. 72, a. 2).

Ce cuprind cuvintele rostite de ministru și care constituie forma acestui sacrament?

Ele cuprind trei lucruri: izvorul sau cauza de unde provine puterea spirituală care este efectul acestui sacrament; această cauză sau acest izvor este augusta Treime. Cuprind apoi însăși puterea conferită prin acest sacrament, atunci când se spune: *Te întăresc cu crisma mântuirii*. În sfârșit, cuprind însemnul care trebuie să-l marcheze pe soldatul lui Isus Cristos, înarmat pentru marile lupte ale vieții creștine; iar acest însemn, semn și pecete este semnul crucii, instrumentul triumfului Capului și Regelui nostru Isus Cristos (q. 72, a. 4).

Sacramentul Mirului este, așadar, propriu-zis sacramentul bărbăției creștine, care face din creștinul-copil un creștin-bărbat, capabil să țină piept tuturor vrăjmașilor exteriori ai vieții sale creștine?

Da, sacramentul Mirului este întocmai aceasta; și tocmai pentru acest motiv ministrul său obișnuit este episcopul, căruia îi revine din oficiu

tot ceea ce privește desăvârșirea în Biserica lui Dumnezeu (q. 72, a. 11).

De vreme ce sacramentul Mirului este ceea ce tocmai s-a spus, de ce li se dă celor miruiți un naș sau o naşă, precum la Botez?
Pentru că, în orice oaste, este obiceiul ca noii înrolați să fie încredințați unor instructori pentru tot ceea ce privește cele ale oastei și ale războiului (q. 72, a. 10).

Ar exista, aşadar, pentru naşul sau naşa de la Mir, o obligație strictă de a se ocupa de noul miruit şi de a-l iniția în cele ale desăvârşirii vieții creştine şi ale luptei spirituale?
Da, cu toată certitudinea; și ar fi de dorit ca, în practică, să se înțeleagă mai exact această obligație, pentru a fi mai bine împlinită.

Sacramentul Mirului imprimă un caracter?
Da; și tocmai de aceea nu poate fi primit decât o singură dată (q. 72, a. 5).

Dacă, atunci când l-a primit, cineva nu se afla în dispozițiile cerute pentru a-i primi roadele, poate mai târziu să repare această pagubă?
Da; căci caracterul rămâne, iar rodul sacramentului va fi primit prin mijlocirea lui îndată ce va fi înlăturat obstacolul care i se opunea. Din același motiv, nu ne-am putea reînnoi prea des în harul propriu acestui sacrament, care este harul tăriei spirituale, punându-ne în stare să luptăm împotriva tuturor vrăjmașilor exteriori ai credinței noastre creștine.

Este acest sacrament de o importanță deosebită atunci când se trăiește într-o societate sau printre oameni care sunt în chip deosebit ostili față de tot ceea ce aparține adevăratei vieți creștine catolice?

Da; căci tocmai atunci adevărații copii ai Bisericii trebuie să se înarmeze cu un curaj bărbătesc pentru a rămâne ei înșiși credincioși și pentru a apăra, după cum se cuvine, în jurul lor, ceea ce atât de mulți alții disprețuiesc sau se străduiesc să nimicească.

Ce s-ar cere, în chip deosebit, pentru a asigura acest mare bine din partea creștinilor miruiți?

Ar trebui ca toți cei care au avut înalta cinste de a primi acest sacrament și, prin el, pe Sfântul Duh cu plinătatea darurilor Sale, să-și amintească întotdeauna sau să-și readucă adesea în minte că poartă pe frunte, însemnat în sufletul lor printr-un semn de neșters, caracterul atât de glorios de soldați ai lui Isus Cristos; și că, dacă nimic nu este mai nobil decât un soldat credincios căpeteniei sale, nimic nu este mai josnic și mai vrednic de ură decât un om îmbrăcat într-o uniformă pe care o dezonorează prin lașitatea sa.

Având în vedere aceste obligații care îi revin creștinului miruit, se cere, pentru buna primire a sacramentului Mirului, ca persoana care se prezintă să fie în chip deosebit instruită în cele ale credinței și ale vieții creștine?

Da; căci trebuie să fie instruită în ele nu numai pentru a trăi ea însăși potrivit lor în viața sa personală și individuală, ci și pentru a putea

deveni apărătoarea lor împotriva tuturor celor care, din afară, ar îndrăzni să le atace (q. 72, a. 4, ad 3).

30. Care dintre cele două sacramente cere o mai mare instruire: Mirul sau Euharistia?

Nu există un alt sacrament pentru a cărui bună primire se cere, de asemenea, într-un chip special, ca persoana să fie instruită în misterele creştine?

Da; este sacramentul Euharistiei. Şi chiar dacă, în cazul celor care primesc sacramentul Botezului ca adulţi, instruirea religioasă catehetică trebuie să înceapă cu ei, totuşi, în practică, în ţările creştine în care copiii sunt botezaţi îndată după naştere, instruirea religioasă catehetică nu devine la început posibilă şi obligatorie decât în vederea Mirului şi a Euharistiei, cuprinzând aici şi Pocăinţa.

Care dintre aceste două sacramente, Mirul sau Euharistia, cere o instruire mai mare?

Ea va fi egală pentru amândouă dacă persoanele sunt în măsură să primească Mirul şi îl primesc în fapt atunci când sunt deja obligate să primească Euharistia. Cum însă se poate întâmpla în practică, şi se întâmplă adesea, ca Euharistia să fie primită înaintea Mirului, în acest caz va trebui să spunem că Euharistia primită înainte de Mir nu cere, prin ea însăşi, o instruire religioasă catehetică la fel de mare; căci la

Mir, după cum am observat deja, persoana trebuie să fie instruită în cele religioase nu numai în măsura suficientă pentru viața sa individuală, ci și pentru a le putea apăra împotriva celor care le atacă; cu această precizare, de altfel, că atât după prima primire a Euharistiei, cât și după primirea Mirului, trebuie să se continue cu cea mai mare grijă instruirea în misterele creștine.

31. Despre sacramentul Euharistiei

Ce înțelegeți prin sacramentul Euharistiei?
Înțeleg ospățul tainic în care, sub speciile sau aparențele și accidentele pâinii și vinului, Trupul lui Isus Cristos este dat spre mâncare și Sângele Său spre băutură, după consacrarea care L-a făcut pe Isus Cristos cu adevărat prezent, în aceeași stare, sub formă sacramentală, de victimă jertfită, care a fost a Sa pe Calvar (q. 73-83).

Este acest sacrament necesar pentru mântuire?
Da; căci el semnifică și realizează unitatea Bisericii, Trupul mistic al lui Isus Cristos, căreia trebuie să-i aparțină în mod necesar oricine urmează să fie mântuit. Totuși, acest rod al sacramentului Euharistiei poate fi dobândit prin simplul fapt că o anumită persoană are intenția de a primi sacramentul, fie că are ea însăși personal această intenție, fie că Biserica i-o comunică prin primirea sacramentului Botezului, precum se întâmplă cu copiii (q. 73, a. 3).

Cu ce nume este numit acest sacrament?
Având în vedere Patima lui Isus Cristos, săvârșită odinioară pe Calvar, care a fost sacrificiul prin excelență și al cărei memorial este acest sacrament, el se numește *sacrificiu*. Având în vedere unitatea Bisericii, Trupul mistic al lui Isus Cristos, pe care o realizează în prezent, se numește *comuniune*. Având în vedere slava fericirii viitoare pe care o prefigurează, se numește *viatic*. Și se numește în mod simplu *Euharistie*, adică bun har, pentru că Îl conține pe Isus Cristos Însuși, Care este autorul oricărui har pe pământ și în cer (q. 73, a. 4).

Când a fost instituit acest sacrament?
Acest sacrament a fost instituit în seara Joii Sfinte, în ajunul Patimii, pentru a-i despăgubi și mângâia pe oameni pentru plecarea lui Isus Cristos, Care, după Patimă, nu mai trebuia să trăiască viața noastră pământească; pentru a arăta raportul acestui sacrament cu Patima lui Isus Cristos, izvor unic al mântuirii noastre; și pentru ca, datorită acestor împrejurări atât de mișcătoare, cultul acestui sacrament să rămână întotdeauna în chip excepțional de viu printre oameni (q. 73, a. 5).

A fost acest sacrament prefigurat în chip deosebit în legea veche?
Da; căci, sub rațiunea sa de simplu semn exterior, fusese prefigurat prin pâinea și vinul oferite de Melchisedec. Sub rațiunea sa de sacrament care conține adevăratul Trup al lui Isus Cristos jertfit, fusese prefigurat prin toate sacrificiile Vechiului Testament și mai ales prin sacrificiul de ispășire, care era cel mai solemn. Iar sub rațiunea sa de hrană spirituală care ne hrănește sufletele cu pâinea cea mai dulce,

fusese prefigurat prin mană, care avea în sine orice gust și orice dulceață. Dar, sub toate aceste rațiuni luate împreună, fusese prefigurat, cu un titlu excepțional, prin mielul pascal, care era mâncat cu pâine nedospită după ce fusese jertfit și al cărui sânge îndepărta îngerul nimicitor (q. 73, a. 6).

32. Materia și forma sacramentului Euharistiei; transsubstanțierea; prezența reală; accidentele euharistice

Care este materia sacramentului Euharistiei?
Materia sacramentului Euharistiei este pâinea de grâu și vinul de viță (q. 74, a. 1, 2).

Ce se petrece cu materia acestui sacrament atunci când sacramentul se realizează?
Se petrece că pâinea, în substanța sa de pâine, încetează să mai fie pâine; iar vinul, în substanța sa de vin, încetează să mai fie vin (q. 75, a. 2).

Ce devin această substanță a pâinii și această substanță a vinului, care, în această pâine și în acest vin, încetează să mai fie pâine și vin atunci când sacramentul se realizează?

Substanța pâinii este prefăcută în Trupul lui Isus Cristos; iar substanța vinului este prefăcută în Sângele lui Isus Cristos (q. 75, a. 3, 4).

Cum se numește această prefacere?
Se numește transsubstanțiere (q. 75, a. 4).

Ce înseamnă cuvântul transsubstanțiere?
El înseamnă tocmai trecerea sau prefacerea întregii substanțe a pâinii în substanța Trupului lui Isus Cristos și a întregii substanțe a vinului în substanța Sângelui lui Isus Cristos.

Cum se poate săvârși această trecere sau această transsubstanțiere?
Numai prin atotputernicia lui Dumnezeu (q. 75, a. 4).

Numai substanța pâinii și substanța vinului sunt astfel prefăcute în Trupul și Sângele lui Isus Cristos, sau întreaga pâine și întregul vin?
Numai substanța pâinii și substanța vinului; iar accidentele lor rămân (q. 75, a. 2, ad 3).

Ce înțelegeți prin aceste accidente care rămân?
Înțeleg toate acele realități de ordin exterior care îngăduiau simțurilor noastre să perceapă pâinea și vinul care se aflau acolo mai înainte, și anume: întinderea sau cantitatea, cu forma sau figura sa, culoarea, gustul, proprietățile de rezistență și celelalte de același ordin.

De ce rămân accidentele pâinii și vinului?
Accidentele pâinii și vinului rămân pentru a ne asigura prezența sacramentală a Trupului și Sângelui lui Isus Cristos (*Summa contra Gentiles — Suma împotriva păgânilor*, cartea a IV-a, capitolul 63).

Ce s-ar întâmpla dacă accidentele pâinii și vinului ar fi, și ele, prefăcute în Trupul și Sângele lui Isus Cristos?
Ar rezulta că nu ar mai rămâne nimic aici, ci ceea ce era aici pâine și vin ar fi fost prefăcut în Trupul și Sângele lui Isus Cristos (*ibid.*).

Și ce rezultă, dimpotrivă, din faptul că accidentele pâinii și vinului rămân, în timp ce substanța lor a fost prefăcută în Trupul și Sângele lui Isus Cristos?
Rezultă că raportul pe care îl avea cu aceste accidente substanța lor îl au de acum Trupul și Sângele lui Isus Cristos, prin mijlocirea substanței lor; astfel încât, după cum înainte de transsubstanțiere, având aceste accidente, aveam substanța pâinii și substanța vinului, acum avem, după modul substanței lor, tot ceea ce aparține Trupului și Sângelui lui Isus Cristos (*ibid.*).

Avem aici, în virtutea transsubstanțierii, Trupul și Sângele lui Isus Cristos așa cum sunt ele în sine și în realitatea lor identică?
Da; Trupul și Sângele lui Isus Cristos, așa cum sunt ele în sine și în realitatea lor identică, sunt cele pe care le avem aici în virtutea transsubstanțierii (q. 75, a. 1).

Este Isus Cristos întreg în acest sacrament?
Da, Isus Cristos este întreg în acest sacrament; cu această precizare

însă că sub specia pâinii, în virtutea cuvintelor sacramentale, nu se află decât Trupul; iar sub specia vinului nu se află decât Sângele; dar, prin concomitență și pentru că acum Trupul și Sângele lui Isus Cristos nu mai sunt și nu mai pot fi despărțite, așa cum au fost pe cruce, acolo unde se află Trupul se află și Sângele și sufletul, iar acolo unde se află Sângele se află și Trupul unit cu sufletul. Cât despre Persoana și dumnezeirea Fiului lui Dumnezeu, de la întrupare ele nu au fost niciodată despărțite de vreo parte a naturii omenești a lui Isus Cristos, nici măcar atunci când Trupul și sufletul erau despărțite unul de altul prin moartea pe cruce (q. 76, a. 1, 2).

Este Isus Cristos întreg sub fiecare parte a speciei pâinii și sub fiecare parte a speciei vinului?

Da, Isus Cristos este întreg, așa cum este El în Sine Însuși, sub fiecare parte a speciei pâinii și sub fiecare parte a speciei vinului; cu această precizare că, atât timp cât specia pâinii sau specia vinului rămâne nedivizată, Isus Cristos nu este sub fiecare dintre ele decât o singură dată; iar, dimpotrivă, Se află sub fiecare dintre aceste specii de atâtea ori câte părți se fac din ele atunci când sunt despărțite sau împărțite (q. 76, a. 3).

Poate fi atins Trupul lui Isus Cristos, așa cum este El în Sine Însuși, atunci când sunt atinse speciile sau accidentele euharistice ale pâinii și vinului?

Nicidecum; pentru că aceste accidente nu sunt accidentele Trupului lui Isus Cristos, numai prin care am putea ajunge la substanța Lui (q. 75, a. 4-8).

Ce rezultă din acest adevăr?
Rezultă că accidentele euharistice ale pâinii și vinului sunt deopotrivă ceea ce ni-L dă pe Trupul lui Isus Cristos și ceea ce îl pune la adăpost; astfel încât, dacă niște oameni răi ar voi să profaneze Trupul lui Isus Cristos în sacramentul Său, sacramentul este într-adevăr cel pe care îl profanează, dar ei nu pot atinge Trupul lui Isus Cristos în Sine Însuși.

Rămân accidentele euharistice ale pâinii și vinului întotdeauna în starea de accidente euharistice după consacrarea pâinii și vinului?
Nu; căci îndată după împărtășire sau atunci când au fost absorbite pentru a servi drept hrană și băutură, ele încep să se altereze și ajung curând să treacă într-o altă stare. Ele se pot altera și corupe și prin simplul fapt al condițiilor atmosferice, atunci când rămân prea mult timp fără a fi reînnoite (q. 77, a. 4).

Ce se întâmplă atunci când accidentele euharistice ale pâinii și vinului încetează să mai fie accidentele pâinii și vinului care au fost consacrate?
Se întâmplă că Trupul și Sângele lui Isus Cristos încetează îndată să mai fie prezente prin prezența lor euharistică, încetând prin însuși acest fapt raportul pe care îl aveau cu aceste accidente și, prin aceste accidente, cu locul în care ele se aflau (q. 76, a. 6, ad 3).

Așadar, numai în virtutea consacrării pâinii și vinului și a permanenței accidentelor pâinii și vinului consacrate este Isus Cristos prezent prin prezența Sa euharistică?
Da, numai în virtutea consacrării pâinii și vinului și a permanenței

accidentelor pâinii și vinului consacrate este Isus Cristos prezent prin prezența Sa euharistică, schimbările săvârșite în pâine și vin fiind întreaga rațiune a acestei prezențe, fără ca Trupul lui Isus Cristos Însuși să fi suferit vreo schimbare (q. 76, a. 6, ad 3).

Cum se săvârșește această consacrare a pâinii și vinului?
Ea se săvârșește prin rostirea, în condițiile cerute, a cuvintelor care constituie forma sacramentului Euharistiei (q. 78).

Care sunt aceste cuvinte?
Pentru specia pâinii: *Acesta este Trupul Meu*. Pentru specia vinului: *Acesta este potirul Sângelui Meu, al Legământului celui nou și veșnic, taina credinței, care pentru voi și pentru mulți se va vărsa spre iertarea păcatelor.*

33. Efectele sacramentului Euharistiei

Are sacramentul Euharistiei efecte deosebite, care îi aparțin în mod propriu?
Da, sacramentul Euharistiei are drept efect propriu să producă în suflet comori de haruri orânduite spre mântuirea omului, pe care niciun alt sacrament nu le produce cu același titlu.

De unde îi vine sacramentului Euharistiei această eficacitate care îi este proprie în ordinea harului?
Ea îi vine mai ales și în primul rând din faptul că Îl conține, în

adevărul și realitatea prezenței Sale, pe Isus Cristos Însuși, autorul oricărui har în ordinea mântuirii. Îi vine, de asemenea, din faptul că este sacramentul Patimii lui Isus Cristos, prin care a fost săvârșită mântuirea noastră și pe care o face prezentă în mijlocul nostru. Îi vine din modul special în care se participă la el și care constă în a ne hrăni în el cu Trupul lui Isus Cristos sub specia pâinii și a ne adăpa cu Sângele Său sub specia vinului. În sfârșit, îi vine din simbolismul special care îi aparține și care constă în reprezentarea unității Trupului mistic al lui Isus Cristos (q. 79, a. 1).

Fac aceste diverse cauze ca dobândirea slavei cerului să fie, cu un titlu special, efectul acestui sacrament?
Da; căci lui Isus Cristos, mort pentru noi, Îi datorăm dobândirea slavei; iar ospățul euharistic este figura prin excelență a ospățului ceresc (q. 79, a. 2).

Are sacramentul Euharistiei drept efect iertarea păcatului de moarte?
Nu este nicio îndoială că sacramentul Euharistiei are puterea de a ierta toate păcatele de moarte, întrucât Îl conține pe Isus Cristos Însuși; dar, pentru că Isus Cristos Se află în acest sacrament sub forma hranei spirituale, iar hrana nu se dă decât celor vii, cei care se află în stare de păcat de moarte nu pot primi efectul acestui sacrament. Totuși, dacă cineva s-ar apropia de acest sacrament crezând cu bună-credință că se află în stare de har, deși poate ar mai avea vreun păcat de moarte neiertat, buna-credință în care s-ar afla ar face ca sacramentul Euharistiei să-i șteargă păcatul (q. 79, a. 3).

Are sacramentul Euharistiei drept efect iertarea păcatelor veniale?
Da, sacramentul Euharistiei are drept efect propriu iertarea păcatelor veniale; harul său fiind propriu-zis un har de refacere, destinat să repare pierderile care se produc atât de ușor în cursul vieții noastre de fiecare zi; și, de asemenea, un har de fervoare, al cărui caracter propriu este de a compensa lipsa actului de caritate pe care o implică orice păcat venial, incompatibil cu acest act (q. 79, a. 4).

Are sacramentul Euharistiei drept efect remiterea întregii pedepse datorate păcatului?
Considerat ca sacrament sau în calitate de ospăț, sacramentul Euharistiei nu are drept efect direct remiterea pedepsei datorate păcatului, ci refacerea spirituală a sufletului printr-o reînnoire a fervorii care îl unește cu Isus Cristos și cu celelalte mădulare ale Trupului mistic al lui Isus Cristos. Totuși, prin concomitență și în virtutea acestei fervori a carității pe care o produce, el contribuie în mod indirect la remiterea pedepsei datorate păcatului, nu în întregime, ci după gradul de fervoare sau de devoțiune produs în cel care îl primește. Ca sacrificiu și întrucât în el este oferită lui Dumnezeu Victima de pe Calvar, acest sacrament are o putere satisfăcătoare. Numai că, în satisfacție, nu atât valoarea lucrului oferit contează, cât devoțiunea cu care este oferit. Și tocmai de aceea, chiar ca sacrificiu, deși este de o valoare infinită, el nu are drept efect remiterea întregii pedepse datorate păcatului, ci remiterea ei după gradul de fervoare sau de devoțiune al celor care îl oferă ori al celor pentru care este oferit (q. 79, a. 5).

Are sacramentul Euharistiei drept efect păzirea omului de păcatele viitoare?

Da; și acesta este unul dintre efectele cele mai directe și mai admirabile ale acestui sacrament. Căci, ca sacrament al hrănirii spirituale sau ca ospăț al sufletului, el îl întărește lăuntric pe om împotriva a tot ceea ce ar tinde să-i altereze sau să-i nimicească viața de creștin. Iar ca sacrament al Patimii lui Isus Cristos, el este un semn care îi pune pe fugă pe demonii biruiți prin această Patimă a lui Isus Cristos (q. 79, a. 6).

Are sacramentul Euharistiei vreun efect asupra altora decât asupra celor care îl primesc?

Considerat ca sacrament sau ca ospăț destinat să refacă spiritual sufletul, el nu are efect propriu decât în acela care îl primește; căci numai acela este hrănit prin el. Dar ca sacrament al Patimii lui Isus Cristos și ca sacrificiu, poate avea și are în realitate efect asupra tuturor celor pentru care este oferit, în măsura în care aceștia sunt în stare să-i culeagă rodul, uniți prin credință și caritate cu Isus Cristos și cu celelalte mădulare ale Trupului Său mistic (q. 79, a. 7).

Împiedică păcatele veniale efectul sacramentului Euharistiei?

Dacă păcatele veniale sunt săvârșite chiar în momentul în care se participă la acest sacrament, de pildă dacă mintea este distrasă și inima este în chip necuvenit ocupată cu altceva, există un efect al sacramentului Euharistiei care este în mod necesar împiedicat: acela al refacerii spirituale produse în act printr-o suavitate cu totul dumnezeiască legată de primirea acestui sacrament. Totuși, chiar și

atunci, un anumit efect de sporire a harului habitual se produce în suflet. Dacă însă este vorba despre păcatele veniale trecute, ele nu împiedică în niciun fel efectul sacramentului Euharistiei atunci când, în momentul participării la el, omul se apropie cu mare fervoare (q. 79, a. 1).

34. Primirea sacramentului Euharistiei

Există mai multe feluri de a primi sacramentul Euharistiei?
Da, el poate fi primit spiritual sau numai sacramental (q. 80, a. 1).

Care este deosebirea dintre aceste două feluri de a primi sacramentul Euharistiei?
Deosebirea este că aceia care primesc sacramentul Euharistiei numai sacramental nu îi dobândesc efectele; pe când aceia care îl primesc spiritual îi dobândesc efectele, fie în virtutea dorinței care îi orânduiește spre el — și aceasta se numește propriu-zis împărtășire spirituală —, fie în virtutea primirii însăși a sacramentului, care aduce întotdeauna cu sine o plinătate de efect pe care simpla dorință nu o are (q. 80, a. 1).

Numai omul care trăiește pe acest pământ poate primi spiritual sacramentul Euharistiei?
Da, numai omul care trăiește pe acest pământ poate primi spiritual sacramentul Euharistiei; pentru că numai oamenii care trăiesc pe acest

pământ pot crede în Isus Cristos cu dorința de a-L primi așa cum Se află în acest sacrament (q. 80, a. 2).

Poate acest sacrament să fie primit sacramental chiar și de păcătoși?
Da, păcătoșii care au credință sau cel puțin cunoașterea a ceea ce este sacramentul Euharistiei în Biserica Catolică pot primi sacramental acest sacrament, dacă se apropie de el în mod conștient, oricare ar fi de altfel vina pe care o pot avea pe conștiință (q. 80, a. 3).

Păcătosul care primește acest sacrament având conștiința nevredniciei sale săvârșește o vină primind sacramental Euharistia?
Da; el săvârșește un sacrilegiu; pentru că, primind acest sacrament care Îl conține pe Isus Cristos Însuși și care semnifică unitatea Trupului mistic al lui Isus Cristos, unitate care nu există decât prin credință și caritate, în timp ce el însuși nu are caritatea care îl unește cu Isus Cristos și cu mădularele Sale, aduce injurie sacramentului și îl profanează, statornicind o nepotrivire între sine și sacramentul căruia îi falsifică semnificația (q. 80, a. 4).

Este acest păcat deosebit de grav?
Da, acest păcat este deosebit de grav, pentru că aduce injurie sfintei omenități a lui Isus Cristos în sacramentul iubirii Sale (q. 80, a. 5).

Este el tot atât de grav precum ar fi profanarea exterioară a acestui sacrament?
Nu; căci acest din urmă păcat implică intenția formală de a-I aduce

injurie lui Isus Cristos în sacramentul Său, iar aceasta constituie un păcat cu mult mai grav (q. 80, a. 5, ad 3).

Ce se cere pentru a primi, după cum se cuvine, sacramental, sacramentul Euharistiei?
Se cere, mai întâi, uzul rațiunii; și apoi, împreună cu starea de har, dorința de a culege roadele de viață legate de primirea sacramentală a acestui sacrament (q. 80, a. 9, 10).

Se poate cineva dispensa cu totul de primirea sacramentală a sacramentului Euharistiei?
Nu, afară de cazul imposibilității de a-l primi; și aceasta pentru că nimeni nu se poate mântui dacă nu are harul acestui sacrament; or, nu poate avea harul acestui sacrament decât dacă are cel puțin dorința de a-l primi sacramental atunci când se va ivi prilejul (q. 80, a. 11).

Există timpuri sau momente determinate de Biserică în care omul este obligat să primească sacramental sacramentul Euharistiei?
Da; iar aceste timpuri sau momente sunt: pentru orice om, îndată ce ajunge la uzul rațiunii și este suficient de instruit asupra naturii acestui sacrament; în cursul vieții, în fiecare an, o dată, în timpul pascal; și, în sfârșit, când se află în primejdie de moarte, când trebuie să primească acest sacrament sub forma Viaticului (*Codul*, can. 854, 859, 864).

Poate sacramentul Euharistiei să fie primit sacramental frecvent și chiar în fiecare zi?
Da, poate; și aceasta este chiar un lucru cu totul excelent, cu singura

condiție ca omul să se afle în condițiile arătate pentru a-l primi după cum se cuvine (q. 80, a. 10).

Este cineva obligat să primească sacramental sacramentul Euharistiei sub amândouă speciile pâinii și vinului?
Numai preoții la altar, în celebrarea sacramentului Euharistiei, sunt obligați să primească sacramental acest sacrament sub cele două specii ale pâinii și vinului. Cât despre credincioși, ei trebuie să se conformeze în această privință celor stabilite de Biserică; iar în fapt, în Biserica latină, Euharistia se primește numai sub specia pâinii (q. 80, a. 12).

Care este momentul cel mai potrivit, în timp obișnuit și pe cât este cu putință, pentru a primi sacramental sacramentul Euharistiei?
Acest moment este chiar acela al celebrării sacramentului, când preotul se află la altar și tocmai l-a primit el însuși; pentru că acesta este momentul cel mai în armonie cu starea lui Isus Cristos jertfit sacramental în această celebrare a sacramentului Euharistiei, la care participăm primindu-L sacramental.

În ce dispoziție trupească trebuie să se afle cineva pentru a primi sacramental sacramentul Euharistiei?
Trebuie să fie ajunat de la miezul nopții (q. 80, a. 12).

Nu se poate niciodată primi sacramental sacramentul Euharistiei fără a fi ajunat?
S-ar putea, chiar în cursul vieții, dacă ar exista necesitatea de a

împiedica vreo lipsă de respect față de sacrament. În afara acestui caz, nu se poate decât în primejdie de moarte și atunci când este primit sub forma Viaticului. Totuși, Biserica a statornicit că bolnavilor care sunt țintuiți la pat de o lună și pentru care nu există speranță sigură de însănătoșire grabnică, la sfatul prudent al confesorului, Sfânta Euharistie le poate fi adusă o dată sau de două ori pe săptămână, chiar dacă ar fi luat mai înainte vreun medicament sau vreun aliment sub formă de băutură (*Codul*, can. 858).

35. Ministrul sacramentului Euharistiei

Cui îi revine în mod propriu şi exclusiv să consacre sacramentul Euharistiei?
Preotului hirotonit valid după ritul Bisericii Catolice îi revine în mod propriu și exclusiv să consacre sacramentul Euharistiei (q. 82, a. 1).

Tot numai preotului îi revine să distribuie acest sacrament?
Da; cu această precizare totuși că diaconul are puterea obișnuită de a distribui Prețiosul Sânge cuprins în potir, acolo unde Biserica ar îngădui împărtășirea sub amândouă speciile; el ar putea, de asemenea, prin delegare din partea preotului, în caz de nevoie și în chip extraordinar, să distribuie Împărtășania sub specia pâinii (q. 82, a. 3).

Poate orice preot, chiar dacă se află în stare de păcat de moarte, să consacre şi să distribuie sacramentul Euharistiei?

Poate în mod valid, în sensul că aceasta nu aduce nicio atingere adevărului și eficacității sacramentului pentru credincioși; însă el însuși păcătuiește grav făcând aceasta (q. 82, a. 5).

Are Liturghia unui preot rău mai puțină valoare decât aceea a unui preot bun?

Valoarea Liturghiei este absolut aceeași de ambele părți în ceea ce privește sacramentul Patimii lui Isus Cristos, pe care îl realizează consacrarea săvârșită de preot. Dar, în ceea ce privește rugăciunile rostite în timpul Liturghiei, rugăciunile preotului bun au o eficacitate pe care nu o au acelea ale preotului rău, în virtutea devoțiunii persoanei. Totuși, chiar și pentru aceste rugăciuni, eficacitatea este aceeași din partea devoțiunii Bisericii, în numele căreia aceste rugăciuni sunt rostite de toți preoții (q. 82, a. 6).

Poate un preot eretic, schismatic sau excomunicat să consacre sacramentul Euharistiei?

Nu o poate face în mod licit; dar o poate face în mod valid, dacă este cu adevărat preot și dacă are intenția de a face ceea ce face Biserica Catolică celebrând acest sacrament (q. 82, a. 7).

Un preot care ar fi degradat ar rămâne cu adevărat preot și ar putea consacra valid?

Da; pentru că degradarea nu înlătură caracterul sacramentului Preoției, care este prin sine de neșters (q. 82, a. 8).

Se poate, fără păcat, asculta Liturghia unui preot eretic, schismatic, excomunicat sau în chip notoriu păcătos și nevrednic

și primi de la el Împărtășania?
Este în mod absolut interzis, sub pedeapsa păcatului grav, să se asculte Liturghia unui preot eretic, schismatic sau excomunicat; sau chiar a unui preot în chip notoriu păcătos și nevrednic, dacă starea sa a fost făcută publică printr-o sentință a Bisericii care îl lipsește de dreptul de a celebra; în caz contrar, s-ar putea, fără păcat, asculta Liturghia sa și primi de la el Împărtășania (q. 82, a. 9).

36. Celebrarea sacramentului Euharistiei sau Sfântul Sacrificiu al Liturghiei

Ce înțelegeți prin celebrarea sacramentului Euharistiei sau prin Sfântul Sacrificiu al Liturghiei?
Aceasta înseamnă că actul prin care este produs acest sacrament constituie un adevărat sacrificiu, care este chiar singurul sacrificiu adevărat, în sensul de jertfire cultuală sau rituală, care există în religia catolică, singura religie adevărată al cărei cult poate fi plăcut lui Dumnezeu (q. 83, a. 1).

În ce fel actul prin care este produs sacramentul Euharistiei constituie sacrificiul despre care tocmai ați vorbit?
Prin faptul că el este jertfirea unicei Victime primite acum de Dumnezeu, și anume Isus Cristos Însuși.

Și cum este acest act jertfirea lui Isus Cristos?
Pentru că el este sacramentul Patimii în care Isus Cristos a fost jertfit pe Calvar (q. 82, a. 1).

Ce înțelegeți când spuneți că acest act este sacramentul Patimii în care Isus Cristos a fost jertfit pe Calvar?
Aceasta înseamnă că, după cum pe Calvar, în momentul în care Isus Cristos Și-a dat viața pentru noi spre ispășirea păcatelor noastre, Trupul și Sângele Său au fost despărțite, tot astfel actul prin care este produs sacramentul Euharistiei face ca, acolo unde se celebrează acest sacrament, Trupul lui Isus Cristos să fie despărțit sacramental de Sângele Său, prin consacrarea separată a celor două specii ale pâinii și vinului, iar această despărțire sacramentală să se producă în raport direct cu despărțirea reală care a avut loc pe Calvar.

Ce rezultă din acest fapt și din acest raport?
Rezultă că sacrificiul Liturghiei este același cu sacrificiul Crucii.

Trebuie să spunem că el este reproducerea acestuia?
Propriu-zis, nu; pentru că sacrificiul Crucii a avut loc o singură dată și nu trebuie să fie reprodus; de altfel, sacrificiul Liturghiei nu este o reproducere a acestui sacrificiu, ci însuși acest sacrificiu.

Se poate spune că el este reprezentarea acestuia?
Da, dacă prin aceasta se înțelege că îl face prezent pentru noi; însă ar fi inexact dacă s-ar voi să se spună că nu este decât o imagine a lui, căci el este însuși acest sacrificiu.

Dar cum este el însuși acest sacrificiu, de vreme ce acest sacrificiu nu mai există și, de altfel, în sacrificiul Crucii Isus Cristos a primit moartea, Trupul și Sângele Său fiind despărțite unul de altul, în vreme ce acum El nu mai moare, iar Trupul și Sângele Său nu mai sunt despărțite?

Cu sacrificiul Crucii, în acest sacrament, se petrece precum cu Isus Cristos Însuși. Și după cum Isus Cristos este aici prezent așa cum este în Sine Însuși, dar sub o altă formă exterioară, căci Se află aici sub forma sau speciile sacramentului, tot astfel Patima și jertfirea lui Isus Cristos care au avut loc odinioară pe Calvar sunt aici, nu sub forma sângeroasă de odinioară, ci sub forma sacramentului; în sensul că, sub această formă a sacramentului, avem aici, în starea de separare care constituie jertfirea victimei, același Trup și același Sânge ale lui Isus Cristos care au fost despărțite în mod real pe Calvar.

Este, așadar, adevărat că, prin actul care produce acest sacrament, Patima sau jertfirea lui Isus Cristos care a avut loc pe Calvar se află din nou, în mod real, deși sacramental, pretutindeni unde se celebrează acest sacrament?

Este întocmai astfel: prin actul care produce acest sacrament se face ca Patima sau jertfirea lui Isus Cristos care a avut loc pe Calvar să fie făcută sacramental prezentă pretutindeni unde se celebrează acest sacrament.

Când asistăm la celebrarea acestui sacrament, este, așadar, ca și cum am asista la Patima sau la jertfirea lui Isus Cristos pe Calvar?

Da, când asistăm la celebrarea acestui sacrament sau la sacrificiul

Liturghiei, este ca și cum am asista la Patima sau la jertfirea lui Isus Cristos care a avut loc pe Calvar, prin care a fost săvârșită mântuirea noastră și care este izvorul oricărui har pentru noi, fiind în același timp, pentru Dumnezeu, actul de religie prin excelență, care Îl cinstește și Îl preamărește mai presus de toate.

Pentru aceasta dorește Biserica atât de mult să-i vadă pe toți credincioșii săi asistând cât mai des cu putință la Sfântul Sacrificiu al Liturghiei?
Da; și tot pentru aceasta le poruncește tuturor să asiste la el în zilele de duminică și în zilele de sărbătoare (*Codul*, can. 1248).

Ce se cere pentru ca omul să nu păcătuiască împotriva acestui precept atunci când nu asistă la Liturghie în aceste zile?
Se cere un motiv de imposibilitate sau un impediment grav.

Și ce se cere pentru a împlini preceptul de a asista la Liturghie în aceste zile?
Trebuie să fii prezent în locul unde ea se celebrează, fără a face nimic incompatibil cu participarea la acest mare act și fără a lipsi de la vreuna dintre părțile sale principale.

Care sunt părțile principale ale Liturghiei de la care nu se poate lipsi fără a încălca preceptul?
Este tot ceea ce se întinde de la Ofertoriu până la Împărtășanie inclusiv.

Care este cel mai bun mijloc de a asculta bine Sfânta Liturghie?
Este acela de a se uni cu preotul, urmărind punct cu punct tot ceea ce se spune și tot ceea ce se face în timpul acestui mare act.

Cărțile liturgice puse la îndemâna credincioșilor, precum misalele sau cărțile parohiale, sunt de mare ajutor pentru aceasta?
Aceste cărți sunt de cel mai mare ajutor pentru a asculta bine Sfânta Liturghie și sunt cu atât mai bune cu cât se apropie mai mult de însuși Misalul folosit de preot.

37. Sacramentul Pocăinței: natura sa; virtutea pe care o implică

Ce înțelegeți prin sacramentul Pocăinței?
Înțeleg acela dintre cele șapte rituri sacre pe care Isus Cristos l-a instituit pentru a le reda oamenilor viața harului Său, pe care le-o dăduse prin Botez, comunicându-le din nou rodul Patimii Sale atunci când au avut nefericirea de a pierde această viață prin păcat (q. 84, a. 1).

În ce constă sacramentul Pocăinței?
Sacramentul Pocăinței constă în acte și cuvinte care arată, pe de o parte, că păcătosul a părăsit păcatul și, pe de altă parte, că Dumnezeu remite acest păcat prin slujirea preotului (q. 84, a. 2, 3).

Este acest sacrament un lucru deosebit de prețios pentru om și pentru care omul trebuie să-I poarte o recunoștință deosebită lui Isus Cristos, Care l-a instituit?
Da, fără îndoială; căci, dată fiind fragilitatea naturii noastre căzute, chiar după ce, prin harul Botezului, omul a redobândit viața supranaturală, îi rămânea cu putință să o piardă; iar dacă Isus Cristos nu ar fi instituit sacramentul Pocăinței, omul căzut nu ar fi avut niciun mijloc exterior sacramental pentru a se ridica din nou. De aceea, acest sacrament este numit a doua scândură de mântuire după naufragiu (q. 84, a. 6).

Și dacă omul cade din nou după ce a primit acest sacrament, poate recurge din nou la el pentru a se ridica?
Da; căci Isus Cristos, în infinita Sa milostivire față de păcătos și față de mizeria lui, nu a voit să pună nicio limită numărului de ori în care poate fi primit acest sacrament, care aduce întotdeauna cu sine rodul său de remitere și de iertare, cu singura condiție ca omul să fie sincer cu sine însuși și cu adevărat căit (q. 84, a. 10).

Există o virtute specială care corespunde acestui sacrament și al cărei act se impune atunci când este primit sacramentul însuși?
Da, este virtutea pocăinței (q. 85).

În ce constă virtutea pocăinței?
Virtutea pocăinței este o calitate de ordin supranatural care poartă voința omului, atunci când a avut nefericirea de a-L ofensa pe Dumnezeu, să repare această ofensă, străduindu-se el însuși, în chip

spontan și de bunăvoie, să satisfacă dreptății lui Dumnezeu pentru a dobândi de la El iertarea (q. 85, a. 1, 5).

Este această virtute a pocăinței izolată în actul său sau presupune, dimpotrivă, atunci când lucrează, concursul celorlalte virtuți?

Virtutea pocăinței are acest caracter cu totul special, că implică, atunci când lucrează, concursul tuturor celorlalte virtuți. Ea implică, într-adevăr, credința în Patima lui Isus Cristos, care este cauza remiterii păcatelor; implică de asemenea speranța iertării și ura față de vicii sau păcate întrucât acestea se împotrivesc iubirii lui Dumnezeu, ceea ce presupune caritatea. Fiind ea însăși o virtute morală, presupune virtutea prudenței, al cărei rol este de a călăuzi virtuțile morale în actele lor. Pe de altă parte, ca specie a virtuții dreptății, având drept obiect dobândirea iertării lui Dumnezeu ofensat prin compensarea ofensei cu o satisfacție voluntară, ea folosește cumpătarea atunci când se abține de la ceea ce place și tăria atunci când își impune lucruri aspre și grele sau le suportă (q. 85, a. 3, ad 4).

Ce urmărește virtutea pocăinței în actul său de dreaptă compensare?

Ea urmărește să-L împace pe Domnul și Stăpânul suveran, pe drept mâniat; să intre din nou în harul celui mai bun dintre Părinți, grav ofensat; să-L recucerească pe cel mai dumnezeiesc dintre Mire, în chip odios înșelat (q. 85, a. 3).

Actul virtuții pocăinței este, așadar, un lucru foarte mare și care nu poate fi reînnoit prea des atunci când cineva a avut

nefericirea de a-L ofensa pe Dumnezeu?
Actul virtuții pocăinței ar trebui să fie, într-un anumit fel, neîntrerupt, mai ales în ceea ce privește durerea lăuntrică de a-L fi ofensat pe Dumnezeu; iar în ceea ce privește actele exterioare satisfăcătoare, dacă este adevărat că există o măsură dincolo de care nu mai suntem obligați să satisfacem, deoarece putem întotdeauna să ne temem că satisfacția noastră este nedesăvârșită, avem tot interesul să nu ne socotim niciodată pe deplin achitați înaintea lui Dumnezeu, pentru a fi cu atât mai sigur achitați atunci când va trebui să ne înfățișăm înaintea Lui; cu această precizare, de asemenea, că practicând virtutea pocăinței, practicăm în chip desăvârșit actul tuturor virtuților creștine (q. 84, a. 8, 9).

38. Efectele sacramentului Pocăinței

Este efectul propriu al sacramentului Pocăinței remiterea păcatelor?
Da, efectul propriu al sacramentului Pocăinței este remiterea păcatelor tuturor celor care îl primesc cu sentimente de adevărată pocăință (q. 86, a. 1).

Care sunt păcatele pe care le remite sacramentul Pocăinței?
Sacramentul Pocăinței remite toate păcatele pe care un om le poate avea pe conștiință și care sunt de natură să cadă sub puterea cheilor, ca fiind săvârșite după Botez (q. 86, a. 1).

Pot aceste păcate să fie remise fără sacramentul Pocăinței?
Dacă este vorba despre păcate de moarte, ele nu pot fi niciodată remise fără ca păcătosul să aibă voința, cel puțin implicită, de a le supune puterii cheilor prin primirea sacramentului Pocăinței, atunci când îi va fi cu putință să-l primească; însă pentru păcatele veniale, atunci când persoana se află deja în stare de har, este suficient un act fervent de caritate, fără să fie necesar să se recurgă la sacrament (q. 86, a. 2).

Rezultă de aici că numai cei care au păcate de moarte pe conștiință trebuie să primească acest sacrament?
Nu; căci, deși sacramentul nu este necesar decât pentru ei, el este de foarte mare preț și de foarte mare ajutor chiar și pentru cei drepți: mai întâi, pentru a-i curăți tot mai mult de păcatele lor trecute, dacă au avut păcate de moarte; apoi, pentru a-i ajuta mai bine să se cureță de păcatele veniale și să se păzească de ele, sporind în ei harul (q. 87, a. 2, ad 2, 3).

Dacă, după ce a primit prin sacramentul Pocăinței iertarea vechilor sale greșeli, omul cade din nou în aceleași greșeli grave sau în alte greșeli grave care îl fac să piardă harul sacramentului, sunt păcatul și starea sa mai grave din pricina acestei recăderi?
Da, păcatul și starea sa sunt mai grave; nu pentru că păcatele trecute care au fost remise i-ar fi din nou imputate de Dumnezeu, ci din pricina nerecunoștinței și a disprețului mai mare față de bunătatea lui Dumnezeu pe care le implică păcatul recăderii (q. 88, a. 1, 2).

Acest dispreț față de bunătatea lui Dumnezeu și această nerecunoștință constituie un nou păcat special care se adaugă păcatului recăderii?
Ele ar constitui un asemenea păcat numai dacă păcătosul și-ar propune direct acest dispreț față de bunătatea dumnezeiască și față de binefacerea primită; dar, în caz contrar, ele nu sunt decât o împrejurare care agravează noul păcat (q. 88, a. 4).

Este, așadar, sigur că răul nimicit prin sacramentul Pocăinței este, prin sine, nimicit pentru totdeauna și că Dumnezeu nu-l mai impută în sine sau în măsura în care a fost iertat?
Da; acesta este un lucru cu totul sigur, pentru că darurile lui Dumnezeu sunt fără căință (q. 88, a. 1).

Iar cu privire la binele care exista mai înainte în cel drept, dar pe care păcatul îl nimicise, trebuie să atribuim sacramentului Pocăinței o anumită eficacitate, astfel încât prin el acest bine să poată reînvia?
Da; cu toată certitudinea, binele care existase mai înainte în cel drept, dar pe care păcatul îl nimicise, poate reînvia prin puterea sacramentului Pocăinței; astfel încât, dacă este vorba despre binele esențial care era harul și dreptul la vederea lui Dumnezeu, omul își regăsește starea dintâi în măsura în care primește sacramentul cu dispoziții excelente. Dacă dispozițiile rămân mai prejos de fervoarea dintâi, binele esențial se va afla într-un grad mai mic; însă întreaga sumă a meritelor vechi va reînvia în ordinea răsplății accidentale (q. 89, a. 1-4, 5, ad 3).

Este, aşadar, de o importanţă suverană să primim sacramentul Pocăinţei cu cele mai bune dispoziţii cu putinţă?
Da, aceasta este de o importanţă suverană; pentru că efectul sacramentului este proporţionat cu dispoziţiile celui care îl primeşte.

39. Despre partea penitentului în sacramentul Pocăinţei: contriţiunea, mărturisirea şi satisfacţia

Are cel care primeşte sacramentul Pocăinţei, cu un titlu cu totul special, o parte în efectul acestui sacrament?
Da; pentru că actele pe care le produce fac parte din sacramentul însuşi (q. 90, a. 1).

Cu ce titlu fac actele penitentului parte din sacramentul Pocăinţei?
Actele penitentului fac parte din sacramentul Pocăinţei pentru că, în acest sacrament, în care actele ministrului dau forma, actele penitentului constituie materia (q. 90, a. 1).

Care sunt aceste acte ale penitentului care constituie materia sacramentului?
Sunt: contriţiunea, mărturisirea şi satisfacţia (q. 90, a. 2).

De ce sunt cerute aceste trei acte ca materie în sacramentul Pocăinţei?

Pentru că sacramentul Pocăinței este sacramentul împăcării dintre păcătosul care Îl ofensase pe Dumnezeu și Dumnezeu pe Care îl ofensase. Or, într-o împăcare de această natură trebuie ca păcătosul să-I aducă lui Dumnezeu o compensare pe care Dumnezeu să o primească cu bunăvoință, astfel încât ofensa să fie uitată și efectul ei nimicit. Iar pentru aceasta sunt cerute trei lucruri: 1° ca păcătosul să aibă voința de a oferi compensarea pe care Dumnezeu va binevoi să o determine; 2° să vină să primească de la preotul care ține locul lui Dumnezeu condițiile acestei compensări; 3° să o ofere în fapt și să o împlinească cu fidelitate. Aceste trei lucruri se săvârșesc prin contriținue, mărturisire și satisfacție (q. 90, a. 2).

Ar putea exista sacramentul Pocăinței fără una sau alta dintre aceste părți?

Sacramentul Pocăinței nu poate exista fără o anumită manifestare exterioară a acestor diferite părți; însă poate exista fără realitatea lăuntrică a contriținii sau fără împlinirea satisfacției; totuși, în acest caz, puterea sacramentului este împiedicată sau paralizată (q. 90, a. 3).

Ce înțelegeți prin contriținue?

Înțeleg acea durere de ordin supranatural prin care păcătosul se întristează într-atât încât vechea sa voință rea se găsește zdrobită, gândindu-se la păcatele pe care le-a săvârșit și pentru care se hotărăște să se înfățișeze înaintea preotului, ministrul lui Dumnezeu, pentru a i le mărturisi și a primi de la el o pedeapsă satisfăcătoare pe care își propune să o împlinească cu fidelitate (*Supliment*, q. 1, a. 1).

Ce se cere pentru ca această durere să fie de ordin supranatural?
Trebuie ca ea să fie cauzată de un motiv care ține de ordinea harului, putând începe prin frica de pedepsele lui Dumnezeu ofensat, despre care știm prin credință că îl amenință pe păcătos, împreună cu speranța de a dobândi iertarea Sa dacă face pocăință; de aici ajungând să urască păcatul în el însuși și întrucât el dă moarte sufletului sau cel puțin împiedică binele său supranatural și viața sa desăvârșită; și, mai presus de toate, pentru că Îl ofensează pe Dumnezeu, obiectul suprem și suveran al iubirii noastre (q. 1, a. 1, 2).

Dacă cineva ar urî păcatul numai din motivul pedepselor sau al pedepselor simțurilor pe care acesta le atrage asupra noastră din partea lui Dumnezeu mâniat, fie în această viață, fie în cealaltă, ar avea contriținea?
Nu; căci pentru contriținе trebuie ca păcatul să fie urât din pricina răului pe care îl face sufletului, având în vedere Binele infinit care este Dumnezeu Însuși, Care poate și trebuie să fie posedat de noi, aici jos prin har și acolo sus prin slavă (q. 1, a. 2).

Cum se numește această primă durere, chiar supranaturală, pentru păcat?
Se numește atriținе (q. 1, a. 2, ad 2).

Așadar, atriținea și contriținea se deosebesc una de alta prin motivele durerii pe care o avem pentru păcatele noastre?
Da; căci, în atriținе, durerea nu este cauzată decât de un motiv de frică servilă; pe când în contriținе există, la capătul mișcării, un motiv de frică filială sau de caritate curată (q. 1, a. 2).

Este suficientă atriţiunea pentru a dobândi iertarea greşelilor prin sacramentul Pocăinţei?
Atriţiunea poate fi suficientă pentru apropierea de sacrament; însă în momentul în care se primeşte harul sacramentului prin dezlegarea preotului, adevărata contriţiune urmează în suflet atriţiunii dintâi (q. 1, a. 3; q. 10, a. 1; q. 18, a. 1).

Trebuie ca această contriţiune să se întindă asupra tuturor păcatelor săvârşite?
Da, contriţiunea trebuie să se întindă asupra tuturor păcatelor săvârşite, mai ales la începutul mişcării sale şi atunci când păcătosul concepe pentru aceste păcate durerea pe care trebuie să i-o cauzeze răutatea proprie fiecăruia dintre ele, mai ales când este vorba despre păcate de moarte; însă, la sfârşitul mişcării sale şi atunci când această durere este deja informată de har, este suficient ca ea să se întindă asupra tuturor în general, urându-le pe toate sub raţiunea lor comună de ofensă adusă lui Dumnezeu (q. 2, a. 3, 6).

Aţi putea să-mi daţi o formulă a actului de contriţiune?
Da; şi iată-o sub forma unui omagiu adus lui Dumnezeu: „Dumnezeul meu, inima mea este zdrobită pentru că am săvârşit atâtea păcate care m-au făcut vrednic de dreptele Tale pedepse şi care m-au făcut să pierd harul Tău sau i-au împiedicat lucrarea, pentru că erau de natură să-Ţi provoace mâhnire şi ofensau bunătatea Ta infinită; ai milă de mine şi binevoieşte să mi le ierţi şi, statornicindu-mă din nou în harul Tău, în care voiesc să rămân şi să cresc până în ziua morţii mele, pe care o primesc dinainte din mâna

Ta, împreună cu toate pedepsele sau suferințele care trebuie să mă conducă până la ea, în unire cu suferințele și moartea lui Isus Cristos, Mântuitorul meu, ca ispășire a greșelilor mele și ca fericită eliberare de tot ceea ce m-ar putea despărți de Tine prin păcat."

Ce trebuie să facă păcătosul, după ce s-a stârnit la durerea pentru păcatele sale prin mișcarea de atriţiune sau de contriţiune, pentru a dobândi de la Dumnezeu iertarea lor?
Trebuie să fie gata să-și mărturisească păcatele preotului atunci când această mărturisire i se impune, fie în virtutea preceptului Bisericii, fie pentru că împrejurările în care se află îi fac o datorie din a se spovedi (q. 6, a. 1-5).

Când obligă preceptul Bisericii la spovadă?
Pentru toți credincioșii, o dată pe an; și, de preferință, în timpul pascal, în virtutea preceptului Împărtășaniei pascale, pe care nimeni nu are dreptul să o primească fără să se fi spovedit atunci când are vreun păcat de moarte pe conștiință (q. 6, a. 5; *Codul*, can. 906).

De ce este necesară mărturisirea pentru primirea sacramentului Pocăinței?
Pentru că numai prin mărturisire penitentul îi poate face cunoscute preotului păcatele sale și îl poate pune în stare să se pronunțe fie asupra aptitudinii persoanei de a primi dezlegarea, fie asupra pedepsei satisfăcătoare care trebuie impusă pentru aceste păcate din partea lui Dumnezeu, pentru ca păcătosul să ofere dreapta compensare a reintrării sale în har (q. 6, a. 1).

Cum trebuie să fie mărturisirea pentru ca sacramentul să fie valid?
Trebuie ca, pe cât este cu putință, păcătosul să facă cunoscute, în amănuntul numărului și al speciilor lor, toate păcatele de moarte pe care le-a săvârșit și să facă acest act în vederea dezlegării sacramentale pe care a venit să o ceară preotului (q. 9, a. 2).

Dacă, în momentul în care își mărturisește păcatele, nu ar avea contriţiune sau atriţiune pentru ele, ar putea aceste păcate să fie iertate prin dezlegarea pe care ar da-o preotul?
Nu, nu ar putea; însă ele ar fi fost mărturisite, dacă mărturisirea ar fi fost completă, și nu ar mai trebui mărturisite din nou pentru a fi iertate prin virtutea sacramentului; ar fi de ajuns ca păcătosul să împlinească ceea ce a lipsit contriţiunii și să mărturisească, în noua sa spovadă, această lipsă de contriţiune care însoţise mărturisirea precedentă (q. 9, a. 1).

Dacă cineva a uitat, fără vina sa, vreun păcat grav la spovadă şi apoi își amintește de el, este obligat să mărturisească acel păcat la următoarea spovadă?
Da; pentru că orice păcat grav trebuie supus direct puterii cheilor (q. 9, a. 2).

Cu ce titlu primește preotul mărturisirea păcătosului?
El o primește în numele și în locul lui Dumnezeu Însuși; astfel încât, în viața sa ca om sau în afara slujirii sale de confesor, nu trebuie să cunoască nimic din ea și nu trebuie să facă absolut niciun uz de ceea ce a aflat (q. 11, a. 1-5).

Ce trebuie să facă penitentul după mărturisire?
Trebuie să împlinească, cu cea mai mare grijă, pedeapsa satisfăcătoare pe care preotul i-a impus-o în numele lui Dumnezeu pentru reintrarea sa în har (q. 12, a. 1, 3).

Pot fi arătate marile categorii de fapte la care se reduc toate pedepsele satisfăcătoare?
Da; toate se reduc la milostenie, post și rugăciune. Căci, într-adevăr, în satisfacție trebuie să ne lipsim de ceva pentru a-l oferi lui Dumnezeu spre cinstirea Sa. Or, nu avem decât trei feluri de bunuri pe care să le putem oferi astfel: bunurile averii, bunurile trupului și bunurile sufletului. Ofranda celor dintâi este cuprinsă sub numele general de milostenie; ofranda celor de-al doilea, sub numele general de post; ofranda celor de-al treilea, sub numele general de rugăciune (q. 15, a. 3).

Dacă cineva nu ar împlini pocăința sacramentală sau pedeapsa satisfăcătoare impusă de preot la primirea sacramentului, ar pierde harul sacramentului însuși?
Nu; afară numai dacă ar face aceasta din dispreț față de sacrament; însă, dacă este numai din uitare sau chiar din neglijență, harul remiterii primit în sacrament rămâne; totuși, omul rămâne dator, față de dreptatea lui Dumnezeu, cu pedeapsa cuvenită păcatului și care trebuie achitată în această lume sau în cealaltă; iar harul însuși al sacramentului nu primește sporirea legată de împlinirea satisfacției sacramentale (III, q. 90, a. 2, ad 2).

40. Despre ministrul sacramentului Pocăinței și puterea cheilor: dezlegarea; indulgențele; comuniunea sfinților; excomunicarea

Ce trebuie înțeles prin puterea cheilor?
Puterea cheilor nu este altceva decât puterea de a deschide poarta Împărăției cerurilor, înlăturând piedica ce închide această poartă, și anume păcatul însuși și pedeapsa datorată păcatului (q. 17, a. 1).

Unde se află această putere?
Ea se află în Preasfânta Treime ca în izvorul său dintâi; apoi, în sfânta omenitate a lui Isus Cristos, a Cărui Patimă a meritat ca această îndoită piedică să fie înlăturată și Care o înlătură El Însuși prin puterea Sa. Și, deoarece eficacitatea Patimii lui Isus Cristos rămâne în sacramente, care sunt ca niște canale ale harului Său, prin care El îi face pe oameni părtași tuturor meritelor Sale, rezultă că miniștrii Bisericii, care sunt dispensatorii sacramentelor, sunt numiți și ei depozitarii puterii cheilor, pe care au primit-o de la Isus Cristos Însuși (q. 17, a. 1).

Cum se exercită puterea cheilor în sacramentul Pocăinței?
Puterea cheilor, în sacramentul Pocăinței, se exercită prin actul ministrului care judecă starea păcătosului și îi dă dezlegarea, împreună cu impunerea pocăinței, sau îi refuză această dezlegare (q. 17, a. 2).

În momentul dezlegării date de preot și prin virtutea acestei dezlegări produce sacramentul Pocăinței efectul de eliberare legat de puterea cheilor?
Da; și fără această dezlegare sacramentul nu ar putea exista și, prin urmare, nici nu ar putea produce efectul său de eliberare sau izbăvire (q. 10, a. 1, 2; q. 18, a. 1).

Numai preoții au această putere a cheilor?
Numai preoții hirotoniți valid, după ritul Bisericii Catolice, au puterea cheilor care deschid direct poarta cerului prin remiterea păcatelor de moarte în sacramentul Pocăinței (q. 19, a. 3).

Este de ajuns ca preotul să fi fost hirotonit valid după ritul Bisericii Catolice pentru a avea această putere a cheilor asupra unui anumit botezat care voiește să primească sacramentul Pocăinței?
Nu; trebuie, de asemenea, ca el să fie aprobat de Biserică pentru a asculta mărturisiri și ca botezatul pe care trebuie să-l dezlege să fie supus jurisdicției sale (q. 20, a. 1-3).

În practică, orice preot care se află undeva cu misiunea sau puterea de a asculta mărturisiri are puterea de a-i dezlega pe toți cei care se prezintă la el cu intenția de a primi sacramentul Pocăinței?
Da, afară numai dacă aceștia mărturisesc păcate care ar fi rezervate unei puteri superioare; lucru asupra căruia el însuși va judeca ascultând mărturisirea celui care se prezintă.

Există în Biserică, legată de puterea cheilor, o putere care îl eliberează pe om de pedeapsa datorată păcatului altfel decât prin dezlegarea sacramentală şi impunerea unei compensări prin pocăința sacramentală?
Da; este minunata putere a indulgențelor (q. 25, a. 1).

În ce constă această putere?
Ea constă în aceea că Biserica poate lua din tezaurul infinit și nesecat alcătuit din meritele lui Isus Cristos, ale Sfintei Fecioare și ale sfinților, în ordinea satisfacției pentru păcat, ceea ce corespunde, în întregime sau în parte, satisfacției pe care păcătosul ar trebui să o dea dreptății lui Dumnezeu după remiterea păcatului său, fie în această lume, fie în cealaltă; poate aplica aceasta unor persoane determinate și, prin efectul acestei aplicări, le poate elibera de datoria lor față de dreptatea lui Dumnezeu (q. 25, a. 1).

Ce se cere pentru ca această aplicare să aibă loc?
Se cer trei lucruri: autoritatea celui care o face; starea de har sau de caritate în cel căruia îi este făcută; un motiv de evlavie care să fie rațiunea pentru care este făcută, adică ceva care să se întoarcă spre cinstirea lui Dumnezeu sau spre folosul Bisericii, precum practicile evlavioase, operele de zel sau de apostolat, milosteniile și celelalte de aceeași natură (q. 25, a. 2).

Aceste fapte, care sunt rațiunea sau motivul indulgenței, constituie prețul ei?
Nicidecum; căci indulgența nu este o remitere a pedepsei care se cumpără sau căreia i se dă echivalentul prin alte pedepse satisfăcătoare;

ea este, în esență, transferarea către anumite persoane determinate, pentru unul dintre motivele de evlavie tocmai arătate, a pedepsei sau satisfacției care aparținea altora și pe care aceștia consimt să o vadă transferată altuia, în virtutea comuniunii sfinților (q. 25, a. 2).

Numai cei care împlinesc condiția arătată pentru indulgență pot beneficia de ea?

Ei pot ceda ei înșiși folosul ei unei alte persoane, câștigând-o pentru aceasta, dacă este vorba despre sufletele din purgatoriu și dacă cel care acordă indulgența le dă această facultate (q. 17, a. 3, ad 2; *Codul*, can. 930).

Și cine poate acorda astfel indulgențe?

Numai acela căruia i-a fost încredințat tezaurul meritelor lui Isus Cristos și ale sfinților, în virtutea puterii pe care a primit-o de a lega sau dezlega cu privire la toți cei care aparțin Trupului mistic al lui Isus Cristos pe acest pământ, adică numai Suveranul Pontif. Dar, deoarece episcopii sunt admiși să împărtășească grija sa pastorală, fiind puși ca judecători peste diferitele părți ale Bisericii, ei pot și ei, în limitele concesiunilor stabilite pentru ei de Suveranul Pontif, să acorde indulgențe celor care le sunt supuși (q. 27, a. 1-3).

Ce rezultă din existența unei puteri atât de minunate în Biserica Catolică și numai în Biserica Catolică, în virtutea autorității supreme a Suveranului Pontif?

Din această putere minunată, unită de altfel cu tot ceea ce s-a spus despre puterea cheilor în sacramentul Pocăinței și, în general, despre tot ceea ce privește comunicarea, pe cale de acțiune socială și

ierarhică, a meritelor Patimii lui Isus Cristos, rezultă că nu poate exista pentru om, pe acest pământ, o fericire mai mare decât aceea de a fi încorporat prin Botez în Biserica Catolică și de a putea participa la toate drepturile pe care acest Botez le conferă, aflându-se în comuniune desăvârșită cu toți membrii Bisericii Catolice și cu capul ei, Pontiful Roman, căruia singur i-au fost încredințate toate bunurile și toate comorile vieții supranaturale pentru a fi împărțite între oameni.

Se poate ca cineva care este încorporat în Biserica Catolică prin Botez să nu participe la drepturile pe care acest Botez le conferă?
Da; acesta este cazul tuturor celor care cad sub cenzurile Bisericii, mai ales sub cea mai înfricoșătoare dintre toate, care este excomunicarea (q. 21, a. 1, 2).

Ereticii și schismaticii sunt excomunicați?
Desigur; toți ereticii și toți schismaticii sunt excomunicați prin însuși faptul schismei sau al ereziei și nu mai au nicio parte la comuniunea sfinților.

Așadar, numai catolicii supuși Pontifului Roman și care nu sunt loviți de vreo cenzură pot să se bucure pe deplin de drepturile lor în ceea ce privește participarea la bunurile lui Isus Cristos în Biserică?
Da, numai acești catolici; cu această precizare în plus că, pentru a participa la aceste bunuri pe calea indulgenței, trebuie să se afle pe deplin, prin har și caritate, în comuniunea sfinților.

Ce face această comuniune a sfinților atunci când există în chip desăvârșit?
Ea face ca, uneori prin legătura vie și personală care este Sfântul Duh, iar alteori prin acțiunea ierarhică a Bisericii văzute, al cărei suflet este Sfântul Duh, toate mădularele Trupului mistic al lui Isus Cristos, care trăiesc încă pe acest pământ, sau se află în purgatoriu, sau sunt deja în cer, să poată comunica neîncetat între ele, în vederea fericirii veșnice care trebuie să le fie comună într-o zi în patria cerească.

41. Despre sacramentul Extremei Ungeri

Există printre sacramentele Bisericii unul care are drept obiect special pregătirea omului pentru intrarea în cer atunci când este pe punctul de a muri?
Da; este sacramentul Extremei Ungeri (q. 29, a. 1).

Ce înțelegeți prin sacramentul Extremei Ungeri?
Înțeleg acel rit sacru, instituit de Isus Cristos, care constă în ungerea cu sfintele untdelemnuri a unui bolnav aflat în primejdie de moarte, cerându-se lui Dumnezeu ca tot ceea ce ar mai putea rămâne în el ca slăbiciune spirituală, din pricina păcatelor sale trecute, să-i fie iertat, pentru ca el să redobândească sănătatea spirituală deplină și desăvârșită, care îi va îngădui să intre, în deplină vigoare a sufletului, în viața slavei din cer, pentru a se bucura acolo de Dumnezeu în veci (q. 29-32).

Are acest sacrament drept efect remiterea păcatelor?
Nu; căci el nu este orânduit nici împotriva păcatului originar, precum Botezul, nici împotriva păcatelor de moarte, precum Pocăința, nici, într-un anumit sens, împotriva păcatelor veniale, precum Euharistia; ci pentru a restabili puterile după ce răul păcatului a fost înlăturat. Totuși, în virtutea harului special pe care îl conferă, har care este incompatibil cu păcatul, el poate remite, prin consecință, păcatele care s-ar afla în suflet, cu condiția să nu existe vreo piedică din partea celui care îl primește, adică acesta să fie de bună-credință și să fi făcut deja el însuși ceea ce depindea de el pentru ca păcatele sale să fie iertate (q. 30, a. 1).

Poate sacramentul Extremei Ungeri să redea și sănătatea trupului?
Da; și acesta este chiar unul dintre efectele proprii ale acestui sacrament; astfel încât, întotdeauna, dacă persoana care îl primește nu pune piedică puterii acestui sacrament, prin virtutea sacramentală care îi este proprie, acest sacrament redă puterile fizice și sănătatea trupească, în împrejurările și în măsura în care această revenire la sănătatea trupului este folositoare sănătății spirituale desăvârșite pe care sacramentul are drept efect prim și principal să o producă (q. 30, a. 2).

Când poate și trebuie primit acest sacrament?
Nu poate fi primit decât în starea de boală sau de slăbiciune trupească ce pune în primejdie de moarte; însă trebuie făcut tot ce este cu putință pentru ca el să fie primit în deplină cunoștință și cu cea mai mare fervoare (q. 32, a. 1, 2).

Poate fi primit de mai multe ori sacramentul Extremei Ungeri?
Nu poate fi primit de mai multe ori în aceeași primejdie de moarte. Dar dacă, după ce l-a primit, omul își redobândește sănătatea sau cel puțin încetează să se mai afle în prima primejdie de moarte, îl poate primi din nou și de câte ori asemenea primejdii de moarte, din pricina unor boli diferite sau în cursul aceleiași boli care se prelungește, s-ar putea reînnoi (q. 33, a. 1, 2).

Este sacramentul Extremei Ungeri ultimul dintre sacramentele pe care Isus Cristos le-a instituit pentru a le asigura oamenilor binefacerea vieții harului Său?
Da, el este ultimul dintre sacramentele orânduite spre binele vieții harului, întrucât individul trăiește această viață pentru sine însuși. Dar mai există încă două sacramente de o importanță suverană, care sunt orânduite să asigure binele acestei vieți a harului întrucât oamenii alcătuiesc o societate care poate și trebuie să se întindă până la marginile lumii și până la sfârșitul veacurilor.

Care sunt aceste două sacramente?
Sunt: Preoția și Căsătoria.

42. Despre sacramentul Preoției: preoți, episcopi, Suveranul Pontif; Biserica, mama sufletelor

Ce înțelegeți prin sacramentul Preoției?
Înțeleg acel rit sacru pe care Isus Cristos l-a instituit pentru a conferi anumitor oameni o putere specială, în vederea consacrării Trupului Său real pentru binele Trupului Său mistic (q. 37, a. 2).

Această putere conferită în sacramentul Preoției este una sau multiplă?
Este multiplă; însă multiplicitatea ei nu aduce atingere unității sacramentului Preoției, pentru că ordinele inferioare nu sunt în el decât o participare la ordinul superior (q. 37,).

Ce înțelegeți prin ordinul superior?
Înțeleg ordinul preoților, care primesc, în consacrarea lor, puterea de a consacra Euharistia (q. 37, a. 2).

Și care sunt ordinele inferioare?
Sunt toate ordinele de sub preoție, care au drept slujire să-l ajute pe preot în actul consacrării. Aici vin mai întâi slujitorii care îl servesc pe preot la altar. Aceștia sunt diaconii, subdiaconii și acoliții. Cei dintâi ajung până la a putea distribui Euharistia, cel puțin sub specia vinului, atunci când ea este distribuită și sub această specie. Cei de-al doilea pregătesc materia sacramentului în vasele sfinte. Cei de-al treilea

prezintă această materie. Apoi vin slujitorii care au drept funcție să-i pregătească pe cei care trebuie să primească sacramentul; nu prin dezlegarea sacramentală, pe care numai preotul este în stare să o dea, ci îndepărtându-i pe cei nevrednici, instruindu-i pe catehumeni sau eliberându-i pe cei posedați: slujiri care își aveau mai ales rațiunea de a fi în Biserica primară, când aceasta își recruta membrii dintre necredincioși, dar pe care Biserica le păstrează întotdeauna pentru integritatea ierarhiei sale (q. 37, a. 2).

Dintre cele șapte ordine tocmai arătate, care se numesc majore și care se numesc minore?
Ordinele majore sunt preoția, diaconatul și subdiaconatul. Ordinele minore sunt celelalte patru, și anume: ordinele acoliților, exorciștilor, lectorilor și ostiarilor (q. 37, a. 2, 3).

Unde se află de obicei cei care au primit diferitele ordine, cu excepția preoției?
Ei se află de obicei în așezămintele ecleziastice în care se formează membrii clerului și unde se pregătesc să primească ordinul suprem al preoției.

Așadar, atunci când cineva este preot, este el, propriu-zis, pus în legătură cu poporul credincios pentru a lucra la sfințirea lui?
Da; și propriu-zis cu preoții au de-a face credincioșii.

Este preotul învestit cu un caracter special care îl deosebește de ceilalți oameni în Biserica lui Dumnezeu?
Nu numai preotul, ci orice membru al ierarhiei ecleziastice, începând

de la primul dintre ordinele minore, este învestit cu un anumit caracter special, care îi este imprimat atunci când primește sacramentul Preoției. Totuși, acest caracter este mai deosebit în cei care au primit ordinele majore și, încă mai mult, în cei care au primit preoția, în care este acordată puterea de a consacra Trupul și Sângele lui Isus Cristos și de a remite păcatele.

La drept vorbind, credincioșii datorează, așadar, preotului totul în ordinea bunurilor harului și ale mântuirii legate de sacramentele Răscumpărării săvârșite de Isus Cristos?
Da; căci, cu excepția singurului sacrament al Mirului, care este în mod obișnuit rezervat episcopului, preotului îi revine din oficiu să administreze credincioșilor sacramentele despre care am spus că sunt orânduite spre binele vieții lor individuale, și anume: Botezul, Euharistia, Pocăința și Extrema Ungere. Tot preotul are, după cum s-a spus, puterea supremă și dumnezeiască mai presus de toate celelalte, de a face prezent în mijlocul oamenilor și de a oferi ca sacrificiu, prin consacrarea sacramentală, Trupul și Sângele lui Isus Cristos.

Nu tot preotului îi datorează credincioșii și binefacerea nepreţuită a cunoașterii misterelor creștine și a adevărurilor mântuirii?
Da; căci el este acela care, prin slujirea sa neîncetată, este rânduit să-i instruiască în aceste mistere și adevăruri.

Dar de la cine își primește preotul însuși toate puterile sale?
Le primește de la episcop (q. 38, a. 1; q. 40, a. 4).

În ce anume și cum este episcopul superior preotului și poate să-i dea acestuia puterile sale?

Episcopul este superior preotului nu în ceea ce privește consacrarea Trupului real al lui Isus Cristos în Euharistie, ci în ceea ce privește Trupul mistic al lui Isus Cristos, adică pe credincioșii care alcătuiesc Biserica. Propriu-zis și direct în vederea acestui Trup mistic al lui Isus Cristos a fost instituită de Isus Cristos Însuși puterea episcopală. Ea cuprinde, prin sine, tot ceea ce este necesar pentru formarea și organizarea Trupului mistic, spre a-i comunica în plinătatea ei viața harului legată de sacramentele Răscumpărării. Prin urmare, episcopul are în sine, prin faptul consacrării sale episcopale, plinătatea preoției, putând nu numai să consacre Trupul real al lui Isus Cristos, precum orice preot, ci și să administreze fără rezervă toate celelalte sacramente, inclusiv Mirul, și să le confere preoților înșiși sau miniștrilor inferiori puterea lor de ordin, consacrându-i sau hirotonindu-i, și puterea lor de jurisdicție asupra credincioșilor, încredințându-le, în măsura în care va socoti de cuviință să o determine, grija acestor credincioși (q. 40, a. 4, 5).

Așadar, într-un anumit fel, întreaga viață a Bisericii este concentrată în persoana episcopului?

Da, foarte exact, în persoana episcopului este concentrată întreaga viață a Bisericii și nimic nu poate aparține acestei vieți fără să vină de la el și fără să rămână în deplina și desăvârșita sa dependență.

Ce se cere pentru ca episcopul să fie acest principiu de viață pentru Biserica sa?

Se cere ca el însuși să se afle în deplină și desăvârșită comuniune cu episcopul Romei, care este capul sau conducătorul tuturor Bisericilor din univers, reunite prin el și sub autoritatea sa supremă sau puterea sa suverană într-un singur tot, care alcătuiește, în sens propriu și absolut, Biserica lui Isus Cristos (q. 40, a. 6).

Are episcopul Romei sau Suveranul Pontif puteri pe care ceilalți episcopi nu le au?

Dacă este vorba despre actele ierarhice care privesc administrarea sacramentelor în ceea ce privește sacramentele însele, puterile Suveranului Pontif, episcopul Romei, sunt aceleași cu ale celorlalți episcopi. Dar dacă este vorba despre puterea de jurisdicție, care cuprinde tot ceea ce privește cârmuirea societății pe care o formează Biserica și dreptul de a administra sacramentele anumitor persoane determinate, această putere se află în întregime și ca în izvorul ei în persoana Suveranului Pontif, aplicându-se prin sine întregii societăți a Bisericii Catolice din universul întreg; în vreme ce în ceilalți episcopi ea nu se află decât cu privire la acea parte a Bisericii universale pe care o formează Biserica al cărei episcop sunt sau pe care o formează Bisericile mai mult sau mai puțin dependente de a lor în organizarea societății Bisericii universale; și, chiar cu privire la această parte determinată care le este încredințată spre cârmuire, puterea lor depinde, în natura și în exercitarea ei, de puterea supremă a Suveranului Pontif, de la care o primesc și în dependență de care o exercită (q. 40, a. 6).

De ce această putere supremă, în ordinea jurisdicției sau a cârmuirii Bisericii, este atribuită Suveranului Pontif?
Pentru că unitatea desăvârșită a Bisericii cerea ca lucrurile să fie astfel. Și pentru aceasta Isus Cristos i-a încredințat numai lui Simon Petru păstorirea întregii Sale turme, miei și oi, al cărui unic succesor legitim rămâne Pontiful Roman până la sfârșitul veacurilor (q. 40, a. 6).

Așadar, de singur Suveranul Pontif, episcopul Romei, depinde în întregul univers și va depinde până la sfârșitul lumii, pentru orice om care trăiește pe pământ, unirea sa cu Isus Cristos prin sacramente și, prin urmare, viața sa supranaturală și mântuirea sa veșnică?
Da; căci, dacă este adevărat că harul lui Isus Cristos nu este, în chip absolut, legat de primirea sacramentelor înseși atunci când este cu neputință ca acestea să fie primite, cel puțin în ceea ce-i privește pe adulți, și că acțiunea lăuntrică a Sfântului Duh poate suplini această lipsă, cu condiția să nu existe rea-credință din partea persoanei; este, pe de altă parte, absolut sigur că niciun om care se desparte cu bună știință de comuniunea Suveranului Pontif nu poate fi părtaș harului lui Isus Cristos și că, prin urmare, dacă moare în această stare, este iremediabil pierdut.

În acest sens se spune că nimeni nu se poate mântui în afara Bisericii?
Da, tocmai în acest sens se spune că nimeni nu se poate mântui în afara Bisericii sau, de asemenea, că acela nu-L poate avea pe Dumnezeu drept Tată, care nu are Biserica drept mamă.

43. Despre sacramentul Căsătoriei: natura; impedimentele; îndatoririle; divorțul; a doua căsătorie; logodna

Alături de sacramentul Preoției, destinat să-l desăvârșească pe om în vederea vieții sociale supranaturale, prin puterea pe care i-o conferă pentru a lucra asupra celorlalți oameni și a le comunica bunurile harului lui Isus Cristos, care este celălalt sacrament instituit de Isus Cristos pentru a-l desăvârși și pe om în vederea vieții sociale supranaturale?
Este sacramentul Căsătoriei (q. 42).

Cum este sacramentul Căsătoriei orânduit spre binele societății supranaturale?
Sacramentul Căsătoriei este orânduit spre binele societății supranaturale prin însuși faptul că este orânduit în mod esențial spre propagarea speciei umane, ai cărei membri sunt chemați să facă parte din societatea supranaturală (q. 41, 42).

Ce înțelegeți prin sacramentul Căsătoriei?
Înțeleg unirea dintre bărbat și femeie, indisolubilă până la moartea unuia dintre cei doi soți și care exclude prin sine orice participare a unei terțe persoane la această unire; unire contractată între persoane botezate prin consimțământul reciproc al celor două persoane care se dăruiesc una alteia, în vederea dreptului pe care îl vor avea amândoi de a se chema reciproc la împlinirea împreună a actelor care au drept

efect să dea patriei pământești și patriei cerești membrii vrednici care trebuie să le populeze (q. 41, 42).

De ce această unire, în momentul în care este contractată între botezați, are caracter de sacrament?
Pentru că Isus Cristos a voit astfel și a înălțat-o la demnitatea de a semnifica propria Sa unire cu Biserica, scoasă într-un anumit fel din coasta Sa pe Cruce, după cum prima femeie fusese scoasă de Dumnezeu, la început, din primul om adormit în chip tainic (q. 42, a. 2).

Ce se cere pentru ca două persoane botezate să aibă dreptul de a contracta această unire?
Se cere ca amândouă să poată dispune de ele însele și să nu existe nicio piedică ce se opune unirii lor.

Care sunt piedicile care se pot opune unirii matrimoniale?
Acestea sunt ceea ce se numește impedimentele căsătoriei.

Sunt toate impedimentele căsătoriei de aceeași natură?
Nu; căci unele nu fac decât să facă ilicită căsătoria, în timp ce altele o fac nulă.

Cum se numesc impedimentele care fac căsătoria ilicită și cum se numesc acelea care o fac nulă?
Cele dintâi se numesc impedimente prohibitive; cele din urmă, impedimente dirimante (*Codul*, can. 1036).

Care sunt impedimentele prohibitive?
Sunt, mai întâi, votul simplu de feciorie, sau de castitate desăvârșită, sau de a nu se căsători, sau de a primi ordinele sacre, ori de a îmbrățișa starea religioasă; apoi, rudenia legală care rezultă din adopție, în țările în care legea civilă face din ea un impediment prohibitiv; în sfârșit, ceea ce ar constitui o căsătorie mixtă atunci când una dintre cele două persoane botezate este înscrisă într-o sectă eretică sau schismatică (*Codul*, can. 1058, 1059, 1060).

Ce se cere pentru ca această căsătorie să poată avea loc atunci când există unul dintre aceste impedimente?
Se cere ca Biserica să dispenseze de acest impediment, lucru pe care nu îl face decât pentru motive grave, mai ales în cazul căsătoriei mixte; iar în acest caz ea cere angajamentul ca partea necatolică să înlăture orice primejdie de pervertire pentru partea catolică și ca ambele părți să vegheze ca toți copiii lor să primească numai Botezul și educația catolică (*Codul*, can. 1061).

Dacă una dintre cele două părți, fără a aparține unei secte eretice sau schismatice, ar fi în mod notoriu necredincioasă, lepădând credința catolică sau înscriindu-se în societăți condamnate de Biserică, ar exista în acest caz un impediment de căsătorie?
Nu, nu în așa fel încât să fie necesar să se recurgă la o dispensă din partea Bisericii; însă Biserica voiește ca credincioșii să se teamă în cel mai înalt grad să contracteze asemenea uniri, din pricina primejdiilor de tot felul care le sunt legate (*Codul*, can. 1065).

Ați putea să-mi spuneți care sunt impedimentele dirimante ale căsătoriei?

Iată-le, așa cum sunt precizate în Codul noului drept canonic: 1° lipsa vârstei cerute, adică înainte de împlinirea vârstei de șaisprezece ani pentru bărbat și de paisprezece ani pentru femeie; 2° impotența anterioară căsătoriei și perpetuă, din partea bărbatului sau a femeii, cunoscută ori necunoscută, absolută ori relativă; 3° faptul de a fi deja căsătorit, chiar dacă acea căsătorie nu a fost consumată; 4° disparitatea de cult, atunci când una dintre cele două părți nu este botezată, iar cealaltă a fost botezată în Biserica Catolică sau s-a întors la Biserică convertindu-se din schismă ori erezie; 5° faptul de a fi primit ordinele sacre; 6° faptul de a fi emis voturile solemne de religie sau, de asemenea, voturile simple cărora le-ar fi fost atașată, printr-o dispoziție specială a Sfântului Scaun, puterea de a face căsătoria nulă; 7° răpirea sau detenția violentă în vederea căsătoriei, până când partea răpită sau reținută este redată deplinei sale libertăți; 8° crima adulterului cu promisiune sau tentativă civilă de căsătorie, ori adulterul urmat de crima de omor săvârșită de unul dintre cei doi împotriva soțului celeilalte părți, ori cooperarea, chiar fără adulter, fie fizică, fie morală, la uciderea unuia dintre soți; 9° consangvinitatea, întotdeauna în linie dreaptă, iar în linie colaterală până la gradul al treilea; acest impediment nu se multiplică decât dacă, de fiecare dată, se multiplică și tulpina comună celor două părți; 10° afinitatea, întotdeauna în linie dreaptă, iar în linie colaterală până la gradul al doilea inclusiv; acest impediment se multiplică după cum se multiplică impedimentul de consangvinitate care îl cauzează sau prin căsătoria ulterioară cu o rudă de sânge a soțului decedat; 11° onestitatea publică

provenită dintr-o căsătorie invalidă, consumată sau nu, și din concubinajul public sau notoriu; ea dirime căsătoria în primul și al doilea grad al liniei drepte dintre bărbat și rudele de sânge ale femeii și *vice versa* (și invers); 12° rudenia spirituală contractată între persoana botezată și cel care o botează, precum și nașul sau nașa sa; 13° rudenia legală provenită din adopție, dacă legea civilă o socotește o piedică pentru validitatea căsătoriei, devine, prin puterea dreptului canonic, impediment dirimant (*Codul*, can. 1067-1080; 50-42).

Dispensează Biserica uneori de aceste impedimente dirimante?
Ea nu dispensează niciodată și nici nu poate dispensa de impedimentele dirimante care sunt de drept natural strict sau de drept dumnezeiesc, precum impotența, căsătoria consumată sau consangvinitatea în linie dreaptă ori într-un grad prea apropiat al liniei colaterale. Dar de celelalte impedimente, care depind mai degrabă de ea însăși, poate dispensa; ceea ce totuși nu face decât pentru motive grave.

Nu există încă un alt impediment dirimant, care nu mai privește condiția părților contractante, ci este ceva extrinsec?
Da; este impedimentul clandestinității.

Ce înțelegeți prin impedimentul clandestinității?
Înțeleg acea lege a Bisericii care declară nulă orice căsătorie contractată între botezați catolici sau care au aparținut Bisericii Catolice; precum și între acești botezați și necatolici, botezați sau nebotezați; și între latini și orientali, dacă nu este contractată înaintea parohului parohiei sau înaintea Ordinariului locului unde se

celebrează căsătoria, ori înaintea unui preot delegat de unul sau de celălalt, în limitele teritoriului lor, în prezența a cel puțin doi martori. Dacă parohul sau Ordinariul nu ar putea fi chemați în niciun chip sau fără dificultăți foarte mari și ar exista primejdie de moarte, ori dacă dificultățile ar face această chemare imposibilă timp de o lună, căsătoria ar putea fi contractată valid numai în prezența a doi martori (*Codul*, can. 1094-1099).

Când sunt întrunite, din partea părților contractante, toate condițiile cerute pentru primirea sacramentului Căsătoriei, ce se cere pentru ca ele să primească efectiv acest sacrament și cine este ministrul lui?

Se cere și este suficient ca cele două părți să se dăruiască una celeilalte în act, prin consimțământ liber, adică fără violență și fără teamă gravă și nedreaptă venită din afară, consimțământ formal și reciproc, manifestat în exterior prin cuvinte sau semne neechivoce; iar ele însele sunt miniștrii sacramentului (*Codul*, can. 1081-1087; q. 47, a. 1-6).

Ar putea consimțământul care constituie căsătoria să fie viciat și anulat dacă ar exista o eroare din partea persoanelor contractante?

Dacă eroarea ar privi persoana însăși, căsătoria ar fi nulă; ea ar fi ilicită dacă eroarea ar privi calitățile persoanei (*Codul*, can. 1083).

Este bine ca, cu prilejul celebrării acestui sacrament, părțile contractante să asiste la o Liturghie specială, în care unirea lor să fie binecuvântată de preot?

Da; iar Biserica dorește, de asemenea, cu stăruință, ca toți fiii săi, înainte de a primi acest mare sacrament, în care trebuie să le fie acordat un har special în vederea îndatoririlor căsătoriei, să se pregătească pentru a primi acest har în toată plinătatea sa printr-o bună spovadă și o Împărtășanie ferventă (*Codul*, can. 1101).

Care este harul special legat de sacramentul Căsătoriei?
Este harul unei desăvârșite armonii conjugale, însuflețite de o afecțiune adevărată, profundă și supranaturală, în stare să reziste până la moarte la tot ceea ce ar putea-o primejdui, și, în același timp, harul unei generozități încercate în toate, în vederea viitoarelor făpturi mici cu care Dumnezeu va putea binecuvânta unirea lor, astfel încât să nu împiedice venirea lor, să le vadă înmulțindu-se cu sfântă bucurie și să vegheze cu cea mai mare grijă asupra a tot ceea ce le va putea forma sufletele și trupurile, fie ca membri ai patriei pământești, fie ca membri ai patriei cerești (q. 49, a. 1-6).

Poate căsătoria, odată contractată valid, să fie desfăcută prin divorțul civil?
Nicidecum; căci nicio lege omenească nu poate despărți ceea ce Dumnezeu a unit. De aceea, chiar după divorțul civil, cele două părți rămân unite prin legătura căsătoriei, iar dacă una sau cealaltă trece la o nouă căsătorie, noua unire este, înaintea lui Dumnezeu și a Bisericii, pur concubinară.

După moartea unuia dintre cei doi soți, îi este îngăduit celui rămas în viață să contracteze o nouă căsătorie?
Da; acest lucru este îngăduit, deși starea de văduvie este, considerată

în sine, mai vrednică de cinste; numai că, în cazul acestor noi căsătorii, femeia care a primit deja o dată binecuvântarea nupțială solemnă nu o poate primi din nou (q. 43; *Codul*, can. 1142, 1143).

Logodna care se celebrează înaintea căsătoriei este un lucru bun?
Da; ea constă în esență în făgăduința pe care și-o fac două persoane care aspiră la căsătorie, în vederea căsătoriei ce urmează să fie contractată între ele într-un timp viitor. Pentru ca logodna să fie valabilă juridic, atât în forul intern, cât și în forul extern, făgăduința trebuie făcută în scris și semnată de ambele părți, de paroh sau de Ordinariul locului, ori cel puțin de doi martori. Dacă una dintre cele două părți nu ar ști să scrie sau nu ar putea să o facă, acest lucru trebuie menționat în act și trebuie adus încă un martor pentru a semna (q. 43, a. 1; *Codul*, can. 1017).

Dă logodna dreptul de a uza de căsătorie înainte ca aceasta să fie celebrată?
Nicidecum; iar logodnicii care s-ar purta astfel, pe lângă faptul că ar săvârși o vină gravă, s-ar supune ei înșiși dreptății lui Dumnezeu, Care ar putea să-i facă să plătească foarte scump, mai târziu, în căsătorie, abuzul pe care l-ar fi făcut de cinstea logodnei.

44. Starea intermediară a sufletelor după moarte, în aşteptarea zilei învierii de obşte: purgatoriul

Prin această minunată rânduială a celor şapte sacramente pe care le-a instituit pentru a comunica oamenilor efectul Răscumpărării, în afara căreia nu le este cu putinţă nici mântuirea, nici viaţa morală desăvârşită; şi dintre care primele cinci, care sunt Botezul, Mirul, Euharistia, Pocăinţa şi Extrema Ungere, îl desăvârşesc pe om în ceea ce priveşte propria sa persoană, în timp ce celelalte două, care sunt Preoţia şi Căsătoria, îl desăvârşesc în vederea binelui comun al întregii societăţi în care trăieşte şi care trebuia să aibă, într-adevăr, în ea însăşi puterea de a se înmulţi şi de a se continua ca izvor de viaţă supranaturală pentru toţi oamenii până la sfârşitul veacurilor; — spre ce scop conduce Isus Cristos, Care trăieşte şi domneşte în cer de la Înălţarea Sa şi, de acolo, veghează asupra binelui Bisericii Sale prin Sfântul Duh pe Care I L-a trimis şi Care este sufletul ei, neamul omenesc pe care l-a răscumpărat cu Sângele Său?

Îl conduce spre scopul vieţii nemuritoare, care trebuie să se desfăşoare în slavă, în cer, pentru întreaga veşnicie.

Îi conduce Isus Cristos astfel pe oameni, prin acţiunea cârmuirii Sale răscumpărătoare, îndată şi, ca să spunem astfel, fără nicio

treaptă intermediară, la slava vieții nemuritoare?
Nu; căci, deși misterele săvârșite în sfânta Sa omenitate și sacramentele care ne unesc cu aceste mistere aveau puterea de a face aceasta, se cuvenea înțelepciunii dumnezeiești ca natura omenească, condamnată în însăși rădăcina ei și ca natură păcătoasă sau căzută să poarte pedeapsa acestui păcat al naturii, să nu fie restaurată ca natură, în toată plinătatea ei, în persoana diferiților ei indivizi, decât la capătul desfășurării sale printre oameni. Și de aceea chiar cei botezați, sau toți cei care participă la sacramentele lui Isus Cristos, chiar după sfințirea lor personală, rămân supuși pedepselor vieții prezente și, îndeosebi, celei mai înfricoșătoare dintre toate, moartea (q. 69, a. 1).

Așadar, numai la sfârșitul generațiilor omenești va fi biruită definitiv moartea însăși și vor putea toți cei răscumpărați de Isus Cristos să învie în vederea unei vieți nemuritoare, care să se desfășoare pe deplin în sufletul și în trupul lor, în cer, pentru întreaga veșnicie?
Da, numai atunci; iar până atunci, când mor, ei rămân într-o anumită stare intermediară, care este o stare de așteptare.

Ce înțelegeți când spuneți că ei rămân într-o anumită stare intermediară, care este o stare de așteptare?
Prin aceasta se înțelege că fie nu dobândesc îndată răsplata vieții lor meritorii, fie, dacă se află deja la termenul răsplății pentru meritele lor sau al pedepsei pentru demeritele lor, nu vor avea, până în ziua învierii, răsplata sau pedeapsa lor cu toată plinătatea pe care o vor avea veșnic începând din acea zi (q. 69, a. 2).

Cum numiți locul intermediar în care se află, după moarte, cei care nu dobândesc îndată răsplata vieții lor meritorii?
Se numește purgatoriu (q. 71, a. 6; *Apendice*, II).

Care sunt sufletele care ocupă, după moarte, acest loc intermediar care este purgatoriul?
Sunt sufletele celor drepți care mor în harul lui Isus Cristos, dar care, în momentul morții, nu au satisfăcut încă pe deplin dreptății lui Dumnezeu pentru pedeapsa vremelnică datorată păcatului (*ibid.*).

Purgatoriul este, așadar, un loc de ispășire în care trebuie, prin pedepse proporționate, să se satisfacă dreptății lui Dumnezeu înainte de a putea fi primit cineva la răsplata cerului?
Întocmai, acesta este purgatoriul; și nimic nu putea fi mai în armonie atât cu milostivirea lui Dumnezeu, cât și cu dreptatea Sa (*ibid.*).

Cum sau în ce anume strălucește milostivirea lui Dumnezeu în ispășirea purgatoriului?
Ea strălucește în aceea că, chiar după moartea lor, Dumnezeu dă sufletelor celor drepți mijlocul de a satisface dreptății Sale și de a se pregăti astfel pentru intrarea în cer, libere de orice datorie față de această dreptate. Dar ea strălucește și prin aceea că, prin comuniunea sfinților, Dumnezeu le îngăduie celor vii care se află pe pământ să ofere, sub formă de sufragii, propriile lor satisfacții sau să aplice, câștigând indulgențe în intenția lor, satisfacțiile lui Isus Cristos, ale Sfintei Fecioare și ale sfinților, în locul satisfacțiilor pe care scumpele suflete din purgatoriu ar trebui să le dea dreptății lui Dumnezeu, și prin aceasta să le grăbească intrarea în cer (q. 71, a. 6).

Dintre toate actele pe care cei drepți care trăiesc pe pământ le pot face sau procura pentru a scurta ispășirea sufletelor din purgatoriu, există unul care să fie în chip deosebit mai desăvârșit?
Da; este oferirea Sfântului Sacrificiu al Liturghiei.

Este important, atunci când cineva face sau procură această oferire pentru sufletele din purgatoriu, să aibă el însuși o fervoare mai mare?
Da; căci, atunci când este vorba de a satisface dreptății lui Dumnezeu în ordinea remiterii păcatelor, Dumnezeu privește, fără îndoială, valoarea a ceea ce I se oferă — iar în oferirea Sfântului Sacrificiu al Liturghiei această valoare este infinită —, însă privește și mai mult fervoarea celui care oferă: fie că oferă prin el însuși, precum preotul, fie că oferă prin mijlocirea sau slujirea altuia, precum credincioșii care îi cer preotului să ofere în numele și în intenția lor Sfântul Sacrificiu al Liturghiei (q. 71, a. 9; *Partea a treia*, q. 79, a. 5).

Așadar, după fervoarea celor care îi cer preotului să ofere în intenția lor Sfântul Sacrificiu al Liturghiei măsoară Dumnezeu în chip deosebit aplicarea rodului sacrificiului?
Da, astfel stau lucrurile; și aceasta arată cât de mult trebuie ei înșiși să se însufletească de fervoare atunci când fac această cerere.

Faptele satisfăcătoare pe care cei drepți le săvârșesc pe acest pământ, oferindu-le lui Dumnezeu sub formă de sufragii cu intenția de a le aplica fie sufletelor din purgatoriu în general, fie unui anumit grup de suflete, fie unui anumit suflet în particular,

sunt aplicate potrivit intenției lor?
Da; și cu gradul de valoare pe care li-l dă fervoarea celui care le săvârșește și le oferă astfel în spirit de caritate (q. 71, a. 6).

Pot fi aplicate, de asemenea, fie sufletelor din purgatoriu în general, fie unui anumit grup de suflete, fie unui anumit suflet în particular, indulgențele pe care le câștigăm și care sunt aplicabile sufletelor din purgatoriu?
Da, se poate; iar aici totul depinde de intenția celui care le câștigă, reglementată ea însăși de intenția Bisericii, pe care o manifestă cuprinsul termenilor ce stabilesc concesiunea (q. 71, a. 6; *Codul*, 930).

Când satisfacția pe care trebuiau să o ofere lui Dumnezeu pentru păcatele lor trecute este încheiată sau deplină, sufletele care erau reținute în purgatoriu sunt îndată introduse în cer?
Da; îndată ce și-au împlinit satisfacția, sufletele celor drepți reținute în purgatoriu sunt scoase de acolo pentru a fi introduse în cer (q. 69, a. 2; *Apendice*, II, 6).

45. Cerul

Ce înțelegeți prin cer?
Înțeleg locul în care se află, de la începutul lumii, îngerii fericiți și în care sunt primiți toți cei drepți, răscumpărați prin Sângele lui Isus Cristos, din ziua în care Isus Cristos S-a înălțat acolo în slavă.

Ce se cere pentru ca cei drepți, răscumpărați prin Sângele lui Isus Cristos, să fie astfel primiți în cer?
Se cere să fi ajuns la capătul vieții lor muritoare și să nu mai aibă nicio datorie de achitat dreptății lui Dumnezeu (q. 69, a. 2).

Există suflete drepte care sunt primite în cer îndată după moarte?
Da; sunt sufletele care au primit, cu efect deplin, aplicarea meritelor lui Isus Cristos sau care au oferit lui Dumnezeu, pe acest pământ, în unire cu satisfacția lui Isus Cristos, întreaga plinătate a satisfacției pe care o puteau datora lui Dumnezeu pentru păcatele lor (q. 69, a. 2).

Copiii care mor după ce au primit Botezul și înainte de a fi ajuns la vârsta la care pot păcătui sunt primiți în cer îndată după moarte?
Da; pentru că nu mai au păcatul originar, care singur i-ar fi putut împiedica să intre în cer.

Ar fi la fel pentru adulții care, după ce au săvârșit deja păcate de moarte, ar primi Botezul cu bune dispoziții și ar muri îndată după aceea sau înainte de a mai săvârși vreun alt păcat?
Da; pentru că sacramentul Botezului aplică în toată plinătatea lor sau cu efect deplin meritele Patimii lui Isus Cristos (*Partea a treia*, q. 69, a. 1, 2, 7, 8).

Iar cei care, după Botez, au săvârșit păcate, chiar de moarte, și nu făcuseră încă destulă pocăință pentru ele, cel puțin în ceea ce privește satisfacția pentru pedeapsă, dar care, în momentul morții, și-ar da viața lui Dumnezeu într-un act de caritate

desăvârșită, ar putea fi și ei primiți în cer îndată după moarte?
Da; mai ales atunci când acest act de caritate desăvârșită este martiriul (*Partea a doua: Secțiunea a doua*, q. 124, a. 3).

Ce se întâmplă cu sufletele celor drepți îndată ce au intrat în cer?
Ele sunt îndată admise la vederea lui Dumnezeu, care le umple de o fericire într-un anumit fel infinită (*Partea întâi*, q. 12, a. 11).

Pot ele prin ele însele să-L vadă astfel pe Dumnezeu sau trebuie să primească, în acest scop, o desăvârșire cu totul nouă, pe lângă desăvârșirile de ordin supranatural pe care le puteau avea deja prin har, virtuți și daruri?
Trebuie să primească o desăvârșire cu totul nouă, care este încununarea ultimă a tuturor celorlalte desăvârșiri supranaturale pe care le aveau deja (*ibid*., q. 12, a. 5).

Cum se numește această desăvârșire și această încununare?
Se numește lumina slavei (*ibid*.).

Ce înțelegeți prin această lumină a slavei?
Înțeleg o calitate pe care Dumnezeu o produce în inteligența celor fericiți și care îi dă puterea de a primi în sine, ca principiu propriu al actului său de vedere, însăși esența dumnezeiască în toată strălucirea luminii Sale infinite (*ibid*.).

Ce rezultă, pentru cel fericit, din această unire a esenței dumnezeiești cu inteligența sa desăvârșită prin lumina slavei?

Rezultă că el Îl vede pe Dumnezeu așa cum Dumnezeu Se vede pe Sine Însuși (*ibid.*).

Aceasta este ceea ce se numește vederea față către față?
Da; este vederea față către față care ne este făgăduită în Sfânta Scriptură și care, făcându-ne asemenea lui Dumnezeu pe cât poate fi o făptură, trebuia să fie împlinirea ultimă a întregii opere dumnezeiești.

Pentru această vedere a Sa Însuși, pe care să o comunice celor fericiți, și pentru fericirea infinită care le revine din ea, a creat Dumnezeu toate lucrurile și le cârmuiește de-a lungul întregii desfășurări a lumii, de la început până la sfârșit?
Da; tocmai pentru aceasta; iar când toate locurile pe care le-a rânduit în cerul Său vor fi ocupate, când, prin acțiunea cârmuirii Sale dumnezeiești, va fi încheiat pregătirea ultimului ales pe care a hotărât, în misterul liberei și suveranei Sale predestinări, să-l introducă acolo, atunci mersul actual al lumii va lua sfârșit, iar Dumnezeu va fixa lumea într-o stare nouă, care va fi aceea a învierii.

Putem ști când va avea loc sfârșitul lumii actuale și când trebuie Dumnezeu să fixeze lumea în starea cea nouă a învierii?
Nu; căci aceasta depinde numai de sfatul lui Dumnezeu în ceea ce are el mai intim, și anume ordinea predestinării Sale.

Aleșii fericiți care se bucură deja de vederea lui Dumnezeu în cer se interesează de lucrurile pământului și ale lumii omenești în care nu se mai află?
În cel mai înalt grad, aleșii fericiți care se bucură deja de vederea lui

Dumnezeu în cer se interesează de lucrurile pământului și ale lumii omenești, deși nu se mai află în ea; pentru că în această lume omenească continuă să se desfășoare marele mister al predestinării dumnezeiești, iar împlinirea desăvârșită a acestui mister trebuie să coincidă cu desăvârșirea ultimă a propriei lor beatitudini în ziua învierii glorioase.

Aleșii care sunt deja în cer văd tot ceea ce se petrece pe pământ?
Ei văd, în însăși vederea lui Dumnezeu, tot ceea ce, dintre lucrurile pământului, se raportează mai îndeosebi la ei în împlinirea misterului predestinării în lume.

Cunosc ei rugăciunile care le sunt adresate și, de asemenea, nevoile spirituale sau vremelnice ale celor care le sunt mai apropiați?
Da, desigur; și sunt întotdeauna gata să răspundă acestor rugăciuni sau să vină în întâmpinarea acestor nevoi, intervenind înaintea lui Dumnezeu prin atotputernica lor mijlocire (q. 72, a. 1).

De unde vine atunci faptul că nu simțim întotdeauna efectul intervenției lor?
Pentru că această intervenție se săvârșește în deplina lumină a lui Dumnezeu, în care ceea ce nouă și pentru noi ne-ar putea părea un bine poate să nu fie astfel potrivit adevărului sau în ordinea planului dumnezeiesc (q. 72, a. 3).

În realitate, poate exista, așadar, o legătură neîncetată între noi, cei care trăim pe pământ, și sfinții care sunt deja în cer,

bucurându-se acolo de vederea lui Dumnezeu?
Da; această legătură poate fi neîncetată, căci nu depinde decât de noi să evocăm amintirea acestor suflete sfinte, pentru a ne bucura împreună cu ele de fericirea lor și a le ruga să ne ajute prin mijlocirea lor să o dobândim și noi.

46. Iadul

La extrema opusă locului beatitudinii veșnice care este cerul, există un alt loc care să fie locul osândei veșnice; și cum se numește?
Da; acest loc există și se numește iadul (q. 69, a. 2).

Ce este, așadar, iadul?
Iadul este un loc de chinuri la care sunt osândiți toți cei care, prin crimele lor, s-au răzvrătit împotriva ordinii Providenței sau al predestinării și au fost fixați în aceste crime astfel încât să nu se mai întoarcă niciodată de la ele.

Cine sunt cei care se află în această stare?
Dintre îngeri, toți îngerii care au păcătuit; iar dintre oameni, toți cei care au murit în nepocăință finală (q. 69, a. 2).

Din faptul că osândiții sunt fixați în rău astfel încât nu se mai pot întoarce din împietrirea lor, ce rezultă?

Rezultă că pedepsele și chinurile pe care le merită din pricina crimelor lor vor dura întotdeauna și nu se vor sfârși niciodată.

Dar Dumnezeu nu ar putea pune capăt acestor pedepse sau chinuri?
Ar putea, prin puterea Sa absolută, întrucât nimic nu este cu neputință atotputerniciei Sale; însă, în ordinea înțelepciunii Sale, nu ar putea face aceasta, căci, potrivit acestei ordini devenite de acum neschimbătoare, făpturile raționale ajunse la capătul vieții lor morale se află fixate pentru totdeauna în bine sau în rău; iar răul dăinuind pentru totdeauna, trebuie ca și pedeapsa acestui rău să dăinuiască asemenea (q. 99, a. 1, 2).

Așadar, osândiții vor trebui să îndure veșnic pedepsele iadului?
Da; veșnic vor trebui osândiții să îndure pedepsele iadului (*ibid.*).

Și care sunt aceste pedepse pe care osândiții vor trebui să le îndure veșnic?
Aceste pedepse sunt de două feluri, și anume: pedeapsa pierderii și pedeapsa simțurilor (q. 97, a. 1, 2).

Ce se înțelege prin pedeapsa pierderii?
Pedeapsa pierderii constă în lipsirea de Binele infinit care este posedat în cer prin vederea beatifică.

Este această pedeapsă puternic simțită de reprobați în iad?
Această pedeapsă este și va fi veșnic chinul de negrăit al reprobaților din iad.

De unde vine faptul că această pedeapsă va fi resimțită atât de cumplit de reprobații din iad?
Aceasta vine, mai întâi, din faptul că, ajunși la capăt, ei vor fi văzut nimicnicia tuturor celorlalte bunuri pe care le căutaseră în detrimentul acestuia și vor avea atunci noțiunea exactă a măreției Binelui pe care l-au pierdut; și apoi din conștiința foarte limpede pe care o vor avea că l-au pierdut numai din vina lor.

Această vedere a conștiinței lor și a propriei lor răspunderi în pierderea Binelui infinit este propriu-zis ceea ce Evanghelia desemnează prin numele de viermele care roade și nu moare?
Da; căci acest vierme care roade este ceea ce poate fi mai îngrozitor pentru o ființă conștientă și nu este altceva decât remușcarea a cărei mușcătură ar trebui să o ucidă de o mie de ori, dacă ar putea muri (q. 97, a. 2).

Trebuie înțeleasă tot într-un sens metaforic sau pur spiritual cealaltă pedeapsă despre care vorbește Evanghelia și pe care o numește focul care nu se stinge?
Nu; acest foc trebuie înțeles în sensul unui foc material, căci el desemnează propriu-zis pedeapsa simțurilor (q. 97, a. 5).

Dar cum poate un foc material să lucreze asupra spiritelor sau asupra sufletelor despărțite de trupurile lor?
Printr-o rânduială specială a dreptății lui Dumnezeu, care comunică acestui foc material, în virtutea acțiunii sale proprii și a ceea ce această acțiune semnifică, puterea preternaturală de a servi drept instrument al acestei dreptăți (q. 70, a. 3).

Vor fi toți osândiții chinuiți în același fel de focul iadului?
Nu; căci, fiind instrumentul dreptății lui Dumnezeu, acțiunea acestui foc va fi proporționată cu natura, numărul și gravitatea păcatelor pe care le-a săvârșit fiecare (q. 97, a. 5, ad 3).

Va fi sporit chinul osândiților de înfricoșătoarea tovărășie pe care o va constitui această societate îngrozitoare în care se vor afla toți răufăcătorii și toți criminalii neamului omenesc, amestecați cu demonii care vor avea menirea de a-i chinui sub stăpânirea celui dintâi dintre ei, capul suprem al împărăției răului?
Da, cu toată certitudinea; și aceasta pare să semnifice Evanghelia când vorbește despre *întunericul cel mai din afară, unde va fi plângerea și scrâșnirea dinților* (q. 97, a. 3, 4).

47. Despre actul care hotărăște despărțirea între purgatoriu, cer și iad; sau despre judecată

Prin ce act se face despărțirea între cei care merg îndată în cer, în purgatoriu sau în iad?
Prin actul judecății se face această despărțire.

Ce înțelegeți prin judecată?
Înțeleg acel act al dreptății lui Dumnezeu care hotărăște definitiv asupra stării unei anumite persoane, în vederea răsplății sau pedepsei pe care trebuie să o primească.

Când are loc acest act suveran al dreptății lui Dumnezeu?
El are loc îndată după moarte, în momentul în care sufletul se află despărțit de trup.

Și unde are loc acest act al judecății?
Chiar acolo unde a avut loc această despărțire a sufletului de trup care constituie moartea.

De către cine se săvârșește actul judecății?
Actul judecății se săvârșește de Dumnezeu Însuși, a Cărui putere trece prin sfânta omenitate a Cuvântului făcut trup, de la Înălțarea lui Isus Cristos la cer.

Sufletul care este judecat Îl vede pe Dumnezeu sau sfânta omenitate a lui Isus Cristos?
Numai sufletele asupra cărora judecata rostește o sentință de intrare imediată în paradis Îl văd pe Dumnezeu în esența Sa sau chiar sfânta omenitate a lui Isus Cristos, Care Se află în cer.

Și cum se face judecata celorlalte suflete?
Ea se face printr-o lumină fulgerătoare care le pune înaintea ochilor, într-o clipă, întreaga desfășurare a vieții lor și le arată că locul pe care îl primesc imediat, fie în iad, fie în purgatoriu, este întru totul drept și pe deplin meritat.

Așadar, aproape printr-un singur act și ca în aceeași clipă, sufletele, îndată ce sunt despărțite de trup, se găsesc judecate și așezate, în virtutea acestei judecăți, în iad, în purgatoriu sau în

cer?
Da; aproape printr-un singur act și ca în aceeași clipă, toate acestea săvârșindu-se prin atotputernicia lui Dumnezeu, Care lucrează instantaneu.

Și asupra a ce poartă acest mare act al judecății sau ce îi arată el sufletului care este astfel judecat?
Acest act poartă asupra întregii desfășurări a vieții morale și conștiente, din primul moment în care omul a avut uzul rațiunii până la ultimul act care a precedat însăși despărțirea sufletului de trup.

Acest ultim act care va fi precedat despărțirea sufletului de trup ar fi putut, uneori, singur, să hotărască soarta unui suflet pentru întreaga veșnicie și să-i dobândească cerul?
Da; dar el nu face aceasta niciodată decât în virtutea unei milostiviri cu totul speciale a lui Dumnezeu și pentru că, cel mai adesea, alte acte din viața persoanei au pregătit într-un anumit fel acest har, sau din pricina rugăciunilor unor suflete sfinte care L-au plecat pe Dumnezeu spre acest act de supremă milostivire.

Și ce va vedea sufletul astfel judecat în această lumină care îi pune înaintea ochilor, într-o clipă, întreaga desfășurare a vieții sale și îi arată că locul pe care îl primește în aceeași clipă, fie în iad, fie în purgatoriu, fie în cer, este întru totul drept și pe deplin meritat?
El va vedea, până în cele mai mici amănunte, toate actele săvârșite de el și de care a putut fi răspunzător în cursul întregii sale vieți, oricât de lungă ar fi fost aceasta, pentru fiecare dintre zilele care au alcătuit

cursul acestei vieți și pentru fiecare dintre clipele care au alcătuit aceste zile: gândurile sale cele mai intime și mai schimbătoare; afecțiunile sale, oricare le-ar fi fost obiectul, caracterul sau mișcarea lăuntrică și exterioară; cuvintele sale grave sau ușuratice, cumpănite sau nechibzuite, zadarnice sau deșarte; actele sale și partea pe care au avut-o în ele simțurile sale sau organele și mădularele trupului său; — în ordinea fiecărei virtuți și a fiecărui viciu, începând cu virtutea cumpătării și cu tot ceea ce se leagă de ea, trecând prin virtutea tăriei și virtuțile sale anexe, prin virtutea dreptății și nesfârșitele ei ramificații, prin virtutea prudenței și aplicațiile ei din fiecare clipă în practicarea virtuților morale, fie că era vorba despre practicarea acestor virtuți sub rațiunea lor de virtuți naturale, fie sub rațiunea lor de virtuți supranaturale și infuze; dar încă mai mult și mai presus de toate în ceea ce privește marile virtuți teologale ale credinței, speranței și carității, care trebuiau să cârmuiască totul în viața sa. Va vedea ce a făcut cu Sângele lui Isus Cristos și cu toate misterele mântuirii legate de acest Sânge răscumpărător, prin folosirea sacramentelor harului împărțite în Biserica Catolică; cum a neglijat sau a folosit marea virtute a pocăinței, împreună cu satisfacțiile pe care aceasta i le oferea prin mijlocirea puterii suverane a cheilor. Și această vedere instantanee îl va face să spună, fie cu bucuria recunoscătoare a aleșilor din cer, fie cu resemnarea iubitoare a celor drepți din purgatoriu, fie cu furia deznădăjduită a osândiților din iad: judecata Ta, o, Dumnezeule, și sentința Ta sunt dreptatea însăși.

48. Despre locul celor care nu sunt judecați: limbul copiilor

Există ființe omenești care, în momentul morții lor, să nu fie supuse judecății?
Da; sunt toți copiii care mor înainte de vârsta rațiunii sau cei care, chiar adulți fiind, mor fără să fi avut uzul rațiunii (q. 69, a. 6).

Nu există totuși o despărțire care se face între aceşti copii sau între cei care mor astfel fără să fi avut uzul rațiunii?
Da; dar aceasta nu se face în virtutea meritelor sau demeritelor lor și nici pe cale de judecată.

Cum se face, așadar, această despărțire?
Ea se face numai prin faptul că unii au primit sacramentul Botezului, iar ceilalți nu l-au primit.

Unde merg cei care au primit sacramentul Botezului?
Ei merg îndată în cer.

Iar cei care nu au primit sacramentul Botezului, unde merg?
Ei merg într-un loc special care le este rezervat și care se numește limb.

Limbul copiilor morți fără Botez este un loc deosebit de iad și de purgatoriu?

Da; limbul copiilor morți fără Botez este un loc distinct, diferit de iad și de purgatoriu, deoarece, spre deosebire de iad și de purgatoriu, nu este un loc în care se suferă pedeapsa simțurilor pentru păcate personale (q. 69, a. 6).

În acest limb, copiii morți fără Botez suferă pedeapsa pierderii?
Da; căci ei se știu lipsiți pentru veșnicie de Binele infinit care este vederea lui Dumnezeu; însă această pedeapsă nu are pentru ei caracterul de tortură supremă pe care îl are pentru osândiții aflați în iad (*Apendice*, q. 1, a. 2).

De unde vine această deosebire în caracterul pedepsei pierderii pentru copiii morți fără Botez?
Ea vine din faptul că, deși se știu lipsiți de vederea lui Dumnezeu, ei știu de asemenea că această pedeapsă îi atinge nu din pricina vreunei vini personale săvârșite de ei, ci numai din pricina nașterii lor din Adam păcătosul, sau din pricina păcatului naturii pe care l-au contractat personal prin simplul fapt al nașterii lor (*ibid.*).

Nu există, așadar, în ei acel îngrozitor vierme care roade și îi chinuie pe osândiții aflați în iad?
Nicidecum; ci o anumită stare care, fără a implica suferință sau tristețe, face totuși ca ei să aibă conștiința fericirii pe care ar fi putut-o avea dacă meritele Răscumpărării le-ar fi fost aplicate și pe care nu o vor avea niciodată, fără să fi existat vreo vină din partea lor, ci printr-un decret drept al sfaturilor nepătrunse ale lui Dumnezeu (*ibid.*).

Sufletele acestor copii morți fără Botez cunosc misterele Răscumpărării?
Desigur; însă le cunosc printr-o cunoaștere cu totul exterioară, dacă ne putem exprima astfel (*ibid.*).

Se poate spune despre aceste suflete că au lumina credinței?
Nu; nu se poate spune despre aceste suflete că au lumina credinței, în sensul acelei lumini lăuntrice supranaturale care desăvârșește inteligența și îi îngăduie să pătrundă într-un anumit fel în intimitatea misterelor revelate, cu un anumit gust de ordin supranatural care o poartă să le dorească printr-o dorință eficace; ele nu le cunosc decât din afară, oarecum asemenea tuturor celor care nu pot să nu-și mărturisească adevărul misterelor dumnezeiești afirmate de Dumnezeu, dar care nu sunt purtați, printr-o mișcare a harului, să adere în chip supranatural la aceste mistere și care se află în neputința radicală de a le pătrunde sensul intim.

Este, aşadar, un fel de lumină cu totul exterioară şi rece aceea care le face să cunoască misterele credinței?
Da; foarte exact, este o lumină care nu este nici lumină de răzvrătire, ca la osândiții din iad, nici lumină de adeziune arzătoare, care naște speranța și caritatea, precum era aceea a celor drepți pe pământ, și cu atât mai puțin lumină a unei vederi îmbătătoare, precum la aleșii din cer; ci o lumină într-un anumit fel stinsă în ordinea supranaturală, care nu este nici lumină de viață, nici lumină de moarte, în sensul în care este aceasta pentru osândiți; este o lumină fără speranță, care nu naște nici remușcare, nici măcar regret, și care numai îi face conștienți

de o fericire infinită pe care nu o vor avea niciodată, fără să existe însă pentru ei nici plângere, nici scrâșnire a dinților, precum pentru osândiții din iad; ba mai mult, va exista pentru ei o foarte mare bucurie la gândul bunurilor de ordin natural pe care le-au primit deja de la Dumnezeu sau pe care le vor primi mai târziu și pentru totdeauna în momentul învierii (*ibid*., ad 5).

Alături de limbul în care se află sufletele copiilor morți fără Botez, nu există și un alt limb despre care se face mențiune în limbajul Bisericii?

Da; este limbul în care se aflau odinioară cei drepți care nu mai aveau nicio piedică personală pentru a primi răsplata cerului, dar care trebuiau să aștepte, pentru a o primi, venirea Răscumpărătorului (q. 69, a. 7).

În acest limb al celor drepți din vechime nu se mai află nimeni acum?

Din ziua în care Isus Cristos, Care coborâse în acest limb în momentul morții Sale, S-a ridicat din el în ziua Învierii Sale, ducând cu El toate sufletele celor drepți care erau reținute acolo, acest loc nu mai are și nici nu mai poate avea prima sa destinație; însă se poate ca, de atunci, el să fi fost destinat să primească sufletele copiilor morți fără Botez, nealcătuind de acum decât un singur loc cu limbul copiilor.

49. Despre sfârșitul lumii și despre ceea ce trebuie să-i urmeze

S-a spus că, atunci când ultimul ales desemnat de Dumnezeu în misterul predestinării pentru a ocupa un loc în cer va fi ajuns la gradul de pregătire și de merit la care Dumnezeu voiește să-l facă să ajungă, îndată mersul lumii va fi oprit și lumea va lua sfârșit; dar în ce va consta acest sfârșit al lumii și ce îi va urma? Se va reduce totul la primirea ultimului ales în cer și la atribuirea simultană, pentru ceilalți, a locului pe care îl vor cere meritele sau starea lor, fie în iad, fie în limbul copiilor?

Nicidecum; căci acest sfârșit al lumii va fi urmat îndată de cele mai mari două evenimente care au existat vreodată și care vor pune pecetea asupra întregii opere a lui Dumnezeu, și anume: învierea și judecata.

Și în ce va consta sfârșitul lumii și cum se va săvârși?

Apostolul Sfântul Petru ne învață că se va săvârși prin foc, chiar în momentul în care Isus Cristos va trebui să Se întoarcă în slava Sa pentru a-i judeca pe cei vii și pe cei morți (q. 74, a. 1, 2).

Această conflagrație universală care va pune capăt lumii actuale se va săvârși ca pregătire pentru judecată?

Da; se va săvârși ca pregătire pentru judecată, spre a curăți toate

lucrurile și a le face vrednice de starea cea nouă care va trebui să le pună în armonie cu slava aleșilor (q. 74, a. 1).

Va lucra focul conflagrației finale numai prin propria sa putere sau și ca instrument al puterii dumnezeiești?
El va lucra și ca instrument al puterii dumnezeiești, îndeosebi pentru ispășirea sufletelor care ar fi trebuit poate să rămână un timp mai mult sau mai puțin îndelungat în flăcările purgatoriului (q. 74, a. 3-8).

Așadar, aproape instantaneu aceste suflete se vor găsi curățite și făcute vrednice de a fi primite printre cei aleși?
Da; aceasta se va face aproape instantaneu, puterea acestui foc curățitor fiind măsurată de Dumnezeu după gradul ispășirii ce trebuie suferite.

Știm când va avea loc această conflagrație finală?
Nu; nu știm; totuși, ea va fi precedată de anumite semne care vor vesti apropiata venire a Suveranului Judecător.

Care vor fi aceste semne?
Vor fi tulburări neobișnuite în întreaga natură, care vor face, după cuvântul Evangheliei, ca oamenii să se usuce de spaimă.

Le putem determina în chip precis?
Nu; însă ele vor fi de așa natură încât, atunci când se vor produce, sufletele sfinte sau pur și simplu sincere și neîmpietrite în rău printr-o orbire voită vor putea recunoaște apropiata venire a Judecătorului, astfel încât să se pregătească pentru venirea Sa.

50. Învierea

Îndată după conflagrația finală sau în același timp, ce se va petrece?

Îndată după conflagrația finală sau în același timp, și poate chiar ca o cauză care o va provoca, va răsuna porunca, glasul, sunetul trâmbiței despre care vorbește Sfântul Pavel în întâia sa Epistolă către Tesaloniceni, care îi va trezi pe morți din mormintele lor și îi va chema pe toți oamenii să se înfățișeze înaintea Judecătorului celor vii și al celor morți, coborând din cer în toată strălucirea majestății și slavei Sale (q. 75, a. 1).

Cine sunt cei care vor învia în acel moment?

Vor fi, mai întâi, toți cei care muriseră de la începutul lumii; dar și aceia care vor fi găsiți încă în viață când Isus Cristos Se va arăta pe norii cerului și când va răsuna sunetul trâmbiței.

Aceștia din urmă vor învia și ei, ca unii care se întorc de la moarte la viață?

Da; căci, chiar dacă totul se va petrece aproape instantaneu, după cum pare să arate Sfântul Pavel în întâia sa Epistolă către Corinteni (cap. 15, v. 51), puterea lui Dumnezeu, care va lucra prin făpturi în acel moment, va fi astfel încât oamenii găsiți în viață vor trece printr-o moarte instantanee și vor fi reconstituiți îndată în starea definitivă care

va trebui să fie a lor, după meritele lor, pentru întreaga veșnicie (q. 78, a. 1, 2).

Așadar, în starea și cu toate însușirile trupurilor glorioase vor învia sau vor fi transformate instantaneu trupurile tuturor sufletelor care vor veni din cer sau vor ieși din purgatoriu și ale tuturor celor drepți găsiți în acel moment în viață pe pământ?
Da; și toți împreună se vor găsi îndată rânduiți înaintea Trupului glorios al lui Isus Cristos, a Cărui venire va fi fost însăși cauza învierii lor.

Dar aceste trupuri glorioase înviate, care vor fi ale tuturor aleșilor, vor fi cu adevărat aceleași trupuri pe care le aveau odinioară când trăiau pe pământ?
Desigur, vor fi aceleași trupuri ale lor, cu singura deosebire că nu vor mai avea niciuna dintre imperfecțiunile sau mizeriile pe care le aveau atunci și că vor avea, dimpotrivă, proprietăți și desăvârșiri care le vor face, într-un anumit fel, spirituale (q. 79-81).

Cum va putea să se săvârșească toate acestea?
Prin atotputernicia lui Dumnezeu, Care, după ce a creat o dată toate lucrurile, le poate mișca și transforma după cum Îi place.

Care vor fi aceste noi proprietăți ale trupurilor înviate care le vor face într-un anumit fel spirituale?
Vor fi: impasibilitatea; subtilitatea; agilitatea; claritatea.

Ce va fi impasibilitatea trupurilor glorioase?
Va fi stăpânirea desăvârșită și absoluta dominație a sufletului asupra trupului, care nu va îngădui ca trupul să poată fi în vreun fel sustras acțiunii sufletului asupra lui și să se afle în vreo lipsă sau suferință (q. 82, a. 1).

Va fi această impasibilitate aceeași la toți?
Da, în sensul că niciunul dintre ei nu va putea vreodată să se afle în vreo lipsă sau să sufere scăpând de sub stăpânirea sufletului; însă puterea acestei stăpâniri va fi proporționată cu slava sufletului, care va fi diferită după însuși gradul vederii beatifice al fiecărui ales (q. 82, a. 2).

Va rezulta din această impasibilitate că trupurile glorioase vor fi insensibile?
Nicidecum; dimpotrivă, ele vor avea o sensibilitate aleasă și ridicată la cea mai înaltă putere a ei, însă fără niciun amestec de tulburare sau de imperfecțiune. Astfel, ochiul trupului glorios va vedea cu o vedere infinit mai pătrunzătoare; urechea lui va auzi cu un auz neasemuit mai fin; toate celelalte simțuri ale sale vor percepe, fiecare, obiectul său propriu și, toate împreună, diferitele lor obiecte sensibile, cu o intensitate de desăvârșire pe care ne este cu neputință să o bănuim, fără ca obiectul care va lucra asupra lor să facă vreodată altceva decât să le ofere materia celor mai alese percepții (q. 82, a. 3, 4).

Și ce va fi subtilitatea trupurilor glorioase?
Subtilitatea trupurilor glorioase va consta într-o desăvârșire deplină a naturii lor, datorată acțiunii suverane a formei lor substanțiale, sufletul

glorificat, care, lăsându-le întreaga lor natură proprie de trupuri adevărate, nu fantastice sau aeriene, le va da ceva atât de pur sau de eterat, încât nu vor mai avea nimic din ceea ce le face acum grosiere sau dense (q. 83, a. 1).

Va face această subtilitate ca ele să poată, în mod natural, să se afle în acelaşi loc ocupat deja de un alt trup sau să fie ele însele independente de orice loc şi să nu ocupe niciun spaţiu?
Nicidecum; ele îşi vor păstra toate şi întotdeauna dimensiunile proprii şi nu vor ocupa niciodată decât un singur loc, care va fi al lor şi nu, în acelaşi timp, al altor trupuri (q. 83, a. 2).

Aşadar, nu în virtutea sau din pricina însuşirii subtilităţii, care va fi aceea a trupurilor glorioase, pătrundea Trupul lui Isus Cristos înviat în Cenacol prin uşile încuiate?
Nu; aceasta se făcea prin puterea dumnezeiască ce era în Isus Cristos; după cum tot prin puterea dumnezeiască Trupul Pruncului Isus venise în lume fără să aducă nicio atingere fecioriei Mariei, Maica Sa (q. 83, a. 2, ad 1).

Ce trebuie înţeles prin agilitatea care va fi proprietatea trupurilor glorioase?
Agilitatea trupurilor glorioase va fi o anumită desăvârşire care se va revărsa din sufletul glorificat asupra trupului, supunându-l pe deplin sufletului întrucât acesta îi este principiul mişcător şi, prin urmare, făcându-l apt şi minunat de prompt să asculte de spirit în toate mişcările şi în toate acţiunile sufletului (q. 84, a. 1).

Se vor folosi sfinții de această înzestrare a trupurilor lor glorioase?

Se vor folosi cu toată certitudinea de ea pentru a se rândui în jurul lui Isus Cristos în momentul judecății și pentru a se înălța împreună cu El în cer. Dar, chiar și odată ajunși în cer, este verosimil că se vor mișca uneori după voia lor, pentru ca în însăși folosirea acestei înzestrări a agilității, pe care înțelepciunea dumnezeiască le-o va fi împărtășit, să strălucească această înțelepciune; și, de asemenea, pentru a-și desfăta vederea cu frumusețea diferitelor făpturi din întregul univers, în care va străluci în chip preeminent înțelepciunea lui Dumnezeu (q. 84, a. 2).

Vor fi mișcate instantaneu trupurile sfinților în virtutea agilității lor?

Nu; căci va trebui ca această mișcare să se săvârșească într-o anumită durată de timp; numai că această durată va fi imperceptibilă, atât de scurtă va fi ea și atât de rapidă mișcarea (q. 84, a. 3).

Ce trebuie înțeles prin a patra proprietate a trupurilor glorioase, care se numește claritate?

Trebuie înțeles prin aceasta că, din strălucirea sufletului glorificat, se va revărsa asupra trupului o minunată lumină, care va face ca aceste trupuri glorioase să fie în același timp luminoase și transparente: transparente precum cristalul cel mai curat; luminoase și orbitoare, cu o strălucire asemenea celei a soarelui; fără ca însă această strălucire să aducă vreo atingere culorii lor naturale sau culorii diferitelor lor părți, ci, dimpotrivă, armonizându-se cu varietatea lor pentru a o înălța și

pentru a da trupurilor glorioase, în ansamblul lor, o frumusețe mai degrabă dumnezeiască decât omenească (q. 85, a. 1).

Va fi această claritate a trupurilor glorioase aceeași pentru toți?
Nu; căci ea nu va fi decât revărsarea asupra trupului a claritații spirituale a sufletului glorificat și, prin urmare, va fi proporționată cu gradul de slavă al sufletului. Și de aceea Sfântul Pavel, voind să ne facă să înțelegem ceva din această diversitate a trupurilor glorioase în strălucirea învierii, ne spune că va fi cu aceste trupuri glorioase precum cu corpurile cerești, unde *alta este strălucirea soarelui, alta strălucirea lunii și alta strălucirea stelelor; chiar și o stea se deosebește de altă stea în strălucire* (1 Cor 15, 41).

Diversitatea trupurilor glorioase va forma, așadar, un ansamblu de o frumusețe neasemuită?
Desigur; iar toate splendorile lumii materiale, în ceea ce are ea mai măreț, fără a le excepta pe acelea ale corpurilor cerești, nu ne-ar putea da decât o idee foarte nedesăvârșită și foarte îndepărtată despre aceasta.

Va putea această claritate a trupurilor glorioase să fie văzută de ochii trupurilor neglorificate?
Da; și chiar trupurile osândiților o vor vedea în toată strălucirea ei (q. 85, a. 2).

Va sta totuși în puterea sufletului să lase sau să nu lase să se vadă această claritate a trupului său glorificat?
Da, va sta în puterea sufletului să lase sau să nu lase să se vadă această

claritate a trupului său glorificat; căci această claritate va veni în întregime de la suflet și îi va rămâne cu totul supusă (q. 85, a. 3).

În ce stare sau la ce vârstă vor învia trupurile celor fericiți?
Toate vor învia la vârsta care corespunde naturii în cea mai desăvârșită dezvoltare a sa (q. 81, a. 1).

Va fi la fel și pentru trupurile osândiților?
Da; cu această deosebire că trupurile osândiților nu vor avea niciuna dintre cele patru însușiri ale trupurilor glorioase (q. 86, a. 1).

Rezultă de aici că trupurile osândiților vor fi coruptibile?
Nicidecum; căci stăpânirea coruptibilității și a morții va fi sfârșită pentru totdeauna (q. 86, a. 2).

Vor fi, așadar, în același timp pasibile și nemuritoare?
Da, Dumnezeu rânduind astfel toate lucrurile, în dreptatea și puterea Sa, încât niciun agent exterior să nu poată lucra asupra trupurilor osândiților pentru a le altera și nimici și, totuși, toate lucrurile, îndeosebi focul iadului, să fie pentru ei o cauză de durere și de chin (q. 86, a. 2, 3).

Iar copiii morți fără Botez, în ce stare își vor regăsi trupul în momentul învierii?
Îl vor regăsi într-o stare de deplină desăvârșire naturală, însă fără niciuna dintre însușirile trupurilor glorioase, cu această precizare totuși că nu vor simți nicio durere, spre deosebire de trupurile osândiților (vezi *Apendice*, 1, 2).

51. Judecata de Apoi

Se vor afla toți oamenii, îndată după ce vor învia, înaintea Suveranului Judecător?
Da, toți oamenii, îndată după ce vor învia, se vor afla înaintea Suveranului Judecător (q. 89, a. 5).

Sub ce formă Se va arăta Suveranul Judecător în momentul judecății?
Se va arăta sub forma sfintei Sale omenități, în toată slava care Îi revine în virtutea unirii Sale cu persoana Cuvântului și a biruinței Sale asupra tuturor puterilor răului (q. 90, a. 1, 2).

Vor vedea toți oamenii această slavă a Suveranului Judecător arătându-se în toată strălucirea ei?
Da; toți oamenii vor vedea această slavă a Suveranului Judecător arătându-se în toată strălucirea ei (*ibid.*).

Îl vor vedea toți și în slava naturii Sale dumnezeiești?
Nu; numai aleșii, al căror suflet se va bucura de vederea beatifică, Îl vor vedea astfel în slava naturii Sale dumnezeiești (q. 90, a. 3).

Vor fi cuprinși în judecată toți oamenii care se vor înfățișa înaintea Suveranului Judecător?
Nu; vor fi cuprinși în judecată numai cei care au avut uzul rațiunii când trăiau pe pământ.

Ceilalți nu vor fi judecați?
Nu; ceilalți nu vor fi judecați, ci vor fi de față pentru ca, înaintea ochilor lor, precum înaintea ochilor tuturor, să strălucească dreptatea suverană a judecăților lui Dumnezeu și slava lui Isus Cristos în întreaga desfășurare a misterelor Răscumpărării (q. 89, a. 5, ad 3).

Vor fi judecați, în ziua Judecății, toți oamenii care au avut uzul rațiunii când trăiau pe pământ?
Toți vor fi judecați în ceea ce privește despărțirea sau împărțirea care se va face între ei: unii luând loc la dreapta Judecătorului, pentru a auzi sentința de binecuvântare; iar ceilalți, la stânga Sa, pentru a auzi sentința de blestem. Dar, dacă este vorba despre cercetarea faptelor lor și despre faptul de a fi convinși de răutatea acestor fapte înaintea cerului și a pământului, numai reprobații vor fi judecați astfel (q. 89, a. 6, 7).

Această dovedire a răutății faptelor lor înaintea cerului și a pământului va fi pentru reprobați o mare rușinare?
Ea va fi pentru ei rușinarea supremă și un chin de negrăit; tocmai pentru că în adâncul oricărui păcat, mai ales al oricărui păcat grav, se ascunde un orgoliu insuportabil, iar în ziua Judecății va trebui ca, în lumina deplină a Suveranului Judecător, Care nu va mai lăsa nimic ascuns, să fie mărturisite lucrările și uneltirile cele mai tainice ale acestui orgoliu ascuns, tatăl tuturor viciilor.

Tot răul care va fi fost săvârșit în cursul vieții va fi descoperit înaintea tuturor în ziua Judecății?
Da; tot răul care va fi fost săvârșit în cursul vieții va fi astfel dat pe față

înaintea tuturor în ziua Judecății, oricare ar fi fost natura acestui rău: fie în ordinea vieții individuale și private; fie în ordinea vieții de familie sau a vieții sociale dintre oameni, cu tot ceea ce această viață socială va fi putut avea în chip deosebit de vătămător prin acțiunea publică ce va fi putut fi exercitată în ea; fie în ordinea puterii; fie în ordinea cuvântului; fie în ordinea scrierilor. Va exista chiar această particularitate: cu cât cineva va fi fost mai aplaudat pe pământ, sau mai înălțat și lăudat prin favorurile lumii ori prin intrigile dușmanilor lui Dumnezeu, ai lui Isus Cristos și ai Bisericii Sale, cu atât mai mult, în acea zi a Judecății de Apoi, se va simți zdrobit sub povara reprobației universale (q. 87, a. 1, 2, 3).

Cum se va săvârși această manifestare a întregii vieți a fiecăruia înaintea cerului și a pământului, sub ochii Suveranului Judecător?

Această manifestare se va săvârși printr-o strălucire a aceleiași lumini dumnezeiești care, în momentul judecății particulare, îi arată fiecăruia, instantaneu, întreaga desfășurare a vieții sale morale; cu această particularitate cu totul deosebită, că toate conștiințele se vor găsi instantaneu descoperite înaintea privirilor tuturor, în această adunare unică în care vor fi de față toți oamenii care au existat vreodată de la începutul lumii până la sfârșit (*ibid.*).

Va fi și conștiința celor drepți, sau întreaga desfășurare a vieții lor morale, manifestată înaintea ochilor tuturor?

Desigur; iar aceasta va constitui răsplătirea sublimă și dumnezeiască a smereniei sau a ștergerii lor de sine pe acest pământ; căci tocmai în

acea zi se va împlini în chip desăvârșit cuvântul lui Isus Cristos din Evanghelie: *Cel ce se înalță va fi smerit, iar cel ce se smerește va fi înălțat* (q. 89, a. 6).

Se poate spune că cei drepți nu vor fi judecați în ceea ce privește cercetarea faptelor lor?

Se poate și trebuie spus aceasta despre cei drepți a căror viață a fost cu totul sfântă, fără niciun amestec de rău însemnat, cum se întâmplă cu aceia care, călcând în picioare toate deșertăciunile lumii, își pun toată grija în a trăi pentru lucrurile lui Dumnezeu; însă, dacă este vorba despre aceia care vor fi iubit lucrurile veacului și se vor fi găsit amestecați sau implicați în treburile pământești, fără totuși să le fi preferat lui Isus Cristos până la a-L pierde pentru totdeauna, ci, dimpotrivă, se vor fi străduit să repare prin milostenie și pocăință greșelile pe care le vor fi săvârșit, aceștia vor avea cele două laturi ale vieții lor expuse privirilor tuturor, pentru ca preeminența binelui asupra răului să fie deplin manifestată, spre slava dreptății dumnezeiești (*ibid.*).

Toate greșelile pe care cineva le va fi săvârșit în cursul vieții, dar pentru care va fi făcut pocăință, vor fi manifestate în ziua Judecății?

Da; pentru motivul tocmai arătat; însă această manifestare se va întoarce spre slava celor drepți, datorită pocăinței pe care o vor fi făcut pentru greșelile lor și în însăși măsura în care această pocăință va fi fost mai generoasă și mai ferventă (q. 87, a. 2, ad 3).

Vor exista oameni drepți care, departe de a fi judecați în ziua Judecății, vor avea ei înșiși calitatea de judecători și Îl vor asista pe Suveranul Judecător în actul judecății Sale?
Da; vor fi toți aceia care, după pilda Apostolilor lui Isus Cristos, vor fi părăsit toate pentru a se dărui lui Dumnezeu și a căror viață nu va fi fost decât un fel de proclamare a Evangheliei în toată desăvârșirea ei (q. 89, a. 1, 2).

Vor avea și îngerii calitatea de judecători în ziua Judecății?
Nu; îngerii nu vor avea calitatea de judecători în ziua Judecății, deoarece se cere ca cei care îl asistă pe Judecător să-i fie asemenea; or, Cuvântul lui Dumnezeu Își va exercita funcția de Suveran Judecător ca om; prin urmare, numai oameni Îl vor asista în această judecată (q. 89, a. 7).

Vor putea fi îngerii judecați în ziua Judecății?
Nu; propriu-zis, îngerii nu vor fi judecați în ziua Judecății, pentru că această judecată a avut deja loc pentru ei la început, când unii, rămânând credincioși lui Dumnezeu, au fost primiți în cer, iar ceilalți, răzvrătiți, au fost aruncați în iad. Totuși, din pricina părții pe care îngerii buni o vor fi avut în faptele celor drepți, iar îngerii răi în faptele celor răi, ei se vor găsi în chip indirect implicați în judecată, pentru a primi ei înșiși un spor de fericire accidentală sau o sporire a chinului și a torturii (q. 89, a. 3).

Cum se vor încheia aceste solemne ședințe ale Judecății de Apoi?
Ele se vor încheia prin rostirea sentinței pe care o va pronunța Suveranul Judecător.

Știm care va fi această sentință?
Da; căci Însuși Acela Care trebuie să o rostească ne-a făcut-o cunoscută în Evanghelia Sa.

Care va fi această sentință?
Iat-o, în însăși formularea în care ne-o descoperă Evanghelia: „Atunci Regele va spune celor care vor fi la dreapta Sa: *Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți Împărăția care v-a fost pregătită de la întemeierea lumii*. — Va spune și celor care vor fi la stânga Sa: *Plecați de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, focul care a fost pregătit diavolului și îngerilor lui*."

Care va fi urmarea acestei îndoite sentințe?
Va fi că „aceștia vor merge la chinul veșnic, iar cei drepți la viața veșnică".

52. Supliciul veșnic

Va fi executată sentința Suveranului Judecător împotriva osândiților prin mijlocirea demonilor?
Da; abia va fi rostită sentința Suveranului Judecător, că, prin însăși puterea acestei sentințe, osândiții vor fi abandonați acțiunii demonilor, care, fiindu-le superiori prin natură și făcându-se ascultați de ei spre rău pe pământ, vor continua, pentru întreaga veșnicie, să

exercite asupra lor, ca dreaptă pedeapsă, înfricoșătoarea stăpânire a răutății lor (q. 89, a. 4).

Faptul de a-și fi regăsit trupul și de a se afla de acum în iad cu trupul și cu sufletul va fi pentru osândiți o nouă pricină de chinuri?

Da, desigur; căci de acum înainte vor suferi nu numai în sufletul lor, ca mai înainte, ci și în trupul lor (q. 97).

Va fi universal și intens acest chin pe care îl vor suferi în trupul lor?

Da; căci nu va fi nimic, în locul de chin în care se vor afla, care să nu fie pentru ei, chiar în percepția simțurilor lor, o pricină de chin cumplit. Totuși, aceste chinuri nu vor fi aceleași pentru toți, deoarece vor fi proporționate cu numărul și gravitatea greșelilor săvârșite de fiecare (q. 97, a. 1; a. 5, ad 3).

Nu va exista niciodată vreo ușurare a acestor chinuri ale osândiților?

Nu, nu va exista niciodată vreo ușurare a acestor chinuri ale osândiților; pentru că, voința lor fiind împietrită în rău, se vor afla întotdeauna în aceeași stare de perversitate care le-a fixat soarta în momentul morții și al judecății (q. 98, a. 1, 2; q. 99, a. 1).

Această voință a osândiților, împietrită în rău, va implica o ură universală față de toți și de toate?

Da, această voință a osândiților, împietrită în rău, va implica o ură universală față de toți și de toate, astfel încât nu se vor gândi la nimic

și la nimeni, fie că este vorba despre făpturi, fie că este vorba despre Dumnezeu, fără să simtă îndată o ură înfricoșătoare care îi va face să dorească răul tuturor și al tuturor lucrurilor, până într-atât încât, dacă ar fi cu putință, ar voi să-L vadă pe Dumnezeu Însuși și pe toți fericiții Săi în iadul în care se află ei; iar în furia deznădejdii lor nu vor avea altă scăpare decât să dorească să fie nimiciți, fără ca totuși să poată spera vreodată că neantul le va răspunde acestei dorințe, știind, fără putință de îndoială, că sunt pentru totdeauna împovărați de blestemul dumnezeiesc și osândiți, fără posibilitate de iertare, la supliciul veșnic (q. 98, a. 3, 4, 5).

53. Viața veșnică

În timp ce osândiții vor fi dați, prin sentința Suveranului Judecător, acțiunii demonilor, care îi vor duce cu ei la locul supliciului veșnic, care va fi efectul sentinței Suveranului Judecător asupra aleșilor?

Această sentință va face ca îndată să li se deschidă larg porțile Împărăției cerurilor, pregătită pentru ei de Tatăl încă de la întemeierea lumii.

Vor intra toți aleșii îndată în cer?

Da, îndată și imediat după încheierea solemnelor ședințe ale Judecății de Apoi, aleșii vor intra în cer, urmându-L pe Domnul și Regele lor,

Cristos Isus, Care îi va duce cu El pentru a-i face părtași fericirii și slavei Sale.

Vor fi sporite fericirea și slava aleșilor prin faptul că acum și-au regăsit trupul?
În proporții pe care ne este cu neputință să le bănuim vor fi sporite fericirea și slava aleșilor prin faptul că acum și-au regăsit trupul, deși, mai înainte, aceia care erau deja în cer gustau, numai prin faptul vederii beatifice, o fericire într-un anumit fel infinită (q. 93, a. 1).

Vor exista în cer locuri distincte și vor alcătui aleșii acolo o adunare de o frumusețe deosebită prin diversitatea ei și prin subordonarea ei armonioasă?
Da; căci gradul caritații sau al harului va fi acela care va fi fixat gradul slavei; însă, în virtutea însăși a acestei caritați, al cărei cel mai mic grad este de ajuns pentru a introduce în cer, va rezulta că toți fericiții își vor comunica, într-un anumit fel, bucuria propriei lor fericiri și că toți vor fi acolo fericiți de fericirea tuturor, Dumnezeu, în fericirea Sa infinită, fiind totul în toți, deși în grade diferite (q. 93, a. 2, 3).

În această adunare a aleșilor, vor avea oamenii ceva ce îngerii nu vor avea, cel puțin nu cu același titlu?
Da; căci oamenii vor alcătui, cu un titlu special, Biserica triumfătoare, care, în cer și pentru întreaga veșnicie, va fi față de Isus Cristos precum mireasa față de mirele ei, celebrând împreună cu El, în mijlocul unor desfătări negrăite, un ospăț veșnic de nuntă spirituală (q. 95, a. 1, 2).

Îngerii nu vor fi totuși excluși de la acest ospăț al nunții spirituale?
Nu, desigur; însă, deși vor face parte din Biserica triumfătoare, ei nu vor avea cu Regele acestei Biserici, Care va fi Isus Cristos, același raport pe care îl va avea partea Bisericii triumfătoare alcătuită din oameni (q. 95, a. 4).

În ce va consta această deosebire?
Ea va consta în aceea că aleșii sau fericiții care aparțin neamului omenesc vor avea în comun cu Isus Cristos aceeași natură omenească, ceea ce nu va fi niciodată adevărat despre îngeri; și de aceea acești aleși vor avea cu Isus Cristos, Regele tuturor fericiților, un anumit raport de intimitate și de suavitate pe care îngerii nu îl vor avea cu același titlu, deși raporturile lor de intimitate și de suavitate cu Cuvântul lui Dumnezeu, în însuși actul vederii beatifice, vor trebui să fie, ca în cazul tuturor aleșilor și al tuturor fericiților, de același ordin (q. 45, a. 1-4).

Ce rezultă din acest raport particular pe care Biserica triumfătoare, alcătuită din aleșii neamului omenesc, îl va avea cu Isus Cristos?
Rezultă că, după chipul și asemănarea a ceea ce se petrece printre noi pe acest pământ, când mireasa este introdusă în casa mirelui în ziua celebrării nunții lor, Preasfânta Treime va înzestra această Biserică, mireasa lui Isus Cristos, în ziua intrării ei în cer, copleșind-o cu darurile și podoabele cele mai mărețe, pentru ca ea să fie vrednică să

celebreze, împreună cu un asemenea Mire, în mijlocul celor mai negrăite desfătări, ospățul veșnic al nunții lor spirituale (q. 95, a. 1).

Această înzestrare și aceste daruri sau podoabe constituie ceea ce se numește zestrea fericiților?
Da; tocmai aceasta se numește zestrea fericiților.

Care vor fi aceste zestre ale fericiților?
Vor fi trei în sufletul glorificat, de unde se vor revărsa asupra trupului însuși al fericiților sub forma celor patru însușiri glorioase despre care am vorbit deja (q. 45, a. 5).

Care vor fi cele trei zestre ale sufletului fericit?
Vor fi ca un veșmânt de lumină și de sensibilitate spirituală dumnezeiască, care îi va dispune să se bucure de Binele infinit posedat de suflet în vederea intuitivă care are drept termen Cuvântul lui Dumnezeu, astfel încât nicio fericire a pământului și nicio desfătare de aici de jos nu ne-ar putea da nici măcar cea mai îndepărtată idee despre ceea ce va fi fericirea aleșilor uniți cu Isus Cristos prin actul acestei *vederi*, al acestei *posedări*, al acestei *fruiții*. De aceea nu putem decât să repetăm aici marele cuvânt al Apostolului Sfântul Pavel, care el însuși fusese răpit până la al treilea cer, adică până la cerul însuși al fericiților: *Ochiul omului nu a văzut, urechea lui nu a auzit și inima lui nu a gustat vreodată ceea ce Dumnezeu păstrează în rezervă și a pregătit pentru cei care Îl iubesc* (q. 95, a. 5).

Această adunare a aleșilor și fericirea vieții veșnice, care sunt asemănate, mai ales pentru aleșii neamului omenesc, după cum

tocmai s-a spus, cu un ospăț veșnic al nunții spirituale, nu sunt numite și Împărăția cerurilor?
Da; și aceasta pentru a arăta că toți aleșii vor alcătui o adunare împărătească, nu numai pentru că vor fi acolo sub dependența nemijlocită a lui Dumnezeu, Regele regilor, ci și pentru că fiecare dintre ei va participa acolo la demnitatea de rege, fiind el însuși înveșmântat cu demnitatea regală, în sensul cel mai înalt și mai măreț al acestui cuvânt (q. 96, a. 1).

Dar cum sau în ce sens se poate spune că toți aleșii vor fi înveșmântați, în cer, cu demnitatea regală?
Pentru că vederea beatifică, ce îi unește cu Dumnezeu și constituie, în sensul cel mai formal, viața veșnică, îi face pe toți fericiții părtași dumnezeirii; și, prin urmare, Dumnezeu fiind în cel mai înalt grad Regele nemuritor al veacurilor, Căruia I se cuvine toată slava, fericiții participă în toate la regalitatea Sa suverană și la slava Sa (q. 96, a. 1).

Aceasta este ceea ce trebuie înțeles prin cununa care va fi privilegiul tuturor fericiților în cer?
Da, foarte exact; cununa de slavă care le va fi dată și care îi va face asemenea lui Dumnezeu Însuși va fi cununa lor regală (q. 96, a. 1).

Nu se vorbește și despre aureole pentru aleșii din cer?
Da; însă, în timp ce cununa este pentru toți, aureolele aparțin numai unora (q. 96, a. 1).

De unde vine această deosebire?
Ea vine din faptul că cununa nu este altceva decât iradierea fericirii

esențiale care constă în vederea lui Dumnezeu și care se află în toți ca răsplată glorioasă; în timp ce aureolele sunt o iradiere de ordin accidental, pricinuită de bucuria pe care anumiți aleși o simt pentru anumite opere meritorii speciale pe care le vor fi săvârșit pe pământ (q. 96, a. 1).

Așadar, numai aleșii din neamul omenesc vor avea aureole?
Da, îngerii neavând de săvârșit asemenea opere meritorii (q. 96, a. 9).

Și care vor fi operele meritorii speciale care vor primi aureola între oameni?
Vor fi: martiriul; fecioria; și apostolatul doctrinei (q. 96, a. 5, 6, 7).

De ce aceste trei feluri de opere meritorii vor primi aureola?
Pentru că ele îi fac pe cei care le săvârșesc să se asemene, cu un titlu special, lui Isus Cristos în biruința Sa absolută și desăvârșită asupra întreitului vrăjmaș: trupul, lumea și diavolul (*ibid.*).

Aureolele vor fi, așadar, un semn special al biruinței în adunarea aleșilor și în sânul Împărăției cerurilor?
Da; și în acest sens se poate aplica, în chip special, martirilor, fecioarelor și apostolilor doctrinei acest cuvânt spus de Dumnezeu, într-un mod general, pentru toți aleșii: *Cel ce va birui va moșteni acestea; Eu voi fi Dumnezeul lui și el va fi fiul Meu* (Ap 21, 7).

Există în Sfânta Scriptură un ultim cuvânt care să fie ca o sinteză a tuturor lucrurilor privitoare la fericirea aleșilor, în cer, în viața veșnică?

Da; îl găsim în *Apocalipsa* Sfântului Ioan, la capitolul 20, versetul 5; și este formulat astfel: *Domnul Dumnezeu va fi lumina care va cădea asupra lor pentru a-i lumina; și ei vor domni în vecii vecilor*.

Epilog

Aţi putea, la sfârşitul acestei expuneri catehetice a celor trei părţi ale Summei Teologice a Sfântului Toma de Aquino, să-mi daţi o formulă de rugăciune care să fie ca o punere în rod a luminoasei sale doctrine, menită să ne asigure folosul ei?

Da; iată această formulă, sub forma unei rugăciuni adresate Domnului nostru Isus Cristos:

Rugăciune către Domnul nostru Isus Cristos

O, Isuse, preadulce Fiu al glorioasei Fecioare Maria și Fiu unic al Dumnezeului celui viu, împreună cu Tatăl Tău, Care Te naște în sânul naturii Sale infinite din toată veșnicia și Îți comunică aceeași natură infinită, și cu Sfântul Duh, Care purcede de la Tatăl prin Tine și Care este Duhul Amândurora, iubirea Voastră subzistentă, primind de la Tine aceeași natură infinită, Te ador și Te recunosc drept Dumnezeul meu, singurul Dumnezeu adevărat, unic și infinit de desăvârșit, Care a creat din nimic tot ceea ce există în afara Lui și Care păstrează și cârmuiește toate cu o înțelepciune infinită, cu o bunătate suverană și cu o putere supremă; și Îți cer, în numele misterelor săvârșite în sfânta Ta omenitate, să mă curățești în Sângele Tău de toate păcatele mele trecute; să reverși asupra mea belșugul Sfântului Tău Duh, împreună cu harul Său, virtuțile Sale și darurile Sale; să faci ca eu să cred în Tine, să sper în Tine, să Te iubesc, să lucrez, prin fiecare dintre actele mele, pentru a Te merita; și să Te dăruiești într-o zi mie, în strălucirea slavei Tale, în mijlocul adunării sfinților Tăi. Amin.

(Printr-un decret al Sfântului Oficiu din 22 ianuarie 1914, Sanctitatea Sa Papa Pius al X-lea a binevoit să acorde *in perpetuum* (pentru totdeauna) 100 de zile de indulgență, aplicabile sufletelor din purgatoriu și putând fi câștigate o dată pe zi de toți credincioșii care, cu inimă căită și cu evlavie, vor recita rugăciunea de mai sus.)

Adevărul de Veacuri

Adevărul de Veacuri este o editură dedicată publicării textelor doctrinare catolice provenite din Magisteriu și din tradiția preconciliară. Oferă lucrări recunoscute, cu respectarea surselor și a sensului original al textelor. Activitatea sa urmărește claritatea, fidelitatea și transmiterea învățăturii.

adevaruldeveacuri.ro